

305.89592

๙๒๕๖๓

๗.๒

ความเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482 - 2504

ปริญญานิพนธ์

ของ

จันทร์แจ่ม สุดสวัสดิ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

พฤษภาคม 2550

ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๓๐๕.๘๙๕๙๒ ๗.๒

ความเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482 - 2504

บทคัดย่อ
ของ
จันทร์แจ่ม สุดสวัสดิ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
พฤษภาคม 2550

จันทร์แจ่ม สดสวัสดิ์. (2550). *ความเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ 2482-2504*. ปรินญา นิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร. ชาคิต ชุ่มวัฒนะ, รองศาสตราจารย์ถนอม อานามวัฒน์.

การศึกษาเรื่องความเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504 มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504 และศึกษาความเป็นมาของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยแบ่งเป็น 6 บท ดังนี้ บทที่ 1 ศึกษาความเป็นมาของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนิกายโรมันคาทอลิกในสมัยกรุงศรีอยุธยา บทที่ 2 ศึกษาความเป็นมาของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนิกายโรมันคาทอลิกในเขตกรุงเทพมหานครสมัยกรุงธนบุรีและสมัยต้นรัตนโกสินทร์ บทที่ 3 ศึกษาชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2383-2482 บทที่ 4 ศึกษาความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504 บทที่ 5 ศึกษาความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504 และบทที่ 6 เป็นบทสรุป

จากการศึกษาพบว่า ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีทั้งหมด 5 ชุมชน คือ ① ชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา ② ชุมชนวัดนักบุญยวงบัปติस्ता เจ้าเจ็ด ③ ชุมชนวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน ④ ชุมชนพระคริสต์ประจักษ์ เกาะใหญ่ และ ⑤ ชุมชนวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคก โดยชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่ที่สุดตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา คือ ชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา นอกนั้นเป็นชุมชนที่มีบรรพบุรุษโยกย้ายมาจากชุมชนวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ชุมชนเหล่านี้เป็นชุมชนที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ความเป็นชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามได้เป็นอย่างดี จนกระทั่งในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่าง พ.ศ. 2481-2487 รัฐบาลได้มีนโยบายการสร้างชาติ และนโยบายชาตินิยมในกรณีพิพาทอินโดจีนระหว่างไทย-ฝรั่งเศส ซึ่งนโยบายเหล่านี้ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนชาวเวียดนาม อย่างไรก็ตาม บทบาทของคริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิก ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504 ทางด้านศาสนาและการศึกษามีผลต่อการสืบเนื่องเอกลักษณ์ของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามให้คงอยู่หลายประการ

CHANGE AND CONTINUITY IN THE WAY OF LIFE OF THAI-VIETNAMESE CHRISTIAN
COMMUNITIES IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE, 1939 - 1961

AN ABSTRACT

BY

JANJAEM SUDSAWASDI

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Arts degree in History
at Srinakharinwirot University
May 2007

Janjaem Sudsawasdi. (2007). *Change and Continuity in the Way of Life of Thai – Vietnamese Christian Communities in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, 1939-1961*. Master thesis, M.Ed. (History). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Dr.Chakrit Choomwattana, Assoc. Prof. Thanom Anarmwut.

This thesis is aimed at studying changes and continuities in the way of life of Thai – Vietnamese Christian communities in Phra Nakhon Si Ayutthaya province, 1939-1961 as well as the communities' background. The whole text is divided into 6 chapters: Chapter 1: the study of the background of Vietnamese-Thai Christian communities in Ayutthaya period; Chapter 2: the study of the background of Vietnamese-Thai Christian communities in Bangkok during Thonburi and Ratanakosin periods; Chapter 3: the study of Vietnamese-Thai Christian communities in Phra Nakhon Si Ayutthaya province during 1840-1939; Chapter 4: the study of changes in the way of life of Thai – Vietnamese Christian communities in Phra Nakhon Si Ayutthaya province, 1939-1961; Chapter 5: the study of continuities in the way of life of Thai – Vietnamese Christian communities in Phra Nakhon Si Ayutthaya province, 1939-1961; and Chapter 6: the summary.

It is found that Vietnamese-Thai Christian communities in Phra Nakhon Si Ayutthaya province are comprised of 5 separate communities which are Saint Joseph Ayutthaya community, Saint Yuang Baptista Chaojet community, Mariesompob Banpan community, Christ Prajak Ko Yai community, and Saint Teresa Ban Na Khoke community. The oldest one which has been existed since Ayutthaya era is Saint Joseph Ayutthaya community. People in other communities are descendants of those who moved from Saint Francis Xavier Samsen community during Ratanakosin era. These communities could well

retain the identity of Vietnamese-Thai Christian communities until Marshal P. Piboonsongkram, the prime minister during 1938-1944, adopted the policies of nation-building and nationalism in response to the Indo-china conflict between Thailand and France; these policies affected lifestyle of the communities and caused certain changes. However, it is also found that religious and educational roles of the Catholic Church during 1939-1961 helped to maintain some identities of Vietnamese-Thai Christian communities in Ayutthaya province.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

ความเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504

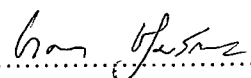
ของ
จันทร์แจ่ม สดสวัสดิ์

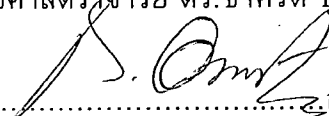
ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

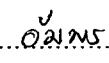
.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)
วันที่ ..1๕..เดือนพฤษภาคมพ.ศ. 2550

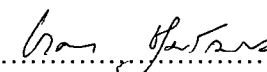
คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ)

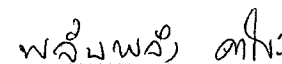
.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ถนอม อานามวัฒน์)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน
(อาจารย์อัมพร เอ็งสุโสภณ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ถนอม อานามวัฒน์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พลับพลึง คงชนะ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จเรียบร้อยด้วยความกรุณาจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ชาศริต ชุ่มวัฒนะ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ถนอม อานามวัฒน์ รองประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่คอยตรวจแก้สำนวน และแนะนำข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยด้วยจิตวิญญาณแห่งความเป็นครูอย่างแท้จริง จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์อัมพร เอ็งสุโสภณ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พลับพลึง คงชนะ ที่ให้ความกรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติม และให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ยิ่ง รวมทั้งยังยินดีตรวจแก้ไขรายละเอียดในขั้นสุดท้าย จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อย

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพูนุท นาศิริรักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาประจำชั้นปี และคณาจารย์ทุกท่านแห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ประสิทธิภาพ ความรู้และคอยห่วงใยถามไถ่ ตลอดจนให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดระยะเวลาศึกษา จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ คณะสังคมศาสตร์ และ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่สนับสนุนทุนวิจัยส่วนหนึ่งในการทำวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยขอกราบรำลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิภาพวิชาความรู้ทั้งปวง ตั้งแต่ในระดับอนุบาลจนถึงปัจจุบัน ทำให้ผู้วิจัยมีวิชาความรู้เป็นสมบัติที่มีคุณค่าสำหรับใช้ในการทำงาน และการดำเนินชีวิต

ขอขอบคุณ คุณชัชวาล สุริยนต์ เจ้าหน้าที่สำนักหอสมุดแห่งชาติ เจ้าหน้าที่ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ และเจ้าหน้าที่สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติทุกท่าน ที่กระตือรือร้นช่วยเหลือให้ผู้วิจัยค้นคว้าข้อมูลอันเป็นประโยชน์

ขอขอบคุณเจ้าของงานวิจัยต่างๆ ทุกท่าน ซึ่งได้สร้างสรรค์ผลงานอันมีคุณค่า ที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ เซอร์แทแอส บุญรักษ์ หมั่นทรัพย์ อดีตครูใหญ่โรงเรียนพระมารดานิจจานุเคราะห์ ผู้บังคับบัญชาที่อนุญาตให้ผู้วิจัยได้ลาศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และ ดร.สมรักษ์ สุขเมธ รองครูใหญ่โรงเรียนพระมารดานิจจานุเคราะห์ ที่สนับสนุนและคอยให้กำลังใจในการศึกษาต่อครั้งนี้

ขอกราบขอพระคุณบาทหลวงสุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์ และบาทหลวงชาญชัย ทิวไผ่งาม แห่งอัคร
สังฆมณฑลกรุงเทพฯ และบาทหลวงบรูโน อาเรินส์ แห่งคณะธรรมทูตมาเรียนิมล ที่ให้คำแนะนำปรึกษา
และอนุญาตให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสค้นคว้าเอกสารในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอพระคุณ อาจารย์ดวงใจ สุภาพึง อาจารย์ระยัยศรี กาญจนวงศ์ อาจารย์สมพงษ์
คล้ายใจ อาจารย์ณรงค์ ยินดีคุณ คุณปุณณอ เอียงผาสุก คุณป้าจำนวน โพธิ์งาม รวมถึงชาวไทยคริสต์
เชื้อสายเวียดนามในชุมชนต่างๆ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นและให้ข้อมูล
การสัมภาษณ์อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะ คุณ
ชนินทร์ หมอแก้ว ที่เอาใจใส่ช่วยตรวจทานงานวิจัยอย่างเต็มความสามารถมาโดยตลอด คุณเตือนใจ
ศีลธรรมบำรุง คุณนิภาพร กิจสำเร็จ คุณกมลมา บุญโนนแต่ คุณวิญญู อยู๋ในศิล และคุณอรนุช
หมอแก้ว มิตรแท้ผู้ดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดมา

ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหารและคณะครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะครูในสายชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6 โรงเรียนวัดตะกั่ว เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ที่ให้การสนับสนุน และให้กำลังใจ ด้วยดีเสมอมา

ขอขอบคุณนิสิตปริญญาโท ภาควิชาประวัติศาสตร์ รุ่นพี่ รุ่นน้อง และเพื่อนร่วมรุ่น โดยเฉพาะ
คุณอังคณา แสงสว่าง คุณกิตติพนธ์ สิรินทรภูมิ คุณเสมียนทิพย์ ศิริจารุกุล และคุณธนภาส
เดชพาวฒิกุล ที่คอยสอบถามความคืบหน้าให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และให้กำลังใจตลอดมา

ขอขอบคุณญาติพี่น้องในตระกูลทิวไผ่งามที่ให้ความห่วงใย ช่วยเหลือ และให้กำลังใจต่อผู้วิจัย
ตลอดมา กราบขอพระคุณ คุณแม่ไสว สุดสวาสดี และคุณพ่อสุรชัย สุดสวาสดี ที่อบรมเลี้ยงดูสั่งเสีย
และสนับสนุนผู้วิจัยในด้านการศึกษามาตลอด

จันทร์แจ่ม สุดสวาสดี

สารบัญ

บทที่		หน้า
	บทนำ.....	ก
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ฉ
	จุดมุ่งหมายของการศึกษา.....	ช
	ความสำคัญของการศึกษา.....	ช
	ขอบเขตของการศึกษา	ช
	วิธีการศึกษา	ช
	แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	ช
1	ความเป็นมาของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในสมัยกรุงศรีอยุธยา	1
	ภูมิหลังของชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกก่อนเข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยา	1
	สงครามแย่งชิงอำนาจในการปกครองเวียดนามระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21 - 22	1
	การต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในเวียดนาม	3
	การตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยา	5
	วิถีชีวิตของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยา	5
	การแตกสลายของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยา.....	17
2	ความเป็นมาของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในเขตกรุงเทพฯ สมัยกรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์	20
	ชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในเขตกรุงเทพฯ สมัยกรุงธนบุรี	20

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
วิถีชีวิตของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกใน เขตกรุงเทพฯ สมัยกรุงธนบุรี	21
ชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในเขต กรุงเทพฯ สมัยต้นรัตนโกสินทร์	25
การกวาดต้อนเชลยสงครามชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกาย โรมันคาทอลิกเข้ามาในเขตกรุงเทพฯ สมัยต้นรัตนโกสินทร์	26
สงครามระหว่างไทยกับเวียดนามใน พ.ศ. 2376 - 2390	27
แหล่งที่มาและจำนวนเชลยชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกาย โรมันคาทอลิกจากสงครามระหว่างไทยกับเวียดนาม	29
สถานที่ตั้งหลักแหล่งสำหรับเชลยชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิกในเขตกรุงเทพฯ	29
วิถีชีวิตของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกใน เขตกรุงเทพฯ สมัยต้นรัตนโกสินทร์	33
3 ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
ระหว่าง พ.ศ. 2383 - 2482	38
การตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2383 - 2482	38
ชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา	40
ความเป็นมา	40
ที่ตั้ง	41
จำนวนประชากร	41
ศูนย์กลางของชุมชน	42

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ)	
ชุมชนวัดนักบุญยวงบัปติस्ता เจ้าเจ็ด	43
ความเป็นมา	43
ที่ตั้ง	44
จำนวนประชากร	44
ศูนย์กลางของชุมชน	44
ชุมชนวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน	46
ความเป็นมา	46
ที่ตั้ง	46
จำนวนประชากร	47
ศูนย์กลางของชุมชน	47
ชุมชนวัดพระคริสต์ประจักษ์ เกาะใหญ่	48
ความเป็นมา	48
ที่ตั้ง	48
จำนวนประชากร	49
ศูนย์กลางของชุมชน	49
ชุมชนวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคก	50
ความเป็นมา	50
ที่ตั้ง	50
จำนวนประชากร	51
ศูนย์กลางของชุมชน	51
วิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัด	
พระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2383 - 2482	52
วัฒนธรรมประเพณี	52
ภาษา	52
การแต่งกาย	54
การเคี้ยวหมาก	55

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ)	
อาหาร.....	55
ที่อยู่อาศัย	57
การแต่งงาน.....	59
งานศพ.....	60
วันเฝ้า.....	62
วันระลึกถึงบรรพบุรุษ	62
การประกอบอาชีพ	63
การทำประมง	63
การเลี้ยงสุกร.....	69
การต้มสุรา	70
ความเชื่อทางศาสนา	71
หลักความเชื่อ	71
หลักปฏิบัติ	72
บทบาทของบาทหลวง	75
4 ความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนาม	
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาระหว่าง พ.ศ. 2482 - 2504.....	81
สาเหตุที่ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัด	
พระนครศรีอยุธยาเปลี่ยนแปลงระหว่าง พ.ศ. 2482 - 2504	82
1.การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ	82
ผลกระทบจากการประกาศรัฐธรรมนูญที่มีต่อชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อ	
สายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	85
ปฏิกิริยาของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัด	
พระนครศรีอยุธยาที่มีการประกาศรัฐธรรมนูญ.....	88
ปฏิกิริยาของคริสตจักรที่มีต่อการประกาศรัฐธรรมนูญ.....	89

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
ผลสืบเนื่องจากการประกาศรัฐนิยมในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อ สายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	91
2.กรณีพิพาทอินโดจีนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส	92
ผลกระทบจากกรณีพิพาทอินโดจีนที่มีต่อชุมชนชาวไทยคริสต์ เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	96
ปฏิกิริยาของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัด พระนครศรีอยุธยาที่มีต่อกรณีพิพาทอินโดจีน	97
ปฏิกิริยาของคริสตจักรที่มีต่อกรณีพิพาทอินโดจีน	98
ผลสืบเนื่องจากกรณีพิพาทอินโดจีนในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อ สายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	100
ความเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพทำประมงในชุมชนชาวไทยคริสต์ เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	101
การยุติการต้มสุราในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา	105
5 ความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482 - 2504	110
ความสืบเนื่องของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในชุมชนชาวไทยคริสต์ เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่างพ.ศ. 2482 - 2504	110
โบสถ์ในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504	110
วัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา	110
วัดนักบุญยวงบัพติศตา เจ้าเจ็ด.....	110
วัดพระคริสต์ประจักษ์ เกาะใหญ่.....	112

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ)	
ความศรัทธาและความเคร่งครัดในคริสต์ศาสนาของชุมชนชาวไทย คริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2482 - 2504	112
ความสืบเนื่องด้านการศึกษาในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนาม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2482 - 2504	115
โรงเรียนของวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา	115
โรงเรียนของวัดนักบุญยวงบัปติสตา เจ้าเจ็ด	115
โรงเรียนของวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน	116
โรงเรียนของวัดพระคริสต์ประจักษ์ เกาะใหญ่	117
โรงเรียนของวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคก	118
ผลจากความสืบเนื่อง	119
6 บทสรุป	121
บรรณานุกรม	123
ภาคผนวก	139
ประวัติย่อผู้วิจัย	149

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนที่เวียดนามในพุทธศตวรรษที่ 23	2
2 แผนที่กรุงศรีอยุธยาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	6
3 แผนที่แคว้นโคชินไชน่าของเวียดนาม	30
4 แผนที่ชุมชนวัดนักบุญฝรั่งเศสเซเวียร์ สามเสน.....	32
5 แผนที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	39
6 ภาพวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา.....	41
7 ภาพวัดนักบุญยวงบัปติस्ता เจ้าเจ็ด	44
8 ภาพโรงเรียนประสาทศิลป์.....	45
9 ภาพวัดแม่พระบังเกิด บ้านปลายนา.....	47
10 ภาพวัดพระยาสามองค์ เกาะใหญ่	49
11 ภาพวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคก	51
12 ภาพหนังสือสวดมนต์ภาษาเวียดนาม.....	53
13 ภาพการแต่งกายชุดเวียดนามของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา	54

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
14 ภาพแท่นพระภายในบ้าน	58
15 ภาพการผูกเปลญวนใต้ถุนบ้าน	58
16 ภาพงานศพ.....	61
17 ภาพการแต่งกายของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัด พระนครศรีอยุธยาภายหลังการประกาศรับนิยม.....	88
18 ภาพวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน	111
19 ภาพวัดพระคริสต์ประจักษ์ เกาะใหญ่.....	112
20 ภาพโรงเรียนราชบุรีบำรุงศิลป์	116

บทนำ

ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามอยู่ 5 ชุมชน แต่ละชุมชนเป็นชุมชนเล็กๆ ที่มีวัดคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเป็นศูนย์กลาง¹ ระหว่าง พ.ศ. 2482-2483 ประชากรชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในชุมชนเหล่านี้รวมกันมี 3,105 คน² ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามชุมชนแรกที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ ชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลลำเภาลุ่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา³ ชุมชนนี้เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีบรรพบุรุษส่วนหนึ่งอพยพมาจากประเทศเวียดนามตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเพื่อลี้ภัยสงครามและการเบียดเบียนศาสนา⁴ เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ 2 วัดนักบุญยอแซฟและหมู่บ้านคริสต์ศาสนิกชนได้ถูกพม่าเผาทำลาย⁵ ต่อมาใน พ.ศ. 2373 บาทหลวงปาลเลอกัวซ์ (Pallegoix) ได้เดินทางไปอยุธยาและรวบรวมครอบครัวชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามที่กระจัดกระจายให้กลับมาอยู่ในหมู่บ้านคริสต์ศาสนิกชนดั้งเดิม⁷

¹ สุนทร ชูตินธรรานนท์, บรรณารักษ์. (2540). *ชีวิตชุมชนริมน้ำ อยุธยา มรดกไทย มรดกโลก*. หน้า 89.

² ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. กล่องที่ 000109 แฟ้มที่ 4 ของที่ 12. เอกสารรายงานสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี โยเซฟ แบร์รอส ค.ศ. 1936-1947 เรื่อง EXTRAIT DU COMPTE RENDU 1939 (1er Juillet) – 1940 (30 Juin) VICARIAT APOSTOLIQUE DE BANGKOK (SIAM).

³ สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย. (2541). *ทำเนียบวัดคาทอลิกในประเทศไทย*. หน้า 106.

⁴ เนื่องจากระหว่าง พ.ศ. 2163-2217 ในเวียดนามเกิดการสู้รบแย่งชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครอง 2 ตระกูล คือ ตระกูลตริงห์ (Trinh) และตระกูลเหงียน (Nguyen) และผู้ปกครองเวียดนามทั้ง 2 ตระกูลยังมีนโยบายกดขี่ข่มเหงพวกที่นับถือศาสนาคริสต์ โปรตุเกส ดุสิต ลิ้มพะสุต. (2520). ปัญหาเกี่ยวกับชาวญวนในประเทศไทยตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367-2453). หน้า 22.

⁵ กรมศิลปากร. (2508). *ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39*. หน้า 417-418.

⁶ เป็นบาทหลวงชาวฝรั่งเศส สังกัดคณะสงฆ์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (Missions Etrangères de Paris) เดินทางมาถึงประเทศไทยใน พ.ศ. 2373 (ค.ศ. 1830) ซึ่งเป็นสมัยที่บิชอปฟลอรังส์ (Florens) ดำรงตำแหน่งมุขนายกมิสซังสยาม บิชอปฟลอรังส์ได้ให้บาทหลวงปาลเลอกัวซ์ไปอยู่ที่อยุธยา.

⁷ สำนักงานสารสาสน์. (2510). *ประวัติพระศาสนจักรสากลและพระศาสนจักรในประเทศไทย*. หน้า 385.

ในพ.ศ. 2378 บาทหลวงปาลเลอกัวซ์ได้จัดการให้สร้างวัดใหม่บนที่ตั้งของวัดเดิม เมื่อสร้างเสร็จแล้วได้มีคริสต์ศาสนิกชนชาวเวียดนามจากค่ายนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ที่สามเสน¹ ย้ายมาอยู่ที่วัดนักบุญยอแซฟจำนวนหนึ่งด้วย²

สำหรับชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในที่อื่นๆ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ชุมชนวัดพระคริสต์ประจักษ์ เกาะใหญ่ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร³ ชุมชนวัดนักบุญยวงบัพติศตาเจ้าเจ็ดตั้งอยู่ริมคลองเจ้าเจ็ดในอำเภอเสนา⁴ ชุมชนวัดมารีย์สมภพบ้านแพน ตั้งอยู่ริมแม่น้ำน้อยในอำเภอเสนา⁵ และชุมชนวัดนักบุญเทเรซาหน้าโคกตั้งอยู่ริมแม่น้ำน้อยในอำเภอดมัย⁶ ชุมชนเหล่านี้เป็นชุมชนที่มีบรรพบุรุษย้ายมาจากค่ายนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ที่สามเสน ตั้งแต่ พ.ศ. 2383 เพื่อหาหลักแหล่งที่เหมาะสมในการทำประมง⁷

วิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาก่อน พ.ศ. 2482 เป็นวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างจากชุมชนใกล้เคียงในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งด้านการประกอบอาชีพ วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อทางศาสนา⁸ ได้แก่ การประกอบอาชีพประมงน้ำจืด การใช้ภาษาเวียดนามสื่อสารในชีวิตประจำวัน และการสืบทอดประเพณีจากบรรพบุรุษซึ่งเป็นประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก เช่น การแต่งงาน การจัดงานศพ และการประกอบพิธีรำลึกถึงวิญญาณของบรรพบุรุษ เป็นต้น สำหรับความเชื่อทางศาสนา ชุมชนเหล่านี้มีความเลื่อมใสศรัทธามากต่อคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก เช่น มีการสวดภาวนาร่วมกันใน

¹ ค่ายนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ที่สามเสน เป็นหมู่บ้านชาวเวียดนามที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ใน พ.ศ. 2326 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดเกล้าฯ ให้ครอบครัวชาวเวียดนามที่ติดตามองเชียงสือ (Prince Nguyen Anh) มาจากการหนีภพไตเซิน (Tay Son) และสมัครใจจะอยู่ที่กรุงเทพฯ ต่อไปได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ร่วมกัน โดยแยกจากพวกเวียดนามที่นับถือพุทธศาสนาซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้ไปอยู่ที่บางโพ ต่อมาในพ.ศ. 2377 ได้มีชาวเวียดนามอพยพลี้ภัยการเบียดเบียนศาสนาในสมัยจักรพรรดิมินมาง (Minh Mang) เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอีก พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้ชาวเวียดนามเหล่านี้ไปอยู่ที่สามเสนและในระหว่างพ.ศ. 2376-2384 ได้มีชาวเวียดนามถูกกวาดต้อนมาเพิ่มเติมเนื่องจากสงครามที่ไทยรบกับเวียดนาม.

² สำนักงานสารสาสน์. (2510). *เล่มเดิม*. หน้า 423.

³ สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย. (2541). *เล่มเดิม*. หน้า 108.

⁴ *แหล่งเดิม*. หน้า 104.

⁵ *แหล่งเดิม*. หน้า 110.

⁶ *แหล่งเดิม*. หน้า 102.

⁷ กิริติ บุญเจือ. (2525). *วิวัฒนาการของหมู่บ้านมิตตคาม*. หน้า 14.

⁸ ว.ล. (2528). *ประวัติวัดคริสตังในจังหวัดอยุธยา*. หน้า 8-9.

ครอบครัวครัวทุกคืนก่อนเข้านอน ไปร่วมพิธีมิสซาทุกวันอาทิตย์ วันสำคัญทางคริสต์ศาสนาและวันสำคัญทางประเพณีที่วัดคริสต์อย่างสม่ำเสมอ ให้ลูกหลานไปเรียนคำสอนทางคริสต์ศาสนาที่วัดคริสต์เป็นประจำ และให้ความเคารพเชื่อฟังบาทหลวงซึ่งปกครองดูแลวัดคริสต์ในชุมชน เป็นต้น²

ในด้านอาชีพ ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504 ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประกอบอาชีพประมงและเลี้ยงหมู³ การทำประมงเป็นอาชีพที่ชุมชนเหล่านี้มีความเชี่ยวชาญและมีวิธีการจับปลาที่แตกต่างจากชุมชนใกล้เคียง⁴ เนื่องจากชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจับปลาเป็นจำนวนมากเพราะทำเป็นอาชีพ แต่ชาวไทยที่อยู่บริเวณใกล้เคียงมีอาชีพทำนาและจับปลาเพียงพอสำหรับรับประทานในแต่ละวันเท่านั้น แม้ว่าปริมาณปลาในแม่น้ำลำคลองมีมาก แต่การจับปลาทำได้เพียงปีละครั้งและในแต่ละปีปริมาณปลาที่จับได้ไม่แน่นอน ทำให้คนส่วนใหญ่ของชุมชนเหล่านี้มีฐานะยากจน และหลังจาก พ.ศ. 2499 เมื่อมีการสร้างเขื่อนเจ้าพระยาแล้ว ปริมาณปลาที่เคยชุกชุมมากมีจำนวนน้อยลง ผู้ที่ประกอบอาชีพประมงจึงลดลงเรื่อย ๆ⁵

ในด้านวัฒนธรรมประเพณี นับตั้งแต่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามได้ยึดถือวัฒนธรรมประเพณีตามแบบอย่างของบรรพบุรุษและปฏิบัติสืบต่อกันมา⁶ จนกระทั่งสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2481-2487) ได้มีนโยบายที่ต้องการสร้างชาติไทยให้เจริญและยิ่งใหญ่ด้วยวิธีการต่างๆหลายประการ⁷ และมีบางประการที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนเหล่านี้ ได้แก่ ใน พ.ศ. 2483 รัฐบาลได้ประกาศใช้กฎหมายฉบับที่ 9

¹พิธีมิสซา (Missa, Mass) ชื่อพิธีกรรมในทางคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเพื่อระลึกถึงพระเยซูที่ทรงเสียสละทรมานรับประทานอาหารมื้อสุดท้าย และทรงสัญญาว่าเมื่อใดที่ประกอบพิธีแบ่งขนมปังดังที่พระองค์กระทำ พระองค์จะเสด็จมาประทับด้วยทุกครั้ง.

²ประดา กิจนิตยชีวี. (2547, 8 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 7 หมู่ 6 ตำบลบ้านแถว อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³สาคร กิจสำเร็จ. (2547, 27 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 89/971 ซอยนวมินทร์ 81 ถนนนวมินทร์ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.

⁴ประเทือง กิจนิตยชีวี. (2547, 8 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 19 หมู่ 6 ตำบลเจ้าเสด็จ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵อำพัน ทิวไผ่งาม. (2547, 27 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 89/691 ซอยนวมินทร์ 81 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.

⁶รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศ แห่งกรุงปารีส เล่ม 3 ค.ศ. 1933-1963. (ม.ป.ป.). แปลโดย บาทหลวง ว. ลาร์เก. หน้า 274.

⁷แกมสุข นุ่มนนท์. (2544). เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง. หน้า 57-105.

⁸ระหว่าง พ.ศ. 2482-2485 รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ประกาศใช้กฎหมายรวมทั้งสิ้น 12 ฉบับ.

เรื่องภาษาไทยและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมืองดี¹ และในพ.ศ. 2484 ได้ประกาศใช้รฐนิยมฉบับที่ 10 เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทย² มีผลทำให้ชุมชนเหล่านี้ต้องยุติการใช้ภาษาเวียดนามในที่สาธารณะชั่วคราวและได้ยุติการแต่งกายแบบเวียดนามอย่างถาวร³ แต่หลังจากที่ จอมพล ป. พิบูลสงครามพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปแล้วใน พ.ศ. 2487 สถานการณ์ต่างๆ ก็คลี่คลาย ชุมชนเหล่านี้กลับมาใช้ภาษาเวียดนามแต่มีการใช้ภาษาไทยปะปนมากขึ้น และชุมชนเหล่านี้มีการติดต่อกับคนนอกชุมชนมากขึ้น แต่ยังคงยึดมั่นในระเบียบประเพณีซึ่งเกี่ยวข้องกับความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติทางคริสต์ศาสนา⁴

ในด้านศาสนา ก่อนการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2⁵ (พ.ศ. 2505-2508) คริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิกมีอิทธิพลต่อชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างมาก เนื่องจากวิถีชีวิตของชุมชนเหล่านี้มีความผูกพันกับคริสต์ศาสนาอย่างลึกซึ้งนับตั้งแต่เกิดจนตาย⁶ บทบาทของคริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิกซึ่งมีต่อชุมชนเหล่านี้ที่เด่นชัด คือ บทบาทด้านศาสนาและการศึกษา⁷ ดังนั้นโบสถ์และโรงเรียนของโบสถ์จึงเป็นศูนย์รวมของชุมชนในการประกอบพิธีกรรมและการอบรมสั่งสอนความเชื่อทางคริสต์ศาสนา รวมทั้งวิชาความรู้พื้นฐานต่างๆ เช่น เลขคณิต ภาษาไทย และหน้าที่พลเมือง⁸ แต่ในระหว่าง พ.ศ. 2483-2484 บทบาทของคริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิกใน

¹สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรฐนิยม ฉบับที่ 9 เรื่อง ภาษาและหนังสือกับหน้าที่พลเมืองดี. ลงวันที่ 24 มิถุนายน 2483.

²สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรฐนิยม ฉบับที่ 10 เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทย. ลงวันที่ 15 มกราคม 2484.

³อำพัน ทิวไม่งาม. (2547, 14 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวาสดี. ที่ 89/691 ซอยนวมินทร์ 81 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.

⁴แจลัม เสนาจักร. (2547, 8 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวาสดี. ที่ 5 หมู่ 6 ตำบลบ้านแถว อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵การสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 เป็นการประชุมมุขนายกมิสซังจากทั่วโลกจำนวน 2,860 คน ที่กรุงโรม โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2505 และสิ้นสุดในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2508 เพื่อพิจารณาสภาพการณ์ของโลกซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และพยายามหาคำตอบจากจุดยืนทางศาสนาให้แก่สังคม โดยมีการปรับเปลี่ยนบทบาทและทำที่ที่คริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิกมีต่อคริสต์ศาสนิกชนคาทอลิกและศาสนาอื่นด้วยการลดความเข้มงวดของระเบียบปฏิบัติ.

⁶ประดา กิจนิยตชีว์. (2547, 8 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวาสดี. ที่ 7 หมู่ 6 ตำบลบ้านแถว อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁷รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯ และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศ แห่งกรุงปารีส เล่ม 2 ค.ศ. 1908-1932. (ม.ป.ป.). แปลโดย บาทหลวง ว. ลาร์เก. หน้า 190-191.

⁸อนุสรณ์โรงเรียนประสาธศิลป โรงเรียนรับรางวัลพระราชทานระดับมัธยม ปีการศึกษา 2537. (ม.ป.ป.). หน้า 18.

ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากกรณีพิพาทอินโดจีนทำให้บาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่ปกครองดูแลโบสถ์และโรงเรียนของโบสถ์ในชนบทของไทยต้องถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลควบคุมให้มารวมอยู่ที่วัดอัสสัมชัญกรุงเทพฯ เป็นการชั่วคราว¹ และโรงเรียนของโบสถ์ก็ถูกสั่งปิดด้วย² เมื่อสถานการณ์ของกรณีพิพาทอินโดจีนสงบลง ใน พ.ศ. 2485 บาทหลวงชาวฝรั่งเศสจึงกลับไปอยู่ประจำโบสถ์ดังเดิม³ และหลังจาก พ.ศ. 2487 เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว โรงเรียนของโบสถ์ที่ถูกสั่งปิดจึงได้รับอนุญาตให้เปิดสอนได้⁴

หลังจาก พ.ศ. 2487 คริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิกจึงกลับมามีบทบาทสำคัญต่อชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้งทางด้านศาสนาและการศึกษาต่อไป⁵ สำหรับบทบาทด้านศาสนา บาทหลวงที่ปกครองดูแลโบสถ์ในชุมชนเหล่านี้ได้ดูแลการปฏิบัติตนของผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาอย่างเข้มงวด⁶ เช่น คริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิกไม่อนุญาตให้ผู้ที่ไม่นับถือคริสต์ศาสนาเข้าร่วมในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ผู้ฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ เป็นต้น⁷ สำหรับบทบาทด้านการศึกษา คริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิกได้ขออนุญาตกระทรวงศึกษาธิการจัดตั้งโรงเรียนของโบสถ์เป็นโรงเรียนราษฎร์ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์พุทธศักราช 2461 และในเวลาต่อมาได้มีการขยายชั้นเรียนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ⁸

ความเคร่งครัดของคริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิกในการอบรมสั่งสอนและดูแลการปฏิบัติตนของผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาชาวไทยได้ผ่อนคลายลงเมื่อมีการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 ทำให้วิถีชีวิตของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเปิดรับวัฒนธรรมประเพณีของสังคมภายนอกมากขึ้น⁹

¹รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯ และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศ แห่งกรุงปารีส เล่ม 3 ค.ศ. 1933-1963. (ม.ป.ป.). แปลโดย บาทหลวง ว. ลาร์เก. หน้า 298.

²ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 104.

³เล่มเดิม. หน้า 44.

⁴อนุสรณ์ 25 ปีฉลองพระสังฆราชยอแซฟสังวาลย์ ศุระสรวงศ์ เปิดและเสกอาคารนักบุญเทเรซา โรงเรียนแสงทองวิทยา. (2531). หน้า 32.

⁵รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯ และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศ แห่งกรุงปารีส เล่ม 3 ค.ศ. 1933-1963. (ม.ป.ป.). แปลโดย บาทหลวง ว. ลาร์เก. หน้า 265-266.

⁶ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 9.

⁷เสรี พงศ์พิศ. (2527). คาทอลิกกับสังคมไทย สืบศตวรรษแห่งคุณค่าและบทเรียน. หน้า 240.

⁸ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 54-55.

⁹รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯ และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศ แห่งกรุงปารีส เล่ม 4 ค.ศ. 1964-1982. (ม.ป.ป.). แปลโดย บาทหลวง ว. ลาร์เก. หน้า 367.

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยต้องการศึกษาความเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504 ซึ่งประเด็นดังกล่าวยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน จึงควรที่จะศึกษาให้ลึกซึ้งซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องเกี่ยวกับชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504 ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาค้นคว้า แต่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งผู้วิจัยนำมาเป็นส่วนประกอบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

ผุสดี ลิ้มพะสุต. (2520). ปัญหาเกี่ยวกับชาวญวนในประเทศไทยตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367-2453). วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (สาขาวิชาประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา)

จากการศึกษาพบว่า การเข้ามาในประเทศไทยของชาวเวียดนามมีมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยแบ่งเป็นพวกเวียดนามเก่าและพวกเวียดนามใหม่ พวกเวียดนามใหม่เป็นกลุ่มชาวเวียดนามที่เข้ามาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สำหรับพวกเวียดนามเก่าได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระมหากษัตริย์ไทยพระราชทานที่ดินให้อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่บ้าน โดยแยกเป็นกลุ่มเวียดนามเข้ารีตและกลุ่มเวียดนามที่นับถือพุทธศาสนา เวียดนามเข้ารีตที่สำคัญมี 2 กลุ่ม คือ เวียดนามที่ตำบลสามเสนและเวียดนามที่จันทบุรี

งามพิศ สัตย์สงวน. (2545). สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาครอบครัวญวน. รายงานวิจัยทางด้านมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จากการศึกษาพบว่าครอบครัวชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่ชุมชนเวียดนามสามเสนเป็นพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาโดยมีวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์เป็นศูนย์กลางของชุมชน มีวัฒนธรรมประเพณีในอดีตเป็นลักษณะเฉพาะของชาวเวียดนาม แต่ในปัจจุบันมีการผสมผสานกับวัฒนธรรมไทย โดยคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่มีการศึกษาสูง มีการสมรสกับคนนอกชุมชน คนในชุมชนย้ายออกไปอยู่นอกชุมชน และคนนอกชุมชนที่ไม่ได้นับถือคริสต์ศาสนาย้ายเข้ามาอยู่อาศัยปะปนกับคนชุมชนเดิม ทำให้ความเข้มแข็งของชุมชนลดน้อยลง มีปัญหาซับซ้อนมากมายเกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหายาเสพติด และปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น รวมทั้งคนรุ่นใหม่ก็ไม่ยอมรับในเชื้อสายเวียดนาม ทำให้อัตลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนนี้สูญหายไปอย่างรวดเร็ว

กิริติ บุญเจือ. (2525). วิวัฒนาการหมู่บ้านมิตตคาม. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา)

จากการศึกษาพบว่าหมู่บ้านมิตตคามเป็นหมู่บ้านคริสต์ศาสนิกชนนิกายโรมันคาทอลิกที่เก่าแก่ที่สุดของกรุงเทพมหานคร ในสมัยกรุงศรีอยุธยาบริเวณนี้เป็นที่ตั้งค่ายทหารโปรตุเกสมาก่อน และในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้มีชาวเขมรและเวียดนามอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารโดยโปรดเกล้าฯ ให้ชาวเขมรอยู่บริเวณส่วนในเรียกว่าบ้านเขมร มีวัดคอนเซ็ปชันเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน และให้ชาวเวียดนามอยู่บริเวณส่วนนอก เรียกว่าบ้านญวน มีวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์เป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน ต่อมาชาวเวียดนามจำนวนหนึ่งจากหมู่บ้านนี้ได้ขยับขยายออกไปประกอบอาชีพประมงที่จังหวัดอื่นๆ เช่น สุพรรณบุรี ลพบุรี พระนครศรีอยุธยา ฯลฯ และหมู่บ้านทั้งสองแห่งนี้ ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา รวมเรียกว่า หมู่บ้านมิตตคาม สำหรับภาษาและวัฒนธรรมประเพณีที่เคยเป็นโปรตุเกส เขมร และเวียดนาม ก็ค่อยๆ รับอิทธิพลจากภายนอกหมู่บ้าน จนกระทั่งแทบจะไม่หลงเหลือลักษณะดั้งเดิม

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504
2. เพื่อศึกษาความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504
3. เพื่อศึกษาความเป็นมาของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยสังเขป

ความสำคัญของการศึกษา

1. ทำให้ทราบความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504
2. ทำให้ทราบความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504
3. ทำให้ทราบความเป็นมาของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยสังเขป
4. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าเรื่องชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504 เริ่มต้นศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2482 ซึ่งเป็นปีที่รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้เริ่มประกาศใช้รัฐธรรมนูญ และรัฐบาลไทยยังส่งเสริมลัทธิชาตินิยมจากกรณีพิพาทอินโดจีนใน พ.ศ. 2483-2484 ซึ่งนโยบายของรัฐบาลทั้ง 2 ประการมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านต่างๆ ตลอดจนศึกษาผลที่เกิดจากบทบาทของคริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิกที่มีต่อชุมชนเหล่านี้ทางด้านศาสนาและการศึกษาตลอดระยะเวลาดังกล่าว โดยสิ้นสุดการศึกษาใน พ.ศ. 2504 ซึ่งเป็นปีก่อนที่จะเริ่มสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 ซึ่งคริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิกมีการเปลี่ยนแปลงท่าทีและบทบาทที่มีต่อผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาและสังคมโลกให้ผ่อนคลายความเข้มงวดและเปิดกว้างในการยอมรับสังคมที่แตกต่างมากขึ้น

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลเอกสารชั้นต้น ได้แก่ รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯ และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ค.ศ. 1873-1982 จดหมาย บันทึก และภาพถ่ายต่างๆ ในห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ และเอกสารในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ประกอบกับเอกสารชั้นรอง ได้แก่ หนังสือ วารสาร บทความ และวิทยานิพนธ์ รวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคลในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาและวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ และนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. สำนักหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี
2. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ท่าวาสุกรี
3. ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ บางรัก
4. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. หอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7. สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
8. ศูนย์วิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
9. หน่วยบริการและเผยแพร่ข้อมูล สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ
10. ห้องสมุด ดับบลิว. อี. จอห์นสัน สำนักวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด กรมประมง

11. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ผู้เคยอาศัยอยู่ในชุมชนฯ และบาทหลวงที่เคยปกครองดูแลโบสถ์
ในชุมชน
12. กองภูมิศาสตร์ กรมแผนที่ทหาร

บทที่ 1

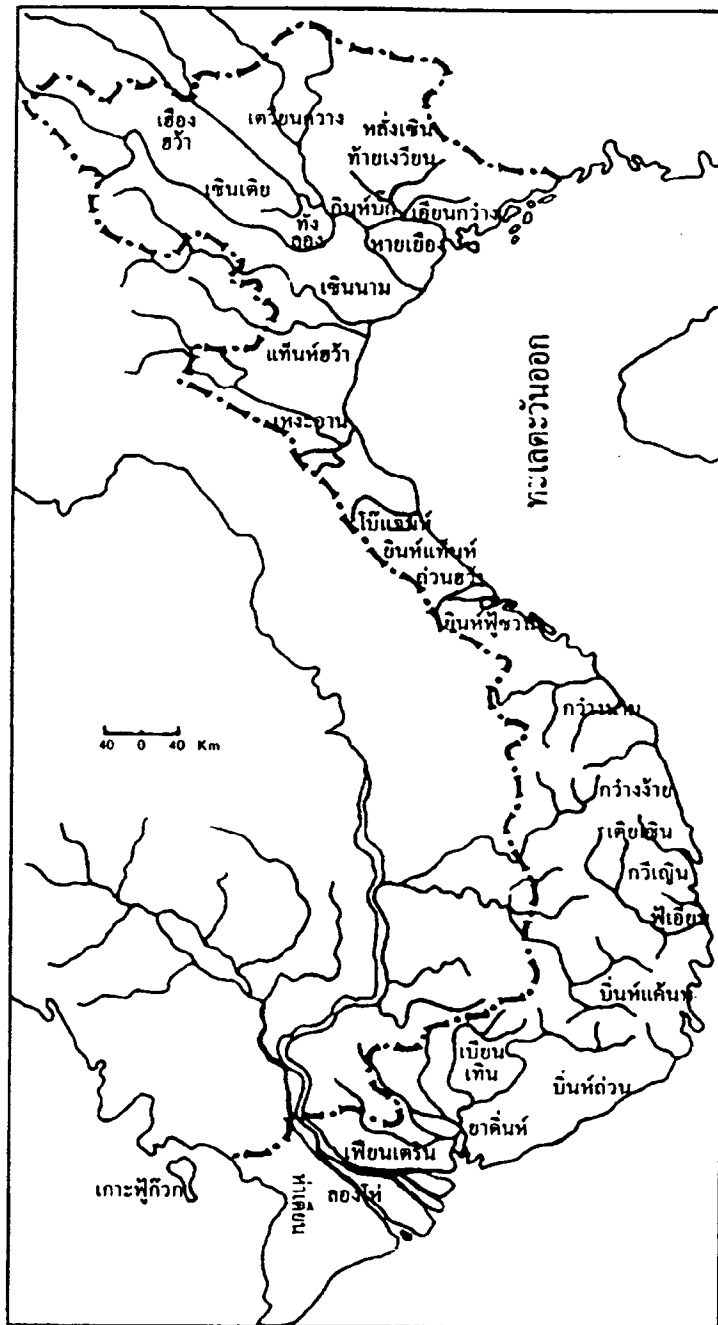
ความเป็นมาของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิกในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ภูมิหลังของชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกก่อนเข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยา

ชาวเวียดนามมีถิ่นกำเนิดอยู่ทางตอนใต้ของจีนในปัจจุบัน ชาวไทยรู้จักชาวเวียดนามมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าชาวเวียดนามเข้ามาในกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่เมื่อไร สันนิษฐานว่าชาวเวียดนามเข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยาด้วยสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ ส่วนใหญ่อพยพลี้ภัยจากสงครามแย่งชิงอำนาจทางการเมืองประการหนึ่งและอีกประการหนึ่ง คือ ถูกกีดกันทางด้านศาสนาเนื่องจากในพุทธศตวรรษที่ 22 สมัยราชวงศ์เล (Le) ปกครองเวียดนามได้เกิดความวุ่นวายมีสงครามแย่งชิงความเป็นใหญ่ระหว่างขุนนางตระกูลเหงียน (Nguyen) และขุนนางตระกูลตริงห์ (Trinh) และในช่วงเวลาเดียวกันขุนนางบางคนของเวียดนามได้ต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกของบาทหลวงชาวต่างชาติอย่างรุนแรง ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกจึงอพยพลี้ภัยออกจากเวียดนามเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยา

สงครามแย่งชิงอำนาจในการปกครองเวียดนามระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21-22

กษัตริย์ราชวงศ์เล (Le) (พ.ศ. 1971-2331) ซึ่งปกครองเวียดนามในขณะนั้นอ่อนแอลง ขุนนางตระกูลหมาก (Mac) ได้ก่อกบฏแย่งชิงพระราชอำนาจและก่อตั้งราชวงศ์หมาก (Mac) (พ.ศ. 2070-2220) ขึ้นปกครองเวียดนาม ครั้นใน พ.ศ. 2083 ขุนนางตระกูลเหงียนได้สนับสนุนกษัตริย์ราชวงศ์เลเข้าปราบปรามราชวงศ์หมาก แต่ไม่สามารถทำได้สำเร็จ เวียดนามจึงถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน กษัตริย์ราชวงศ์เลปกครองเวียดนามทางตอนใต้ มีเมืองหลวงอยู่ที่เว้ (Hue) และกษัตริย์ราชวงศ์หมากปกครองเวียดนามทางตอนเหนือ มีเมืองหลวงอยู่ที่ฮานอย (Hanoi) ต่อมาใน พ.ศ. 2088 ขุนนางตระกูลเหงียนก็ถูกขุนนางตระกูลตริงห์แย่งชิงความเป็นใหญ่ได้ และขับไล่พวกเหงียนลงไปทางใต้ นับแต่นั้นมากษัตริย์ราชวงศ์เลก็เป็นเพียงกษัตริย์แต่ในพระนามเท่านั้น ส่วนอำนาจในการปกครองตกอยู่กับขุนนางตระกูลตริงห์ ใน พ.ศ. 2135 ขุนนางตระกูลตริงห์ได้ทำสงครามขับไล่กษัตริย์ราชวงศ์หมาก

ภาพประกอบ 1 แผนที่เวียดนามในพุทธศตวรรษที่ 23

ที่มา : เจริญศักดิ์ เวียน (2545). เวียดนาม ประวัติศาสตร์ฉบับพิสดาร. แปลโดย เพ็ชร สุมิตร.

หน้า 100.

และเข้ายึดเมืองฮานอยได้ กษัตริย์ราชวงศ์หมากจึงทรงหนีขึ้นไปประทับอยู่ทางเหนือของเวียดนาม¹

ในพุทธศตวรรษที่ 22 ระหว่าง พ.ศ. 2163–2217 สงครามแย่งชิงอำนาจความเป็นใหญ่ระหว่างขุนนางตระกูลเหงียนและขุนนางตระกูลตริन्हจึงเกิดขึ้น สงครามยุติลงด้วยการแบ่งเวียดนามออกเป็น 2 ส่วน โดยขุนนางตระกูลตริन्ह ครอบครองตอนเหนือของเวียดนาม มีเมืองหลวงอยู่ที่ฮานอย และกษัตริย์ราชวงศ์เลทงประทับอยู่ที่เมืองนี้ด้วย ฝ่ายขุนนางตระกูลเหงียนครอบครองทางตอนใต้ของเวียดนามมีเมืองหลวงอยู่ที่เว้

ช่วงเวลาที่เวียดนามเกิดสงครามแย่งชิงความเป็นใหญ่ ระหว่างขุนนางตระกูลเหงียนและขุนนางตระกูลตริन्हนี้ ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนมากคือ ชาวนาและชนชั้นล่างซึ่งมีฐานะยากจนได้ถูกผู้ปกครองของเวียดนามทั้งสองฝ่ายต่างขูดรีดภาษีอากร เพื่อนำไปใช้สนับสนุนกองทัพในการทำสงคราม ปัญหาความยากลำบากจากภัยสงคราม ปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาอื่นๆที่ประชาชนประสบในขณะนั้นก็ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง² จึงปรากฏว่าในเวียดนามเกิดกบฏจากชาวนาหลายครั้ง³ ซึ่งเหตุการณ์ความวุ่นวายต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ก่อความยุ่งยากแก่ขุนนางซึ่งเป็นผู้ปกครองเวียดนามเช่นกัน

การต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในเวียดนาม

ในพุทธศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เวียดนามเริ่มมีการแย่งชิงอำนาจกันอยู่นั้น บาทหลวงคณะดอมินิกัน⁴(Dominican) ได้นำคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเข้าไปเผยแพร่ในเวียดนามโดยการสนับสนุนจากโปรตุเกส แต่การเผยแพร่ศาสนายังไม่บังเกิดผลเพราะในขณะนั้นโปรตุเกสมุ่งเน้นด้านการค้าเป็นสำคัญ จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ 22 ใน พ.ศ. 2168 บาทหลวงคณะเยซุอิต⁵ (Jesuit) ได้เข้าไปเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในเวียดนามโดยการสนับสนุนจากโปรตุเกสเช่นเดียวกัน ปรากฏว่าในระยะแรกการเผยแพร่ศาสนาของบาทหลวงคณะเยซุอิตได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากขุนนางตระกูลเหงียน เพราะขุนนางตระกูลเหงียนต้องการกำลังสนับสนุนด้านอาวุธจากโปรตุเกส เพื่อใช้ในสงครามต่อสู้กับขุนนางตระกูลตริन्ह แม้ว่าขุนนางตระกูลเหงียนไม่เห็น

¹โจเซฟ บัตตินเจอร์. (2522). *ประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนาม*. แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร. หน้า 34-35.

²D.G.E.Hall. (2526). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 1*. แปลโดย วรณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. หน้า 509.

³โจเซฟ บัตตินเจอร์. (2522). *เล่มเดิม*. หน้า 34.

⁴เหงียนดักเวียน. (2545). *เวียดนามประวัติศาสตร์ฉบับพิสดาร*. แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร. หน้า 96.

⁵เป็นชื่อของคณะบาทหลวงคณะหนึ่งในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ก่อตั้งขึ้น ใน พ.ศ. 1755 โดยนักบุญดอมินิก (St. Dominic).

⁶เป็นชื่อของคณะบาทหลวงคณะหนึ่งในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ก่อตั้งขึ้น ใน พ.ศ. 2077 โดยนักบุญอิกญาซิโอ โลโยลา (St. Ignatius Loyola).

ด้วยกับคำสอนทางศาสนาของบาทหลวงก็ตาม¹ ในขณะที่ขุนนางตระกูลตริन्ह์ไม่ยินดีต้อนรับคณะบาทหลวงเยซูอิต เพราะไม่ต้องการความช่วยเหลือจากโปรตุเกส เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือจากฮอลันดาอยู่แล้ว² แต่ในระยะต่อมาระหว่าง พ.ศ.2198–2204 เมื่อขุนนางตระกูลเหงียนและขุนนางตระกูลตริन्ह์ทำสงครามกัน ขุนนางตระกูลเหงียนไม่ได้รับการสนับสนุนจากโปรตุเกสในการสู้รบเหมือนที่ผ่านมา เพราะเหตุว่าในระยะนั้นโปรตุเกสไม่ประสบผลสำเร็จด้านการค้าในเวียดนาม จากนั้นมาขุนนางตระกูลเหงียนจึงต่อต้านคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกอย่างรุนแรง โดยมีคำสั่งห้ามไม่ให้บาทหลวงสอนคำสอนของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในเวียดนาม รวมทั้งจับพวกบาทหลวงซังคูก เมาโบสท์ และสังหารหมู่ชาวพื้นเมืองที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก³

ในขณะนั้นประชาชนเวียดนามที่สนใจคำสอนคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกของบาทหลวงมีจำนวนไม่มากนัก และผู้ที่เปลี่ยนศาสนามานับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกส่วนใหญ่เป็นชาวนาและชนชั้นล่าง ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าวในเวียดนามมีกบฏชาวนาเกิดขึ้นหลายครั้ง ซึ่งก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ขุนนางผู้ปกครองเวียดนาม ทำให้ผู้ปกครองเวียดนามในเวลานั้นมีความคิดเห็นว่าคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเป็นขบวนการที่เป็นศัตรูทางการเมือง นอกจากนี้ขุนนางตระกูลเหงียนและขุนนางตระกูลตริन्ह์ยังมีความคิดเห็นว่า คณะสอนศาสนาของบาทหลวงเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการทางการเมืองของมหาอำนาจต่างชาติ ที่หวังผลประโยชน์ทางการค้าและอิทธิพลทางการเมืองจากเวียดนาม อีกทั้งยังมีความคิดเห็นว่าคำสอนของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกขัดแย้งกับคำสอนของลัทธิขงจื้อ ซึ่งเป็นลัทธิที่เผยแพร่เข้ามาในเวียดนามตั้งแต่เวียดนามตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีนในสมัยราชวงศ์ฮั่น ลัทธิขงจื้อได้รับการส่งเสริมให้เข้มแข็งขึ้นในสังคมเวียดนาม เนื่องจากลัทธินี้เอื้อประโยชน์ต่อการปกครองแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางของเวียดนามในเวลานั้น⁴ ดังนั้นขุนนางตระกูลเหงียนและขุนนางตระกูลตริन्ह์จึงต่อต้านคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกอย่างรุนแรง ทำให้ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกจำนวนมากถูกจับกุมและถูกฆ่า

ความยากลำบากที่ชาวเวียดนามได้รับจากสงครามแย่งชิงความเป็นใหญ่ระหว่างขุนนางตระกูลเหงียนและขุนนางตระกูลตริन्ह์ที่ทำการรบกันเป็นเวลานาน และการต่อต้านคริสต์ศาสนาอย่างรุนแรงจากขุนนางทั้งสองตระกูลนี้ เป็นเหตุให้ชาวเวียดนามจำนวนหนึ่งลี้ภัยออกจากเวียดนาม

¹D.G.E.Hall. (2526). *เล่มเดิม*. หน้า 511.

²โจเซฟ บัตตินเจอร์. (2522). *เล่มเดิม*. หน้า 43.

³D.G.E.Hall. (2526). *เล่มเดิม*. หน้า 511-512.

⁴โจเซฟ บัตตินเจอร์. (2522). *เล่มเดิม*. หน้า 48.

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกใน กรุงศรีอยุธยา

การที่ชาวเวียดนามลี้ภัยออกจากเวียดนาม และเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่กรุงศรีอยุธยาสืบ เนื่องจากกรุงศรีอยุธยาอยู่ไม่ไกลจากเวียดนามมากนัก และเป็นดินแดนที่พระมหากษัตริย์ทรงให้เสรีภาพแก่ชาวต่างชาติทางการค้าและการนับถือศาสนา¹ ตลอดจนพระราชทานที่ดินให้อยู่อาศัยร่วมกันบริเวณนอกเกาะพระนครทางทิศใต้ ซึ่งชาวเวียดนามได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานที่ดินให้อยู่อาศัยอยู่ระหว่างปากคลองตะเคียนด้านทิศเหนือและวัดนางกราย²

ช่วงเวลาที่ชาวเวียดนามกลุ่มแรกเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่กรุงศรีอยุธยาไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าเป็นปีใด และมีจำนวนชาวเวียดนามมากน้อยเท่าใด แต่ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199–2231) ปรากฏว่ามีชุมชนชาวเวียดนามอาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยาแล้ว โดยบาทหลวงเดอ ชัวซีย์³ (Abbé de Choisy) ได้บันทึกไว้ในจดหมายเหตुरายวันขณะที่เขาอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา ว่า “เรามีความยินดีเป็นอันมากที่ได้ไปเยี่ยมเยียนหมู่บ้านชาวญวนได้”⁴ จากบันทึกนี้ทำให้ทราบว่าชาวเวียดนามในชุมชนนี้เป็นชาวเวียดนามที่มาจากตอนใต้ของเวียดนาม หรือที่เรียกว่าโคชินจีน (Cochin-China)

วิถีชีวิตของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกใน กรุงศรีอยุธยา

ชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาเป็นชุมชนชาวต่างชาติเล็กๆ ซึ่งมีได้มีบทบาทสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองการปกครองต่อกรุงศรีอยุธยาโดยตรง แต่ก็ยังเป็นชุมชนชาวต่างชาติที่มีความสำคัญต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศส⁵ในกรุงศรีอยุธยา

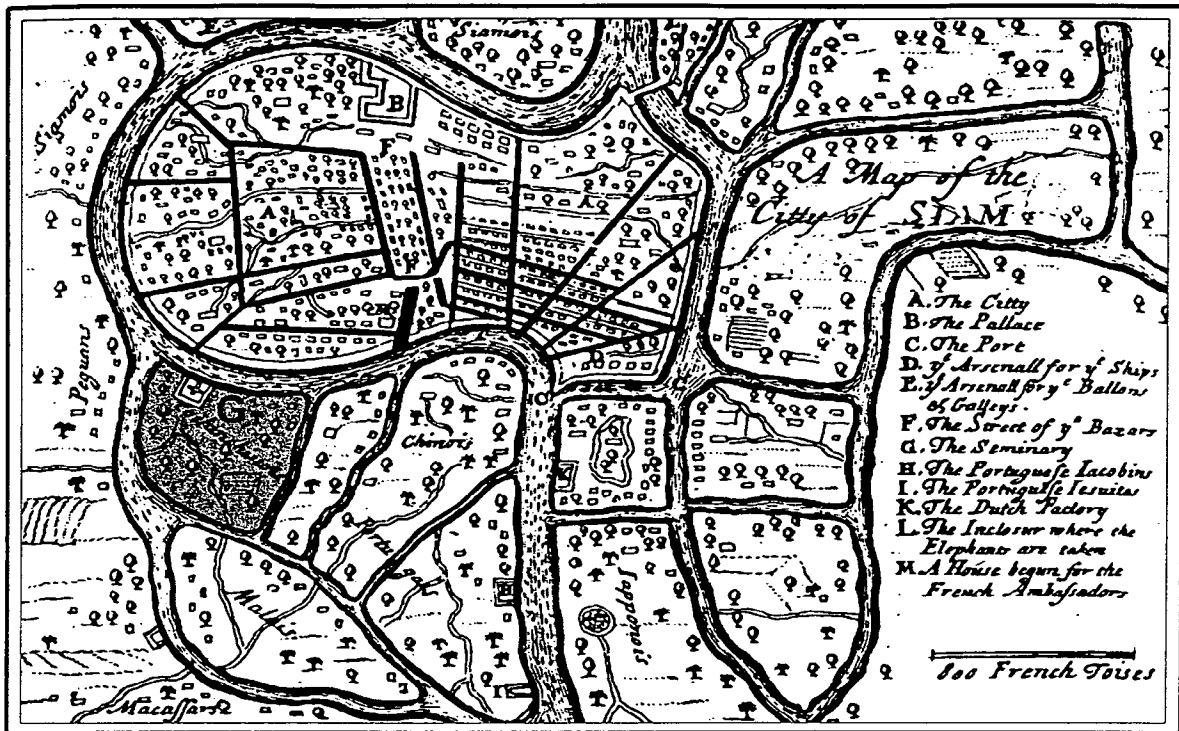
¹สันต์ ท. โกมลบุตร. (2548). จดหมายเหตุลาลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม. หน้า 336.

²พระยาโบราณราชธานินทร์. (2504). เรื่องเกี่ยวกับพระนครศรีอยุธยา. หน้า 71.

³เป็นผู้ช่วยทูตในคณะราชทูตเซวาลีเยร์ เดอ ซอมองต์ ซึ่งอัญเชิญพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 มายังสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ใน พ.ศ.2228.

⁴บาทหลวง เดอ ชัวซีย์. (2516). จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยาม ในปี พ.ศ.1685 และ 1686 ฉบับสมบูรณ์. แปลโดย สันต์ ท.โกมลบุตร. หน้า 395.

⁵เป็นคณะบาทหลวงในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก เริ่มก่อตั้งใน พ.ศ.2203 ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส มีชื่อเรียกในภาษาฝรั่งเศสว่า “Mission Étrangère de Paris” มีชื่อย่อว่า “M.E.P.” ปัจจุบันผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทยเรียกคณะบาทหลวงนี้ว่า “คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส”.

- A. ตวันคร
- B. พระบรมมหาราชวัง
- C. ท่าเรือ
- D. คูเก็บเรือค้า
- E. คูเก็บเรือกันยา
- F. ถนนในตลาด
- G. โรงเรียนสามเณรและชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนา
- H. พวกจาโกแบ็ง ปอร์ตุเกศ
- I. พวกเยซูอิต ปอร์ตุเกศ
- K. หมู่บ้านฮอลันดา
- L. เพนียดคล้องช้าง
- M. เรือนพักรับรองที่เริ่มสร้างให้แก่เอกอัครราชทูตฝรั่งเศส

ภาพประกอบ 2 แผนที่กรุงศรีอยุธยาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
 ที่มา : มร. เดอ ลาลูแบร์. (2548). จดหมายเหตุ ลาลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม.
 แปลโดย สันต์ ท.โกมลบุตร. หน้า 34.

จากบันทึกของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ที่เขียนเล่าเหตุการณ์สำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงที่เกิดขึ้นในกรุงศรีอยุธยาแต่ละปี เพื่อรายงานให้ศูนย์กลางของคณะบาทหลวงที่ปารีสทราบผลการปฏิบัติงาน และจดหมายที่บาทหลวงเขียนเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ให้เพื่อนบาทหลวงที่อยู่ต่างเมืองได้ทราบเรื่องราว ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญที่ทำให้ทราบวิถีชีวิตของชุมชนชาวเวียดนามในกรุงศรีอยุธยาได้พอสมควร

จำนวนประชากรชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยา พบหลักฐานจากบันทึกของบิชอป เดอ ซีเซ¹ (Louis de Cicé; Bishop of Sabule) ซึ่งรายงานให้คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่กรุงปารีสทราบผลการปฏิบัติงานของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสในกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. 2255 ซึ่งตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ (พ.ศ. 2251–2275) ได้ระบุว่า ที่กรุงศรีอยุธยามีชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกประมาณ 500 คน ชาวไทยที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกประมาณ 80–90 คน และครอบครัวฝรั่งประมาณ 20 ครอบครัว² ในสมัยก่อนและหลังสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระไม่ปรากฏหลักฐานจำนวนประชากรชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาว่ามีจำนวนมากน้อยเท่าใด แต่จากสถานการณ์ของบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจำนวนประชากรชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาน่าจะมีจำนวนมากกว่า 500 คน เนื่องจากในสมัยนี้พระองค์ทรงส่งเสริมการค้าขายกับต่างประเทศและทรงให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา จากนั้นมาตั้งแต่สมัยของสมเด็จพระเพทราชาจนกระทั่งถึงคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ก็ไม่ทรงส่งเสริมคริสต์ศาสนา โดยเฉพาะในสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระและสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ได้เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาไม่มีความสงบสุขเกิดขึ้นหลายครั้ง เนื่องจากราชสำนักอยุธยาหวาดระแวงภัยที่คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสอาจจะนำมาสู่ราชอาณาจักรอยุธยาได้ จึงส่งผลกระทบต่อนความสงบสุขของชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยา ซึ่งอยู่ในความดูแลของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศส จากสถานการณ์ดังกล่าวจึงน่าจะส่งผลให้จำนวนประชากรของชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยามีจำนวนลดลงเรื่อยๆ จนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาจึงร้างไป

ชาวเวียดนามซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหาปลา มีรายได้เพียงพอสำหรับยังชีพอยู่ได้เท่านั้น และต้องเสีย

¹ เป็นหัวหน้าคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่กรุงศรีอยุธยาในระหว่าง พ.ศ. 2243–2270.

² อาเดรียง โลเน. (2546). *ประวัติศาสตร์กรุงสยาม ค.ศ. 1662–1811*. แปลโดย ปอล ชาเวียร์. หน้า 142–143.

ภาษีอากรให้แก่ราชสำนักอยุธยา¹ อีกทั้งต้องถูกเกณฑ์แรงงานไปปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ตามพระบรมราชโองการ ทั้งในยามที่บ้านเมืองเกิดสงคราม เช่น ใน พ.ศ. 2241 เกิดกบฏขึ้นที่เมืองนครราชสีมา ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยา ต้องถูกเกณฑ์แรงงานให้ไปช่วยรบเป็นต้น ส่วนในยามสงบมีหน้าที่หลายประการ ได้แก่ แจวเรือให้พวกเจ้านาย อยู่ยาม² รักษาเพนียด และทำของหวานสำหรับเลี้ยงในพระราชพิธีสำคัญ³ เป็นต้น โดยมีได้รับค่าตอบแทนจากราชสำนักอยุธยา⁴ แม้ว่าชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาไม่ได้รับค่าตอบแทนจากการถูกเกณฑ์แรงงานก็ตาม แต่ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่อดอยาก เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของกรุงศรีอยุธยา และการช่วยเหลือจากคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศส

สถานภาพของชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยามีฐานะเป็นชาวต่างชาติ ต้องอาศัยอยู่เฉพาะในชุมชนของชาวต่างชาติ ซึ่งอยู่บริเวณนอกเกาะทางด้านทิศใต้ของกรุงศรีอยุธยา ในที่ดินที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ ไม่ได้อยู่ปะปนกับชาวไทยทั่วไป มีหัวหน้าชาวเวียดนามเป็นผู้ปกครองดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน โดยมีเจ้าพระยาพระคลังและหลวงราชมนตรีเป็นเจ้าหน้าที่ของราชสำนักอยุธยา ทำหน้าที่ควบคุมดูแลชาวต่างชาติให้ปฏิบัติตามพระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์⁵ หากมีการฝ่าฝืนพระบรมราชโองการก็ต้องได้รับโทษต่างๆ ได้แก่ การใช้แรงงาน⁶ การจองจำใส่โซ่คานและโซ่ตรวน การเฆี่ยนตี⁷ และการประหารชีวิต⁸ เป็นต้น จากการควบคุมดูแลดังกล่าวอาจมีการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อชาวเวียดนามเกิดขึ้น ดังนั้นเมื่อคณะ

¹จดหมายมองซิเออร์ เลอเฟร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ.1741 (พ.ศ. 2284). (2508). *ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39*. หน้า 270.

²จดหมายมองซิเออร์ โบรด์ถึงมองซิเออร์เดอลาวัน วันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ.1701 (พ.ศ.2244). (2508). *ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39*. หน้า 145.

³จดหมายมองซิเออร์ ดูบัวถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 3 ธันวาคม ค.ศ.1749 (พ.ศ.2292). (2508). *ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39*. หน้า 336.

⁴จดหมายมองซิเออร์ เลอเฟร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ.1741 (พ.ศ.2284). (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 269.

⁵จดหมายมองซิเออร์ เดอ โลลีแยร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 29 มกราคม ค.ศ.1749 (พ.ศ. 2292). (2508). *ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39*. หน้า 308.

⁶จดหมายมองซิเออร์ เดอ โลลีแยร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 29 มกราคม ค.ศ.1749 (พ.ศ.2292). (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 324.

⁷สังฆราชเตเชีย เดอ เคราเว. (2508). *ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39*. หน้า 231-232.

⁸จดหมายมองซิเออร์ โบรด์ถึงมองซิเออร์ เดอ ลาวัน วันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ.1701 (พ.ศ.2244). (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 146.

บาทหลวงชาวฝรั่งเศสเดินทางมาที่กรุงศรีอยุธยา ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาจึงให้การต้อนรับและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยากับคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสก็ดำเนินมาอย่างใกล้ชิดตลอดสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสทำหน้าที่ปกครองดูแลทุกขั้วของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก และเป็นผู้ประสานงานระหว่างราชสำนักอยุธยา กับชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก รวมทั้งให้การอบรมสั่งสอนความเชื่อทางคริสต์ศาสนาแก่ชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ทำให้ชาวเวียดนามที่อยู่ในชุมชนแห่งนี้มีความมั่นคงและมั่นใจมากขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกกับคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสในกรุงศรีอยุธยานั้นเริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2205 ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199–2231) คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสคณะแรก ซึ่งประกอบด้วย ปีแอร์ ลังแบร์ เดอ ลา มอต บิชอปแห่งเบริช (Pierre Lambert de la Motte; Bishop of Berytes) บาทหลวงเดอบูร์ช (De Bourges) และบาทหลวงเดดีเออร์ (Deydier) เดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งแรก¹ โดยมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการเดินทางต่อไปยังเวียดนามและจีน ต่อมาใน พ.ศ. 2206 บิชอปปีแอร์ ลังแบร์ เดอ ลา มอต และบาทหลวงเดดีเออร์จึงได้เดินทางไปจีน แต่ไม่สามารถเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทาง เพราะเรือถูกพายุอัปปาง จึงต้องเดินทางกลับมาที่กรุงศรีอยุธยา แล้วเข้าไปพักอาศัยอยู่ในเขตชุมชนของชาวเวียดนาม²

ต่อมาใน พ.ศ. 2207 ฟรังซัวส์ ปัลลิว บิชอปแห่งเฮลิโอโพลิส (François Pallu; Bishop of Heliopolis) บาทหลวงลาโน (Louis Laneau) และคณะได้เดินทางเข้ามาที่กรุงศรีอยุธยา และได้สมทบกับคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสพวกแรก³ ใน พ.ศ. 2209 สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้พระราชทานที่ดินที่อยู่ติดกับชุมชนของชาวเวียดนามบริเวณบ้านปลาเห็ด พร้อมทั้งวัสดุในการก่อสร้างแก่คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศส เพื่อสร้างเรือนพักอาศัยและโบสถ์ชั่วคราว แล้วยังได้สร้างสามเณรลัทธิและโรงพยาบาลในเวลาต่อมา บริเวณที่อยู่อาศัยของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสนี้ได้ชื่อว่า “ค่ายเซนต์โยเซฟ”⁴ จากนั้นใน พ.ศ. 2216 สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเห็นว่าที่ดินที่พระราชทานให้ครั้งก่อนนั้นคับแคบเกินไปสำหรับการสร้างโบสถ์ถาวรที่มีขนาดใหญ่และสวยงาม จึงพระราชทานที่ดินเพิ่มเติม

¹อาเดรียง โลเน. (2546). เล่มเดิม. หน้า 1.

²อาเดรียง โลเน. (2546). เล่มเดิม. หน้า 5-7.

³โลเนย์ อาเดรียง. (2542). สยามและคณะมิสชันนารีฝรั่งเศส. แปลโดย ปทุมรัตน์ วงศ์ดนตรี. หน้า 44.

⁴จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาตั้งครั้งแรกรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช. (2508).

รวมทั้งวัสดุในการก่อสร้างโบสถ์ให้แก่คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศส¹ โบสถ์หลังนี้สร้างเสร็จใน พ.ศ. 2238 ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระเพทราชา² (พ.ศ. 2231–2246) นอกจากนี้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชยังทรงให้เสรีภาพแก่คณะบาทหลวงในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา³ และให้ความเป็นกันเองแก่คณะบาทหลวงในการเข้าเฝ้าได้บ่อยครั้ง⁴ รวมทั้งพระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยในการศึกษาเกี่ยวกับคริสต์ศาสนาด้วย⁵ จะเห็นได้ว่าสมเด็จพระนารายณ์มหาราชไม่ทรงต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศส และให้ความอุปถัมภ์ต่อคริสต์ศาสนา ซึ่งทำให้ชาวเวียดนามได้มีโอกาสร่วมในศาสนพิธีของคริสต์ศาสนาในโอกาสต่างๆ และได้สวดภาวนาร่วมกัน อีกทั้งยังได้รับการอบรมสั่งสอนความเชื่อทางคริสต์ศาสนาจากคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสได้อย่างเปิดเผย

เมื่อสมเด็จพระเพทราชา (พ.ศ. 2231–2246) ทรงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์แล้ว คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสก็ได้รับความเดือดร้อนมากอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง เนื่องจากสมเด็จพระเพทราชาทรงสงสัยว่า คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสได้คบคิดกับคอนสแตนติน ฟอลคอน (Constantine Falcon) และนายพลเดฟาร์ช (Desfarges) ในการยึดกรุงศรีอยุธยา⁶ ทำให้บิชอปลาโน⁷ (Louis Laneau; Bishop of Metellopolis) บาทหลวงและชาวฝรั่งเศสจำนวนหนึ่งถูกจับกุม จำขังตรวน ถูกเขียนตี และถูกทรมานร่างกายต่างๆ⁸ มีบาทหลวงบางคนทนต่อการถูกทรมานไม่ไหวจึงเสียชีวิตขณะที่ถูกควบคุมตัวอยู่เวลาผ่านไปเกือบ 2 ปี สมเด็จพระเพทราชาทรงเห็นว่าคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่ได้คิดร่วมมือกับ คอนสแตนติน ฟอลคอน และ นายพลเดฟาร์ช อย่างที่ฝ่ายไทยเข้าใจ พระองค์จึงทรงปล่อยตัวบิชอปลาโนและบาทหลวงให้เป็นอิสระก่อน และภายหลังจึงทรงปล่อยชาวฝรั่งเศสที่ถูกจับทั้งหมดให้เป็นอิสระ⁹

¹จดหมายมองเซนเยอร์ ลัมแบ เดอ ลาม็อตถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 3 ธันวาคม ค.ศ.1673 (พ.ศ.2216). (2508). *ประชุมพงศาวดาร เล่ม 18 ภาคที่ 32*. หน้า 205-206.

²จดหมายมองซิเออร์ โปเกถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 27 ธันวาคม ค.ศ.1696 (พ.ศ.2239). (2511). *ประชุมพงศาวดาร เล่ม 21 ภาคที่ 35 และ 36*. หน้า 102.

³จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาตั้งครั้งแรกที่รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช. (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 156.

⁴จดหมายมองเซนเยอร์ ลัมแบ เดอ ลาม็อตถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ ค.ศ.1668 (พ.ศ.2211). (2508). *เล่มเดิม*. หน้า199.

⁵จดหมายมองเซนเยอร์ ลัมแบ เดอ ลาม็อตถึงมองเซนเยอร์ปาโล เดือนตุลาคม ค.ศ.1667 (พ.ศ.2210). (2508). *ประชุมพงศาวดาร เล่ม 18 ภาคที่ 32*. หน้า 166-167.

⁶โลเนย์ อาเดรียง. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 92-93.

⁷เป็นหัวหน้าคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่กรุงศรีอยุธยาในระหว่าง พ.ศ. 2217-2239.

⁸โลเนย์ อาเดรียง. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 95.

⁹โลเนย์ อาเดรียง. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 101-102.

ต่อมาสมเด็จพระเพทราชาพระราชทานเงินให้แก่คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเพื่อสร้างโบสถ์ที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงมีพระราชประสงค์ให้สร้าง แต่ยังไม่แล้วเสร็จในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมเด็จพระเพทราชาจึงทรงให้สร้างต่อจนสำเร็จใน พ.ศ. 2238¹ และคณะบาทหลวงได้เรียกชื่อโบสถ์หลังนี้ว่า "วัดนักบุญยอแซฟ" ซึ่งเป็นโบสถ์ที่มีขนาดใหญ่และสวยงามแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้² ในสมัยนั้น นอกจากนี้พระองค์ยังทรงให้อิสระแก่คณะบาทหลวงในการประกอบศาสนพิธี แต่ไม่ทรงอนุญาตให้ไปเผยแผ่คริสต์ศาสนาในท้องถิ่นอื่นๆ³ จะเห็นได้ว่าในสมัยสมเด็จพระเพทราชาความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักอยุธยา กับคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเป็นไปอย่างไม่ค่อยราบรื่นเท่าใดนัก ความสัมพันธ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยา ซึ่งต้องถูกเกณฑ์แรงงานให้ทำงานต่างๆ โดยไม่ได้หยุดหย่อนมีผลทำให้ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกไม่ได้ไปร่วมศาสนพิธีอย่างสม่ำเสมอ

ในสมัยสมเด็จพระเจ้าเสือ (พ.ศ. 2246–2251) แม้ว่าพระองค์จะไม่ทรงโปรดชาวฝรั่งเศสและคริสต์ศาสนาเท่าใดนัก แต่ก็ทรงขอร้องให้บิชอป เดอ ซีเซ ช่วยเป็นสื่อกลางในการเชื่อมสัมพันธ์มิตรระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับประเทศไทย โดยพระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ให้พ่อค้าชาวฝรั่งเศสกลับมาทำการค้ากับกรุงศรีอยุธยาอีกครั้งหนึ่ง⁴ แต่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (Louis XIV) (พ.ศ. 2195–2258) มิได้สนพระทัยกับพระราชประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าเสือเนื่องจากบริษัทการค้าของประเทศฝรั่งเศสกำลังประสบปัญหาขาดทุน และประเทศฝรั่งเศสกำลังทำสงครามในยุโรป⁵ จะเห็นได้ว่าในสมัยสมเด็จพระเจ้าเสือเป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆ แม้ว่าพระองค์จะไม่ทรงโปรดบาทหลวงชาวฝรั่งเศสและคริสต์ศาสนา แต่ก็ไม่มีเหตุการณ์รุนแรงที่นำความเดือดร้อนมาสู่คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสและชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยา

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ (พ.ศ. 2251–2275) ซึ่งขึ้นครองราชย์ต่อจากสมเด็จพระเจ้าเสือ ในสมัยนี้พระอนุชาของพระองค์ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระมหาอุปราชไม่ทรงโปรด

¹จดหมายมองซิเออร์ปีนโตถึงบาทหลวงกาบานซ์ วันที่ 15 มกราคม ค.ศ. 1696 (พ.ศ. 2239). (2511). *ประชุมพงศาวดาร เล่ม 21 ภาคที่ 35 และ 36*. หน้า 96.

²จดหมายมองซิเออร์ ไปเกถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 27 ธันวาคม ค.ศ. 1696 (พ.ศ. 2239). (2511). หน้าเดิม.

³จดหมายมองซิเออร์ โบรตถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 21 พฤศจิกายน ค.ศ. 1699 (พ.ศ. 2242). (2508). *ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39*. หน้า 144-145.

⁴จดหมายมองซิเออร์ เดอ ซีเซ ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ. 1703 (พ.ศ. 2246). (2508). *ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39*. หน้า 173.

⁵โลนีย์ อาเดรียง. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 104-105.

พวกคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสและคริสต์ศาสนา เนื่องจากสมเด็จพระมหาอุปราชได้ทรงอ่านหนังสือที่
 บิชอปลาโนเขียนเปรียบเทียบระหว่างคริสต์ศาสนากับพระพุทธศาสนา ทำให้พระองค์ไม่ทรงพอพระ
 ราชหฤทัย จึงเป็นเหตุให้พระองค์ทรงส่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยเข้าไปค้นหาและรับหนังสือที่คณะบาทหลวง
 เขียนเป็นภาษาไทยในสามเถราลัยของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศส² นอกจากนี้ยังทรงให้เจ้าหน้าที่ฝ่าย
 ไทยจับกุมผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาซังคูก จักรวรร และเซียนตี บางคนหนีไปได้ก็ไม่อนุญาตให้กลับเข้า
 มาในบ้านเรือน³

การที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยเข้ามาจับกุมและลงโทษผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานั้น สืบเนื่องจาก
 นักเรียนคนหนึ่งเ็นสามเถราลัยของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ชื่อ นายเต็ง มีบิดาเป็นคนไทยและ
 มารดาเป็นชาวเวียดนาม นายเต็งได้มาอยู่กับคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสตั้งแต่นายเต็งยังเด็ก โดย
 มารดาได้นำมาฝากไว้กับคณะบาทหลวงหลังจากที่บิดาของนายเต็งเสียชีวิตแล้ว พอนายเต็งอายุได้ 8
 ปี จึงเปลี่ยนศาสนามานับถือคริสต์ศาสนา ต่อมาเมื่อนายเต็งโตเป็นหนุ่ม ญาติทางฝ่ายบิดาต้องการรับ
 ตัวนายเต็งกลับไป แต่ทางคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสไม่ยินยอม ญาติทางฝ่ายบิดาจึงนำความขึ้น
 กราบทูลต่อสมเด็จพระมหาอุปราช ทำให้สมเด็จพระมหาอุปราชทรงกริ้วและทรงให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย
 นำตัวนายเต็งไปสอบสวน ในตอนแรกนายเต็งปฏิเสธที่จะกลับไปนับถือพระพุทธศาสนา จึงถูกเขียนตี
 จนต้องยินยอมและยังถูกบังคับให้บอกชื่อของผู้ที่เปลี่ยนไปนับถือคริสต์ศาสนาอีกด้วย⁴ เมื่อนายเต็ง
 บอกชื่อของผู้ที่เปลี่ยนไปนับถือคริสต์ศาสนาจำนวนหนึ่งแล้ว เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยได้ไปจับกุมตัวคนเหล่านี้นั้นมาได้ 11 คน แล้วจำคุกและเขียนตีอย่างทารุณ⁵

นอกจากนี้ในตอนปลายสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระได้มีเจ้าหน้าที่นำแผ่นหินสลักพระ
 บรมราชโองการ 4 ประการ ไปตั้งไว้ที่หน้าประตูวัดนักบุญยอแซฟ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2274⁶ มี
 ใจความดังนี้

1. ห้ามมิให้ใช้ตัวหนังสือเขมรและหนังสือไทย สำหรับไปเขียนหนังสือ
 ซึ่งสอนศาสนาคริสต์นิกาย
2. ห้ามมิให้พวกมิชชันนารีเทศนาสั่งสอนเป็นภาษาไทย
3. ห้ามมิให้ ไทย มอญ ลาว ซึ่งถือศาสนาอันประเสริฐของไทย
 แม้จะยากจนอย่างไร ไปยืมข้าวของเงินทองจากพวกมิชชันนารี

¹สังฆราชเดเชีย เดอ เคราเล. (2508). *ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39*. หน้า 208-215.

²สังฆราชเดเชีย เดอ เคราเล. (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 220.

³สังฆราชเดเชีย เดอ เคราเล. (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 231-232.

⁴สังฆราชเดเชีย เดอ เคราเล. (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 205-206.

⁵สังฆราชเดเชีย เดอ เคราเล. (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 219, 227.

⁶สังฆราชเดเชีย เดอ เคราเล. (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 240.

และห้ามมิให้ไปขอเข้ารีต ห้ามมิให้ ไทย มอญ ลาว
 เชื้อและนับถือศาสนา คริสเตียน และห้ามมิให้ไทย มอญ ลาว
 ไปคบค้าสมาคมกับพวกเข้ารีต และห้ามมิให้พวกมิชชันนารีรับ
 คนไทย มอญ และลาวเข้ารีตเป็นอันขาด

4. ห้ามมิให้พวกมิชชันนารี แต่งหนังสือซึ่งตีเตียนและคัดค้านศาสนาไทย¹

หากคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสฝ่าฝืนประกาศพระบรมราชโองการดังกล่าว บิชอปซึ่งเป็นหัวหน้าคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสต้องได้รับโทษประหารชีวิตและบาทหลวงชาวฝรั่งเศสทั้งหมดต้องได้รับพระราชอาญาเขียนและถูกไล่ออกจากพระราชอาณาเขตของประเทศไทย² จากพระบรมราชโองการดังกล่าว ทำให้คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสในกรุงศรีอยุธยาไม่พึงพอใจเป็นอย่างมาก แต่ก็ไม่สามารถขัดขึ้นได้ จนกระทั่งถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ (พ.ศ. 2301–2310) เมื่อพม่าเข้าล้อมกรุงศรีอยุธยาคราวแรกใน พ.ศ. 2303 บาทหลวงซีรู³ (Ciron) ได้ทูลทูลลายแผ่นหินสลักพระบรมราชโองการดังกล่าวในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2303⁴

จะเห็นว่าตลอดสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักอยุธยากับคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเป็นไปอย่างไม่ราบรื่น เนื่องจากสมเด็จพระมหาอุปราชาไม่พอพระทัยคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสและคริสต์ศาสนา ดังนั้นพระองค์จึงทรงแสดงท่าทีที่ไม่เป็นมิตร โดยทรงขัดขวางและทรงต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสทุกวิถีทาง ซึ่งการกระทำดังกล่าวส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาทั้งในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ การติดต่อกับคนนอกชุมชนที่ไม่ได้นับถือคริสต์ศาสนา รวมถึงการถูกละทิ้งทอดทิ้งอย่างทารุณ

สมเด็จพระมหาอุปราชาทรงขึ้นครองราชย์หลังจากที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระสวรรคต ทรงพระนามว่า "สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ" (พ.ศ. 2278–2301) ถึงแม้ว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศจะไม่ทรงโปรดชาวต่างชาติ แต่บางครั้งพระองค์ก็ทรงมีพระราชไมตรีอันดีต่อคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสและชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยา ดังคราวที่ชาวไทยมีเรื่องบาดหมางกับชาวฮอลันดาใน พ.ศ. 2284 และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงมีรับสั่งให้ปิดแม่น้ำเจ้าพระยา ห่างจากห้างฮอลันดาไปไม่กี่ไมล์ ทรงให้ตั้งปืนใหญ่เพื่อป้องกันไม่ให้ชาวฮอลันดาหนีได้ แล้วทรงมีพระบรมราชโองการให้คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสส่งพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาไปช่วย

¹สังฆราชเดซีเย เดอ เคราเล. (2508). เล่มเดิม. หน้า 244.

²สังฆราชเดซีเย เดอ เคราเล. (2508). หน้าเดิม.

³เป็นบาทหลวงในคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาที่วัดนักบุญยอแซฟ ในกรุงศรีอยุธยา ระหว่างพ.ศ. 2296–2304.

⁴จดหมายมองเซนเยอร์ บริโกต์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ. (2508). ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36–39. หน้า 386.

รูป โดยทำหน้าที่ยิงปืนใหญ่ แต่ไม่ได้รับเบี้ยหวัด บิชอป เดอ โลลิแยร์¹ (Jean de Lolière Puy-Contat; Bishop of Juliolopolis) จึงต้องส่งเสบียงอาหารให้ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาเหล่านี้² เมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พวกฮอลันดาออกไปจากพระราชอาณาเขตของไทย แล้ว พระองค์ทรงมีรับสั่งชมเชยพวกที่นับถือคริสต์ศาสนา และทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาขอสิ่งที่ต้องการเป็นรางวัลตอบแทน คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสจึงได้ทูลขอ 3 ประการ³ คือ

1. ขอให้ทรงโปรดยกเว้นมิให้พวกเข้ารีตต้องเสียภาษี
2. ขออนุญาตให้พวกเข้ารีตตกเบ็ดหาปลาตามลำน้ำโดยไม่ต้องเสียค่าอากร
3. ขอพระราชทานที่ดินเพิ่มเติมนอกจากที่มีอยู่แล้ว

แต่ไม่มีหลักฐานที่แสดงว่าผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาเหล่านี้ได้รับพระราชทานรางวัลตามที่ได้ออกไปอีกคราวหนึ่ง คือ เมื่อวันที่ 20–21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2288 เกิดเพลิงไหม้ในพระราชวังที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศประทับอยู่⁴ บิชอป เดอ โลลิแยร์ จึงได้นำของเล็กน้อยไปถวาย⁵ ต่อมาสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงมีพระราชประสงค์ที่จะตอบแทนคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสจึงทรงมีรับสั่งให้เจ้าพระยาพระคลังมาสอบถามบิชอป เดอ โลลิแยร์ แต่บิชอป เดอ โลลิแยร์ปฏิเสธในการทูลขอสิ่งตอบแทน⁶ เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยจึงไปสอบถามจากพวกผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนา ได้ความว่า

“ในเวลานี้พวกเข้ารีตอดัดมาก เพราะไม่ได้รับยกเว้นส่วยสาอากรดังแต่ก่อนๆ และส่วนตัวสังฆราชนั้น เชื่อว่า ถ้าได้โปรดพระราชทานที่ดินและโปรดยกเว้นไม่เก็บส่วยสาอากรแก่พวกเข้ารีตแล้ว ท่านสังฆราชคงจะยินดีที่สุด”⁷

¹ เป็นหัวหน้าคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ที่กรุงศรีอยุธยา ในระหว่างพ.ศ.2283-2298.

²จดหมายมองซิเออร์ เลอเฟร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ.1741 (พ.ศ.2284). (2508). หน้าเดิม.

³จดหมายมองซิเออร์ เลอเฟร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ.1741 (พ.ศ.2284). (2508). เล่มเดิม. หน้า 270.

⁴จดหมายมองซิเออร์ ลาแซร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ.1745 (พ.ศ.2288). (2508). ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39. หน้า 282.

⁵จดหมายมองซิเออร์ ลาแซร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ.1745 (พ.ศ.2288). (2508). เล่มเดิม. หน้า 283.

⁶จดหมายมองซิเออร์ ลาแซร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ.1745 (พ.ศ.2288). (2508). เล่มเดิม. หน้า 284.

⁷จดหมายมองซิเออร์ ลาแซร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ.1745 (พ.ศ.2288). (2508). เล่มเดิม. หน้า 285.

แต่เจ้าพระยาพระคลังได้ให้ผ้าทอพื้นเมือง 100 ผืน และน้ำมันยาง 17 ทะนานแก่บิชอปเป็นการตอบแทน¹

สำหรับความบาดหมางที่มีระหว่างราชสำนักอยุธยาในสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศกับคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสนั้น มีสาเหตุสำคัญมาจากผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าพระยาพระคลังมีเรื่องขัดแย้งกับคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสหลายครั้ง² ครั้งแรกใน พ.ศ. 2282 เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยได้จับชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกจากเมืองจันทบุรีหลายครอบครัวส่งมาที่กรุงศรีอยุธยา โดยมีข้อสงสัยว่าพวกเวียดนามเหล่านี้เป็นโจรสลัด หรือเป็นพรรคพวกของโจรสลัดสัญชาติเวียดนามที่มักจะทำการปล้นในอ่าวไทยเสมอๆ เมื่อพวกเวียดนามเหล่านี้มาถึงกรุงศรีอยุธยาก็ได้ขออนุญาตคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเข้ามาอยู่ในชุมชนของชาวเวียดนามที่อยู่ติดกับวัดนักบุญยอแซฟเพื่อได้อยู่กับพวกเวียดนามด้วยกัน แต่เมื่อเจ้าพระยาพระคลังทราบเรื่องนี้ เจ้าพระยาพระคลังได้บังคับให้พวกเวียดนามจากจันทบุรีย้ายไปอยู่ที่ชุมชนของชาวญีปุ่นซึ่งขณะนั้นว่างอยู่³

ต่อมาได้เกิดเหตุที่นำมาสู่ความบาดหมางกันอีกครั้ง คือ เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2286 คนไทย 7-8 คน ได้เข้าไปตัดไม้ไผ่ในเขตบ้านบาทหลวงชาวฝรั่งเศสในกรุงศรีอยุธยาโดยไม่ได้รับอนุญาต และมีชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเห็นเหตุการณ์ จึงได้เข้าไปห้ามปราม จนกระทั่งเกิดการทะเลาะวิวาทและทำร้ายกันขึ้น⁴ คนไทยเหล่านั้นได้หนีไปและนำความไปเรียนให้เจ้าพระยาพระคลังทราบ เมื่อทางคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสได้นำหนังสือชี้แจงเรื่องราวที่เกิดขึ้นไปยื่นต่อเจ้าพระยาพระคลัง ท่านกลับสั่งให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยไปจับชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกซึ่งมีเรื่องกับคนไทยนั้นมาเขียน⁵ กว่าเรื่องราวจะสงบลงได้ คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสต้องติดสินบนเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยหลายครั้ง และเสียค่าปรับเป็นเงินรวมกันจำนวนมาก⁶

¹จดหมายมองซิเออร์ ลาแซร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ. 1745 (พ.ศ. 2288). (2508). หน้าเดิม.

²จดหมายมองซิเออร์ เลอแบร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 1733 (พ.ศ. 2276). (2508). ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39. หน้า 253.

³จดหมายมองซิเออร์ ลาแซร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ เมื่อปีค.ศ. 1739 (พ.ศ. 2282). (2508). เล่มเดิม. หน้า 272-273.

⁴จดหมายมองซิเออร์ ดูบัวถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 14 มีนาคม ค.ศ. 1751 (พ.ศ. 2294). (2508). เล่มเดิม. หน้า 292.

⁵จดหมายมองซิเออร์ ดูบัวถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 14 มีนาคม ค.ศ. 1751 (พ.ศ. 2294). (2508). เล่มเดิม. หน้า 293.

⁶จดหมายมองซิเออร์ ดูบัวถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 14 มีนาคม ค.ศ. 1751 (พ.ศ. 2294). (2508). เล่มเดิม. หน้า 304.

สำหรับความบาดหมางครั้งที่สามเกิดขึ้นเนื่องจากมีคนชุดพบทองคำที่บางตะพาน¹และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศโปรดให้นำทองคำมาหล่อเป็นพระพุทธรูปบาทจำลอง และดอกบัวขนาดใหญ่ดอกหนึ่ง สำหรับแห่สมโภชพระพุทธรูป² ดังนั้นในกลางเดือนธันวาคม พ.ศ. 2291 หลวงราชมนตรีซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาได้นำคำสั่งของเจ้าพระยาพระคลังมาแจ้งแก่คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯให้พวกที่นับถือคริสต์ศาสนาทั้งชายและหญิงทุกคนถือดอกบัวคนละดอกไปร่วมในกระบวนแห่พระพุทธรูป แต่บิชอป เดอ โลลีแยร์ไม่ยินยอมให้พวกที่นับถือคริสต์ศาสนาไปร่วมในพิธีแห่ดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่า ผิดหลักของคริสต์ศาสนา และบิชอปได้ทำหนังสือชี้แจงไปยังเจ้าพระยาพระคลัง³ ทำให้เจ้าพระยาพระคลังและหลวงราชมนตรีเกิดความไม่พอใจ จากนั้นมาหลวงราชมนตรีก็ไปเกลี้ยกล่อมบ้าง ชูบังคับบ้าง ให้ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกยินยอมไปร่วมในพิธีแห่พระพุทธรูป⁴ จนกระทั่งในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2291 ได้มีคนไทยเข้าไปลักลอบตัดไม้ไผ่ในบ้านบาทหลวงและได้กล่าววาจาดูหมิ่น บาทหลวงจึงไปร้องเรียนต่อเจ้าพระยาพระคลัง แต่ในวันนั้นเจ้าพระยาพระคลังมีภารกิจมาก จึงไม่รับพิจารณาเรื่องดังกล่าว จากนั้นมาเรื่องที่จะให้ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาไปร่วมพิธีแห่พระพุทธรูปจึงได้ยุติไป⁵ แต่คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสและชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาก็ถูกบีบบังคับในเรื่องอื่นแทน คือ ในวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2292 หลวงราชมนตรีได้เชิญพระบรมราชโองการของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศมาแจ้งแก่คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศส มิให้ชาวไทย มอญ และเวียดนามเปลี่ยนไปนับถือคริสต์ศาสนาเป็นอันขาด แต่ในเวลาทีหลวงราชมนตรีนำหนังสือมาให้ลงนามรับทราบพระบรมราชโองการนั้น ในหนังสือไม่ได้กล่าวถึงชาวเวียดนาม⁶ และในวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2292

¹ปัจจุบันเรียกว่า “บางสะพาน” เป็นอำเภอหนึ่งอยู่ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.

²จดหมายมองเซนเยอร์ เดอ โลลีแยร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 29 มกราคม ค.ศ.1749 (พ.ศ.2292). (2508). เล่มเดิม. หน้า 307.

³จดหมายมองเซนเยอร์ เดอ โลลีแยร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 29 มกราคม ค.ศ.1749 (พ.ศ.2292). (2508). เล่มเดิม. หน้า 308.

⁴จดหมายมองเซนเยอร์ เดอ โลลีแยร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 29 มกราคม ค.ศ.1749 (พ.ศ.2292). (2508). เล่มเดิม. หน้า 310.

⁵จดหมายมองเซนเยอร์ เดอ โลลีแยร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 29 มกราคม ค.ศ.1749 (พ.ศ.2292). (2508). เล่มเดิม. หน้า 319-320.

⁶จดหมายมองเซนเยอร์ เดอ โลลีแยร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 29 มกราคม ค.ศ.1749 (พ.ศ.2292). (2508). เล่มเดิม. หน้า 320-321.

พระยากลาโหมได้นำทหารพลธนูมาบังคับให้ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกทุกคนไปชนอิฐใกล้พระราชวังหลวงเป็นเวลาหลายวัน¹

จะเห็นได้ว่าในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักอยุธยากับคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสก็ยังคงไม่ราบรื่นเหมือนดังเช่นในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ เนื่องจากราชสำนักอยุธยาเกรงว่าคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสจะมีอิทธิพลเหนือชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกมากเกินไป ซึ่งอาจจะเป็นภัยต่อราชสำนักอยุธยาได้ ดังจะเห็นได้จากครั้งที่มีการกวาดต้อนชาวเวียดนามจากจันทบุรี ให้เข้ามาอยู่ร่วมกับชุมชนชาวเวียดนามในกรุงศรีอยุธยา ทำให้ชุมชนชาวเวียดนามอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้นภายใต้การปกครองดูแลของบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ต่อมาเจ้าพระยาพระคลังจึงได้มีคำสั่งให้ย้ายชาวเวียดนามจากจันทบุรีออกไปอยู่ในค่ายชาวญี่ปุ่นซึ่งขณะนั้นว่างอยู่ แม้ว่าจะมีความบาดหมางระหว่างราชสำนักอยุธยากับคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสและชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาแต่คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสและชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาก็ยังให้ความร่วมมือกับราชสำนักอยุธยาตลอดมาถ้าถึงนั้นไม่ขัดแย้งกับหลักความเชื่อของคริสต์ศาสนา

การแตกสลายของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยา

ในสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ (พ.ศ. 2301–2310) พม่าได้ยกทัพมาโจมตีกรุงศรีอยุธยาถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกใน พ.ศ. 2303 พม่าได้ยกกองทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยาไว้ ราชสำนักอยุธยาได้มีพระบรมราชโองการให้เกณฑ์คริสต์ศาสนิกชนไปทำหน้าที่เฝ้าป้อมและกำแพงเมือง² แต่พม่ายังไม่ทันตีกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จก็ยกทัพกลับไปเสียก่อน เนื่องจากพระเจ้าอลองพญาภักษัตริย์ของพม่า ซึ่งทำหน้าที่เป็นแม่ทัพถูกปืนใหญ่ได้รับบาดเจ็บสาหัสและสิ้นพระชนม์ในที่สุด จากเหตุการณ์ครั้งนั้นราชสำนักอยุธยาได้มอบผ้าและข้าวสารเป็นรางวัลตอบแทนแก่ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาที่ถูกเกณฑ์ไปเฝ้าป้อมและกำแพงเมือง³

ต่อมาใน พ.ศ. 2309 พม่าได้ยกกองทัพใหญ่มาตีกรุงศรีอยุธยาอีกครั้งหนึ่ง คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสจึงได้ตกลงกันให้บาทหลวงอาโดตี (Artaud) และบาทหลวงแกร์แรเว (Kerhervé) พานักเรียน

¹จดหมายมองเซนเยอร์ เดอ โลลีแยร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 29 มกราคม ค.ศ. 1749 (พ.ศ. 2292). (2508). เล่มเดิม. หน้า 324.

²จดหมายมองเซนเยอร์ บริโกต์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ. (2508). เล่มเดิม. หน้า 387.

³โลเนย์ อาเดรียง. (2542). เล่มเดิม. หน้า 118.

⁴เป็นบาทหลวงในคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่วัดนักบุญยอแซฟ ในกรุงศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2307-2308.

ตามเนรจำนวน 30 คน หนีไปเมืองจันทบุรีและต่อไปยังเมืองพุทไธมาศ² สำหรับบิชอป บริโกต์³ (Pierre Brigot; Bishop of Tabraca) ยังคงอยู่ที่วัดนักบุญยอแซฟกับผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาอีก 80 คน ซึ่งได้มีส่วนช่วยราชสำนักอยุธยาในการป้องกันกรุงศรีอยุธยา โดยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศพระราชทานเป็นใหญ่ 30 กระบอก พร้อมกระสุนดินดำและเงินจำนวน 5,000 ฟรังก์ แก่ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนา⁴ คนเหล่านี้มิได้มีความรู้ความสามารถในการสู้รบจึงได้ใช้วิธีการสู้แบบกองโจร⁵ แต่ก็ไม่สามารถต้านทานกำลังของพม่าได้ ในที่สุดชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก วัดนักบุญยอแซฟ และเรือนพักของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสได้ถูกพม่าเผาทำลาย เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2310⁶ และในวันที่ 7-8 เมษายน พ.ศ. 2310 พม่าก็บุกยึดกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จและเผาทำลายกรุงศรีอยุธยาด้วย⁷ จากหลักฐานการบันทึกของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย มักจะใช้คำว่า "คริสต์ศาสนิกชน" กับกลุ่มชนที่นับถือคริสต์ศาสนาโดยไม่ได้ระบุว่าเป็นกลุ่มชนเชื้อชาติใด ซึ่งผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาในสมัยนั้นจะเป็นชาวโปรตุเกส เวียดนาม และจีนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาที่มีส่วนร่วมในการป้องกันราชอาณาจักรอยุธยา จึงน่าจะมีชาวเวียดนามรวมอยู่ด้วย

บาทหลวงกอรี⁸ (Corre) ได้นำผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาจำนวน 300 คน เดินทางหนีไปยังเมืองบางกอกแล้วต่อไปยังเมืองพุทไธมาศด้วย⁹ สำหรับบิชอปบริโกต์และผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาจำนวนหนึ่งถูกพม่าจับไปเป็นเชลย¹⁰ ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาที่เหลือก็หนีกระจัดกระจายไป วัดนักบุญยอแซฟและ

¹เป็นบาทหลวงในคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่วัดนักบุญยอแซฟ ในกรุงศรีอยุธยา ระหว่างพ.ศ.2292-2308.

²บาทหลวงวิกตอร์ ลาร์เก. (2539). *ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย*. หน้า 78-79.

ชาวไทยเรียกว่า "พุทไธมาศ" (Pouthaymat) หรือ "บันทายมาศ" (Banthaymat) หรือ "ไผทมาศ" (Pathaymat) ชาวจีนเรียกว่า "คั่นเคา" (Cancoa) ชาวเวียดนามเรียกว่า "ฮาเตียน" (Hatien) เมืองนี้ตั้งอยู่ชายแดนระหว่างเขมรกับเวียดนามในแคว้นโคชินจีน .

³เป็นหัวหน้าคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่กรุงศรีอยุธยา ในระหว่าง พ.ศ.2299-2310.

⁴จดหมายมองเซนเยอร์ บริโกต์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ. (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 414.

⁵จดหมายมองเซนเยอร์ บริโกต์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ. (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 415.

⁶จดหมายมองเซนเยอร์ บริโกต์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ. (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 417-419.

⁷จดหมายมองเซนเยอร์ บริโกต์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ. (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 418.

⁸เป็นผู้ดูแลวัดนักบุญยอแซฟและสามเณรลัทธิที่กรุงศรีอยุธยา ครั้ก่อนเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2.

⁹มองซิเออร์คอรร์ วันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ.1769(พ.ศ.2312). (2508). *ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39*. หน้า 421.

¹⁰โลเนย์ อาเดรียง. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 126.

ชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาจึงร้างนับตั้งแต่นั้นไปจนกระทั่งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว¹ (พ.ศ. 2367–2394)

¹โลเนย์ อาเดรียง. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 125.

บทที่ 2

ความเป็นมาของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนา

นิกายโรมันคาทอลิกในเขตกรุงเทพฯ

สมัยกรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์

หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2310 ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาส่วนหนึ่งหนีกระจัดกระจายเพื่อให้มีชีวิตรอดไปยังดินแดนต่างๆ ทั้งในและนอกราชอาณาจักรไทย อีกส่วนหนึ่งถูกพม่าจับไปเป็นเชลย ทำให้ชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาถูกทิ้งกลายเป็นชุมชนร้าง

ใน พ.ศ. 2310 เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกู้เอกราชจากพม่าแล้ว พระองค์ทรงย้ายราชธานีมาอยู่ที่กรุงธนบุรี จากบันทึกของบาทหลวงชาวฝรั่งเศสพบว่า ในสมัยกรุงธนบุรีมีชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกอาศัยอยู่ในกรุงธนบุรี โดยกลุ่มหนึ่งเดินทางเข้ามาในกรุงธนบุรีพร้อมกับบาทหลวงชาวฝรั่งเศส และอีกกลุ่มหนึ่งเดินทางเข้ามาภายหลังในฐานะเชลยสงคราม

ชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในเขตกรุงเทพฯ

สมัยกรุงธนบุรี

หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 บาทหลวงกอร์ได้นำผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาจำนวน 300 คนหนีไปยังเมืองพุทไธมาศ จนกระทั่งพ.ศ. 2312 บาทหลวงกอร์ไดเห็นว่าสภาพบ้านเมืองไทยเข้าสู่สภาพปกติแล้ว รวมทั้งภาระหน้าที่ในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในดินแดนไทยของบาทหลวงกอร์ไดยังไม่เสร็จสิ้น จึงเดินทางกลับมาที่กรุงธนบุรีพร้อมกับผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกจำนวน 4 คน เป็นชาวเวียดนาม 3 คน และชาวไทย 1 คน¹

ที่กรุงธนบุรีบาทหลวงกอร์ไดได้รับความเมตตาจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (พ.ศ. 2310-2325) พระองค์พระราชทานที่ดินให้บาทหลวงกอร์ไดแปลงหนึ่ง โดยพระองค์โปรดเกล้าฯ ให้เลือกทำเลเอง บาทหลวงกอร์ไดเลือกที่ดินที่อยู่เหนือหมู่บ้านของพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาบริเวณกุฎีจีนใกล้ป้อมวิไชยประสิทธิ์ หมู่บ้านแห่งนี้มีผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาจำนวน 14 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวโปรตุเกสที่มาจาก

¹ อาเดรียง โลเน. (2546). เล่มเดิม. หน้า 208.

² จดหมายมองซิเออร์คอร์ดิงมองเซนเยอร์บริโกต์ วันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 1769 (พ.ศ. 2312). (2508).

ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39. หน้า 442.

นิกายโรมันคาทอลิกบางคนได้รับความไว้วางใจจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชให้เข้ารับราชการเป็นทหารรักษาพระองค์ ซึ่งพวกนี้ไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน ส่วนผู้ที่มิได้รับราชการเป็นทหารต้องถูกเกณฑ์แรงงาน และเวลาที่มีสงครามก็ต้องไปร่วมรบ¹ ซึ่งพวกทหารที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเหล่านี้ได้รับคำสรรเสริญว่าเป็นพวกที่กล้าหาญและมีความซื่อสัตย์²

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกกับคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสในกรุงธนบุรี พบว่าบาทหลวงชาวฝรั่งเศสยังคงมีบทบาทสำคัญและมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเหมือนเมื่อครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา ดังที่มีการบันทึกว่าบาทหลวงการโนลต์เป็นผู้ปกครองดูแลชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงธนบุรี ในฐานะของผู้นำชุมชนทำให้บาทหลวงชาวฝรั่งเศสมีโอกาสดูแลและเอาใจใส่ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกอย่างใกล้ชิด ดังเช่น ใน พ.ศ. 2312 เมื่อบาทหลวงกอร์เดินทางเข้ามาในกรุงธนบุรี พบว่าผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกจำนวนมากมีฐานะยากจน ขาดแคลนอาหาร เนื่องจากกรุงธนบุรีอยู่ในภาวะข้าวยากหมากแพง และประสบปัญหาภัยแล้ง ทำให้หลายคนต้องเสียชีวิตจากการอดอาหาร บาทหลวงกอร์ได้ให้ความช่วยเหลือผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่อดอยากไม่มีอาหารรับประทาน ในขณะที่บาทหลวงกอร์ก็ได้รับความลำบากด้วยเช่นกัน ดังปรากฏในจดหมายที่บาทหลวงกอร์เขียนถึงบิชอปปรีโกต์ว่า³

“พวกเขารอดตายด้วยอดอาหารเป็นอันมาก ข้าพเจ้าก็ได้จัดการช่วยเหลือพวกเขารอดทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ ตั้งแต่ข้าพเจ้าได้มาถึงเมืองไทยตลอดจนถึงเดือนกันยายน ข้าพเจ้าสู้อดไม่รับประทานเนื้อสัตว์เลย รับประทานแต่ปลาบ้างเล็กน้อย ทุกๆ วัน ส่วนตัวข้าพเจ้าไม่ได้ซื้อหาอะไรเลย ได้ซื้อแต่เพียงข้าวสารเท่านั้น และข้าวสารที่ซื้อไว้นั้นกินเพียงพอไม่”

นอกจากนี้บาทหลวงกอร์ยังพบว่าผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกจำนวนมากในกรุงธนบุรีจะเลยในการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา เช่น หลายคนแต่งงานกับผู้ที่ไม่ได้นับถือคริสต์ศาสนา ภรรยาบางคนที่มีลูกถูกจับไปเป็นเชลยก็แต่งงานใหม่กับคนต่างศาสนา

¹จดหมายมองเซนเยอร์เลอ บองถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 1 พฤษภาคม ค.ศ.1172 (พ.ศ.2315). (2508). *ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39*. หน้า 461.

²จดหมายมองซิเออร์คอร์ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 7 มิถุนายน ค.ศ.1770 (พ.ศ.2313). (2508). *ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39*. หน้า 450.

³จดหมายมองซิเออร์คอร์ถึงมองเซนเยอร์ปรีโกต์ วันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ.1769 (พ.ศ.2312). (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 442-443.

บางคนก็เป็นอนุภรรยาของชาวจีน ส่วนสามีบางคนก็ภรรยาถูกพม่าจับไปเป็นเชลยก็มีภรรยาใหม่¹ สภาพการณ์เช่นนี้อาจสืบเนื่องมาจากการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 แล้ว ในกรุงธนบุรีไม่มีบาทหลวงของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเข้ามาอยู่² ทำให้ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกขาดผู้นำในการอบรมสั่งสอนและให้คำแนะนำแนวทางในการประพฤติตนเป็นผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาที่ดี ประกอบกับผู้ที่ไม่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกต้องเผชิญกับภาวะความอดอยากหลังสงคราม ทำให้ต้องดิ้นรนหาหนทางที่จะมีชีวิตรอด โดยไม่ได้คำนึงถึงความถูกต้องตามหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา จนกระทั่ง พ.ศ. 2312 บาทหลวงกอร์เดินทางเข้ามาในกรุงธนบุรี บาทหลวงกอร์ได้พยายามอบรมสั่งสอนผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงธนบุรีให้กลับมาดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาอย่างเคร่งครัดดังเช่นที่เคยปฏิบัติมา

ในการประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่ดีตามหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา ยังรวมไปถึงการห้ามผู้ที่ไม่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกไปร่วมพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอื่นๆ และข้อห้ามนี้เองเป็นสาเหตุหนึ่งที่นำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกับคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ดังเช่น เหตุการณ์ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2318 เมื่อข้าราชการทุกคนต้องไปร่วมพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา³ แต่บิชอป เลอ บอง⁴ (Olivier Simon Le bon ; Bishop of Metellopolis) ห้ามข้าราชการที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกไปร่วมในพิธี แล้วให้ข้าราชการเหล่านี้ไปทำพิธีในโบสถ์ของคริสต์ศาสนาแทน⁵ ทำให้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกริ้วคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศส พระองค์ทรงลงโทษคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสและข้าราชการที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก โดยจับขังคุกและเขียนตื่ออย่างทารุณ⁶ และใน พ.ศ. 2321 เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงให้จัดงานเฉลิมฉลองพระไตรปิฎกที่ชำระขึ้นใหม่ โดยทรงมีพระ

¹จดหมายมองซิเออร์คอร์ดิงมองเซนเยอร์บริโกต์ วันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ.1769 (พ.ศ.2312). (2508).

เล่มเดิม. หน้า 442.

²โรเบิร์ต กอสเต. (2547). หน้าเดิม.

³เป็นประเพณีแต่โบราณสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ เสนาบดี และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ถวายสัตย์สาบานต่อพระมหากษัตริย์ พิธีนี้ได้ถูกยกเลิกเมื่อ พ.ศ.2476.

⁴เป็นหัวหน้าคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่กรุงธนบุรี ในระหว่าง พ.ศ.2311-2323.

⁵จดหมายมองเซนเยอร์เลอ บองถึงน้องและพี่สาว วันที่ 21 เมษายน ค.ศ.1776 (พ.ศ.2319). (2508).

ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39. หน้า 468-469.

⁶จดหมายมองเซนเยอร์เลอ บองถึงน้องและพี่สาว วันที่ 21 เมษายน ค.ศ.1776 (พ.ศ.2319). (2508).

เล่มเดิม. หน้า 470 และ 472-473.

ราชประสงค์ให้จัดกระบวนแห่ทางชลมารค ทรงประกาศให้ชนทุกชาติที่อยู่ในกรุงธนบุรีไปร่วมกระบวนแห่¹ แต่บิชอป เลอ บอง ห้ามผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกไปร่วมงานนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่า

“ต้องเอาพระเป็นเจ้าเป็นใหญ่กว่าสิ่งอื่น ชีวิตของเราก็ยอมสละถวาย

พระเจ้าแผ่นดินได้ แต่ต้องสละในสิ่งที่ไม่เสียแก่ศาสนาของเรา”²

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงทรงกริ้วคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสมากยิ่งขึ้น ถึงกับมีพระราชประสงค์ที่จะนำพวกบาทหลวงไปประหารชีวิต แต่เมื่อทรงหายกริ้วก็มิได้ทรงนำพวกบาทหลวงไปประหารชีวิตตามที่รับสั่งไว้แต่แรก³ แต่เมื่อถึงคราวที่ต้องจ่ายเบี้ยหวัดประจำปีแก่ข้าราชการ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงมีรับสั่งว่าจะไม่ทรงจ่ายเบี้ยหวัดประจำปีให้แก่ข้าราชการที่นับถือคริสต์ศาสนา จนกว่าบาทหลวงชาวฝรั่งเศสจะออกจากพระราชอาณาเขตของประเทศไทย⁴ และในที่สุดเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2322 คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสก็ต้องเดินทางออกจากประเทศไทย และไม่ได้กลับมาอีกจนกระทั่งสิ้นรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช⁵ สาเหตุของความขัดแย้งดังกล่าวเนื่องมาจากความไม่เข้าใจในหลักคำสอน และหลักความเชื่อของแต่ละศาสนา ซึ่งเริ่มจากเหตุการณ์ใน พ.ศ. 2318 เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงให้ผู้นำของแต่ละศาสนามาร่วมอภิปรายซักถามในประเด็นคำถาม “การฆ่าสัตว์เป็นบาปหรือไม่” แล้วผู้นำของคริสต์ศาสนาและศาสนาอิสลามตอบว่า “ไม่บาป” ซึ่งคำตอบนี้ขัดแย้งกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ทำให้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชไม่ทรงพอพระราชหฤทัยคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสตั้งแต่เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นต้นมา⁶ และความไม่พอพระราชหฤทัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนี้เองส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงธนบุรี โดยเฉพาะข้าราชการที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก

¹จดหมายมองซิเออร์คูเดถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 25 มิถุนายน ค.ศ.1779 (พ.ศ.2322). (2508). *ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39*. หน้า 487.

²จดหมายมองเซนเยอร์เลอ บองถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 1 พฤษภาคม ค.ศ.1772 (พ.ศ.2315). (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 463.

³จดหมายมองซิเออร์คูเดถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 25 มิถุนายน ค.ศ.1779 (พ.ศ.2322). (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 487-488.

⁴จดหมายเหตุของสังฆราชเลอ บอง (ค.ศ.1779) (พ.ศ.2322). (2508). *ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39*. หน้า 492-493.

⁵จดหมายมองซิเออร์คูเดถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ ค.ศ.1780 (พ.ศ.2323). (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 501-502.

⁶จดหมายมองเซนเยอร์เลอ บองถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ วันที่ 26 มีนาคม ค.ศ.1775 (พ.ศ.2318). (2508). *เล่มเดิม*. หน้า 467.

แม้ว่าหลักฐานของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงธนบุรี จะไม่ได้ระบุเชื้อชาติของผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนา แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็ทำให้ทราบว่าตลอดรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสกับผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในฐานะผู้นำของชุมชนและผู้นำด้านศาสนา การดำเนินชีวิตของผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก จะเป็นไปอย่างราบรื่นหรือไม่ยังขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงธนบุรีคงมีวิถีชีวิตไม่แตกต่างไปจากผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเชื้อชาติอื่นๆในกรุงธนบุรีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่เนื่องจากชุมชนนี้คงจะเป็นชุมชนขนาดเล็กที่ไม่มีบทบาทและความสำคัญต่อกรุงธนบุรี อีกทั้งสมัยกรุงธนบุรีมีช่วงระยะเวลาสั้นๆ เพียง 15 ปี และบ้านเมืองก็อยู่ในภาวะสงครามเกือบตลอดรัชสมัย จึงอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ไม่มีการบันทึกเรื่องราวของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงธนบุรีมากนัก

ชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในเขตกรุงเทพฯ สมัยต้นรัตนโกสินทร์

แม้จะไม่มีหลักฐานระบุแน่ชัดเกี่ยวกับที่ตั้งของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในสมัยกรุงธนบุรีและในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นว่าเป็นที่ตั้งที่เดียวกันหรือไม่ก็ตาม แต่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นพวกเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในเขตกรุงเทพฯ คงจะมารวมอยู่ในชุมชนเดียวกัน เพื่อสะดวกในการปกครองดูแลของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศส เนื่องจากในขณะนั้นจำนวนบาทหลวงมีไม่เพียงพอ¹ อีกทั้งชาวต่างชาติที่อยู่ในประเทศไทยมักจะรวมกันอยู่เป็นพวกๆ ตามเชื้อชาติและศาสนา²

ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีมีจำนวนไม่มากนัก ชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกจึงไม่มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทย แต่เมื่อมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีการกวาดต้อนเชลยสงครามชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกจากลาว เวียดนาม และเขมรเข้ามาในเขตกรุงเทพฯ ชุมชนนี้จึงมีขนาดใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ และมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว(พ.ศ. 2367-2394)

¹จดหมายมองซิเออร์ลาวูเอถึงมองซิเออร์อาลารี ค.ศ.1790 (พ.ศ.2333). (2508). *ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39*. หน้า 524.

²วอลเตอร์ เอฟ. เวลลา. (2530). *แผ่นดินพระนั่งเกล้า*. แปลโดย พันเอกนิจ ทองโลภิต. หน้า 47.

การกวาดต้อนเชลยสงครามชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก เข้ามาในเขตกรุงเทพฯ สมัยต้นรัตนโกสินทร์

การกวาดต้อนเชลยสงครามเข้ามาในไทยนั้นเป็นธรรมเนียมของไทยมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งต้องมีการกวาดต้อนผู้คนเข้ามาเป็นเชลยหลังจากที่ทำสงครามได้รับชัยชนะแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์หลายประการคือ นำมาทดแทนกำลังพลที่เสียชีวิตในสงคราม นำมาเป็นรางวัลให้แก่แม่ทัพนายกองที่ออกรบ และนำมาเป็นทาส หรือถ้าพิจารณาตามหลักยุทธศาสตร์ก็เป็นการลดกำลังพลของฝ่ายข้าศึกด้วย¹

สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พ.ศ.2325-2352) ใน พ.ศ. 2333 กบฏไต่เต็น² (Tay son) จากเวียดนามได้ยกทัพมาตีเมืองพวนในลาว ซึ่งขณะนั้นลาวเป็นประเทศราช³ ของไทย และกองทัพลาวสามารถรบชนะกองทัพพวกกบฏไต่เต็น⁴ กองทัพลาวจึงจับเชลยชาวเวียดนามที่เดินทางมาจากแคว้นตังเกี๋ย⁵ (Tonkin) ซึ่งหนีการรุกรานของพวกกบฏไต่เต็นเข้ามาค้าขายอยู่ในลาวได้จำนวนหนึ่ง และได้ส่งเชลยเหล่านี้เข้ามาที่กรุงเทพฯ ในเชลยเหล่านี้มีชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกรวมอยู่ด้วยประมาณ 20 คน เมื่อเดินทางมาถึงกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงโปรดเกล้าฯ ให้เชลยพวกนี้ไปอยู่นอกเมืองใกล้กับชุมชนของชาวเขมรที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกบริเวณวัดคอนเซ็ปชัน⁶ ที่สามเสน บาทหลวงชาวฝรั่งเศสได้ไปเยี่ยมพร้อมกับนำยาไปแจก อีกทั้งยังสร้างวัดหลังเล็กๆ ให้หนึ่งหลัง เพื่อใช้เป็นสถานที่สวดภาวนาร่วมกัน และเป็นสถานที่ประกอบพิธีทางคริสต์ศาสนา⁷

จากนั้นมาก็ไม่มีหลักฐานระบุชัดเจนเกี่ยวกับชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงเทพฯ อีก จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีหลักฐานกล่าวถึงเชลย

¹ วอลเตอร์ เอฟ. เวลลา. (2530). *เล่มเดิม*. หน้า 46-47.

² เป็นกบฏชาวนาที่มีสามพี่น้องสกุลเหงียน แห่งตำบลไต่เต็น เป็นผู้นำในการกบฏ ระหว่าง พ.ศ.2314-2345 โดยสามารถรวมประเทศเวียดนามได้สำเร็จ.

³ รัฐที่มีอิสระในการปกครองตนเอง แต่อยู่ในสังกัดอีกประเทศหนึ่ง.

⁴ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค). (2531). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1*. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงตรวจชำระ และทรงพระนิพนธ์อธิบาย. หน้า 61.

⁵ ดินแดนทางตอนเหนือของประเทศเวียดนาม มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศจีน จึงได้รับอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมจากประเทศจีนมาก.

⁶ ตั้งอยู่บริเวณบ้านเขมร สามเสน ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ใกล้วัดราชาธิวาส สร้างมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สร้างขึ้นเพื่อให้ชาวโปรตุเกสซึ่งเป็นทหารประจำป้อมที่บางกอกใช้ปฏิบัติศาสนกิจ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 1 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้พวกเขมรที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งถูกกวาดต้อนมาจากประเทศเขมรเข้าไปอยู่ในชุมชนบริเวณโบสถ์แห่งนี้ และในสมัยรัชกาลที่ 3 บาทหลวงปาลเลอกัวซ์ได้ปรับปรุงโบสถ์หลังใหม่ให้เป็นอัฐิถือนุแทนหลังเดิมที่เป็นไม้.

⁷ จดหมายมองซิเออร์ลาวเอถึงมองซิเออร์อาลารี ค.ศ.1970 (พ.ศ.2333). (2508). *หน้าเดิม*.

สงครามชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกถูกกวาดต้อนเข้ามาที่กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นผลมาจากการทำสงครามระหว่างไทยกับเวียดนาม

สงครามระหว่างไทยกับเวียดนามใน พ.ศ. 2376-2390

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่าง พ.ศ. 2376-2390 ไทยได้ทำสงครามกับเวียดนามเป็นเวลานานถึง 14 ปี โดยรบกันในพื้นที่ดินแดนของเวียดนามและเขมร การรบกันครั้งนี้เกิดขึ้นเนื่องจากปัญหาการแย่งชิงความเป็นใหญ่ระหว่างไทยกับเวียดนามในดินแดนของเขมรและลาว¹

ลาวและเขมรเป็นดินแดนที่อยู่ระหว่างไทยกับเวียดนาม ทั้งไทยและเวียดนามมีความต้องการที่จะขยายอำนาจของตนเหนือดินแดนทั้งสองแห่งนี้² แต่ไทยมีความพร้อมที่จะขยายอำนาจเข้าไปในดินแดนทั้งสองแห่งนี้ก่อนเวียดนาม เนื่องจากไทยมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงก่อนเวียดนาม ในขณะที่เวียดนามต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีนเป็นเวลานานถึงประมาณ 1,000 ปี และเมื่อได้เอกราชแล้วก็ต้องทำสงครามแย่งชิงอำนาจกันเองเป็นระยะเวลานาน³

ในราวพุทธศตวรรษที่ 22 เวียดนามก็ถือโอกาสขยายอิทธิพลเข้าไปในดินแดนของเขมร⁴ และในเวลาต่อมาก็ขยายอิทธิพลเข้าไปในดินแดนของลาว ด้วยการให้ชาวเวียดนามเข้าไปอาศัยอยู่ในบริเวณที่ต้องการยึดครองก่อน แล้วค่อยๆ แผ่อิทธิพลเข้าไปยึดครองบริเวณนั้น ถ้ามีการต่อต้านก็ใช้กำลังกองทัพเข้ายึดครอง⁵ และคราวใดที่ไทยอ่อนแอหรือกำลังทำสงครามกับพม่า เวียดนามก็ถือโอกาสขยายอิทธิพลเข้าไปแทนที่ในดินแดนเหล่านี้ ด้วยการสนับสนุนให้ผู้นำของดินแดนเหล่านี้แข็งข้อต่อไทย⁶

เมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 เขมรและลาวพยายามตั้งตนเป็นอิสระ โดยขอความช่วยเหลือจากเวียดนาม ดังนั้นภายหลังจากกู้เอกราชของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นต้นมาไทยจึงยกทัพไปปราบปรามดินแดนประเทศราชเหล่านี้บ่อยครั้ง และเมื่อสงครามสงบลงก็กวาดต้อนผู้คนซึ่งเป็นเชลยสงครามเข้ามาในไทยด้วย

¹วอลเตอร์ เอฟ.เวลลา. (2530). เล่มเดิม. หน้า 206.

²ถนอม อานามวัฒน์. (2523). ภูมิหลังความสัมพันธ์ไทย เขมร ลาว. หน้า 356-357.

³ถนอม อานามวัฒน์. (2523). เล่มเดิม. หน้า 20-21.

⁴ม.ร.ว.แสงโสม เกษมศรีและวิมล พงษ์พิพัฒน์. (2515). ประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3. หน้า 87.

⁵D.G.E.Hall. (2526). เล่มเดิม. หน้า 517.

⁶ม.ร.ว.แสงโสม เกษมศรี และวิมล พงษ์พิพัฒน์. (2515). เล่มเดิม. หน้า 91.

สาเหตุของสงคราม

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. 2352-2367) เมื่อ พ.ศ. 2353 สมเด็จพระอุทัยราชาภคินีของเขมรคิดที่จะเป็นอิสระจากไทย ดังนั้นเมื่อไทยขอให้เขมรยกทัพไปช่วยไทยรบกับพม่า สมเด็จพระอุทัยราชาไม่ยอมยกทัพไปช่วยรบ และยังจับขุนนางชั้นผู้ใหญ่ของเขมรที่ฝึกฝนเข้าข้างไทยประหารชีวิต¹ แล้วจึงหนีไปพึ่งพาวีเยตนาม โดยให้วีเยตนามช่วยไกล่เกลี่ยปัญหากับไทย² ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าอนุวงศ์ภคินีแห่งเวียงจันทน์ก็ต้องการให้ลาวเป็นอิสระจากไทยเช่นเดียวกัน ดังนั้นในพ.ศ. 2369 เจ้าอนุวงศ์จึงยกทัพเข้ามากวาดต้อนครอบครัวชาวไทยและชาวลาวไปยังดินแดนลาว³ แล้วหนีไปพึ่งพาวีเยตนาม⁴ แต่ในที่สุดก็ถูกกองทัพของไทยจับกุมได้⁵

เมื่อสิ้นสุดการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์แล้ว ใน พ.ศ. 2376 มีกบฏเกิดขึ้นที่เมืองไซ่ง่อน⁶ (Sai gon) ของวีเยตนาม⁷ ในขณะเดียวกันพม่าก็ถูกอังกฤษรุกราน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นเป็นโอกาสที่เหมาะสมในการที่ไทยจะยกทัพไปรบกับวีเยตนาม⁸ ซึ่งเป็นต้นเหตุในการสนับสนุนผู้นำของเขมรและลาวให้แข็งข้อต่อไทย ดังนั้นในระหว่าง พ.ศ. 2376-2390 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองการให้เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) คุมกองทัพบก และเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค) คุมกองทัพเรือ นำกองทัพไปรบกับวีเยตนามในดินแดนของวีเยตนามและเขมร⁹

¹สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2511). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2*. หน้า 98-99.

²สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2511). *เล่มเดิม*. หน้า 100-101.

³เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี. (2547). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3*. หน้า 17-20.

⁴เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี. (2547). *เล่มเดิม*. หน้า 24.

⁵เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี. (2547). *เล่มเดิม*. หน้า 36.

⁶เป็นเมืองที่อยู่ทางตอนใต้ของวีเยตนาม เดิมเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเขมรมาก่อน ประมาณพุทธศตวรรษที่ 22 เวียดนามได้ขยายอำนาจเข้ายึดครองบริเวณนี้ ไซ่ง่อนจึงได้รับการยกฐานะเป็นเมืองศูนย์กลางทางตอนใต้ของเวียดนาม และในช่วงที่เวียดนามแบ่งออกเป็น 2 ประเทศ ไซ่ง่อนก็ได้รับการยกฐานะให้เป็นเมืองหลวงของเวียดนามใต้ ปัจจุบันเรียกชื่อเมืองนี้ว่า "โฮจิมินห์ซิตี้".

⁷เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี. (2547). *เล่มเดิม*. หน้า 52.

⁸เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี. (2547). *เล่มเดิม*. หน้า 206.

⁹เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี. (2547). *เล่มเดิม*. หน้า 53.

แหล่งที่มาและจำนวนเชลยชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกจาก สงครามระหว่างไทยกับเวียดนาม

ในการรบครั้งแรกของสงครามระหว่างไทยกับเวียดนาม จากหลักฐานพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 ใน พ.ศ. 2376 มีการกวาดต้อนเชลยสงครามชาวเวียดนามเข้ามา และในการรบครั้งนี้มีชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนาอพยพตามกองทัพไทยมาด้วย ดังหลักฐานกล่าวไว้ดังนี้

"ญวนเข้ารีตอยู่ในคลององเจื่อง ก็ลงเรือแ่งบันล่องอพยพตามกองทัพมาล้น"¹

และเมื่อ

"ญวนเข้ารีตที่ชุมนุมอยู่เมืองโจดก²รู้ว่าพวกเข้ารีตคลององเจื่องสมัครมาหมด

ก็ออกหากองทัพเจ้าพระยาพระคลัง ก็เอาเรือเชลยให้พวกเข้ารีตเข้ามา"³

ต่อมาระหว่าง พ.ศ. 2383-2390 กองทัพของเขมรซึ่งมาเข้ากับฝ่ายไทยได้จับเชลยชาวเวียดนามส่งเข้ามาถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกหลายครั้ง และในบางครั้งก็มีเชลยชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกด้วย

"ตั้งแต่ปีชวดมาถึงปีมะแมได้ญวนกว่า 2,000 โปรดให้ส่งไปเมืองกาญจนบุรีบ้าง

ส่งไปเมืองเหนือบ้าง ถ้าเป็นญวนเข้ารีตก็ให้ไปอยู่ด้วยกันกับญวนเข้ามาครั้งปีมะเส็ง"⁴

เชลยชาวเวียดนามพวกหลังนี้ หลักฐานไม่ได้ระบุว่าจับมาได้จากที่ใด และไม่ได้บอกรายละเอียดว่าจากจำนวนทั้งหมดที่จับมาได้ 2,000 คนนั้น เป็นชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกจำนวนกี่คน

สำหรับหลักฐานของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสระบุเกี่ยวกับเชลยชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกซึ่งถูกกวาดต้อนเข้ามาในกรุงเทพฯ ว่า ใน พ.ศ. 2377 มีเชลยชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกถูกกวาดต้อนเข้ามาจำนวน 1,500 คน⁵

สถานที่ตั้งหลักแหล่งสำหรับเชลยชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในเขตกรุงเทพฯ

พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 ระบุว่าเมื่อกวาดต้อนเชลยชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกมาถึงกรุงเทพฯ แล้วพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง

¹เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี. (2547). เล่มเดิม. หน้า 56.

²เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงทางตอนใต้ของประเทศเวียดนาม และมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์อยู่ชายแดนระหว่างประเทศเวียดนามและประเทศเขมร ในอดีตเคยเป็นของประเทศเขมรมาก่อน.

³เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี. (2547). หน้าเดิม.

⁴เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี. (2547). เล่มเดิม. หน้า 98-99.

⁵บาทหลวงวิกตอร์ ลาร์เก. (2539). เล่มเดิม. หน้า 149.

โปรดเกล้าฯให้เชลยเหล่านี้ไปอยู่ที่

"เหนือบ้านเขมรเข้าริตริมวัดส้มเกลี้ยง¹ โปรดให้สักว่าญวนสวามิภักดิ์"²

ซึ่งตรงกับหลักฐานของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่ระบุว่าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯให้เชลยชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกตั้งหลักแหล่งอยู่บริเวณที่ติดกับวัดคอนเซ็ปชัน ซึ่งเป็นวัดของชุมชนชาวเขมรที่สามเสน โดยสร้างบ้านให้อยู่อาศัยและสร้างโบสถ์ด้วยไม้ไผ่ให้ 1 หลัง³ คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสได้ตั้งชื่อโบสถ์หลังนี้ว่า "วัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์"⁴ โบสถ์หลังนี้ผู้พังง่าย จึงสร้างใหม่เป็นโบสถ์ก่ออิฐถือปูนใน พ.ศ. 2396⁵ และสร้างเสร็จเปิดใช้อย่างเป็นทางการตั้งแต่ พ.ศ. 2410 จนถึงปัจจุบัน⁶

จากหลักฐานที่กล่าวข้างต้น จะเห็นว่าสถานที่ตั้งหลักแหล่งชุมชนเชลยชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงเทพฯ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นสถานที่เดียวกัน

การสิ้นสุดสงคราม

ในที่สุดเมื่อถึง พ.ศ. 2390 ทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายเวียดนามก็ประกาศยุติการรบ เนื่องจากทหารไทยและชาวเขมรที่มาเข้ากับฝ่ายไทยรู้สึกเหนื่อยล้ากับการรบ และไม่สามารถเอาชนะฝ่ายเวียดนามได้อย่างเด็ดขาด ฝ่ายเวียดนามเองก็ไม่สามารถเอาชนะฝ่ายไทยได้อย่างเด็ดขาดเช่นกัน ประกอบกับเวียดนามต้องเผชิญกับการรุกรานของศัตรูจากชาติตะวันตกคือฝรั่งเศส จึงเป็นโอกาสเหมาะสมในการยุติสงครามระหว่างไทยกับเวียดนาม⁷

มีชื่อเรียกทางราชการว่า "วัดราชผาติการาม" เดิมเป็นวัดร้างอยู่ที่บ้านญวน สามเสน เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานที่ดินให้เชลยชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนาได้ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย พวกเวียดนามได้อพยพไปสร้างโบสถ์และบ้านเรือนของตน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯให้สร้างวัดขึ้นใหม่เหนือบ้านญวนขึ้นไป.

¹เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี. (2547). หน้าเดิม.

²บาทหลวงวิกตอร์ ลาร์เก. (2539). หน้าเดิม.

³บาทหลวงวิกตอร์ ลาร์เก. (2539). เล่มเดิม. หน้า 149.

⁴บาทหลวงวิกตอร์ ลาร์เก. (2539). เล่มเดิม. หน้า 176.

⁵บาทหลวงวิกตอร์ ลาร์เก. (2539). เล่มเดิม. หน้า 202.

⁶ถนอม อานามวัฒน์. (2523). เล่มเดิม. หน้า 343-346.

จากหลักฐานที่พบจะเห็นวาระหว่าง พ.ศ. 2376-2390 ซึ่งเกิดสงครามระหว่างไทยกับ เวียดนาม เป็นระยะเวลาที่เชลยชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกถูกกวาดต้อน เข้าในกรุงเทพฯ มีจำนวนมากที่สุด เนื่องจากในระบอบเวลาดังกล่าวที่เวียดนามเกิดการเบียดเบียนคริสต์ ศาสนา ซึ่งตรงกับสมัยพระเจ้ามินห์หม่าง (Minh Mang) (พ.ศ.2363-2384) และสมัยพระเจ้าเทียวตรี (Thieu Tri) (พ.ศ.2384-2391) ทั้งสองพระองค์ไม่ทรงโปรดคริสต์ศาสนา เนื่องจากกระแสการคุกคาม ของอังกฤษที่มีต่ออินเดีย มลายู และพม่า¹ ทำให้ทั้งสองพระองค์ไม่ทรงไว้วางพระราชหฤทัยชาวต่าง ชาติ ดังนั้นในสมัยของทั้งสองพระองค์ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกและ บาทหลวงชาวต่างชาติถูกประหารชีวิตเป็นจำนวนมาก จึงเป็นสาเหตุให้ฝรั่งเศสใช้กำลังกองทัพเข้า รุกรานเวียดนาม² และยังเป็นสาเหตุให้ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกจำนวน มากต้องลี้ภัยจากเมืองต่างๆ ไปอยู่ในเมืองตามชายแดน ได้แก่ โจดก (Cho doc) พุทโธมาศ (Pouthaymat) เป็นต้น เมื่อกองทัพไทยไปโจมตีเมืองเหล่านี้ จึงมีเชลยชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ ศาสนานิกายโรมัน คาทอลิกถูกกวาดต้อนมาเป็นจำนวนมาก

วิถีชีวิตของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกใน เขตกรุงเทพฯ สมัยต้นรัตนโกสินทร์

จำนวนประชากรของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่ กรุงเทพฯ ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ปรากฏหลักฐานจากบันทึกของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสระบุว่า พ.ศ.2329 มีชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่กรุงเทพฯ จำนวน 59 คน³ และ ใน พ.ศ. 2333 มีเชลยชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกถูกกวาดต้อนมาจากลาว จำนวน 20 คน จากนั้นมาก็ปรากฏหลักฐานว่าใน พ.ศ. 2376 ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกาย โรมันคาทอลิกซึ่งหนีการเบียดเบียนของพระเจ้ามินห์หม่างเข้ามาลี้ภัยกับกองทัพไทยจากคลององ เจียงและเมืองโจดกอีก 1,500 คน และ ในพ.ศ. 2384 มีชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกาย โรมันคาทอลิกที่กรุงเทพฯ จำนวน 1,700 คน⁴ หลังจากนั้นก็ไม่พบหลักฐานปรากฏจำนวนประชากรของ ชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่กรุงเทพฯ ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์อีก จน กระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2411-2453) เมื่อ พ.ศ.2414 จึงมีหลัก

¹โจเซฟ บัตตินเจอร์. (2522). เล่มเดิม. หน้า 54.

²ปี.อาร์.เพิร์น. (2511). ประวัติศาสตร์อาเซียอาคเนย์. แปลโดย ม.ร.ว.จิรวัดณ์ จักรพันธุ์. หน้า 114-115.

³โรเบิร์ต กอสเต. (2547). เล่มเดิม. หน้า 239.

⁴บาทหลวงวิกตอร์ ลาร์เก. (2539). เล่มเดิม. หน้า 154.

ฐานปรากฏอีกครั้งว่าในชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่กรุงเทพฯ มีจำนวนประชากร 3,000 คน¹

จะเห็นได้ว่าในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ จากหลักฐานที่ระบุปีที่มีชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกลี้ภัยเข้ามาในกรุงเทพฯ และปีที่ระบุจำนวนประชากรทั้งหมดในชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่กรุงเทพฯ ปรากฏว่าจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นไม่มากในช่วงระยะเวลาประมาณ 90 ปี อาจเนื่องมาจากการเกิดโรคระบาดครั้งใหญ่ใน พ.ศ. 2363 และอีกครั้งหนึ่งใน พ.ศ. 2392 ซึ่งทั้งสองครั้งนี้ในกรุงเทพฯ มีจำนวนคนที่เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ดังที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 ว่า

“เมื่อ ณ วันเดือนเจดขึ้นหกค่ำไปถึงวันเพญ คนตายทั้งชายหญิง ศพทั้งตาม
ป่าช้าแลศาลาดินในวัดสระเกษ วัดบางลำพู วัดบพิตรพิมุข วัดประทุมคงคา แลวัดอื่นๆ
ทับกันเหมือนกองฟืน ที่เฝ้าเสียดก็มากกว่ามาก แลทิ้งลอยในแม่น้ำลำคลองเกลื่อนกลาด
ไปทุกแห่ง”²

นอกจากการเกิดโรคระบาดครั้งใหญ่สองครั้งที่กล่าวมาแล้ว ใน พ.ศ. 2387 ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงเทพฯ เริ่มโยกย้ายออกจากชุมชนไปตั้งหมู่บ้านเล็กๆ ตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เนื่องจากหนีความอดอยากออกไปประกอบอาชีพเป็นชาวประมง³ และจาก พ.ศ. 2396 เป็นต้นไปก็มีครอบครัวชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกหลายครอบครัวทยอยออกจากชุมชนเพื่อไปตั้งหมู่บ้านใหม่ในที่ต่างๆ ตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำลำคลองที่แยกสาขาออกไป⁴ ในจังหวัดนนทบุรี พระนครศรีอยุธยา นครนายก สุพรรณบุรี สิงห์บุรี ลพบุรี และนครสวรรค์

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว ย่อมมีผลกระทบต่อจำนวนประชากรของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงเทพฯ ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ หรือที่เรียกว่า “ชุมชนวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์” สามเสน

การประกอบอาชีพ ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกซึ่งอยู่ในชุมชนชาวเวียดนามที่กรุงเทพมหานครในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง ค้าขาย และช่างฝีมือ ได้แก่ ช่างต่อเรือ ช่างไม้ ช่างทอง เป็นต้น⁵ และบางคนที่เข้ารับราชการเป็นทหารสังกัด

¹บาทหลวงวิกตอร์ ลาร์เก. (2539). เล่มเดิม. หน้า 203.

²เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. (2548). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2. นฤมล ธีรวัฒน์ ชำระต้นฉบับ. หน้า 85.

³โรเบิร์ต กอสเต. (2547). เล่มเดิม. หน้า 253.

⁴บาทหลวงวิกตอร์ ลาร์เก. (2539). เล่มเดิม. หน้า 176.

⁵กิริติ บุญเชื้อ. (2525). วิวัฒนาการของหมู่บ้านมิตตคาม. หน้า 15.

⁶มิ่งเชญอร์ ปาลเลกัวซ์. (2520). เล่าเรื่องกรุงสยาม. หน้า 830.

กรมทหารปืนใหญ่ อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์¹ สำหรับผู้ที่มิได้รับราชการเป็นทหารต้องถูกเกณฑ์แรงงานเป็นทหารปีละ 3 เดือน โดยได้รับเบี้ยหวัดเล็กน้อยซึ่งไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ทำให้ต้องประกอบอาชีพอื่นในยามว่าง² สำหรับชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกบางคนมีความสามารถและได้รับความไว้วางพระราชหฤทัย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-2411) พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานตำแหน่งขุนนางระดับสูงให้เป็น “พระยาบรรพาสิงหนาท” จางวาง³ กรมทหารปืนใหญ่⁴

การปกครอง ชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่กรุงเทพฯ ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ มีหัวหน้าชุมชนซึ่งมีสิทธิพิจารณาข้อพิพาทที่ไม่สำคัญ หากมีข้อพิพาทที่สำคัญเกิดขึ้นก็มีบุคคลที่สำคัญรองลงไปในการมาร่วมกันพิจารณาและปรึกษาหารือ แต่เมื่อไม่สามารถตัดสินได้ก็ให้บาทหลวงผู้ซึ่งปกครองดูแลโบสถ์ของชุมชนเป็นผู้ตัดสิน และถ้าหากยังไม่สามารถตกลงกันได้ก็ได้อีก ก็ต้องนำเรื่องไปยื่นแก่บิชอปเป็นลำดับสุดท้าย ซึ่งถือว่าคำตัดสินของบิชอปเป็นอันสิ้นสุดเรื่องราวแล้ว⁵

ลักษณะการปกครองดังกล่าวมีลักษณะใกล้เคียงกับการปกครองชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หัวหน้าชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่กรุงเทพฯ เป็นข้าราชการระดับสูง มีตำแหน่งเป็นถึงพระยาบรรพาสิงหนาท จางวางกรมทหารปืนใหญ่ ซึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่มีหลักฐานกล่าวถึงชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงศรีอยุธยาได้เข้ารับราชการมีตำแหน่งสูงมาก่อน

การนับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกของชาวเวียดนามในชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่กรุงเทพฯ ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ส่วนใหญ่มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อคริสต์ศาสนาทุกเช้าและเย็นชาวเวียดนามในชุมชนนี้ร่วมกันสวดภาวนาในโบสถ์ทุกวัน

¹ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2530). *ความทรงจำ*. หน้า 86.

² มงเซญูร์ ปาลเลกัวซ์. (2520). *เล่มเดิม*.

³ ตำแหน่งยศข้าราชการชั้นสูงในกรมมหาดเล็ก ตำแหน่งผู้กำกับ การ ตำแหน่งหัวหน้าข้าราชการใช้ของเจ้านายชั้นบรมวงศ์หรือทรงกรม.

⁴ ทวีธาวัชรสมโภช วัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์. (2527). หน้า 37.

⁵ ในสมัยรัชกาลที่ 4 พระยาบรรพาสิงหนาท จางวางกรมทหารปืนใหญ่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่กรุงเทพมหานคร (ชุมชนวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน).

⁶ มงเซญูร์ ปาลเลกัวซ์. (2520). *เล่มเดิม*. หน้า 841.

อาทิตย์ซึ่งถือเป็นวันพระเจ้าทุกคนหยุดงานเพื่อไปร่วมพิธีมิสซาที่โบสถ์ อีกทั้งยังมีการรับประทานเนื้อสัตว์และอดอาหารในวันที่คริสต์จักรกำหนดไว้ด้วย¹ นอกจากนี้ในงานสมโภชโบสถ์ประจำปี ทุกคนร่วมกันจัดเตรียมสถานที่ อาหาร และพิธีการต่างๆ เป็นอย่างดี อีกทั้งยังยอมสละเงินเพื่อจัดเตรียมสิ่งต่างๆ สำหรับงานสมโภชนี้ แล้วยังให้การต้อนรับบิชอปซึ่งมาเป็นประธานในงานสมโภชนี้อย่างสมเกียรติ รวมทั้งร่วมงานสมโภชนี้อย่างเอิกเกริก² อีกด้วย

อย่างไรก็ตามในชุมชนแห่งนี้ก็ยังมีผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่ขาดความเคร่งครัดในการประพฤติตนให้ถูกต้องและตั้งตามหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา เช่น ติดการพนัน ติดสุรา ทะเลาะวิวาท และชายหนุ่มพาหญิงสาวหนีพ่อแม่ไปอยู่ด้วยกันโดยไม่ได้แต่งงานให้ถูกต้อง³ เป็นต้น

การศึกษาในชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่กรุงเทพฯ ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์มีโรงเรียนเล็กๆ สร้างเป็นศาลายกพื้น ไม่มีฝาผนัง ใช้กลองตีเป็นสัญญาณเข้าเรียนและเลิกเรียน สิ่งที่สอนให้แก่เด็กๆ ก็คือการฝึกหัดอ่าน เขียน คิดเลขพื้นฐาน และร้องเพลงสวดในพิธีมิสซา รวมทั้งหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาด้วย⁴ โดยมีนักบวชหญิงทำหน้าที่เป็นครูสอน⁵

วิถีชีวิตของชุมชนชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในกรุงเทพฯ ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ยังคงอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสอย่างใกล้ชิด และชาวเวียดนามในชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการประพฤติตามหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาอย่างเคร่งครัด รวมทั้งให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในกิจการต่างๆ ของคริสต์ศาสนา ชุมชนแห่งนี้เริ่มเป็นชุมชนขนาดใหญ่และมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา

ถึงแม้ว่าชาวเวียดนามส่วนหนึ่งในชุมชนแห่งนี้ได้เข้ารับราชการและได้รับเบี้ยหวัดประจำปี แต่ก็ยังมีชาวเวียดนามอีกมากที่ไม่ได้รับราชการและได้รับความเดือดร้อนจากการประกอบอาชีพ เนื่องจากจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในขณะที่พื้นที่ของชุมชนซึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้อยู่อาศัย มีพื้นที่จำกัดสำหรับอยู่อาศัยเท่านั้นไม่เพียงพอสำหรับใช้ประกอบอาชีพ⁶ และด้วยสาเหตุอื่นประกอบกัน ได้แก่ ผู้ที่มีอาชีพต่อเรือเริ่มหาไม้สำหรับต่อเรือยากขึ้น¹ และเมื่อมียานพาหนะประเภทอื่นเข้ามาแทนที่คือเรือกลไฟและรถไฟ ทำให้ความต้องการในการต่อเรือด้วยไม้แบบเดิมลดลง² รายได้สำหรับจุนเจือครอบครัวไม่เพียงพอ ชาวเวียดนามส่วนหนึ่งจึงคิด

¹ มงเซญอร์ ปาลเลกัวซ์. (2520). เล่มเดิม. หน้า 837.

² มงเซญอร์ ปาลเลกัวซ์. (2520). เล่มเดิม. หน้า 837-841.

³ มงเซญอร์ ปาลเลกัวซ์. (2520). เล่มเดิม. หน้า 836.

⁴ มงเซญอร์ ปาลเลกัวซ์. (2520). เล่มเดิม. หน้า 811-812.

⁵ มงเซญอร์ ปาลเลกัวซ์. (2520). เล่มเดิม. หน้า 809.

⁶ ว.ล.(2528). ประวัติวัดคริสตังในจังหวัดอยุธยา. หน้า 3.

นอกจากชุมชนแห่งนี้ไปประกอบอาชีพประมงทางด้านเหนือขึ้นไปตามลำน้ำเจ้าพระยาและสาขาของแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์มาก และชาวเวียดนามล้นใหญ่มีความถนัดในอาชีพนี้³ การออกไปตั้งหลักแหล่งในที่ต่างๆ ริมแม่น้ำลำคลองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดใกล้เคียง จึงเริ่มขึ้น

¹เนื่องจากไม้สักมีราคาแพงขึ้น เพราะมีการทำสัมปทานส่งไม้สักไปขายต่างประเทศ.

²รายงานมิสซังสยาม ปี 1910 โดย บิชอป แปรร์รอส. (ม.ป.ป.). รายงานประจำปีของมิสซังกรุงสยามและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เล่ม 2 ค.ศ. 1908-1932. แปลโดย บาทหลวง ว. ลาร์เก. หน้า 141.

³ว.ล. (2528). หน้าเดิม.

บทที่ 3

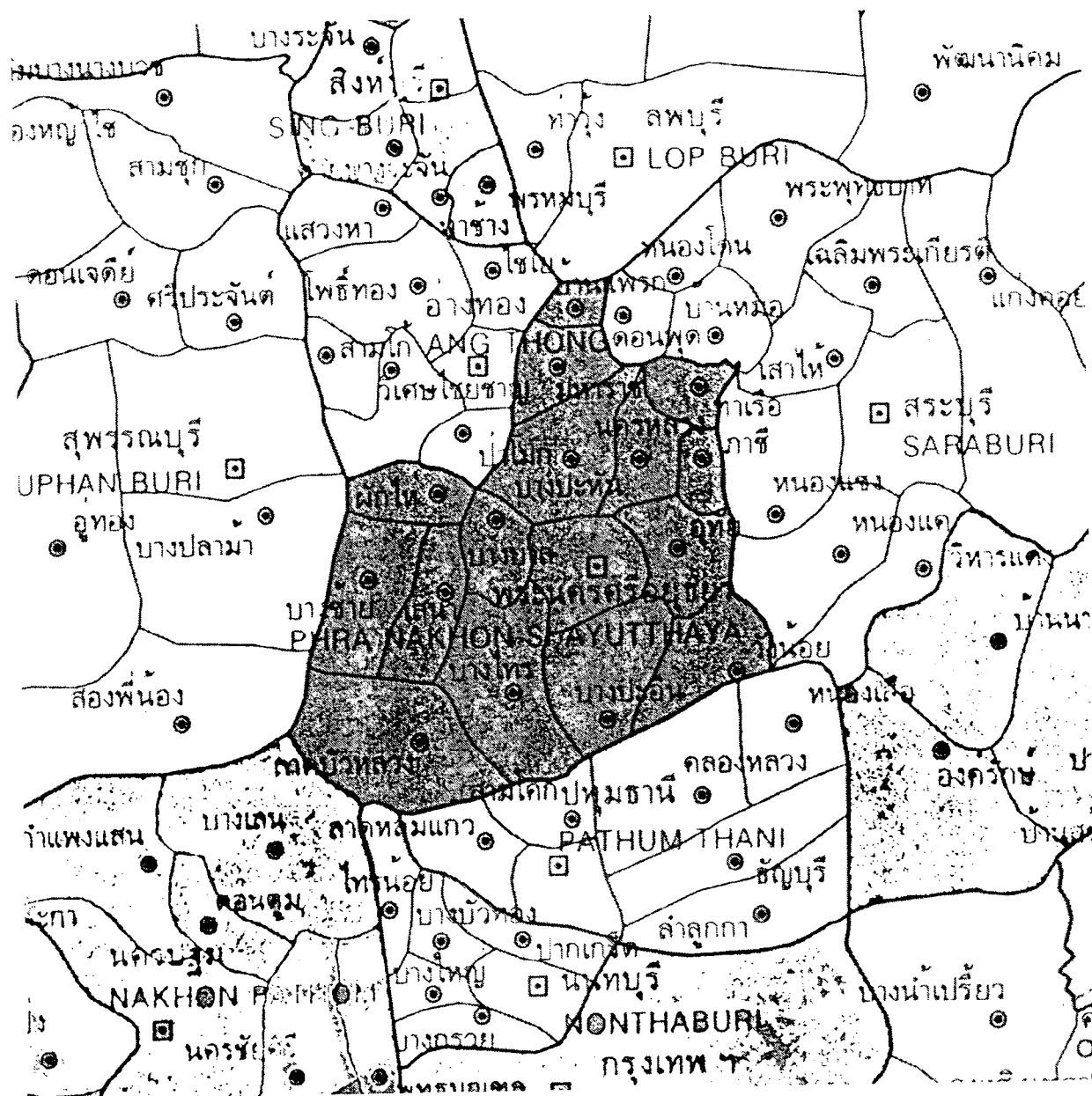
ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2383-2482

บรรพบุรุษของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่ย้ายมาจากชุมชนวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน เนื่องจากพื้นที่ที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน มีพื้นที่จำกัด และเมื่อจำนวนประชากรในชุมชนเพิ่มขึ้น ที่อยู่อาศัยจึงคับแคบ ประกอบกับการทำมาหากินก็ฝืดเคืองมากขึ้น ทำให้หลายคนคิดที่จะหาแหล่งที่อยู่ใหม่ที่เหมาะสมกว่าและสามารถประกอบอาชีพได้สะดวกยิ่งขึ้น

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2383-2482

เมื่อมีบาทหลวงเดินทางไปจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อรื้อฟื้นชุมชนและวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยาให้เป็นชุมชนเหมือนเมื่อครั้งก่อนเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 จึงมีคนจำนวนหนึ่งจากชุมชนวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน ย้ายไปตั้งรกรากที่ชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา แล้วก็เริ่มมีคนทยอยออกจากชุมชนวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน เพื่อไปสำรวจหาแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งที่มีปลาอุดมสมบูรณ์ในการประกอบอาชีพประมงซึ่งเป็นอาชีพที่ชาวเวียดนามมีความเชี่ยวชาญ โดยออกเดินทางขึ้นไปทางด้านทิศเหนือตามแม่น้ำเจ้าพระยาและสาขาที่แยกออกไป ในระยะแรกเมื่อพบว่าบริเวณใดมีปลาอุดมสมบูรณ์มากเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน ก็จะเดินทางกลับไปยังชุมชนวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน และชักชวนเพื่อนบ้านให้อพยพครอบครัวไปตั้งหลักแหล่งในบริเวณที่ไปสำรวจมา ระยะเวลาต่อมาจึงมีครอบครัวจากชุมชนวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน เดินทางออกไปตั้งถิ่นฐานในที่ต่างๆ กันมากขึ้น

ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามที่สำคัญ 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามที่เก่าแก่ที่สุดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ชุมชนต่อมาคือชุมชนวัดนักบุญยวง บัปติสตา เจ้าเจ็ด เป็นชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามที่มีประวัติการก่อตั้งชุมชนในเวลาใกล้เคียงกับชุมชนวัดมารีย์สมภาพ บ้านแพน และชุมชนวัดพระคริสตประจักษ์ เกาะใหญ่ และชุมชนลำดับ

ภาพประกอบ 5 แผนที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่มา : กองภูมิศาสตร์ กรมแผนที่ทหาร

สุดท้ายคือ ชุมชนวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคก ซึ่งเป็นชุมชนที่มีอายุการก่อตั้งน้อยที่สุดในบรรดาชุมชนทั้งหมดที่กล่าวมา

สำหรับชุมชนวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน เป็นชุมชนที่มีโบสถ์เดิมอยู่ที่บ้านปลายนา และมีชื่อเรียกว่า “วัดนักบุญยวงบัปติस्ता” ซึ่งมีชื่อซ้ำกับวัดนักบุญยวงบัปติस्ता เจ้าเจ็ด ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดแม่พระบังเกิด” และเมื่อย้ายโบสถ์ออกมาอยู่ที่บ้านแพน ได้สร้างโบสถ์หลังใหม่ จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดมารีย์สมภพ”

สำหรับชุมชนวัดพระคริสตประจักษ์ เกาะใหญ่ เดิมมีชื่อเรียกว่า “วัดพระยาสามองค์” ต่อมาเมื่อสร้างโบสถ์ใหม่จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดพระคริสตประจักษ์”

ชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา

ความเป็นมา ชุมชนนี้มีความเป็นมาที่แตกต่างจากชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามแห่งอื่นๆ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าแก่ที่เคยมีมาก่อนแล้วตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา แต่ได้รกร้างไปภายหลังจากการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 จนกระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อบาทหลวงปัลเลอกัวซ์ (Pallegoix) เดินทางมาประเทศไทยเพื่อเผยแพร่คำสั่งสอนของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก บาทหลวงปัลเลอกัวซ์มีความต้องการที่จะรื้อฟื้นชุมชนแห่งนี้ขึ้นใหม่ ดังนั้นใน พ.ศ. 2373 บาทหลวงปัลเลอกัวซ์จึงเดินทางไปอยุธยา² และพบว่าที่ดินซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชพระราชทานให้แก่คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสสำหรับสร้างที่พักอาศัย โบสถ์ โรงเรียน และโรงพยาบาล ในขณะนั้นกลายเป็นที่ดินรกร้างแต่มีผู้อื่นเข้ามาจับจองที่ดินและยึดเป็นกรรมสิทธิ์ของตน บาทหลวงปัลเลอกัวซ์จึงขอซื้อที่ดินเหล่านั้นกลับคืนมา แล้วพยายามรวบรวมครอบครัวชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งอยู่กระจัดกระจายออกไปตั้งแต่คราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ให้มารวมอยู่ที่บริเวณวัดนักบุญยอแซฟ³ ในเวลานั้นรวบรวมได้ประมาณ 20 คน⁴ แล้วจึงสร้างโบสถ์ชั่วคราวด้วยไม้ สำหรับเป็นสถานที่สวดภาวนาร่วมกันและ

¹เป็นชาวฝรั่งเศสเดินทางมาถึงประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2371 เรียนภาษาไทยมีความรู้แตกฉานจนเขียนพจนานุกรมฉบับภาษาไทย-ละติน-ฝรั่งเศส-อังกฤษ ได้ฟื้นฟูชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา สร้างโบสถ์ใหม่ให้แก่วัดช้างค้ำวัดสุทัศน์ และวัดคอนเซ็ปชัน และได้รับการแต่งตั้งเป็นบิชอปเมื่อ 3 มิถุนายน พ.ศ.2381 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรู้จักและทรงคุ้นเคยกับบิชอป ปัลเลอกัวซ์ เป็นอย่างดี เมื่อบิชอป ปัลเลอกัวซ์มรณภาพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้ลดธงมหาราชลงครึ่งเสา พระองค์เสด็จประทับที่หน้ามุขเมื่อกระบวนแห่ศพผ่านบรมมหาราชวัง และทหารยิงปืนใหญ่ 5 นัดเพื่อเป็นการไว้อาลัย.

²บาทหลวงวิกตอร์ ลาร์เก. (2539). เล่มเดิม. หน้า 147-148.

³ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 143.

⁴บาทหลวงโรแบต์ โกสเต. (2549). ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว. แปลโดย อรสา ชาวจิน. หน้า 325.

ประกอบพิธีทางคริสต์ศาสนาของชุมชน จากนั้นก็มีชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกจากชุมชนวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน เดินทางมาตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนแห่งนี้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ที่ตั้ง ชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา อยู่ที่ตั้งตำบลลำเภาลุ่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา¹ ในชุมชนนี้ประชากรส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยารอบๆ โบสถ์ ซึ่งอยู่ฝั่งตรงกันข้ามกับเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา มีประมาณ 50 หลังคาเรือน และมี 3-4 หลังคาเรือน อาศัยอยู่ที่ฝั่งเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาตรงข้ามกับโบสถ์² ที่ดินของชุมชนบริเวณรอบโบสถ์เป็นกรรมสิทธิ์ของโบสถ์โดยมีบาทหลวงเป็นผู้ดูแลรักษาผลประโยชน์ การที่สมาชิกของชุมชนอาศัยอยู่บนที่ดินของโบสถ์ ทางโบสถ์จึงเรียกเก็บค่าบำรุงที่ดินเป็นรายปี โดยเก็บในอัตราที่ต่ำมาก หากปีใดบ้านไหนไม่มีเงินเพียงพอในการจ่ายค่าบำรุงที่ดินให้แก่ทางโบสถ์ก็สามารถผ่อนผันได้³

จำนวนประชากร พ.ศ. 2482 มีจำนวน 508 คน⁴

ภาพประกอบ 6 ภาพวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา

ที่มา : ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ

¹บาทหลวงวรยุทธ กิจบำรุง. (2541). ทำเนียบวัดคาทอลิกในประเทศไทย. หน้า 106.

²พยอม แสงทอง. (2548. 10 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์ ที่ 15 หมู่ 10 ตำบลลำเภาลุ่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³โรอี ห่อทอง. (2548, 23 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์ ที่ 2 หมู่ 10 ตำบลลำเภาลุ่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴รายงานมิสซังกรุงเทพฯ ระหว่าง พ.ศ.2482-2483. กล่องที่ 000109 แฟ้มที่ 4 F12.

ศูนย์กลางของชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา ก็คือวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา ซึ่งโบสถ์หลังนี้บาทหลวงอัลแบร์ตี (Albert) สร้างขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ. 2390 แทนโบสถ์หลังเก่าที่ถูกพม่าเผาไปในคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 และเมื่อสร้างโบสถ์เสร็จแล้วมีครอบครัวจากชุมชนวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน ย้ายมาอยู่ที่ชุมชนนี้อีกประมาณ 10 ครอบครัว² ต่อมาภายหลังโบสถ์หลังนี้มีสภาพชำรุดทรุดโทรมและมีขนาดคับแคบเกินไปสำหรับสมาชิกชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ³ ดังนั้นใน พ.ศ. 2426 บาทหลวงแปร์โรซ์ (Perreaux) ผู้ปกครองดูแลวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยาในขณะนั้นจึงมีความประสงค์ที่จะสร้างวัดนักบุญยอแซฟหลังใหม่ขึ้นแทนหลังเดิม⁵ โดยบาทหลวงแปร์โรซ์ได้วาดแผนผังของโบสถ์หลังใหม่แล้วจึงให้สถาปนิกตรวจรับรองและควบคุมการก่อสร้าง⁶ เมื่อลงมือก่อสร้างขณะที่ขุดลงไปใต้ดินได้พบหลุมศพหลายหลุมเป็นหลุมศพของบิชอปและบาทหลวงตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา⁷ การก่อสร้างโบสถ์หลังนี้ใช้เวลาหลายปีกว่าจะสำเร็จเนื่องจากขาดแคลนทุนทรัพย์⁸ ใน พ.ศ. 2434 โบสถ์หลังใหม่ก็สร้างเสร็จ โบสถ์หลังนี้เป็นโบสถ์ขนาดใหญ่แต่มีความสง่างามตามแบบตะวันตก บิชอป หลุยส์ เวย์ (Jean Louis Vey; Bishop of Géraza) ได้มาเป็นเกียรติในพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2434¹⁰ และในระหว่าง พ.ศ. 2498-2499 จึงมีการซ่อมแซมครั้งใหญ่เนื่องจากผนังโบสถ์กำลังจะพัง¹¹

¹เป็นบาทหลวงชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ในสมัยรัตนโกสินทร์มีบาทหลวงชาวไทยเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ.

²บาทหลวงวิกตอร์ ลาร์เก. (2539). *เล่มเดิม*. หน้า 166.

³ว.ล. (2528). *เล่มเดิม*. หน้า 148.

⁴เป็นบาทหลวงชาวฝรั่งเศส เดินทางมาถึงประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2409 และใน พ.ศ.2412 ทำหน้าที่ดูแลปกครองวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา ได้สร้างวัดนักบุญยอแซฟหลังใหม่ซึ่งอยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้.

⁵บันทึกเกี่ยวกับวัดต่างๆ สมัยเวย์ 1911. กล้องที่ 26 แฟ้มที่ 3 F26.

⁶บาทหลวงวิกตอร์ ลาร์เก. (2539). *เล่มเดิม*. หน้า 257.

⁷รายงานมิสซังสยาม ปี 1884 โดย บิชอป หลุยส์ เวย์. (ม.ป.ป.). *รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เล่ม 1 ค.ศ.1873-1907*. แปลโดย บาทหลวง ว.ลาร์เก. หน้า 29.

⁸ว.ล. (2528). *เล่มเดิม*. หน้า 151.

⁹เป็นชาวฝรั่งเศส เดินทางมาถึงประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2408 ได้รับการแต่งตั้งเป็นบิชอปเมื่อ 30 กรกฎาคม พ.ศ.2418 ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งเป็นบิชอปมีความเปลี่ยนแปลงหลายด้านในประเทศไทย ได้แก่ เริ่มเผยแพร่คริสต์ศาสนาเข้าไปในประเทศลาว สร้างโรงเรียนอัสสัมชัญ โรงเรียนเซนต์โยเซฟ และโรงพยาบาลเซนต์หลุยส์ อีกทั้งยังดำเนินการเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินของคริสต์จักรให้ถูกต้องตามกฎหมาย.

¹⁰บาทหลวงวรยุทธ กิจบำรุง. (2541). *เล่มเดิม*. หน้า 107.

¹¹ว.ล. (2528). *เล่มเดิม*. หน้า 166.

สำหรับโรงเรียนที่ชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุรยา ในสมัยรัตนโกสินทร์ เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2427 โดยบาทหลวงแปร์โรซ์จัดตั้ง "โรงเรียนของวัด" ขึ้น มีชื่อว่า "โรงเรียนวัดนักบุญยอแซฟ" รับเด็กอายุระหว่าง 9-12 ปี โดยให้เด็กๆ ได้เรียนหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา¹ ต่อมาใน พ.ศ. 2461 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453-2468) ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ออกมาบังคับใช้² ดังนั้น ใน พ.ศ. 2464 โรงเรียนวัดนักบุญยอแซฟจึงได้ขออนุญาตจัดตั้งเป็นโรงเรียนประเภทอนุบาล และใน พ.ศ. 2477 ได้เปลี่ยนฐานะจากโรงเรียนอนุบาลเป็นโรงเรียนประถมศึกษา ตั้งชื่อว่า "โรงเรียนประชาชน" จำนวนนักเรียนและครูจากหลักฐานที่พบระบุว่าใน พ.ศ. 2474 โรงเรียนวัดนักบุญยอแซฟมีนักเรียน 19 คน แต่ไม่ได้ระบุจำนวนครูของโรงเรียนนี้³

ชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ บัปติสตา เจ้าเจ็ด

ความเป็นมา ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่มีบรรพบุรุษส่วนใหญ่โยกย้ายมาจากชุมชนวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2383 เพื่อหาแหล่งที่มีปลาอุดมสมบูรณ์ในการทำประมง⁴ โดยค่อยๆ ทอยกันออกมา มีบาทหลวงจากวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน และบาทหลวงจากวัดนักบุญยอแซฟ อยุรยา มาเยี่ยมเยียนเป็นครั้งคราว⁵ เมื่อบาทหลวงออกเยี่ยมก็มีการประกอบพิธีทางคริสต์ศาสนาที่บ้านของหัวหน้ากลุ่ม⁶ ต่อมาเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นจึงมีการสร้างโบสถ์ด้วยไม้ ซึ่งเป็นโบสถ์ที่สร้างด้วยเงินบริจาคจากน้ำพักน้ำแรงในการประกอบอาชีพประมงของสมาชิกในชุมชนร่วมกัน คนที่มีฐานะดีมีทรัพย์สินมากก็บริจาคมากสำหรับซื้อที่ดินเพื่อสร้างโบสถ์และอุปกรณ์ในการก่อสร้าง คนที่ไม่มีทรัพย์สินบริจาคก็ออกแรงช่วยในการก่อสร้าง⁷ ในระยะเวลานั้นมีจำนวนบาทหลวงน้อยไม่เพียงพอที่จะประจำอยู่ที่โบสถ์ในแต่ละชุมชนได้ ดังนั้นบาทหลวงหนึ่งคนจึงต้องดูแลโบสถ์ในหลายชุมชน⁸ ซึ่งเป็นภาระที่หนักสำหรับบาทหลวงในสมัยนั้น เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวกยังไม่มีถนน

¹ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 170.

²สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์แห่งประเทศไทย. (2514). ประวัติการโรงเรียนราษฎร์ในเมืองไทยและทำเนียบโรงเรียนราษฎร์. หน้า 90.

³ชาวมิสซัง. (1931, ตุลาคม). สารสาสน์. 15:479.

⁴ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 3.

⁵พินิจ ธาวาสศิลป์. (2537). อนุสรณ์เสกวัดนักบุญยอแซฟ บัปติสตา เจ้าเจ็ด. หน้า 14-15.

⁶เข็มทอง. (1948, พฤษภาคม). ประวัติของวัดนักบุญยอแซฟ บัปติสตา เจ้าเจ็ด. สารสาสน์. (5):152.

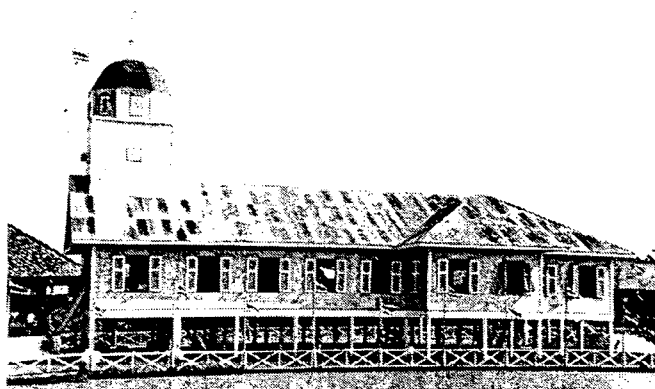
⁷รายงานมิสซังสยาม ปี 1909 โดยบิชอปแปร์โรส. (ม.ป.ป.). รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เล่ม 2 ค.ศ.1908-1932. แปลโดย บาทหลวง ว.ลาร์เก. หน้า 134.

⁸รายงานมิสซังสยาม ปี 1910 โดยบิชอปแปร์โรส. (ม.ป.ป.). รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เล่ม 2 ค.ศ.1908-1932. แปลโดย บาทหลวง ว.ลาร์เก. หน้า 140.

และรถยนต์ ต้องใช้เรือเป็นพาหนะแล่นไปตามแม่น้ำลำคลองต่างๆ ซึ่งเครื่องยนต์ของเรือในสมัยนั้นก็ไม่มีประสิทธิภาพที่ดีเพียงพอ จึงต้องใช้เวลาในการเดินทางจากชุมชนหนึ่งไปยังอีกชุมชนหนึ่ง¹

ที่ตั้ง ชุมชนวัดนักบุญยวงบัปติस्ता เจ้าเจ็ด อยู่ที่ตำบลบ้านแถว อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา² ในชุมชนนี้มีประชากรตั้งบ้านเรือนอยู่ทั้งสองฝั่งของคลองเจ้าเจ็ดรวมกันมีประมาณ 100 หลังคาเรือน และมีบางครัวเรือนซึ่งเป็นส่วนน้อยอาศัยอยู่บนแพ ส่วนโบสถ์ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของคลองเจ้าเจ็ด สำหรับที่ดินของชุมชนทั้งสองฝั่งคลองเป็นกรรมสิทธิ์ของโบสถ์ มีบาทหลวงดูแลรักษาผลประโยชน์เก็บค่าบำรุงเป็นรายปีในอัตราที่ต่ำ หากบ้านใดมีความจำเป็นไม่อาจชำระก็สามารถผ่อนผันได้³

จำนวนประชากร พ.ศ. 2482 มีจำนวน 554 คน⁴

ภาพประกอบ 7 ภาพวัดนักบุญยวงบัปติस्ता เจ้าเจ็ด

ที่มา : ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ

ศูนย์กลางของชุมชนวัดนักบุญยวงบัปติस्ता เจ้าเจ็ด ก็คือวัดนักบุญยวงบัปติस्ता โบสถ์หลังแรกสร้างด้วยไม้ใน พ.ศ. 2417 โดย บาทหลวงแปร์โรซ์ เป็นผู้ควบคุมดูแลการก่อสร้างและตั้งชื่อว่า “วัดนักบุญยวงบัปติस्ता”⁵ ขณะนั้นชุมชนแห่งนี้มีประชากรประมาณ 300 คน⁶ ต่อมาใน

¹ไปเสกวัดมารีย์สมภพที่บ้านแพน. (1956). สารสาสน์. (17):473-474.

²บาทหลวงวรยุทธ กิจบำรุง. (2541). เล่มเดิม. หน้า 104.

³สาคร กิจสำเร็จ. (2547, 7 กันยายน). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์ ที่ 89/971 ขอยนวนรินทร์ 81 ถนนนวนรินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.

⁴รายงานมิดซังกรุงเทพฯ ระหว่าง พ.ศ.2482-2483. กล่องที่ 000109 แฟ้มที่ 4 F12.

⁵พินิจ ธาราศิลป์. (2537). เล่มเดิม. หน้า 16.

⁶ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 27.

พ.ศ. 2473 บาทหลวงบร็วซาด¹ (Broizat) ได้รื้อโบสถ์หลังแรกเนื่องจากโบสถ์หลังนี้สร้างมานานแล้ว และมีสภาพชำรุดทรุดโทรม จึงได้สร้างโบสถ์หลังใหม่ด้วยความร่วมมือจากสมาชิกคนหนึ่งของชุมชน วัดนักบุญยวงบัปติสตา เจ้าเจ็ด ซ็อนายแกระ ธาราศิลป์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีในชุมชน แห่งนี้และมีใบอนุญาตได้บริจาคที่ดินหลายแปลงให้เป็นกรรมสิทธิ์ของโบสถ์และยังออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด ในการก่อสร้างโบสถ์หลังใหม่ด้วย² ในการก่อสร้างโบสถ์หลังนี้ชาวชุมชนวัดนักบุญยวงบัปติสตา เจ้าเจ็ด ได้มีส่วนร่วมในการสร้างโบสถ์ด้วยการช่วยกันขนทรายและอิฐเพื่อใช้ในการก่อสร้าง³ โบสถ์หลังนี้ สร้างด้วยไม้สักทองทั้งหลัง เมื่อสร้างเสร็จ บิชอป แปรร์รอส⁴ (Joseph Marie René Perros; Bishop of Zoara) ได้มาเป็นประธานในพิธีเปิดเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2474⁵

ภาพประกอบ 8 ภาพโรงเรียนประสาธศิลป

ที่มา : อนุสรณ์โรงเรียนประสาธศิลป โรงเรียนรับรางวัลพระราชทานระดับมัธยม
ปีการศึกษา 2537. (2537). หน้า 19.

¹เป็นบาทหลวงชาวฝรั่งเศส เดินทางมาถึง ประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2450 เป็นบาทหลวงที่ดูแลปกครองโบสถ์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาหลายแห่งเป็นระยะเวลานานถึง 28 ปี ตั้งแต่ พ.ศ.2469-2497 เป็นผู้ที่คิดจัดการย้าย โบสถ์แม่พระบังเกิด บ้านปลายนา ให้มาสร้างใหม่ที่บ้านแพนในตัวอำเภอเสนา.

²พินิจ ธาราศิลป์. (2537). เล่มเดิม. หน้า 19.

³พินิจ ธาราศิลป์. (2537). เล่มเดิม. หน้า 32.

⁴เป็นชาวฝรั่งเศส เดินทางมาถึงประเทศไทยเมื่อ 25 มกราคม พ.ศ.2437 ได้รับแต่งตั้งเป็นบิชอปเมื่อ 30 มกราคม พ.ศ.2453 จนกระทั่งถึง พ.ศ.2490 จึงขอลาออกจากตำแหน่งเนื่องจากสุขภาพไม่ดี ท่านสิ้นชีวิตเมื่อ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2495.

⁵ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 16.

สำหรับโรงเรียนของชุมชนวัดนักบุญยวงบัปติสตา เจ้าเจ็ด ในระยะเวลาตั้งแต่ก่อตั้งชุมชนมาจนถึงก่อน พ.ศ. 2475 มีลักษณะเป็น “โรงเรียนของวัด” ที่เน้นการเรียนการสอนเกี่ยวกับหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา ยังไม่มีการจัดรูปแบบการศึกษาที่แน่นอน จนกระทั่งใน พ.ศ. 2475 บาทหลวงบวรชาติได้สร้างอาคารเรียนสองหลัง เป็นอาคารไม้ชั้นเดียวหลังหนึ่งสำหรับนักเรียนชาย อีกหลังหนึ่งสำหรับนักเรียนหญิง และได้ขออนุญาตทำการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษาในขณะนั้น มีการสอนวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ ศีลธรรม ฯลฯ โดยตั้งชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนนักบุญยวงบัปติสตา” มีครูฆราวาสและนักบวชหญิงทำการสอน จำนวนนักเรียนและครูจากหลักฐานที่พบระบุว่าใน พ.ศ. 2477 มีนักเรียนจำนวน 16 คน¹ แต่ไม่ระบุจำนวนครู

ชุมชนวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน

ความเป็นมา ชุมชนแห่งนี้มีบรรพบุรุษส่วนใหญ่โยกย้ายมาจากชุมชนวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน ในระยะเวลาใกล้เคียงกับกลุ่มที่ไปตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนวัดนักบุญยวงบัปติสตา เจ้าเจ็ด แต่ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่แตกต่างจากชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแห่งอื่น เนื่องจากเป็นชุมชนที่ไม่ได้ตั้งถิ่นฐานด้วยการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเดียวอยู่รอบโบสถ์เหมือนกับชุมชนแห่งอื่น แต่การตั้งถิ่นฐานมีลักษณะกระจายกระจายเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยอยู่ในที่ต่างกันริมแม่น้ำลำคลอง

ในระยะแรกของการเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่นี่ ยังไม่ได้สร้างโบสถ์ประจำชุมชน แต่มีบาทหลวงจากวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน และวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา มาเยี่ยมเป็นครั้งคราว และตั้งแต่ พ.ศ. 2417 เป็นต้นมา เมื่อชุมชนที่เจ้าเจ็ดมีโบสถ์ประจำชุมชนแล้วคือ วัดนักบุญยวงบัปติสตา เจ้าเจ็ด ชาวชุมชนแห่งนี้ก็ไปร่วมพิธีทางคริสต์ศาสนาที่วัดนักบุญยวงบัปติสตา เจ้าเจ็ดด้วย² และตั้งแต่ พ.ศ. 2436 เป็นต้นมาเมื่อวัดนักบุญยวงบัปติสตา เจ้าเจ็ด มีบาทหลวงปกครองดูแลประจำ บาทหลวงจากวัดนักบุญยวงบัปติสตา เจ้าเจ็ด ก็มาดูแลชุมชนนี้ด้วย³

ที่ตั้ง ชุมชนวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่กระจายกระจายเป็นกลุ่มๆ ได้แก่ กลุ่ม “บ้านแดง” อยู่ที่ตำบลบางนมโค กลุ่ม “บ้านขนมจีน” อยู่ที่ตำบลสามกอก กลุ่ม “หัวเวียง” อยู่ที่ตำบลหัวเวียง กลุ่ม “รางกระเดื่อง” อยู่ที่ตำบลรางจระเข้ และกลุ่ม “บ้านปลายนา” อยู่ที่ตำบลรางจระเข้⁴ โดยกลุ่มที่บ้านปลายนา เป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่กว่ากลุ่มอื่นๆ

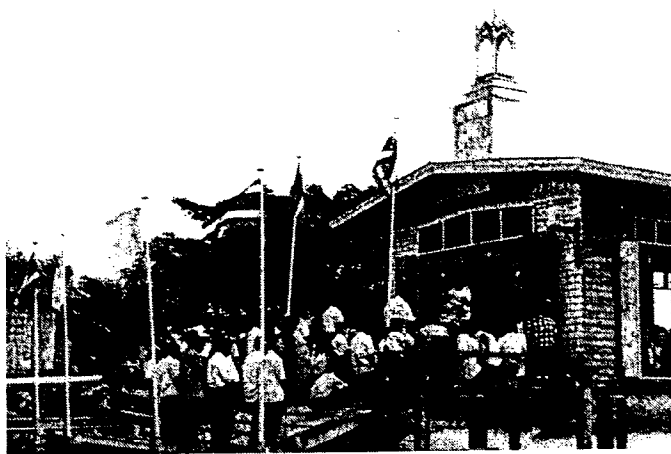
¹ ชาวมิสซัง. (1934, พฤศจิกายน). สวรรสาน. 18:602.

² ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 5.

³ ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 6.

⁴ อำพัน ทิวไผ่งาม. (2547, 27 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย จันทร์แจ่ม สุตสวัสดิ์ ที่ 89/691

จำนวนประชากร พ.ศ. 2482 มีจำนวน 1,017 คน¹

ภาพประกอบ 9 ภาพวัดแม่พระบังเกิด บ้านปลายนา

ที่มา : นางอำพัน ทิวไผ่งาม ที่ 89/691 ซอยนวมินทร์ 81 เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ

ศูนย์กลางของชุมชนวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน ใน พ.ศ. 2452 เมื่อชุมชนนี้มี

จำนวนประชากรมากขึ้นรวมกันทุกกลุ่มแล้วมากกว่า 1 พันคน บาทหลวงดาวิด² (David) ซึ่งในขณะนั้นดูแลวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา วัดพระยาสามองค์ เกาะใหญ่ และวัดนักบุญยวงบัปติस्ता เจ้าเจ็ด รวมทั้งดูแลชุมชนแห่งนี้ด้วย จึงตัดสินใจสร้างโบสถ์ขึ้นที่บ้านปลายนา ด้วยเงินบริจาคของชาวชุมชนกลุ่มบ้านปลายนา ซึ่งได้มาจากการทำประมง โดยผู้ใหญ่บ้านได้ซื้อที่ดินแปลงหนึ่งบริจาคสำหรับสร้างโบสถ์ และยังได้บริจาคเงินสมทบร่วมกับคนอื่นๆ เพื่อใช้ในการสร้างโบสถ์ด้วย³ โบสถ์หลังนี้ได้รับการตั้งชื่อว่า “วัดนักบุญยวงบัปติस्ता” ซึ่งซ้ำกับชื่อโบสถ์ของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามที่เจ้าเจ็ด จนกระทั่งวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2474 วัดนักบุญยวงบัปติस्ता บ้านปลายนา จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดแม่พระบังเกิด”⁴ ต่อมาใน พ.ศ. 2476 บาทหลวงบรวาต์ ซึ่งดูแลวัดแม่พระบังเกิด บ้านปลายนามีความประสงค์ที่จะย้ายวัดแม่พระบังเกิด บ้านปลายนาไปอยู่ที่บ้านแพน⁵ ซึ่งอยู่ใกล้ตลาดและศูนย์

¹รายงานมิสซังกรุงเทพฯ ระหว่าง พ.ศ.2482-2483. กล้องที่ 000109 แฟ้มที่ 4 F12.

²เป็นบาทหลวงชาวฝรั่งเศส เดินทางมาถึงประเทศไทยใน พ.ศ.2444 มีหน้าที่ดูแลปกครองโบสถ์หลายแห่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่ พ.ศ.2447-2457 และเป็นผู้ที่จัดการสร้างโบสถ์ขึ้นที่บ้านปลายนา ซึ่งเป็นโบสถ์หลังแรกของชุมชนแห่งนี้.

³รายงานมิสซังสยาม ปี 1909 โดยบิชอป เปร์รอส. (ม.ป.ป.). เล่มเดิม. หน้า 134.

⁴ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 39.

⁵ว.ล. (2528). หน้าเดิม.

กลางการคมนาคมทางน้ำของอำเภอเสนา เพื่อให้การเผยแผ่คริสต์ศาสนาบังเกิดผลดีขึ้น¹ บาทหลวง บัวชาติจึงเริ่มซื้อที่ดินโดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ติดต่อหาซื้อที่ดิน โดยใช้เวลาเป็นแรมปีกว่าจะได้ที่ดินเป็น ผืนเดียวกันมีเนื้อที่ประมาณ 40 ไร่² สำหรับเป็นที่ตั้งโบสถ์ โรงเรียน บ้านพักบาทหลวง และบ้านพักของ นักบวชหญิงแห่งใหม่ ดังนั้นวัดแม่พระบังเกิด บ้านปลายนาจึงเป็นศูนย์กลางของชุมชนแห่งนี้นับมา ก่อน วัดมารีย์สมภพ บ้านแพน

สำหรับโรงเรียนของชุมชนวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน เริ่มก่อตั้งครั้งแรกใน พ.ศ. 2451 ที่บ้านปลายนา โดยใช้โรงอาหารเป็นสถานที่เรียน มีการสอนเกี่ยวกับหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา ต่อ มาอีก 1 ปี เมื่อสร้างโบสถ์และบ้านพักบาทหลวงแล้วจึงได้ใช้บ้านพักบาทหลวงเป็นโรงเรียน³ และพ.ศ. 2459 จึงสร้างอาคารเรียนเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวทรงปั้นหยาจำนวน 2 หลัง⁴ เรียกชื่อโรงเรียนตามชื่อ โบสถ์ของชุมชนในขณะนั้นคือ "โรงเรียนนักบุญยวงบัพติस्ता" บ้านปลายนา จนกระทั่งโบสถ์เปลี่ยนชื่อ เป็น "วัดแม่พระบังเกิด" โรงเรียนก็เปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนแม่พระบังเกิด" บ้านปลายนา ตามชื่อของ โบสถ์ เมื่อมีประกาศพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ออกบังคับใช้ใน พ.ศ. 2461 เป็นต้นมา การสอนใน โรงเรียนนอกจากสอนหลักคำสอนของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก แล้วก็ต้องสอนวิชาความรู้ทั่ว ไป ได้แก่ คณิตศาสตร์ หน้าที่พลเมือง สุขศึกษา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภาษาไทยด้วย

ชุมชนวัดพระคริสตประจักษ์ เกาะใหญ่

ความเป็นมา ชุมชนแห่งนี้มีบรรพบุรุษส่วนใหญ่โยกย้ายมาจากชุมชนวัดนักบุญฟรัง ซิสเซเวียร์ สามเสน ในระยะเวลาใกล้เคียงกับกลุ่มที่ไปตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนวัดนักบุญยวงบัพติस्ता เจ้าเจ็ด และบ้านปลายนา

ที่ตั้ง ชุมชนวัดพระคริสตประจักษ์ เกาะใหญ่ อยู่ที่ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา⁵ ชุมชนนี้มีบ้านเรือนตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา มีประมาณ 50 หลังคาเรือน โดยมีโบสถ์พระคริสตประจักษ์อยู่กลางชุมชน ซึ่งแต่เดิมเมื่อบรรพบุรุษเดินทางมาถึง เกาะใหญ่ ที่ตั้งของชุมชนไม่ได้อยู่บริเวณนี้ แต่อยู่ที่ "บ้านเก่า" หลังวัดท่าซุง ห่างจากที่ตั้งของชุมชน

¹อนุสรณ์งานเสกวัดมารีย์สมภพ ตำบลบ้านแพน อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 19 สิงหาคม 1956. (2499). หน้า 13.

²อนุสรณ์งานเสกวัดมารีย์สมภพ ตำบลบ้านแพน อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 19 สิงหาคม 1956. (2499). หน้า 14.

³อนุสรณ์งานเสกวัดมารีย์สมภพ ตำบลบ้านแพน อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 19 สิงหาคม 1956. (2499). หน้า 10.

⁴60 ปี โรงเรียนราษฎร์บำรุงศิลป์. (2547). หน้า 28.

⁵บาทหลวงวรยุทธ กิจบำรุง (2541). เล่มเดิม. หน้า 108.

ปัจจุบันไปทางทิศตะวันตกประมาณ 5 กิโลเมตร ที่นั่นมีคลองไหลผ่าน¹ ชาวชุมชนได้ช่วยกันสร้างโรงสวดหลังคามุงด้วยใบจาก ใช้เป็นสถานที่สวดภาวนาร่วมกันและเป็นที่พักของบาทหลวงที่มาเยี่ยมเป็นครั้งคราวจากวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน² และเมื่อ พ.ศ. 2431 บาทหลวงเกลแมนเต้³ (Clementé) ได้ย้ายชุมชนมาอยู่ด้านหน้าเกาะริมแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งยังเป็นป่าไม่มีบ้านเรือนผู้คนอาศัย แต่สายน้ำบริเวณนี้มีกุ้งและปลานานาพันธุ์อุดมสมบูรณ์ เป็นทำเลที่เหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานมากกว่า⁴

จำนวนประชากร พ.ศ. 2482 มีจำนวน 788 คน⁵

ภาพประกอบ 10 ภาพวัดพระยาสามองค์ เกาะใหญ่
ที่มา : สารสาสน์. (1954, 15 ตุลาคม). (20) : 416.

ศูนย์กลางของชุมชนวัดพระคริสตประจักษ์ เกาะใหญ่ คือ วัดพระคริสตประจักษ์ ซึ่งแต่เดิมโบสถ์หลังเก่ามีชื่อเรียกว่า “วัดพระยาสามองค์” สร้างเมื่อ พ.ศ. 2431 โดยบาทหลวงเกลแมนเต้ โบสถ์หลังนี้เป็นโบสถ์ไม้ สร้างสำเร็จด้วยความร่วมแรงร่วมใจของชาวชุมชนเกาะใหญ่⁶ และใน พ.ศ. 2460 บาทหลวงบริวชาติซึ่งปกครองดูแลวัดพระยาสามองค์ เกาะใหญ่ ได้ร่วมมือกับบาทหลวงซึ่งเป็นผู้ช่วย สร้างและซ่อมแซมสิ่งต่างๆ ในวัดพระยาสามองค์ เกาะใหญ่ ได้แก่ สร้างหอรบเนื่องจากสิ่งซื้อ

¹ เสนอ เขียวผาสุก. (2548, 10 เมษายน). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สดสวาสดี ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

² ประวัติวัดพระคริสตประจักษ์ เกาะใหญ่. (2526, มกราคม). *อุดมศาสน์*. 63(1):12.

³ เป็นบาทหลวงชาวไทย.

⁴ ประวัติวัดพระยาสามองค์ (เกาะใหญ่). (1957). *สารสาสน์*. (9-10):202.

⁵ รายงานมิสซังกรุงเทพฯ ระหว่าง พ.ศ.2482-2483. กล่องที่ 000109 แฟ้มที่ 4 F12.

⁶ ว.ล.(2528). *เล่มเดิม*. หน้า 95.

ระฆังมา 3 ใบ ขยายโบสถ์ให้กว้างและยาวกว่าเดิม เพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอกับจำนวนสมาชิกของชุมชนที่เพิ่มขึ้น และเปลี่ยนหลังคาโบสถ์เป็นสังกะสี เป็นต้น¹

สำหรับโรงเรียนของชุมชนวัดพระคริสตประจักษ์ เกาะใหญ่ เริ่มมีการก่อตั้งโรงเรียนตั้งแต่สมัยบาทหลวงเกลแมนเตดูแลวัดพระยาสามองค์ เกาะใหญ่ โดยสร้าง “โรงเรียนของวัด” จำนวน 2 หลัง สำหรับนักเรียนชายหลังหนึ่ง และสำหรับนักเรียนหญิงหลังหนึ่ง สอนวิชาหลักคำสอนทางคริสต์ศาสนา และความรู้ทั่วไป ได้แก่ คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง² ต่อมาใน พ.ศ. 2463 ได้ตั้งโรงเรียนตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์มีชื่อเรียกว่า “โรงเรียนราษฎร์พระยาสามองค์” สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4³

จำนวนนักเรียนและครู พบหลักฐานระบุว่าใน พ.ศ. 2477 โรงเรียนราษฎร์พระยาสามองค์มีนักเรียนจำนวน 30 คน⁴ และใน พ.ศ. 2481 มีนักเรียนจำนวน 62 คน⁵ แต่ไม่ได้ระบุจำนวนครู

ชุมชนวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคก

ความเป็นมา ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งเกิดขึ้นเป็นลำดับสุดท้าย สมาชิกของชุมชนนี้มาจากชุมชนวัดนักบุญยวงบัปติस्ता เจ้าเจ็ด ชุมชนวัดนักบุญยวงบัปติस्ता บ้านปลายนา และชุมชนวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ สามเสน⁶ กล่าวคือสมาชิกจากชุมชนเหล่านี้ออกจากที่อยู่อาศัยในชุมชนของตนขึ้นไปตามแม่น้ำน้อยทางด้านทิศเหนือ เพื่อหาแหล่งที่มีปลาคูตมสมบูรณ์และยังไม่มีคนทำประมงมาก่อน จนกระทั่งมาถึงบริเวณบ้านหน้าโคก เห็นว่าเป็นที่ที่เหมาะสมจึงตั้งถิ่นฐานกันที่นี่ ชุมชนนี้อยู่ห่างไกลจากชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแห่งอื่นมากพอสมควร ในระยะแรกมีบาทหลวงจากวัดนักบุญยวง บัปติस्ता เจ้าเจ็ดและบ้านปลายนา และไปเยี่ยมเยียนเป็นครั้งคราว⁷

ที่ตั้ง ชุมชนวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคก ตั้งอยู่ที่ตำบลหน้าโคก อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา⁸ ชุมชนแห่งนี้ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมสองฝั่งของแม่น้ำน้อย มีประมาณ 30 หลังคาเรือน โดยมีโบสถ์ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำ⁹

¹ เสนอ เอียงผาสุก. (2548, 10 เมษายน). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์ ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

² ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 96.

³ ประวัติวัดพระคริสตประจักษ์ เกาะใหญ่. (2526, มกราคม). เล่มเดิม. 63(1):16.

⁴ ชาวมิสซัง. (1934, มิถุนายน). สารสาสน์. 18:299.

⁵ ชาวมิสซังกรุงเทพฯ. (1938, สิงหาคม). สารสาสน์. 22(8):371.

⁶ ไปเสกวัดมารีย์สมภพที่บ้านแพน. (1956). สารสาสน์. (17):473-474.

⁷ ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 70.

⁸ บาทหลวงวรยุทธ กิจบำรุง. (2541). เล่มเดิม. หน้า 102.

จำนวนประชากร พ.ศ. 2482 มีจำนวน 238 คน²

ภาพประกอบ 11 ภาพวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคก
ที่มา : ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ

ศูนย์กลางของชุมชนวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคก ก็คือวัดนักบุญเทเรซา ซึ่ง บาทหลวงแบร์เรสต์¹ (Besrest) เป็นผู้คิดจัดการให้มีการสร้างโบสถ์หลังแรกสำหรับชุมชนนี้ขึ้น และด้วยความร่วมแรงร่วมใจของชาวชุมชนโบสถ์หลังนี้จึงสร้างเสร็จใน พ.ศ. 2463 เป็นโบสถ์ที่สร้างด้วยไม้ เมื่อโบสถ์สร้างเสร็จได้มีผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาช่วยกันบริจาคที่ดินให้ทางโบสถ์อีกประมาณ 15 ไร่⁴ ในวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2468 บิชอป แปรรอส จึงเดินทางมาเป็นประธานในพิธีเปิด⁵

¹สวัน ลิทธิสันต์. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์ ที่ 75 หมู่ 7 ตำบลหน้าโคก อำเภอดงหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

²รายงานมิสซังกรุงเทพฯ ระหว่าง พ.ศ.2482-2483. กล่องที่ 000109 แฟ้มที่ 4 F12.

³เป็นบาทหลวงชาวฝรั่งเศส เดินทางมาถึงประเทศไทยเมื่อ 5 พฤษภาคม พ.ศ.2440 ได้รับหน้าที่ดูแลปกครองโบสถ์หลายแห่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และได้คิดจัดการสร้างวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคกซึ่งเป็นโบสถ์หลังแรกของชุมชนแห่งนี้ และสร้างโรงเรียนขึ้นที่โบสถ์แห่งนี้ด้วย.

⁴อนุสรณ์ 25 ปีฉลองพระสังฆราชยอแซฟสังวาลย์ ศุระศรางค์ เปิดและเสกอาคารนักบุญเทเรซา โรงเรียนแสงทองวิทยา. (2531). หน้า 28.

⁵รายงานมิสซังกรุงเทพฯ ปี 1926 โดย บิชอป แปรรอส. (ม.ป.ป.). รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เล่ม 2 ค.ศ.1908-1932. แปลโดย บาทหลวงว.ลาร์เก. หน้า 222.

สำหรับโรงเรียนของชุมชนวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคก ก่อสร้างครั้งแรกใน พ.ศ. 2467 โดยบาทหลวงแบร์เรสต์ สร้างเป็นอาคารไม้จำนวนหนึ่งหลัง¹ จำนวนนักเรียนและครูหลักฐานที่พบระบุว่าใน พ.ศ. 2477 มีนักเรียนจำนวน 14 คน² แต่ไม่ได้ระบุจำนวนครู

วิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2383-2482

วิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์แบบชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนา ซึ่งแตกต่างจากวิถีชีวิตของชาวไทยอื่นๆ เนื่องจากบรรพบุรุษของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามได้นำความเชื่อและแนวทางการปฏิบัติตนตามหลักของคริสต์ศาสนามาประยุกต์ใช้ได้อย่างกลมกลืนกับความเชื่อดั้งเดิมตามลัทธิขงจื๊อ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวเวียดนามมาช้านานแล้ว

วัฒนธรรมประเพณี

ภาษา ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาใช้ภาษาเวียดนามสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน นับตั้งแต่การเรียกชื่อลูก ทุกครอบครัวในชุมชนเหล่านี้มีวัฒนธรรมในการเรียกชื่อลูกเหมือนกัน คือ พ่อแม่เรียกชื่อลูกของตนตามลำดับการเกิด โดยเว้นลำดับที่หนึ่งไว้³ เพราะมีความเชื่อว่าลำดับที่ 1 คือ แม่ของลูก ซึ่งเป็นธรรมเนียมของพวกเวียดนามตอนใต้⁴ ดังนั้นลูกคนแรกจึงถูกเรียกเป็นลำดับที่ 2 เรียกว่า “ฮาย” ลูกคนที่ 2 ถูกเรียกเป็นลำดับที่ 3 เรียกว่า “บา” ลูกคนที่ 3 ถูกเรียกเป็นลำดับที่ 4 เรียกว่า “ตือ” ลูกคนที่ 4 ถูกเรียกเป็นลำดับที่ 5 เรียกว่า “นำ” และลูกคนที่ 5 ถูกเรียกเป็นลำดับที่ 6 เรียกว่า “เข้า” เป็นต้น รวมทั้งการเรียกชื่อสมาชิกในครอบครัวก็เรียกเป็นภาษาเวียดนาม ได้แก่ พ่อเรียกว่า “จา” แม่เรียกว่า “แม่ม” พี่ชายเรียกว่า “อัน” พี่สาวเรียกว่า “จี้” เป็นต้น⁵

¹อนุสรณ์ 25 ปีฉลองพระสังฆราชขอแซฟสัวลย์ สุระสรวงศ์ เปิดและเสกอาคารนักบุญเทเรซา โรงเรียนแสงทองวิทยา. (2531). หน้า 29.

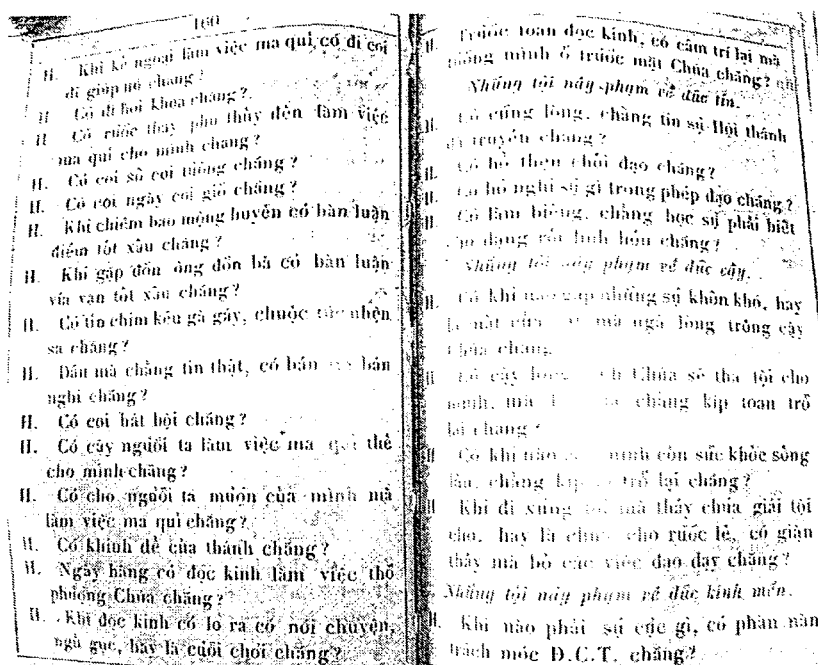
²ข่าวมิสซัง. (1934, พฤศจิกายน). สารสาสน์. 18:603.

³เสนอ เอียงผาสุก. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴โสมนา ศรีจำปา. (2543). รู้จักภาษาเวียดนามผ่านภาษาและวัฒนธรรม. หน้า 104.

⁵อำพัน ทิวไผ่งาม. (2547, 14 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 89/691 ขอยนวมินทร์ 81 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.

การใช้ภาษาเวียดนามในการสื่อสารเริ่มต้นตั้งแต่ที่บ้าน โดยที่เด็กๆ ในชุมชนเรียนรู้ และใช้ภาษาเวียดนามในการสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัว เมื่อเด็กๆ ไปโรงเรียนก็ฝึกการอ่านภาษาเวียดนามกับนักบวชหญิง ครูฆราวาส และบาทหลวง จนกระทั่งอ่านหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาและท่องบทสวดมนต์ต่างๆ ได้¹ และใช้ภาษาเวียดนามในการสวดมนต์เช้า-ค่ำที่บ้านและที่โบสถ์

ภาพประกอบ 12 ภาพหนังสือสวดมนต์ภาษาเวียดนาม

ที่มา : บุษผา สังขรัตน์. ที่ 12 หมู่ 6 ตำบลบ้านแถว อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นอกจากนี้คนในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยายังใช้ภาษาเวียดนามสื่อสารในชีวิตประจำวัน ดังที่ณรงค์ ยินดีคุณ ชาวชุมชนวัดพระคริสต์ประจักษ์ เกาะใหญ่ กล่าวว่า

"ชาวเวียดนามไปที่ใด ทั้งทางรถ ทางเรือ จะส่งภาษาเวียดนามกันตลอด"²

¹ เสนอ เอียงผาสุก. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันท์แจ่ม สดสวาสดี. ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

² ณรงค์ ยินดีคุณ. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันท์แจ่ม สดสวาสดี. ที่ 40 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

การแต่งกาย ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เวลาอยู่บ้านผู้หญิงและผู้ชายจะใส่เสื้อกระดุมผ่าหน้า และกางเกงหลวมๆ คล้ายกางเกงจีนสีดำ ผู้หญิงไว้ผมยาวแล้วเกล้าผมมวย เด็กๆก็แต่งกายเช่นเดียวกับผู้ใหญ่/การแต่งกายเพื่อร่วมพิธีทางศาสนาหรือร่วมพิธีสำคัญที่จัดขึ้นในโบสถ์ เช่นพิธีมิสซา พิธีสมโภชนโบสถ์ประจำปี พิธีแต่งงาน เป็นต้น ผู้หญิงชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะแต่งชุดเวียดนาม เรียกว่า "อ่าวหยาก"² หรือ "อ่าวหยาย"³ ซึ่งประกอบด้วยเสื้อผ่าด้านข้างตั้งแต่เอวลงไปปล่อยชายยาวคลุมเข่า และกางเกงคล้ายๆ กางเกงขา กว้างของจีน สีที่นิยมใส่มืออยู่ 2 สี คือ สีดำ และสีเปลือกมังคุดหรือสีตากุ้ง เพราะเป็นสีที่สุภาพใส่ได้ทุกโอกาส⁴ และอาจเนื่องมาจากสมัยก่อนเมื่อมีญาติหรือคนในครอบครัวของชาวเวียดนามเสียชีวิตจะมีการไว้ทุกข์ให้กับผู้ตายเป็นระยะเวลาหนึ่ง และช่วงเวลาไว้ทุกข์ก็แต่งได้เฉพาะสีดำเท่านั้น

ภาพประกอบ 13 ภาพการแต่งกายชุดเวียดนามของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา : ไสว สุดสวัสดิ์ ที่ 89/433 ขอยนวมินทร์ 81 ถนนนวมินทร์ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

¹อัมพร ตรีธรา. (2548,16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ ม. 6 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

²เป็นชื่อที่ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาใช้เรียกชุดแต่งกายเวียดนาม.

³สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 11. (2516). หน้า 6860.

⁴อัมพร ตรีธรา. (2548,16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ ม. 6 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

นอกจากนี้ผู้หญิงชาวเวียดนามยังนิยมเกล้าผมมวยปักปิ่น ซึ่งคนที่มีฐานะดีก็จะฝังเพชรหรือพลอยลงบนปิ่น¹ จะเห็นได้ว่าปักผมก็สามารถบอกถึงฐานะของชาวเวียดนามได้อีกด้วย ส่วนเด็กๆ ใส่เสื้อขาว กางเกงจีนหรือกางเกงญวนสีดำหรือสีแดง ถ้าผู้ชายใส่เสื้อผ่าอกเหมือนเสื้อกุยเฮงของจีน มีกระเป๋าสองข้าง ใส่กางเกงจีน โดยมากจะเป็นสีดำ และใส่เสื้อกั๊กหรือสีดากุ้ง²

สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ผู้หญิงชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพึงปฏิบัติ คือ เวลาไปโบสถ์ต้องห่มผ้า เด็กเล็กๆ ห่มผ้าสีอะไรก็ได้ แต่ผู้ใหญ่ใช้สีดำ และถ้ามีฐานะดีก็นำผ้าห่มมาจับเป็นจีบให้สวยงาม ผ้าที่นิยมนำมาทำเป็นผ้าห่มคือผ้าแพร³ การที่ผู้หญิงทุกคนต้องห่มผ้าเวลาไปโบสถ์แสดงถึงความสุภาพเรียบร้อย และการแสดงความเคารพต่อสถานที่

การเคี้ยวหมาก เป็นวัฒนธรรมของผู้หญิงชาวเวียดนามที่ปฏิบัติมานานแล้ว ดังที่ปรากฏว่าในเวียดนามมีการเคี้ยวหมากในพิธีกรรมเพื่อความอุดมสมบูรณ์⁴ ก่อนการประกาศรัฐนิยมส่วนใหญ่ผู้หญิงในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะเคี้ยวหมาก ผู้ชายมีเคี้ยวบ้างเล็กน้อย ผู้หญิงจะเริ่มเคี้ยวหมากตั้งแต่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือตั้งแต่ออกจากโรงเรียน⁵ ซึ่งการเคี้ยวหมากอาจจะเป็นสิ่งที่แสดงถึงการเปลี่ยนวัยจากเด็กมาเป็นผู้ใหญ่

อาหาร

อาหารคาว

หมูหัน เป็นอาหารที่มีชื่อเสียงของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หมูหันจัดเป็นกับข้าวชั้นสูง ที่ต้องลงทุนทั้งเงิน เวลา และแรง หากรับประทานได้ไม่ง่ายและบ่อยนัก มักจะทำในเทศกาลที่สำคัญๆ เช่น งานฉลองสมรส งานสมโภชโบสถ์ประจำปี วันตรุษ⁶ วันคริสต์มาส วันระลึกถึงวิญญาณของบรรพบุรุษ⁷ โดยมีวิธีทำดังนี้ นำลูกหมูอายุประมาณ 4-5 เดือน มาแทงคอ แล้วนำไปลวกน้ำร้อน ชัดหนังกำพร้าออก แล้วจึงผ่าท้องเอาเครื่องในออกให้หมด นำ

¹มกา ศรีฐาน. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 9 หมู่ 1 ตำบลจระเข้ อำเภอสอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

²ณรงค์ ยินดีคุณ. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 40 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ ๗. 10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴โสภณา ศรีจำปา. (2542, 3 กันยายน-ธันวาคม). ศาสนา ความเชื่อ และการปฏิบัติในเวียดนาม. เอเชียปริทัศน์. 20(3) : 22.

⁵ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ ๗. 10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁶วันขึ้นปีใหม่ของชาวเวียดนามเรียกว่า"วันเต็ด" ตรงกับวันตรุษของชาวจีน.

⁷ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามเรียกว่า"วันเสกปาซา".

ใบตะไคร้และใบเตยใส่เข้าไปจนห้องตึงแล้วเย็บรอยผ่าที่ท้องให้เรียบร้อย ใช้ไม้ไผ่ยาวประมาณ 3 วา เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 นิ้ว แหว่งจากท้ายทะลุปาก โดยให้ตัวลูกหมูตรึงแน่นอยู่กลางไม้ แล้วจึงนำขึ้นย่างไฟอ่อนๆ และหมุนไม้ไปเรื่อยๆ ให้ลูกหมูได้รับไฟสม่ำเสมอทั่วตัว¹ เป็นเวลาหลายชั่วโมง คอยเกลี่ยไฟให้ความร้อนพอดี ไม่ให้ไฟแรงเกินไป ถ้าแรงไฟหนึ่งจะแตก² ส่วนประกอบที่สำคัญที่จะขาดไม่ได้ในการรับประทานหมูหันให้อร่อย คือ “น้ำจิ้ม” ส่วนผสมมี ถั่วลิสงบด น้ำตาล หอมเผา กระเทียมเผา พริกหรือน้ำพริกเผา น้ำส้มมะขามหรือน้ำสับปะรด นำไปเคี่ยวผสมกันให้มีรสเปรี้ยวหวานมันเค็ม และเผ็ดเล็กน้อย³

ต้มเค็มกุ่ม⁴ นำน้ำปลา น้ำตาล หอมแดง และพริกไทย เคี่ยวให้เดือด แล้วใส่กุ่มลงไปเคี่ยวด้วย โดยแยกมันกุ่มใส่ซามไว้ต่างหาก แล้วจึงนำมาใส่ที่หลัง⁵

เอือบ ใช้เนื้อหมูหรือเนื้อปลา นำไปหมักกับกระเทียม พริกไทย ตะไคร้ และใบมะกรูดถ้าต้องการรสเผ็ดให้เคล้าพริกลงไปแล้วจึงนำไปย่าง⁶

อาหารหวาน ที่ขึ้นชื่อของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามที่มักจะทำรับประทานกันในครอบครัวและทำแจกเพื่อนบ้านในเทศกาลวันสำคัญๆ เช่น วันคริสต์มาส วันตรุษจีน วันสมโภชโบสถ์ประจำปี วันระลึกถึงวิญญาณของบรรพบุรุษ ได้แก่ มัดใต้⁷ บัวลอยญวน⁸ ข้าวหลามขนมเทียน ขนมแข่ง ข้าวสามสี⁹

นอกจากนี้ยังมีการนำปลาที่เหลือจากการขายมาถนอมอาหารเก็บไว้รับประทาน ดังนี้

¹ สารสาสน์. (1949, สิงหาคม). (8) : 221-222.

² ทองอยู่ ทรัพย์เจริญ. (2548, 20 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทร์แจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 2 หมู่ 11 ตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³ ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทร์แจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 10 ตำบลเสนา อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴ ภาษาเวียดนามเรียกว่า “คองต์”.

⁵ ผกา ตรีฐาน. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทร์แจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 9 หมู่ 1 ตำบลรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁶ ณรงค์ ยินดีคุณ. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทร์แจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 40 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁷ ภาษาเวียดนามเรียกว่า “บันแต็ก” คล้ายข้าวต้มมัด มีไส้ตัวกับไส้หมู.

⁸ ภาษาเวียดนามเรียกว่า “บันโกรยเนือก” คือบัวลอยไส้ถั่วต้มใส่น้ำตาลโรยงา กับ “บันอิดเก็ง” คือบัวลอยไส้มะพร้าวผัดน้ำตาล ต้มใส่น้ำกะทิ โรยด้วยต้นหอม.

⁹ ภาษาเวียดนามเรียกว่า “ไชย” เป็นข้าวเหนียว 3 สี มี สีขาว สีชมพู สีเหลือง รับประทานกับสังขยา.

น้ำปลา นำปลาสร้อยใส่บ่อปูนซีเมนต์ใหญ่ๆ แล้วโรยเกลือลงไป เหลาไม้ไผ่ให้เป็นซี่ๆ ขัดเป็นตารางวางข้างบน แล้วใช้หินหรือวัตถุที่มีน้ำหนักทับลงไป เพื่อไม่ให้ปลาไหลขึ้นมา ถ้าปลาไหลขึ้นมาหนอนจะขึ้น พอเป็นน้ำปลาแล้วก็ไขก๊อกออกมา นำฟางข้าวบุหลายๆชั้น แล้วใช้กระดาสฟางปูนฟางข้าวอีกทีที่กรองรอง น้ำปลาที่ไหลลงไปในโถงก็จะใส บางบ้านก็เอาไปต้มก่อนใช้ปรุงอาหาร บางบ้านก็ใส่โถงตากแดดไว้ ถ้าต้องการให้น้ำปลามีสีสวยก็นำข้าวเปลือกคั่วใส่ลงไปให้น้ำปลา แล้วจึงใส่¹ จากนั้นยาปากไหด้วยปูนซีเมนต์ให้แน่น เก็บได้ 1-2 ปี²

ปลาแร่หรือปลาหม่า นำปลาช่อนทอดเกล็ด ตัดหัว ควักไส้ออกให้หมด แล้วผ่าท้องแผ่อก ล้างให้สะอาด นำเกลือป่นโรย คลุกเคล้าให้เข้ากัน และบรรจุลงไหอัดให้แน่น เก็บไว้ประมาณ 10-15 วัน หลังจากนั้นนำออกจากไห ล้างน้ำ ผึ่งแดด คั่วข้าวหรือปลายข้าวให้เหลือง แล้วนำไปโม่ นำปลาหม่ามาหั่นเป็นชิ้นบางๆ โรยข้าวคั่วคลุกให้เข้ากัน แล้วบรรจุลงไหไม่ให้แน่นมาก ถ้าแน่นมากไหจะระเบิด หมักทิ้งไว้นานเป็นปี จึงนำมาปรุงอาหาร³

ปลาแห้ง นิยมใช้ปลาเค็ม นำมาควักไส้และเหงือกออก นำเกลือใส่เข้าไปในท้อง แล้วใช้ลวดร้อยเหงือก แขนงตากแดด ตากลม เก็บไว้รับประทานได้เป็นเวลานาน ถึงเวลาจะรับประทานก็นำไปล้างน้ำให้สะอาดแล้วนำมาต้ม ที่นิยมก็คือทำต้มส้ม⁴

ที่อยู่อาศัย บ้านของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียวได้ถูกล้อมอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำหรือลำคลอง ตั้งบ้านเรือนเรียงรายอยู่รอบโบสถ์ บนที่ดินของโบสถ์ มีบางครอบครัวอาศัยอยู่ในแพหรือในเรือ⁵

สัญลักษณ์ที่บ่งบอกว่าเป็นบ้านของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนาม ก็คือ ทุกบ้านต้องมีแท่นพระขนาดใหญ่ตั้งอยู่กลางบ้าน สมัยก่อนแท่นพระทำด้วยไม้สักแกะสลัก ถ้าบ้านใดไม่มีแท่นพระก็จะวางพระไว้บนหลังตู้ที่สูงๆ ให้เห็นเด่นชัด และมีเปลญวนผูกไว้ใต้ถุนบ้าน⁶

¹ ภาชนะดินเผาเคลือบปากแคบใช้บรรจุน้ำปลาหรือผักดองต่างๆ บางทีเรียกว่า “แจ้” หรือ “จู้”.

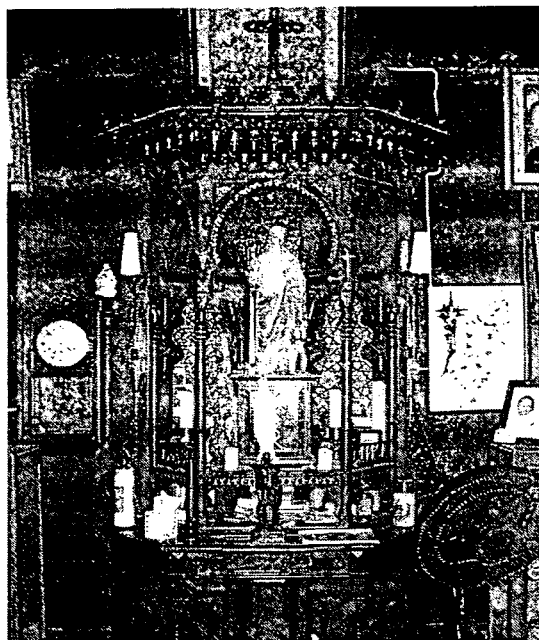
² อัมพร ตรีธรา. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ ๖ ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³ อัมพร ตรีธรา. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ ๖ ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴ อัมพร ตรีธรา. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ ๖ ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵ ณรงค์ ยินดีคุณ. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 40 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁶ ณรงค์ ยินดีคุณ. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 40 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

ภาพประกอบ 14 ภาพแท่นพระภายในบ้าน
ที่มา : ไสว ดีสุดจิตร ที่ ๘.๘ ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพประกอบ 15 ภาพการผูกเปลญวนใต้ถุนบ้าน
ที่มา : ผกา ตริยฐาน ที่ 9 หมู่ 1 ตำบลรางจระเข้ อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การแต่งงาน ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่แต่งงานกับผู้ที่มีนิกายโรมันคาทอลิกด้วยกัน¹ มีโอกาสน้อยมากที่จะแต่งงานกับชาวไทยพุทธหรือคนที่นับถือศาสนาอื่น เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามกับชาวไทยพุทธหรือคนที่นับถือศาสนาอื่นมีน้อย เพราะคริสตจักรมีความเคร่งครัดมาก มีข้อห้ามผู้ที่มีนิกายโรมันคาทอลิกไปร่วมพิธีกรรมของศาสนาอื่น และห้ามผู้ที่มีนิกายโรมันคาทอลิกแต่งงานกับคนต่างศาสนา หากจะแต่งงานกับคนต่างศาสนาต้องได้รับอนุญาตจากบิชอป²

การสู่ขอ ผู้หญิงกับผู้ชายที่จะแต่งงานกันส่วนใหญ่ไม่รู้จักกันมาก่อน ผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายจะเป็นผู้จัดการติดต่อให้ โดยฝ่ายชายต้องมีเฒ่าแก่ไปสู่ขอฝ่ายหญิง คนที่เป็นเฒ่าแก่ส่วนใหญ่คือ อย่บ่า³ จากนั้นจึงให้บาทหลวงเป็นผู้กำหนดวันประกอบพิธีแต่งงานและประกาศในโบสถ์ก่อนที่จะมีพิธีแต่งงาน 3 สัปดาห์ แล้วฝ่ายชายกับญาติผู้ใหญ่จึงไปบ้านฝ่ายหญิงเพื่อทำความรู้จักกันก่อนที่จะมีพิธีแต่งงาน หลังจากการประกาศแล้ว หากไม่มีใครขัดขวางการแต่งงาน พิธีแต่งงานก็จัดให้มีขึ้นได้ แต่ถ้ามีผู้ร้องเรียน พิธีแต่งงานก็ต้องยกเลิก⁴

การแต่งงาน ในวันแต่งงานเจ้าบ่าวจะแต่งกายด้วยชุดเวียดนามสีเปลือกมังคุดหรือสีตากุ้ง มีสีกัลลายสีม่วง และมีผ้าพันศีรษะ สำหรับเจ้าสาวจะใส่ชุดเวียดนามโดยเสื้อที่ใช้ผ้าเย็บซ้อนกัน 2 ชั้น ด้านนอกเป็นสีเปลือกมังคุดหรือสีตากุ้ง และด้านในเป็นสีใดก็ได้ เช่น สีชมพู สีฟ้า และสีเขียว เป็นต้น เสื้อแบบนี้เรียกว่า “อ่าวฮายเล็ก” เวลาที่เดินชายเสื้อจะพลิ้วพลิ้วทำให้เห็นสีสันของเสื้อทั้ง 2 ด้าน และทรงผมของเจ้าสาวจะเกล้าผมมวยสูงปักด้วยปิ่น ซึ่งปลายปิ่นเป็นรูปผีเสื้อมีดั่งดั่งห้อย⁵ ถ้ามีฐานะร่ำรวยปิ่นจะทำด้วยทองคำประดับเพชรหรือพลอย⁶

¹ ล้วน สิทธิสันต์. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 75 หมู่ 7 ตำบลหน้าโคก อำเภอด่านช้าง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

² เสนอ เอียงผาสุก. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³ ชายสูงอายุที่รู้ภาษาเวียดนามและสามารถอ่านบทสวดมนต์ภาษาเวียดนามได้เป็นอย่างดี รับเลือกจากบาทหลวงให้ทำหน้าที่เป็นผู้นำสวดมนต์ในโบสถ์ และยังเป็นเฒ่าแก่ให้แก่ฝ่ายชายที่ต้องการสู่ขอของหญิงสาวด้วย.

⁴ ผกา ดริยฐาน. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 9 หมู่ 1 ตำบลรางจระเข้ อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵ ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁶ ผกา ดริยฐาน. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 9 หมู่ 1 ตำบลรางจระเข้ อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

สำหรับพิธีแต่งงาน จะมีพิธีทางคริสต์ศาสนาที่โบสถ์ให้บ่าวสาวได้กล่าวคำมั่นสัญญา ในการแต่งงานต่อหน้าบาทหลวงและผู้มาร่วมพิธีในโบสถ์ จากนั้นมีพิธีแต่งงานตามประเพณีที่บ้านของ เจ้าสาว โดยญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย จะรับไหว้จากบ่าวสาว ของไหว้ประกอบด้วยสุราและหมากพลู เมื่อมอบของไหว้ให้กับญาติผู้ใหญ่แล้ว บ่าวสาวต้องไหว้ญาติผู้ใหญ่ที่ละคนจนครบ เจ้าสาวนั่งพับเพียบไหว้ สำหรับเจ้าบ่าวนั่งแล้วต้องยื่นคุกเข่าและโค้งคำนับ เมื่อเสร็จจากพิธีรับไหว้แล้ว ก็จะมีงานเลี้ยงฉลอง อาหารสำหรับงานฉลองแต่งงานที่นิยมกันในสมัยก่อนได้แก่ หมูหัน แหนม ไชย และบัวลอย ญวน¹

งานศพ เมื่อมีคนในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเสียชีวิต ชาวชุมชนจะทราบด้วยเสียงสัญญาณระฆังจากโบสถ์ เจ้าภาพจัดตั้งศพไว้ในบ้าน ให้ศพนอนบนที่นอน ใช้ผ้าแพรคลุมศพ ลูกหลานต้องนุ่งผ้าดิบและห่มผ้า ผู้ชายนุ่งกางเกงสีขาวย เสื้อขาว เป็นเสื้อผูกข้างหน้า สวมหมวกทำด้วยกระดาษสีขาวทรงสูงๆ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับหมวกของพ่อครัว ผู้หญิงนุ่งผ้าถุงสีขาว ใส่เสื้อขาว ผูกข้างหน้าเหมือนกัน² เจ้าภาพจัดให้มีการสวดศพประมาณ 2-3 คืน มีการสวดหน้าศพ เรียกว่า "เกาเหล" เป็นภาษาเวียดนาม ในวันที่จะนำศพไปฝังก่อนนำศพบรรจุโลง ต้องมีพิธีบรรจุศพใส่โลง เรียกว่า "เหลียม" เริ่มตั้งแต่ใช้ผ้าผืนยาวๆ สีขาว ทำเป็นรูปกางเขนปูในโลง ก่อนที่จะนำศพวาง ส่วนที่กางออกไปเป็นรูปกางเขนกิตลบกเข้ามา และส่วนบนกิตลบปิดหน้าศพ³ มีการสวดขณะบรรจุศพใส่โลง ลูกหลานยืนล้อมรอบโลงศพ ขอขมาศพผู้เสียชีวิต และร้องไห้รำพึงรำพัน แล้วจึงตอกตะปูปิดฝาโลง โดยให้ลูกๆ เป็นผู้ตอกตะปู แล้วนำโลงตั้งบนสังเค็ด⁴ ถ้าเป็นสังเค็ดสามชั้น ถือว่าให้เกียรติผู้เสียชีวิตอย่างสูงสุด ต้องใช้คนแบกประมาณ 40 คน คนแบกทุกคนต้องโพกศีรษะด้วยผ้าสีขาว ซึ่งเจ้าภาพเป็นผู้จัดเตรียมผ้าเหล่านี้⁵ แล้วแห่ศพจากบ้านไปยังโบสถ์ เวลาแห่ศพจากบ้านไปโบสถ์และจากโบสถ์ไปยังหลุมฝังศพ ลูกชายคนแรกกับลูกชายคนสุดท้ายจะยืนด้านหัวและท้ายของโลงศพ⁶ เมื่อบาทหลวงทำพิธีในโบสถ์เสร็จแล้วก็นำศพไปฝังที่ป่าช้า โดยบาทหลวงเดินนำหน้าขบวน

¹ลัดดา ศรีเจริญ. (2548,16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ ๗.10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

²ประทีป กิจนิตยศิริ. (2547,10 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 19 หมู่ 6 ตำบลเจ้าเสด็จ อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³ลัดดา ศรีเจริญ. (2548,16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ ๗.10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴ หมายถึงชั้นวางรองใต้โลงศพ.

⁵ณรงค์ ยินดีคุณ. (2548,16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 40 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁶ไสว วิจิธรรม. (2548, 1 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 39 หมู่ 11 ตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

ศพและสวดมนต์เป็นภาษาละติน บรรดาญาติมิตรของผู้เสียชีวิตเดินตามขบวนศพและสวดมนต์เป็นภาษาเวียดนามจนถึงหลุมฝังศพที่ขุดเตรียมไว้¹

ในการจัดทำโลงศพ ชาวชุมชนที่มีฝีมือช่างไม้จะมาช่วยต่อโลงศพที่บ้านของผู้เสียชีวิต โลงศพแบบเวียดนามมีลักษณะกว้างทางด้านฝาโลงและเรียวแคบลงทางด้านฐานโลง เมื่อต่อโลงศพเสร็จแล้วผู้ที่มีฝีมือในการตกแต่งโลงศพก็จะตกแต่งลวดลายด้วยกระดาษฉลุลายสีเงินหรือสีดำรอบโลงศพ เรียกว่า “กระຈ່าง” ในการจัดทำโลงศพทุกครั้งที่มีผู้เสียชีวิตในชุมชน ชาวชุมชนจะมาช่วยกันทำโดยไม่เรียกร้องสิ่งตอบแทน²

ภาพประกอบ 16 ภาพงานศพ

ที่มา : ณรงค์ ยินดีคุณ ที่ 40 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

หลังจากทำพิธีฝังศพแล้วมีการสวดมนต์ให้ผู้เสียชีวิตเมื่อครบ 30 วัน, 50 วัน และ 90 วัน³ รวมทั้งลูกหลานยังต้องไว้ทุกข์ให้ผู้เสียชีวิตด้วยการแต่งกายสีดำเป็นเวลานานถึง 3 ปี⁴

นอกจากนี้ยังมีการฝังศพนอกป่าช้าในกรณีของผู้เสียชีวิตประทุพติตไม่ถูกต้องตามหลักปฏิบัติของคริสต์ศาสนา ได้แก่ ฆ่าตัวตาย ฆ่าผู้อื่นตาย ไปมีครอบครัวโดยไม่ได้ทำพิธีทางคริสต์

¹เสนอ เอียงผาสุก. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

²ทองอยู่ ทรัพย์เจริญ. (2548, 20 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 2 หมู่ 11 ตำบลสำเภาล้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³ณรงค์ ยินดีคุณ. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 40 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴ไสว วิจิธรรม. (2548, 1 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 39 หมู่ 11 ตำบลสำเภาล้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

ศาสนา ไม่ไปร่วมพิธีทางคริสต์ศาสนาในวันที่คริสต์จักรบังคับ¹ เป็นต้น ศพเหล่านี้บาทหลวงจะไม่ประกอบพิธีทางคริสต์ศาสนา ไม่อนุญาตให้นำศพเข้าไปในโบสถ์ และญาติต้องนำศพไปฝังเองนอกป่าช้า²

วันเต็ด ก็คือ วันขึ้นปีใหม่ของชาวเวียดนามซึ่งตรงกับวันตรุษจีน³ ก่อนถึงวันขึ้นปีใหม่ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะทำความสะอาดบ้าน เตรียมทำขนมมัดได้ ขนมเทียน ข้าวเหนียวแดง และหมูต้มเค็ม เมื่อถึงวันเต็ดชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะไปฟังมิสซาที่โบสถ์ หลังจากนั้นจึงให้ว่าบทหลวง และให้ว่าพ่อแม่ตามลำดับ แล้วก็ไปให้ญาติตามบ้าน เด็กๆ จะได้รับเงินจากญาติผู้ใหญ่ เหมือนกับอั่งเปาของจีน และไปสังสรรค์ที่บ้านญาติผู้มีอาวุโสที่สุด⁴ อาหารพิเศษสำหรับการฉลองวันเต็ด คือ หมูหัน⁵

ตามประเพณีของชาวเวียดนามวันเต็ดเป็นโอกาสสำคัญสำหรับครอบครัวของชาวเวียดนามในการรวมญาติ และการบูชาบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว⁶ ดังนั้นชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงจัดวันระลึกถึงบรรพบุรุษก่อนวันเต็ดหนึ่งวัน

วันระลึกถึงบรรพบุรุษ⁷ เป็นประเพณีที่มีขึ้นในเทศกาลวันเต็ด เกิดจากคำสั่งสอนประการหนึ่งของขงจื้อ คือการเคารพบูชาบรรพบุรุษ โดยการประกอบพิธีเช่นให้บรรพบุรุษด้วยความกตัญญู ซึ่งเป็นอิทธิพลความเชื่อของลัทธิขงจื้อที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวเวียดนาม นับตั้งแต่จีนเข้ายึดครองเวียดนามในสมัยกษัตริย์ราชวงศ์ฮั่น (Han) (พ.ศ.337-763) ของจีน⁸

ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้ความสำคัญกับวันระลึกถึงบรรพบุรุษมาก โดยจัดพิธีระลึกถึงบรรพบุรุษก่อนวันเต็ดหนึ่งวัน และก่อนวันระลึกถึงบรรพบุรุษลูกหลานจะไปทำความสะอาดบริเวณหลุมฝังศพของบรรพบุรุษ เมื่อถึงวันระลึกถึงบรรพบุรุษลูกหลานจะนำดอกไม้และเทียนไปจัดวางที่หลุมฝังศพของบรรพบุรุษ เพื่อแสดงความเคารพบรรพบุรุษที่สุสาน

¹เช่น วันระลึกถึงการบังเกิด การสิ้นพระชนม์ และการกลับคืนชีพของพระเยซู.

²ทองอยู่ ทรัพย์เจริญ. (2548, 20 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 2 หมู่ 11 ตำบลลำภา ล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³โสภณา ศรีจำปา. (2543). รู้จักเวียดนามผ่านภาษาและวัฒนธรรม. หน้า 128.

⁴วิมล รื่นหาญ. (2548, 13 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 36/2 หมู่ 1 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵บุบผา สังขรัตน์. (2548, 18 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 12 หมู่ 6 ตำบลบ้านแถว อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁶โสภณา ศรีจำปา. (2543). เล่มเดิม. หน้า 145.

⁷ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เรียกว่า "วันเสกป่าช้า".

⁸โสภณา ศรีจำปา. (2542, 3 กันยายน-ธันวาคม). ศาสนา ความเชื่อ และการปฏิบัติในเวียดนาม. เล่มเดิม.

พิธีเริ่มด้วยมิสซาระลึกถึงบรรพบุรุษ เมื่อมิสซาจบแล้วลูกหลานจะจุดเทียนที่วางไว้บนหลุมฝังศพ แล้วบาทหลวงก็จะนำสวดมนต์และปิดพิธีโดยบาทหลวงนำน้ำมนต์ประพรมที่หลุมฝังศพ²

แม้ว่าชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกไม่ได้นับถือขงจื๊อก็ตาม แต่อิทธิพลของขงจื๊อที่มีมาช้านานในเวียดนามก็มีอิทธิพลเหนือวิถีชีวิตของชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ด้วยการนำแนวทางของขงจื๊อมาปรับใช้กับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติของคริสต์ศาสนาได้อย่างกลมกลืน ซึ่งส่งผลมาถึงวิถีชีวิตของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจนถึงทุกวันนี้

การประกอบอาชีพ

การทำประมง ในระหว่าง พ.ศ. 2383-2482 ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำประมง ซึ่งเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มีวิธีการทำประมงหลายวิธี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของแหล่งน้ำและเครื่องมือ

ลักษณะของแหล่งน้ำที่ใช้ทำประมงในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามี 2 ลักษณะ คือ เป็นแม่น้ำและลำคลอง ในชุมชนวัดนักบุญยวงบัปติस्ता เจ้าเจ็ด ชุมชนวัดแม่พระบังเกิด บ้านปลายนา และชุมชนวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคก ทำประมงในแหล่งน้ำทั้ง 2 ลักษณะ ได้แก่ แม่น้ำน้อยและลำคลองสายต่างๆ เช่น คลองเจ้าเจ็ด คลองรางจระเข้ คลองบางคลี คลองดอนลาน ฯลฯ³ แต่สำหรับแหล่งน้ำที่ใช้ทำประมงในชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา และชุมชนวัดพระยาสามองค์ เกาะใหญ่ เป็นแหล่งน้ำสายเดียวกัน คือ แม่น้ำเจ้าพระยา⁴

เครื่องมือทำประมงที่ใช้ในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นเครื่องมือทำประมงที่ใช้เงินในการลงทุนน้อยและใช้จับสัตว์น้ำในแม่น้ำลำคลองต่างๆ ของทุกชุมชน เช่น เบ็ด แห กร้า ฯลฯ⁵ กลุ่มที่สองเป็นเครื่องมือทำประมงที่ใช้เงินในการลงทุนสูงและใช้แรงงานคนจำนวนมาก แต่สามารถจับสัตว์น้ำได้ปริมาณมากกว่าเครื่องมือ

¹ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก เรียกว่า “น้าเสก”.

²มะลิ สุภากิจ. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 24 หมู่ 5 ตำบลหน้าโคก อำเภอดักไถ่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³สาคร กิจสำเร็จ. (2547, 27 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 89/971 ขอยนวนมิตร 81 ถนนนวนมิตร เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.

⁴เสนอ เกียงผาสุก. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵เสนอ เกียงผาสุก. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

กลุ่มแรก ได้แก่ กระบัง ซ้อนสนั่น โพงพาง และอวน เครื่องมือจับสัตว์น้ำในกลุ่มนี้ เป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำที่แต่ละชุมชนใช้แตกต่างกัน คือ ชุมชนวัดนักบุญยวงบัพติศตา เจ้าเจ็ด ชุมชนวัดแม่พระบังเกิดบ้านปลายนา และชุมชนวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคก ใช้กระบังจับปลาในลำคลองต่างๆ¹ ชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา ใช้ซ้อนสนั่นจับสัตว์น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา² และชุมชนวัดพระยาสามองค์ เกาะใหญ่ ใช้โพงพางจับสัตว์น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา³ สำหรับอวนเป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทุกชุมชนใช้จับสัตว์น้ำ⁴

ลักษณะและวิธีใช้เครื่องมือทำประมงที่สำคัญในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีดังนี้

กร่ำ บางแห่งเรียกว่า “ตุ้ม” หรือ “ล้อมหญ้า” มีลักษณะเป็นไม้ปักเป็นรูปวงกลมบ้าง วงรีบ้าง ตามชายฝั่งแม่น้ำหรือลำคลอง ไม้ที่นำมาปักเป็นไม้ตะเคียน ไม้ซอย หรือไม้ไผ่ ซึ่งเป็นไม้ที่หาได้ง่ายในชุมชนเหล่านี้ แล้วนำผักบุ้ง หรือผักที่ขึ้นได้ในน้ำชนิดอื่นๆ หรือกิ่งไม้มาใส่ไว้ข้างใน ปลาและกุ้งจะเข้ามาอาศัย ทิ้งไว้ประมาณ 1-2 เดือน ก็จะจับปลาและกุ้งครั้งหนึ่ง โดยใช้อวน⁵ หรือฝือก⁶ ล้อมรอบกร่ำเวลาน้ำลด แล้วนำไม้ที่ปักไว้และผักที่อยู่ข้างในออก เมื่อจับปลาและกุ้งแล้วก็นำไม้มาปักใหม่อีก⁷ ปลาที่จับได้ เช่น ปลากะตัง ปลาตะเพียน ปลาช่อน ปลาดุก ปลาแดง ฯลฯ

กระบัง มีลักษณะเป็นฝือกกั้นขวางลำคลองที่มีกระแสน้ำไหลเชี่ยว ให้ปลายปักทั้งสองข้างของฝือกจดริมฝั่ง โดยมีปลายข้างหนึ่งปิดเปิดให้เรือผ่านได้ ตรงกลางที่ฝือกมาบรรจบกันมีลักษณะค่อๆ เล็กเรียวเข้าหากันและตรงกลางเว้นช่องไว้เป็นปากประตูสำหรับแขวนอวน ซึ่งกว้างประมาณ 4-6 เมตร ต่อจากปากประตูออกไปเป็นราวไม้ไผ่ คู่ขนานกันไปตามความกว้างของปากประตู ราวไม้ไผ่นี้ยาวประมาณ 20-40 เมตร ใช้สำหรับแขวนอวน สดราวอวนก็มีแพหรือร้านสำหรับนำปลาขึ้นจากอวน⁸

¹อัมพร ตริธรา. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทร์แจ่ม สุตสวาสดี. ที่ ๖ ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

²ไพโรจน์ สังขรัตน์. (2548, 13 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย จันทร์แจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 8 หมู่ 11 ตำบลลำภาลัม อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³วิมล รื่นหาญ. (2548, 13 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทร์แจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 36/2 หมู่ 1 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴ไพโรจน์ สังขรัตน์. (2548, 13 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย จันทร์แจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 8 หมู่ 11 ตำบลลำภาลัม อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵เครื่องมือจับสัตว์น้ำมักเป็นตาข่ายมีหลายชนิด.

⁶ไม้ไผ่เหลาเป็นซี่ แล้วใช้หวายหรือเชือกผูกร้อยให้ติดกันเป็นผืน สำหรับกั้นน้ำดักจับปลา.

⁷กรมประมง. (2498). *ปทานุกรมเครื่องมือจับสัตว์น้ำในประเทศไทย*. หน้า 24, 301.

⁸กรมประมง. (2498). *เล่มเดิม*. หน้า 2-3.

วิธีจับปลาโดยใช้กะบัง เมื่อปลาว่ายน้ำเข้ามาในกะบังก็จะเข้าไปอยู่ในถุงอวน แล้วไม่สามารถออกจากถุงอวนได้ เนื่องจากกระแสน้ำไหลเชี่ยวมากจนปลาไม่สามารถว่ายทวนกระแสน้ำออกไปได้ ผู้ที่อยู่ตรงปากประตู่ จะใช้ไม้ที่มีขนาดยาวกว่าความกว้างของประตูกะบังสอดเข้าไปใต้อวน แล้วยกปลายไม้พาดกับราวไม้ไผ่ รูดไปตามราวไม้ไผ่จนถึงหน้าร้านหรือแพ จึงทำการกู้อวนขึ้นจับปลา ปลาที่จับได้ เช่น ปลาช่อน ปลาดุก ปลาตะเพียน ปลาสลวย ปลาเค้า ฯลฯ¹

ซ็อนสนั่น ประกอบด้วยสวิงขนาดใหญ่มาก กว้างประมาณ 8 เมตร และเรือขนาดใหญ่ลำเรือกว้างประมาณ 8-10 เมตร ติดเครื่องยนต์อยู่ตอนท้ายของเรือ วิธีใช้ซ็อนสนั่นจับสัตว์น้ำ มีคนถือสวิงขนาดใหญ่อยู่ที่หัวเรือ และคนอีกคนหนึ่งติดเครื่องยนต์ขณะที่เรือแล่นไป คนที่ถือสวิงขนาดใหญ่อยู่ที่หัวเรือ ก็ตั้งสวิงให้สัตว์น้ำเข้ามาอยู่ในถุงของสวิง เมื่อได้สัตว์น้ำปริมาณมากแล้วก็ดึงสวิงขึ้น เทสัตว์น้ำที่อยู่ในสวิงลงใส่เรือ สัตว์น้ำที่จับได้มีทั้งกุ้งและปลาหลายชนิด เช่น ปลาเค้า ปลาสังกะวาด ปลาเบียว ปลาแดง ปลาสลวย ฯลฯ²

อวน ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่จะใช้อวนชนิดที่เรียกว่า “อวนล้อม” ทำประมง ซึ่งมีลักษณะเป็นตาข่ายสี่ด้านมีความยาวมาก ความยาวของอวนล้อมขึ้นอยู่กับความกว้างของแหล่งน้ำ อวนล้อมที่ใช้ทำประมงในแม่น้ำยาวประมาณ 300-400 เมตร³ สำหรับอวนล้อมที่ใช้ทำประมงในลำคลองต่างๆ จะยาวหลายสิบเมตร⁴ การใช้อวนล้อมจับสัตว์น้ำมีวิธีการดังนี้ คือ ใช้คนหลายคนช่วยกันดึงอวนจากริมฝั่งแม่น้ำออกไปกลางแม่น้ำแล้วล้อมกลับเข้าหาฝั่งเป็นวงกลม สัตว์น้ำที่จับได้มีทั้งกุ้งและปลานานาชนิด เช่น ปลากะโท้ ปลากะพง ปลาสวาย ฯลฯ⁵

โพงพาง มีลักษณะเป็นตาข่ายคล้ายอวน แล้วเย็บเป็นถุงขนาดใหญ่ ปากกว้างกลม เรียวไปหาปลาย การใช้โพงพางจับสัตว์น้ำมีวิธีการดังนี้ คือ นำเสาไปปักเป็นหลักกลางแม่น้ำจำนวน 2 เสา เรียกว่า “หนึ่งช่อง” นำปากโพงพางผูกกับเสาหลัก เปิดปากโพงพางให้กว้าง ส่วนปลายปล่อยให้ลู่ไปตามกระแสน้ำ ปลาจะว่ายตามน้ำเข้าไปรวมกันอยู่ที่ปลายถุงและไม่สามารถว่ายทวนกระแสน้ำออก

¹อัมพร ตรีธรา. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ ๖. ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

²ไพโรจน์ สังขรัตน์. (2548, 13 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 8 หมู่ 11 ตำบลลำภา ล้อม อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³ไพโรจน์ สังขรัตน์. (2548, 13 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 8 หมู่ 11 ตำบลลำภา ล้อม อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴สวัน สิริสันต์. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 75 หมู่ 7 ตำบลหน้าโคก อำเภผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵เสนอ เอียงผาสุก. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

มาได้ โพงพางสามารถจับสัตว์น้ำได้ทั้งกุ้งและปลานานาชนิด เช่น ปลาแดง ปลาเปี้ยว ปลาดตะเพียน ปลาลิ้นหมา ฯลฯ¹

ปริมาณสัตว์น้ำจากการทำประมง ในระหว่าง พ.ศ. 2383-2482 ปริมาณสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติมีอยู่ชุกชุมมาก ดังที่นายผกา ตรีฐาน อายุ 82 ปี ชาวชุมชนวัดแม่พระบังเกิด บ้านปลายนา เล่าให้ฟังว่า

“ในสมัยก่อนปลา กุ้ง มีชุกชุม สามารถใช้มือจับได้”²

การประกอบอาชีพประมงในช่วงเวลานั้นจึงสามารถจับสัตว์น้ำได้ปริมาณมาก โดยเฉพาะการใช้เครื่องมือทำประมงขนาดใหญ่ที่ต้องลงทุนสูง เช่น กะบัง ซึ่งในบางครั้งปริมาณปลาที่จับได้มีมากเกินความต้องการ ดังที่ ลัดดา ศรีเจริญ อายุ 74 ปี ชาวชุมชนวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน เล่าว่า

“เวลาปลาสร้อยออกมามากๆ เรือกก็ล่าๆ ที่มาซื้อมันล้น

ไม่ทราบว่าจะเอาปลาไปได้อย่างไร ต้องปล่อยลอยเต็มแม่น้ำ”³

และที่อัมพร ตรีธรา อายุ 78 ปี ชาวชุมชนวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน เล่าว่า

“ในช่วงที่ปลาช่อนลง ต้องใช้เรือกระแซง⁴ บรรทุกนับสิบๆ ลำ

จับทั้งวันทั้งคืน ไม่ได้หลับได้นอน จนกระทั่งปลาหยุดลง เราก็กินหยุด”⁵

ระยะเวลาที่สามารถจับปลาได้ปริมาณมาก อยู่ระหว่างเดือนพฤศจิกายน-มกราคม เรียกว่า “ช่วงห้วงน้ำลด”⁶ ซึ่งเป็นเวลาที่ปลาวางไข่แล้วจึงว่ายตามกระแสน้ำลงมาเป็นฝูง เดือนที่มีปริมาณปลามากที่สุด คือ เดือนธันวาคม ช่วงเวลาที่ใช้ในการจับปลามีทั้งกลางวันและกลางคืนขึ้นอยู่กับฝูงปลาที่ว่ายลงมา มีบางครั้งต้องจับปลาทั้งกลางวันและกลางคืนติดต่อกัน เนื่องจากฝูงปลาบางฝูง

¹เสนอ เอียงผาสูก. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สดสวาสดี. ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

²ผกา ตรีฐาน. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สดสวาสดี. ที่ 9 หมู่ 1 ตำบลรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สดสวาสดี. ที่ ๗.10 ตำบลเสนา อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴ชื่อเรือบรรทุกชนิดหนึ่ง มีประทุน.

⁵อัมพร ตรีธรา. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สดสวาสดี. ที่ ๗. 6 ตำบลเสนา อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁶ช่วงที่น้ำลดปริมาณลง หลังจากฤดูน้ำหลาก.

มีปริมาณมาก¹ ในฤดูปลาวางไข่ทางราชการห้ามจับสัตว์น้ำประมาณเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม นอกจากนั้นสามารถจับสัตว์น้ำได้²

การซื้อขายสัตว์น้ำจากการทำประมง ในระหว่าง พ.ศ. 2383-2482 ใช้วิธีการตวงขาย เป็นหาบ³หรือเป็นลำเรือ เช่น ปลาสร้อยขายลำเรือ⁴ละ 10 บาท⁵ ต่อมาเมื่อมีการพัฒนามาตรการซึ่ง ตวงวัดให้เป็นมาตรฐานสากล จึงมีการชั่งน้ำหนักเป็นกิโลกรัม เช่น ปลาสร้อยขายราคากิโลกรัมละ 0.50 บาท ปลากดกิโลกรัมละ 3 บาท ปลาเบียวกิโลกรัมละ 7 บาท ปลาสังกะวาดกิโลกรัมละ 2.50 บาท ปลาเค้กกิโลกรัมละ 15 บาท⁶ กุ้งนางขนาดใหญ่กิโลกรัมละ 13 บาท กุ้งนางขนาดเล็กกิโลกรัมละ 5-6 บาท⁷

สถานที่ซื้อขายสัตว์น้ำจากการประมง ถ้าสัตว์น้ำที่จับได้มีปริมาณน้อยชาวประมงจะ นำไปขายส่งที่ตลาด หรือขายปลีกให้แก่คนนอกชุมชนในบริเวณใกล้เคียง แต่ถ้าสัตว์น้ำที่จับได้มี ปริมาณมาก พ่อค้าคนกลางชาวจีนจะมารับซื้อสัตว์น้ำแล้วใส่เรือล่องไปขายที่กรุงเทพฯ หรือบางครั้ง ชาวประมงก็นำสัตว์ที่จับได้ล่องไปขายที่กรุงเทพฯ ด้วยตนเอง ตลาดซื้อขายส่งสัตว์น้ำทั่วๆ ไปอยู่ที่ ท่าเตียน แต่สำหรับตลาดซื้อขายส่งปลาช่อนอยู่ที่สะพานปลาหัวลำโพง⁸

นอกจากชาวประมงจะจับสัตว์น้ำไปขายแล้ว ยังนำสัตว์น้ำที่เหลือจากการขายไปแปรรูป ด้วยวิธีการถนอมอาหารต่างๆ เช่น ทำปลาร้า ปลาย่าง ปลาเค็ม น้ำปลาและกะปิ เป็นต้น⁹ เพื่อ

¹อัมพร ตริยารา. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ ม. 6 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

²ไพโรจน์ สังขรัตน์. (2548, 13 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 8 หมู่ 11 ตำบลลำภาล อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³1 หาบ เท่ากับ 60 กิโลกรัม.

⁴ขนาดเรือมาด.

⁵บุบผา สังขรัตน์. (2548, 18 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 12 หมู่ 6 ตำบลบ้านแถว อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁶ไพโรจน์ สังขรัตน์. (2548, 13 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 8 หมู่ 11 ตำบลลำภาล อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁷วิมล รื่นหาญ. (2548, 13 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 36/2 หมู่ 1 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁸ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ ม.10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁹วิมล รื่นหาญ. (2548, 13 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 36/2 หมู่ 1 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

เก็บไว้รับประทานในช่วงที่ไม่สามารถจับสัตว์น้ำได้ และยังนำไปขายเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกด้วย¹

การเสียภาษีอากรให้แก่รัฐบาล ผู้ที่ทำการประมงต้องเสียภาษีให้แก่รัฐบาลเป็นรายปี เรียกว่า “อากรค่าน้ำ” ผู้ที่เสียอากรค่าน้ำในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่ต้องเสียอากรค่าน้ำจากเครื่องมือจับสัตว์น้ำในพื้นที่สาธารณะ เช่น เบ็ดราวปิละ 2 สลึง อวนปิละด้าลึงครึ่ง โพงพางช่องหนึ่งปิละ 1 ด้าลึง ช้อนสนั่นปากกว้างตั้งแต่ 10 ศอกขึ้นไปปิละครึ่งด้าลึง เรือทอดแหลำหนึ่งปิละ 1 บาท เป็นต้น² กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มของผู้ที่ไปประมงผูกขาดจับสัตว์น้ำในพื้นที่ประมงซึ่งรัฐบาลกำหนด เป็นผู้ที่มีสิทธิผูกขาดการจับสัตว์น้ำในแหล่งน้ำที่ประมงได้แต่เพียงผู้เดียว เรียกว่า “นายอากร” ซึ่งนายอากรอาจให้ผู้อื่นเข้ามาทำประมงในพื้นที่ซึ่งตนประมงได้ โดยเรียกเก็บอากรค่าน้ำจากผู้เข้ามาทำประมงในอัตราที่รัฐบาลกำหนด³ สำหรับผู้ที่ประมงผูกขาดการจับสัตว์น้ำได้ต้องเสียเงินค่าอากรผูกขาดเป็นรายปี เช่น ใน พ.ศ. 2472 นายแกระ ธาราศิลป์ นายอากรจากชุมชนวัดนักบุญยวงบัพติสตา เจ้าเจ็ด เสียค่าอากรสำหรับตั้งเครื่องมือจับสัตว์น้ำในอำเภอผักไห่ 3 แห่ง คือ ที่คลองดอนลาน 1 แห่ง และที่คลองบางคลี 2 แห่ง เป็นเงินอากรผูกขาดปิละ 11,600 บาท⁴

นายอากรต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เนื่องจากการทำประมงต้องใช้เงินลงทุนสูง ทั้งค่าใช้จ่ายในการทำประมงและค่าอากรผูกขาด ดังตัวอย่างรายรับและรายจ่ายใน พ.ศ. 2472 ของนายอากรแกระ ธาราศิลป์ ซึ่งผู้รักษาพระนครศรีอยุธยาได้มีหนังสือเรียนชี้แจงเลขที่ 136/21696 ไปถึงปลัดทูลฉลองกระทรวงเกษตรธิการ ดังนี้ รายจ่ายสำหรับการลงทุนผูกขาดจับสัตว์น้ำ เป็นค่าเผือกและอวน 300 บาท ค่าแรงงาน และค่าวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ ประมาณ 9,000 บาท และค่าอากรผูกขาด 11,600 บาท รวมค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น 20,900 บาท แต่มีรายรับจากการจับสัตว์น้ำประมาณ 35,000 บาท⁵ หักค่าใช้จ่ายแล้วเป็นกำไรประมาณ 14,100 บาท จะเห็นได้ว่าการเป็นนายอากรผูกขาดทำประมงต้องลงทุนสูงแต่ก็ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า

¹เสนอ เอียงผาสุก. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

²ประกาศพิกัดอากรค่าน้ำ ณ วันพุธเดือนอ้ายขึ้น 15 ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก. (2511). *ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4* พ.ศ. 2394-2404. หน้า 173-174.

³ประกาศพิกัดอากรค่าน้ำ ณ วันพุธเดือนอ้ายขึ้น 15 ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก. (2511). *เล่มเดิม*. หน้า 176.

⁴กส.14/46. ที่ 136/21696. (2472, 3 ธันวาคม). ผู้รักษาพระนครศรีอยุธยาเรียนมหาอำมาตย์ตรีพระยาสรรพกิจเกษตรการปลัดทูลฉลองกระทรวงเกษตรธิการ.

⁵กส.14/46. ที่ 136/21696. (2472, 3 ธันวาคม). ผู้รักษาพระนครศรีอยุธยาเรียนมหาอำมาตย์ตรีพระยาสรรพกิจเกษตรการปลัดทูลฉลองกระทรวงเกษตรธิการ.

ในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีนายอากรหลายคน เช่น นายแกระ ธาราศิลป์ ชาวชุมชนวัดนักบุญยวงบัพติศตา เจ้าเจ็ด นายเกี้ยง อากรนิตินายกว้าง ตริธรา และนายป่อง เสนาจักร ชาวชุมชนวัดแม่พระบังเกิด บ้านปลายนา เป็นต้น¹ สำหรับนายอากรที่ประสบความสำเร็จสูงจากการผูกขาดทำประมง จนกระทั่งมีฐานะอยู่ในระดับเศรษฐีของชุมชน เช่น นายแกระ ธาราศิลป์² และนายเกี้ยง อากรนิตี³

อย่างไรก็ตามการเป็นนายอากรผูกขาดทำประมงมิใช่จะประสบความสำเร็จทุกคน ดังที่ปรากฏในหนังสือจากปลัดกระทรวงการคลังถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเลขที่ น.25863/2482 ให้พิจารณาคำร้องเรียนขอยกดอกเบี้ยเงินอากรค่าน้ำผูกขาดที่ค้างชำระของนายอากร⁴ ซึ่งเป็นคนในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แม้ว่าในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะมีผู้ทำประมงแล้วประสบความสำเร็จ มีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็ตาม แต่คนเหล่านี้มีจำนวนเพียงเล็กน้อย คนส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นเพียงชาวประมงธรรมดาที่มีฐานะยากจนหาปลาได้ปริมาณเพียงพอสำหรับเลี้ยงชีพเท่านั้น เนื่องจากไม่มีเงินมากพอในการลงทุนทำเครื่องมือประมงขนาดใหญ่⁵ แต่คนเหล่านี้ก็ไม่อดอยากเพราะธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มาก ดังที่บาทหลวงบุญเลิศ ธาราฉัตร อายุ 67 ปี ชาวชุมชนวัดนักบุญยวงบัพติศตา เจ้าเจ็ด บันทึกไว้ว่า

“ใครต้องการจะกินก็เข้าปลางน้ำ จะเข้าเที่ยงเย็นก็ตามเท่าที่ต้องการ

ทุกคนไม่ว่าจนหรือรวยมีความยุติธรรมของธรรมชาติระดับหนึ่งให้ทุกคนเท่าเทียมกัน”⁶

การเลี้ยงสุกร ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเลี้ยงสุกรเกือบทุกบ้าน ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้ได้ทุนบ้าน สำหรับบ้านที่มีฐานะยากจนจะเลี้ยงแม่สุกรเพียง 1-2 ตัว เมื่อแม่สุกรคลอดลูกแล้วจะเลี้ยงลูกสุกรไว้ประมาณ 1-2 เดือนแล้วก็ขาย แต่บ้านที่พอมีฐานะก็จะเลี้ยงสุกรจำนวนมากขึ้น โดยเลี้ยงสุกรพันธุ์เนื้อ ซึ่งต้องใช้เวลาเลี้ยงนานประมาณ 1 ปีจึงจะขาย สาเหตุที่ใช้

¹ประทีป กิจนิตยชีว์. (2547, 10 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 19 หมู่ 6 ตำบลเจ้าเสด็จ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

²ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 15-16.

³อนุสรณ์งานเสกวัดมารีย์สมภพ. (2499). หน้า 10.

⁴ร.7-ร.8 2/105. ที่ น. 25863/2482. (2482, 18 สิงหาคม). หนังสือจากปลัดกระทรวงการคลังถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

⁵ทองอยู่ ทรัพย์เจริญ. (2548, 20 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 2 หมู่ 11 ตำบลลำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁶บาทหลวงวรยุทธ กิจบำรุง. (2541). *คุณพ่อบุญเลิศ ธาราฉัตร หน้าที่ของเราคือรักและรับใช้*. หน้า 82.

เวลาเลี้ยงนานเพราะอาหารที่ใช้เลี้ยงมาจากพืชผักตามธรรมชาติ เช่น หยวกกล้วย ผักบุ้ง ผักตบชวา ฯลฯ ผักเหล่านี้ต้องสับหรือตำก่อนแล้วจึงนำไปต้มผสมกับรำข้าวหรือปลายข้าว¹

การต้มสุรา เป็นอาชีพที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่มีฐานะยากจนจึงประกอบอาชีพนี้ควบคู่ไปกับการทำประมงด้วย โดยหลบซ่อนทำในป่าบ้าง ทำที่บ้านแต่นำวัสดุอุปกรณ์หรือผลผลิตที่ได้ไปซ่อนไว้ตามที่ต่างๆ บ้าง และเมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจค้นพบหลักฐานในการต้มสุราก็ต้องเสียค่าปรับ แต่ส่วนใหญ่ก็กลับมาประกอบอาชีพนี้อีก เพราะการต้มสุราทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น การต้มสุราของแต่ละบ้านจะมีอุปกรณ์ ขั้นตอน และวิธีการต้มคล้ายคลึงกัน

มีขั้นตอนดังนี้ คือ ขั้นแรกต้องมีแบ่งเชื้อสุรา หรือแบ่งข้าวหมัก ซึ่งบางบ้านก็ซื้อแบ่งสุราที่ทำสำเร็จแล้ว แต่บางบ้านก็ทำแบ่งสุราเอง โดยการนำข้าวเจ้าหรือข้าวกล้องไปไม่ให้ละเอียดแล้วผสมกับเครื่องเทศ ได้แก่ พริกไทย ดีปรี กระวาน กานพลู ขิงแห้ง และอบเชย แล้วปั้นเป็นก้อนนำไปผึ่งลมให้แห้งประมาณ 3 วัน² ขั้นที่ 2 คือ การทำสาเหล้า นำแบ่งเชื้อสุรามาผสมกับข้าวเจ้าหรือข้าวกล้องที่นึ่งแล้ว และใส่น้ำตาลผสมลงไปใส่ไหปิดฝาไหให้แน่นหมักไว้ประมาณ 3 วันโดยซ่อนไว้ในป่าสะแก บ้าง ซุดหลุมฝังบ้าง หรือซ่อนไว้ในน้ำบ้าง เมื่อครบกำหนดจะได้สาเหล้ามีลักษณะเป็นน้ำใสๆ มีรสเปรี้ยวให้นำสาเหล้าไปต้มมิฉะนั้นจะเสีย³ ขั้นที่สาม คือ การต้มสุรา จะต้มในเวลากลางคืน บางชุมชนต้มในป่าบางชุมชนก็ต้มใต้ถุนบ้าน⁴ โดยมีวัสดุอุปกรณ์ในการต้มที่สำคัญ คือ กระทะขนาดใหญ่มากว้าง 0.80-1 เมตร จำนวน 2 ใบ ถังไม้สัก⁵สูงประมาณ 0.80 เมตร มีความกว้างใกล้เคียงกับกระทะ เจะรูที่ถังไม้ต่อรางเพื่อเป็นทางให้น้ำสุราไหลลงสู่ภาชนะรองรับ ในการต้มสุรามีวิธีการดังนี้ นำกระทะใบแรกใส่น้ำสาเหล้าประมาณ 5-6 ปีบ ตั้งบนเตาไฟ แล้วนำถังไม้ตั้งบนกระทะใบแรก กระทะใบที่สองใส่น้ำประมาณ 3 ปีบ ตั้งบนถังไม้ เมื่อต้มสาเหล้าเดือดจะกลายเป็นไอลอยขึ้นไปกระทบกับกระทะใบบนที่มีน้ำบรรจุอยู่และมีอุณหภูมิต่ำกว่าทำให้น้ำกลั่นตัวกลายเป็นน้ำสุราไหลออกมาตามรางลงสู่ภาชนะที่

¹อำพัน ทิวไผ่งาม. (2547, 14 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 89/691
ซอยนวมินทร์ 81 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.

²โรอี ห่อทอง. (2548, 23 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 2 หมู่ 10 ตำบลลำภาแลม
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³ผกา ตรีฐาน. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 9 หมู่ 1 ตำบลรางจะเข้
อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴ผกา ตรีฐาน. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 9 หมู่ 1 ตำบลรางจะเข้
อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵ประกอบจากไม้แผ่นเล็กๆ หลายแผ่นมาต่อกันเป็นถังทรงกระบอกกลวงคล้ายท่อน้ำ หลังจากใช้งานแล้วก็ถอดทำความสะอาดและเก็บ เพื่อความสะดวกต่อการหลบซ่อนเจ้าหน้าที่ที่มาตรวจค้น.

เตรียมไว้¹ สุธาที่ได้เป็นสุธา 40 ดิกรี ปริมาณสุธาที่ได้ประมาณ 1 เท หรือ 32 ขวด² ขายได้ประมาณ 7-8 บาท

การขายสุธา มีทั้งขายปลีกและขายส่งให้แก่คนที่อยู่ในและนอกชุมชน โดยที่ผู้ซื้อมาติดต่อซื้อโดยตรงเพื่อนำไปบริโภคหรือขายต่อ ผู้ที่ซื้อไปบริโภคส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้แรงงาน เช่น ผู้ที่ลงแขกเกี่ยวข้าว และลูกจ้างที่รับจ้างทำประมงตามกะบัง เป็นต้น³ นอกจากนี้ที่ชุมชนวัดพระยาสามพระองค์ เกาะใหญ่ ยังมีการพายเรือขายตามเรือบรรทุกสินค้า หรือเรือโดยสารที่แล่นผ่านไปมา โดยขายขนมอำพราง เพื่อหลบหลีกการจับกุมของเจ้าหน้าที่ ราคาที่ขายกันประมาณขวดละ 0.20 บาท หรือกระป๋องละ 0.10 บาท⁴

อุปสรรคในการดื่มสุธา เนื่องจากผู้ที่ดื่มสุธาอย่างถูกต้องตามกฎหมายต้องประมูลเป็นนายอากรสุธา⁵ แต่ผู้ที่ดื่มสุธาในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นผู้ที่มีฐานะยากจนจึงไม่สามารถไปประมูลเป็นนายอากรสุธาได้ ดังนั้นผู้ที่ดื่มสุธาในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงต้องทำอย่างหลบซ่อน เพื่อไม่ให้เจ้าหน้าที่ตรวจจับได้ ถ้าถูกจับได้ต้องเสียเงินค่าปรับครั้งละประมาณ 10-20 บาท⁶

ความเชื่อทางศาสนา

ในระหว่าง พ.ศ. 2383-2482 ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความเลื่อมใสศรัทธาและยึดมั่นในหลักความเชื่อของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกอย่างเคร่งครัดตามคำสั่งสอนของคริสตจักร โดยมีบาทหลวงเป็นผู้สั่งสอนและดูแลอย่างใกล้ชิด

หลักความเชื่อ หลักความเชื่อที่สำคัญของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ก่อนการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 (พ.ศ.2505-2508) ซึ่งเป็นแนวทางให้ผู้ทศน์ับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีดังนี้ ประการแรก เชื่อว่าพระเจ้ามีแค่องค์เดียวเท่านั้น

¹ไพโรจน์ สังขรัตน์. (2548, 13 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สดสวาสดี. ที่ 8 หมู่ 11 ตำบลลำภาลัม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

²ขวดบรรจุน้ำสุธามีขนาดเท่ากับขวดสุราแม่โขง.

³ณภา ตริยฐาน. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สดสวาสดี. ที่ 9 หมู่ 1 ตำบลรางจระเข้ อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴เสนอ เอียงผาสก. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สดสวาสดี. ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵ประกาศเรื่องอากรเตาสุธากรุงเก่า ณ วันอังคาร เดือน 5 ขึ้น 9 ค่ำ ปีมะเมีย นพศก. (2511). ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2394-2404. หน้า 226.

⁶เสนอ เอียงผาสก. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สดสวาสดี. ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

และบุคคลอื่นที่จะอยู่ร่วมกับพระเจ้าในสวรรค์ได้ บุคคลนั้นต้องปราศจากบาปทั้งบาปที่ติดตัวมาแต่กำเนิดและบาปที่เกิดจากการฝ่าฝืนข้อห้ามที่พระเจ้าทรงกำหนดไว้ มิฉะนั้นภายหลังจากสิ้นชีวิตแล้วก็จะต้องไปรับโทษอยู่ในนรก ประการที่สองเชื่อว่าพระเยซูเป็นผู้ไถ่บาปให้มนุษย์หลุดพ้นจากบาปที่ติดตัวทุกคนมาแต่กำเนิด ซึ่งเกิดจากการกระทำผิดของมนุษย์คู่แรกคือ อาดัม และ อีฟ ประการที่สาม เชื่อว่าพระเจ้า พระบุตร และพระจิต เป็นพระเจ้าองค์เดียวกันแต่แยกได้เป็น 3 องค์ เรียกว่า ตรีเอกานุภาพ ประการที่ 4 เชื่อว่าการเชื่อสัตย์ต่อพระเจ้าอย่างมั่นคง โดยการมอบชีวิตทั้งกายและจิตใจแด่พระเจ้าเมื่อสิ้นชีวิตแล้วจะได้ไปอยู่กับพระเจ้าในสวรรค์ ประการที่ห้า เชื่อว่าพระเยซูทรงบังเกิดเป็นมนุษย์ด้วยอิทธิฤทธิ์ของพระเจ้าอาศัยการทรงครรภ์ปราศจากมลทินของพระแม่มารีย์ ทรงแก้จับตรึงบนไม้กางเขน สิ้นพระชนม์และทรงกลับฟื้นคืนชีวิต แล้วจะเสด็จมาอีกครั้งเพื่อพิพากษามนุษย์ทั้งที่มีชีวิตและสิ้นชีวิตไปแล้ว¹ นอกจากหลักความเชื่อเหล่านี้แล้วคริสตจักรในสมัยก่อนการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 ยังสอนให้เชื่อว่าคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาเที่ยงแท้ นอกเหนือจากคริสตจักรคาทอลิกมนุษย์จะไม่มี ความรอด² รวมถึงความเชื่อที่ว่าบาปหลวงเป็นผู้แทนของพระเจ้า³

หลักปฏิบัติ ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาหลักความเชื่อทางคริสต์ศาสนามาปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างเคร่งครัด ได้แก่ ทุกชุมชนมีการสวดมนต์ด้วยภาษาเวียดนาม ทุกเช้าและค่ำ โดยสมาชิกทุกคนในครอบครัวจะมาสวดมนต์พร้อมกันที่หน้าแท่นพระภายในบ้าน เพื่อขอพรและขอบคุณพระเจ้าสำหรับการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน⁴ การเข้าร่วมพิธีทางศาสนาซึ่งเรียกว่า “พิธีมิสซา” ในวันบังคับทางคริสต์ศาสนา เช่น วันอาทิตย์ วันระลึกถึงการบังเกิด การสิ้นพระชนม์และการกลับคืนชีพของพระเยซู เป็นต้น สำหรับผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่ไม่ไปร่วมพิธีในวันดังกล่าวถือว่าเป็นบาป จะถูกบาปหลวงตำหนิและต้องกล่าวคำขอโทษต่อหน้าทุกคนในโบสถ์

ก่อนการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 การทำพิธีมิสซาวันอาทิตย์ใช้เวลาอย่างมาก ประมาณ 3-4 ชั่วโมง ในพิธีมิสซาใช้ภาษาละติน (Latin) โดยมีบาทหลวงเป็นผู้นำในการทำพิธีมิสซา

¹ สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 5. (2506). หน้า 2640-2641.

² เสรี พงศ์พิศ. (2527). *คาทอลิกกับสังคมไทย สืบตวรรษแห่งคุณค่าและบทเรียน*. หน้า 212.

³ เสรี พงศ์พิศ. (2529). *ศาสนาคริสต์*. หน้า 287.

⁴ ผกา ตรีฐาน. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 9 หมู่ 1 ตำบลรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵ บุปผา สังขรัตน์. (2548, 18 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 12 หมู่ 6 ตำบลบ้านแถว อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

ขณะทำพิธีมิสซาบาทหลวงจะหันหลังให้กับผู้มาร่วมพิธีในโบสถ์ สำหรับผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกต้องเตรียมกายและใจด้วยความศรัทธาก่อนที่จะเข้าร่วมพิธีมิสซาเพื่อรับศีลมหาสนิท² โดยงดรับประทานอาหารและงดดื่มน้ำตั้งแต่หลังเที่ยงคืน การเข้าร่วมพิธีมิสซาในโบสถ์ผู้ที่ร่วมพิธีต้องนั่งอย่างเป็นระเบียบไม่ปะปนกันระหว่างหญิงและชาย โดยกำหนดให้ผู้หญิงนั่งด้านซ้ายและผู้ชายนั่งด้านขวา สำหรับเด็ก ๆ ให้นั่งด้านหน้าของผู้ใหญ่³ ก่อนและหลังพิธีมิสซามีการสวดมนต์พร้อมกันในโบสถ์ด้วยภาษาเวียดนาม โดยมีผู้อาวุโส เรียกว่า “องย๊าบ” เป็นผู้นำสวดมนต์⁴

นอกจากวันสำคัญทางคริสต์ศาสนาที่กล่าวมาแล้ว ยังมีวันสำคัญทางคริสต์ศาสนาที่ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้ความสำคัญอีกวันหนึ่ง คือ วันสมโภชนโบสถ์ประจำปี⁵ ซึ่งส่วนใหญ่แต่ละโบสถ์จะกำหนดวันสมโภชนโบสถ์ประจำปีตามวันสมโภชนนักบุญ⁶ ที่เป็นชื่อเรียกของโบสถ์นั้นๆ เมื่อทางโบสถ์กำหนดวันใดเป็นวันสมโภชนโบสถ์ประจำปีแล้วก็จะวันเดียวกันทุกปี ในแต่ละชุมชนมีวันสมโภชนโบสถ์ประจำปีไม่ตรงกัน ดังนั้นในแต่ละปีเมื่อชุมชนใดชุมชนหนึ่งมีงานสมโภชนโบสถ์ประจำปี ชุมชนอื่นๆ ก็จะไปร่วมงานด้วย ดังที่บิชอปหลุยส์ เวย์ ได้บันทึกไว้ในรายงานประจำปี ใน พ.ศ. 2433 ว่า

¹อำพัน ทิวไผ่งาม. (2547, 14 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 89/691
ชอยนวนมินทร์ 81 ถนนนวนมินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.

²สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 23. (2535). หน้า 14881-14883.

รับศีลมหาสนิท หมายถึง การรับแผ่นแป้งสาส์นซึ่งได้ผ่านการทำพิธีในพิธีมิสซาโดยบาทหลวง ตามความเชื่อของผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก แผ่นแป้งสาส์นดังกล่าวเป็นสิ่งแทนกายของพระเยซู เพราะฉะนั้นผู้ที่ได้รับแผ่นแป้งสาส์นต้องเป็นผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ.

³มะลิ สุภากิจ. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 24 หมู่ 5 ตำบลหน้าโคก
อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴โรอี ห่อทอง. (2548, 23 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 2 หมู่ 10 ตำบลสำเภาล่ม
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก เรียกว่า “วันฉลองวัด”.

⁶นักบุญ หมายถึง ผู้ที่ทำความดีไว้เมื่อตายแล้วได้รับการยกย่องให้เป็นแบบอย่างจากคริสตจักร
โรมันคาทอลิก สำหรับวันสมโภชนนักบุญแต่ละท่าน ทางคริสตจักรโรมันคาทอลิกจะกำหนดและประกาศให้ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาทราบว่่านักบุญท่านใดสมโภชนในวันใด ซึ่งจะเป็นวันเดียวกันทุกปี.

“วันฉลองนักบุญยอแซฟ เรามีความยินดีเสกพระแท่นวัดอูรยา ซึ่งเป็นวัดที่มีนักบุญองค์อุปถัมภ์ที่ยิ่งใหญ่ของพระศาสนจักร การฉลองเป็นไปอย่างสง่างามและประทับใจ มีสัตบุรุษจากกลุ่มคริสตชนอื่นมาร่วม ทุกคนมาที่อูรยาในนามของพี่น้องสัตบุรุษของตน”¹

นอกจากชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามจะปฏิบัติตนตามหลักความเชื่ออย่างเคร่งครัดแล้ว ยังยึดถือข้อห้ามที่ทางคริสตจักรกำหนดอย่างเคร่งครัดด้วย ได้แก่ ห้ามดูลิเกและละคร ห้ามรับประทานเนื้อสัตว์ทุกวันศุกร์ ห้ามเข้าร่วมพิธีกรรมของศาสนาอื่น ห้ามลักขโมย ห้ามแต่งงานกับคนต่างศาสนา ห้ามฆ่าผู้อื่นและตนเอง เป็นต้น² ดังตัวอย่างที่ลัดดา ศรีเจริญ อายุ 74 ปี ชาวชุมชนวัดมารีย์สมภาพ บ้านแพน เล่าว่า

“สมัยก่อนนี้ต้องอดเนื้อในวันศุกร์ตลอดปี แม่ค้าที่ขายเรือมาขายเนื้อ ขายหมู เราจะรู้ เขาจะไม่แวะมาขายบ้านเรา”³

ถึงแม้ว่าชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่จะมีความศรัทธาต่อคริสต์ศาสนาและปฏิบัติตนตามความเชื่อและคำสั่งสอนทางคริสต์ศาสนาอย่างเคร่งครัดก็ตาม แต่ก็ยังมีผู้ฝ่าฝืนบ้าง สำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนข้อห้าม เช่น การฝ่าฝืนไปแต่งงานกับคนต่างศาสนา หรือชายและหญิงที่อยู่ด้วยกันฉันท์สามีภรรยาโดยไม่ได้มีพิธีแต่งงานทางคริสต์ศาสนาจะมีโทษและโทษนี้รวมไปถึงบิดาและมารดาของผู้ฝ่าฝืนข้อห้ามด้วย โดยผู้ฝ่าฝืนข้อห้ามพร้อมทั้งบิดาและมารดาไม่สามารถร่วมพิธีมิสซาได้จนกว่าผู้ฝ่าฝืนข้อห้ามพร้อมทั้งบิดาและมารดาจะไปสารภาพผิดต่อบาทหลวง ต้องถูกลงโทษและกล่าวคำขอโทษต่อหน้าทุกคนในโบสถ์แล้วจึงจะร่วมพิธีมิสซาได้ปกติ แต่ถ้าไม่ยอมสารภาพผิดต่อบาทหลวงก็ไม่สามารถร่วมพิธีมิสซาได้ และเมื่อเสียชีวิตบาทหลวงจะไม่ประกอบพิธีทางคริสต์ศาสนา ห้ามนำศพเข้าไปในโบสถ์ และห้ามฝังศพในป่าช้าของโบสถ์ ญาติผู้ตายต้องทำพิธีฝังศพกันเองและนำศพไปฝังนอกป่าช้า⁴

¹รายงานมิสซังสยามปี 1830 โดยบิชอปหลุยส์ เวย์. (ม.ป.ป.). รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เล่ม 1 ค.ศ. 1873-1907. แปลโดย บาทหลวง ว. ลาร์เก. หน้า 52.

²เนื้อสัตว์ที่ห้ามรับประทานเป็นสัตว์เลือดอุ่น เช่น หมู วัว ควาย แพะ ไก่ เป็ด น่าน ฯลฯ แต่เนื้อสัตว์ที่เป็นสัตว์เลือดเย็นรับประทานได้ เช่น ปลา กุ้ง หอย ปลานมึก ฯลฯ.

³มะลิ สุภากิจ. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 24 หมู่ 5 ตำบลหน้าโคก อำเภอดักไถ่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ ๗.10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵บุบผา สังขรัตน์. (2548, 18 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 12 หมู่ 6 ตำบลบ้านแถว อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

จะเห็นได้ว่าในระหว่าง พ.ศ. 2383-2482 ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความศรัทธาและเคร่งครัดต่อการปฏิบัติตนตามความเชื่อของคริสต์ศาสนา มากดังเห็นได้จากการสวดมนต์ภายในบ้านทุกเช้าและคำของทุกชุมชน ซึ่งผู้นำแต่ละครอบครัวต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและเอาใจใส่ต่อสมาชิกทุกคนในครอบครัวอย่างใกล้ชิด สมาชิกในครอบครัวจึงปฏิบัติเป็นกิจวัตรอย่างพร้อมเพรียงกัน นอกจากความศรัทธาที่มาจากจิตศรัทธาแล้ว ก็ยังมีความศรัทธาที่มาจากความเคร่งครัดและเข้มงวดของบาทหลวงที่ทำให้ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่กล้าประพฤติดิฉินจากหลักคำสั่งสอนของคริสต์ศาสนา เนื่องจากกลัวถูกลงโทษดังเห็นได้จากการที่บาทหลวงดำเนินผู้ประพฤติดิฉินพร้อมทั้งบิดาและมารดาและผู้ประพฤติดิฉินพร้อมทั้งบิดาและมารดา กล่าวคำขอโทษต่อหน้าทุกคนในโบสถ์ การลงโทษบิดาและมารดากับลูกที่ทำความผิดเป็นการกดดันให้บิดามารดาเอาใจใส่ลูกของตนอย่างใกล้ชิด

บทบาทของบาทหลวง บาทหลวงเป็นบุคคลที่ทำให้คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกสืบทอดต่อเนื่องกันมาได้เป็นอย่างดีในฐานะสื่อกลางระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์¹ โดยมีหน้าที่ประกอบพิธีมิสซาและเผยแผ่คำสั่งสอนทางคริสต์ศาสนาให้แพร่หลาย อีกทั้งยังมีหน้าที่อบรมสั่งสอนความเชื่อทางคริสต์ศาสนาแก่ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาให้ยึดมั่นในหลักความเชื่อที่ถูกต้องตามหลักความเชื่อของคริสต์ศาสนา และติดตามการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาว่านำหลักความเชื่อมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดหรือไม่² ซึ่งในสมัยก่อนการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 คริสตจักรมีความเข้มงวดมากต่อการปฏิบัติตนของผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ดังนั้นบาทหลวงในสมัยนั้นจึงต้องเคร่งครัดทั้งต่อตนเองและผู้ที่ยับถือคริสต์ศาสนาด้วย

ภาพลักษณ์ของบาทหลวงสมัยก่อนสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 ในระหว่าง พ.ศ. 2383-2482 บาทหลวงที่เดินทางมาดูแลชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่เป็นชาวฝรั่งเศส ซึ่งชุมชนเหล่านี้ใช้ภาษาเวียดนามสื่อสารในชีวิตประจำวัน บาทหลวงชาวฝรั่งเศสจึงมีความจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาเพิ่มขึ้นอีก 2 ภาษา คือ ภาษาไทยและภาษาเวียดนาม ซึ่งบิชอปหลุยส์ เวย์ เห็นว่าการที่บาทหลวงใช้ภาษาเวียดนามในการสื่อสารกับชาวชุมชนไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามเป็นสิ่งที่เหมาะสม ดังรายงานที่บิชอปเขียนไว้ว่า

¹ เสรี พงศ์พิศ. (2529). เล่มเดิม. หน้า 273.

² เสรี พงศ์พิศ. (2529). เล่มเดิม. หน้า 295.

“เราไม่ปรารถนาจะทำลายภาษาของพวกเขา แต่ต้องการ
เก็บรักษาภาษาของพวกเขาไว้ตามเดิม พระสงฆ์ที่ปฏิบัติหน้าที่กับ
พวกเขาจึงต้องใช้ภาษาญวน”¹

บาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่มาดูแลชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยาจึงใช้ภาษาเวียดนามในการสื่อสารทั่วไปและใช้ในการอบรมสั่งสอนหลักความเชื่อ
ทางคริสต์ศาสนาด้วย² ทำให้ชาวชุมชนไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเข้าใจ
ในหลักคำสอนทางคริสต์ศาสนาดียิ่งขึ้น

การแต่งกายของบาทหลวง ในสมัยนั้นบาทหลวงแต่งกายด้วยชุดสีดำคล้ายกระโปรง
ยาวถึงข้อเท้า แขนยาว ผ่าด้านหน้า ติดกระดุมตั้งแต่คอถึงหัวเข่า สวมกางเกงขายาวด้านใน บาทหลวง
จะแต่งกายด้วยชุดนี้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะทำอะไรอยู่ที่ไหน ทำให้ผู้พบเห็นทราบว่าเป็นบาทหลวง³
ดังนั้นบาทหลวงจึงต้องระมัดระวังในการประพฤติปฏิบัติตนตลอดเวลา

ความศรัทธาต่อพระเจ้า บาทหลวงในสมัยนั้นมีความศรัทธาต่อพระเจ้ามาก เมื่อว่าง
จากภารกิจทางด้านศาสนาก็จะสวดมนต์ภาวนาเสมอ ดังที่ ทองอยู่ ทรัพย์เจริญ อายุ 65 ปี ชาวชุมชน
วัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา กล่าวว่

“เราจะเห็นคุณพ่อเปิดบทสวดภาวนาอ่านเสมอๆ”⁴

และคำบอกเล่าของไฉว วิถีธรรม อายุ 85 ปี ชาวชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา ที่เล่าว่า

“บาทหลวงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนคาทอลิกพอสมควร

บังคับ ห้ามปรามชาวบ้านที่ประพฤติตัวไม่ดี บังคับได้ มีความเด็ดขาด

สัตบุรุษต้องเชื่อฟัง เช่น ถ้ารู้ที่บ้านไหนเล่นไพ่บาทหลวงจะไปห้ามทันที”⁵

จะเห็นได้ว่านอกจากความศรัทธาต่อพระเจ้าแล้วบาทหลวงยังมีความเข้มงวดต่อการ
ดำเนินชีวิตของชาวชุมชนไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกด้วย

¹รายงานมิสซังสยาม ปี 1888 โดยบิชอปหลุยส์ เวย์. (ม.ป.ป.). รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและ
มิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เล่ม 1 ค.ศ. 1873-1907. แปลโดย บาทหลวง ว. ลาร์เก.
หน้า 41.

²ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวาสดี. ที่ ๓. 10 ตำบลเสนา
อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³ไว้อี ห่อทอง. (2548, 23 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวาสดี. ที่ 2 หมู่ 10 ตำบลลำภาลม
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴ทองอยู่ ทรัพย์เจริญ. (2548, 20 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวาสดี. ที่ 2 หมู่ 11
ตำบลลำภาลม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵ไฉว วิถีธรรม. (2548, 1 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวาสดี. ที่ 39 หมู่ 11 ตำบลลำภาลม
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

ภาพลักษณ์ของบาทหลวงที่ปรากฏให้เห็นในช่วงเวลานั้นเป็นภาพลักษณ์ที่บาทหลวงเป็นผู้ที่มีความศรัทธาต่อพระเจ้า มีความประพฤติที่ดีแก่ชาวชุมชนไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความเคร่งครัดและเข้มงวดในการประพฤติปฏิบัติทั้งต่อตนเองและต่อชาวชุมชน ทำให้ชาวชุมชนไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเคารพนับถือ ยกย่องและยำเกรงบาทหลวงมาก¹

จากบทบาทหน้าที่และภาพลักษณ์ของบาทหลวงที่ปรากฏในสมัยก่อนการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 รวมทั้งความเลื่อมใสศรัทธาต่อคริสต์ศาสนาของชาวชุมชนไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้บาทหลวงเป็นผู้ที่มีอำนาจมากในการปกครองดูแลชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น บาทหลวงสามารถลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนหลักความเชื่อและข้อปฏิบัติที่ชาวคริสต์ต้องปฏิบัติตามรวมถึงบิดาและมารดาของผู้ที่ฝ่าฝืนด้วย ดังที่ทองอยู่ ทรัพย์เจริญ อายุ 65 ปี ชาวชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา เล่าว่า

“สมัยก่อนครั้งพ่อแม่ของผม มีการลงโทษพ่อแม่ของหญิงก็ดี หรือชายก็ดีที่หนีตามกันไปโดยไม่ได้มีพิธีแต่งงานในโบสถ์ บาทหลวงจับให้คุกเข่าน้ำวัด ไม่ให้มาแก้บาปปรับศีลด้วย”²

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าชาวชุมชนไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่จะให้ความเคารพนับถือ ยกย่องและยำเกรงบาทหลวง แต่ก็มีบางกรณีที่ชาวชุมชนไม่เห็นด้วยกับการกระทำหรือการตัดสินใจของบาทหลวงบางท่านถึงกับทำหนังสือร้องเรียนไปถึงบิชอปก็มี ดังที่ก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน และชาวชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา ได้มีหนังสือร้องเรียนถึงบิชอปฝรั่งเศส ลงวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2480 เกี่ยวกับความเดือดร้อนที่ได้รับจากบาทหลวงที่ปกครองดูแลโบสถ์ในขณะนั้น³

นอกจากบาทหลวงจะทำหน้าที่ปกครองดูแลชาวชุมชนไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้ประพฤติตนตามหลักความเชื่อของคริสต์ศาสนาแล้ว บาทหลวงยังมีหน้าที่สำคัญอีกหลายประการ ได้แก่ การประกอบพิธีมิสซาและการอบรมสั่งสอนความเชื่อตามหลักคริสต์ศาสนาแก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว บาทหลวงได้ใช้โบสถ์และโรงเรียนเป็นสถานที่ปฏิบัติภารกิจ ดังนั้นโบสถ์และโรงเรียนจึงเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

¹ ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ สม.10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

² ทองอยู่ ทรัพย์เจริญ. (2548, 20 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 2 หมู่ 11 ตำบลลำภาลม อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³ พระสังฆราชเรเน มารี ยอแซฟ แปร์รอส. กล้องที่ 000119 แฟ้มที่ 2 ของที่ 6.

ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้ความสำคัญกับโบสถ์มากเพราะมีความเชื่อว่าโบสถ์เป็นสถานที่ประทับของพระเจ้า และยังเป็นสถานที่ที่ทุกคนในชุมชนไปรวมกันเพื่อประกอบพิธีทางคริสต์ศาสนาด้วย โบสถ์จึงเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบพิธีมิสซาในวันอาทิตย์และวันสำคัญต่างๆ ทางคริสต์ศาสนาและวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเพณีต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วภาคต้น โดยมีบาทหลวงเป็นผู้ดูแล และเป็นประธานประกอบพิธีต่างๆ ในโบสถ์และมีผู้ช่วยบาทหลวงในการจัดพิธีในโบสถ์ เรียกว่า “องค์ตื้อ” และ “องค์ย๊าบ” เป็นผู้นำสวดมนต์ในโบสถ์ถ้ามีความสามารถในการนำสวดมนต์ได้ดี เรียกว่า “องค์เบียง” แต่โบสถ์ส่วนใหญ่ในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีองค์ย๊าบเป็นผู้นำสวดมนต์ผู้ช่วยบาทหลวงเหล่านี้ได้รับการแต่งตั้งจากบาทหลวงที่เป็นผู้ดูแลโบสถ์นั้นๆ¹

ในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2383-2482 ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปรารถนาที่จะให้ชุมชนของตนมีโบสถ์เพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบพิธีทางคริสต์ศาสนาโดยความร่วมมือระหว่างบาทหลวงและชาวชุมชนช่วยกันสร้างโบสถ์ของชุมชนขึ้น² เมื่อแต่ละชุมชนมีโบสถ์ประจำชุมชนแล้วก็ได้ใช้โบสถ์เป็นศูนย์กลางรวมในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับคริสต์ศาสนาทั้งสิ้น

นอกจากโบสถ์ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบกิจกรรมทางคริสต์ศาสนาแล้ว คริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิกเห็นว่า การให้การศึกษาเกี่ยวกับหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาแก่บรรดาเด็กๆ ก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องจัดทำควบคู่ไปกับกิจกรรมทางคริสต์ศาสนาอื่นๆ ดังที่ บิชอปเปร์รอสได้บันทึกไว้ในรายงานประจำปี พ.ศ. 2482 ว่า

“โรงเรียนเป็นเสมือนปอดของมิสซัง การล้มเลิกงานโรงเรียน

เป็นการทำให้มิสซังค่อยๆ หายใจไม่ออกไปอย่างช้าๆ”³

ดังนั้นจึงมีการจัดตั้งหรือสร้างโรงเรียนคู่กับโบสถ์เรียกว่า “โรงเรียนของวัด” มาตั้งแต่

สมัยกรุงศรีอยุธยา

¹ เสนอ เอียงผาสุก. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

² รายงานมิสซังสยาม ปี 1906 โดยบิชอปหลุยส์ เวย์. (ม.ป.ป.). รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เล่ม 1 ค.ศ. 1873-1907. แปลโดย บาทหลวง ว. ลาร์เก. หน้า 126.

³ รายงานมิสซังกรุงเทพฯ ปี 1939 โดยบิชอปเปร์รอส. (ม.ป.ป.). รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เล่ม 1 ค.ศ. 1933-1963. แปลโดย บาทหลวง ว. ลาร์เก. หน้า 291.

ก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2461 เด็กๆ ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไปเรียนหนังสือที่โบสถ์ ซึ่งในระยะแรกใช้บ้านพักบาทหลวง บ้านพักนักบวชหญิง หรือบริเวณรอบๆ โบสถ์เป็นที่สอนหนังสือ เพราะยังไม่ได้สร้างอาคารเรียน การสอนส่วนใหญ่เป็นการสอนหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา ด้วยภาษาเวียดนาม โดยเน้นการอ่านเป็นหลัก มีนักบวชหญิงหรือครูมารวาสเป็นผู้สอน บางแห่งบาทหลวงก็ช่วยสอนด้วย ขณะที่เรียนห้ามเล่น ห้ามคุย เข้มงวดมาก และมีการลงโทษถ้าผิดระเบียบ¹

กิจกรรมการเรียนการสอนทุกเช้าเริ่มด้วยเด็กๆ ไปสวดมนต์พร้อมกันที่โบสถ์ หลังจากสวดมนต์แล้ว บาทหลวงหรือนักบวชหญิงหรือครูมารวาสจึงอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับการประพฤติตนให้ถูกต้องตามหลักธรรมของคริสต์ศาสนา ตอนเย็นกลับบ้านเด็กทุกคนต้องอ่าน ท่อง และสวดมนต์เป็นภาษาเวียดนามให้ได้จนคล่อง เพราะเด็กทุกคนต้องท่องให้บาทหลวงฟังในวันรุ่งขึ้น ถ้าท่องไม่ได้ก็จะถูกลงโทษ² สำหรับเด็กที่ไม่ไปโบสถ์มีการลงโทษโดยการตีด้วยหวายหรือให้นั่งคุกเข่าหน้าโบสถ์ ถ้าเด็กถูกลงโทษพ่อแม่จะไม่ขัดขวาง³

นอกจากการเรียนหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาแล้ว นักเรียนต้องทำหน้าที่ช่วยเหลืองานของโบสถ์ ได้แก่ ผลิตเวรกันตักน้ำไว้ใช้ในการอุปโภค บริโภค เลี้ยงหมู พอถึงหน้าเกี่ยวข้าวนักเรียนก็ต้องไปนวดข้าว และนำไปตากแดด⁴ จะเห็นได้ว่า โบสถ์ โรงเรียน และชุมชนมีความสัมพันธ์กันแบบเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เหมือนคนในครอบครัวเดียวกัน

ต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2461 มาตรา 14 ซึ่งผู้จัดการโรงเรียนต้องจัดสอนนักเรียน

¹ผกา ตรีฐาน. (2548, 17 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 9 หมู่ 1 ตำบลรางจระเข้ อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

²ทองอยู่ ทรัพย์เจริญ. (2548, 20 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 2 หมู่ 11 ตำบลลำภาลัม อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³พยอม แสงทอง. (2548, 10 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 15 หมู่ 10 ตำบลลำภาลัม อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴อัมพร ตรีธรา. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 6 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

- “1.ให้อ่านเขียนและเข้าใจภาษาไทยได้โดยคล่องแคล่วพอ
- 2.ให้ได้ศึกษาน้ำที่พลเมืองดี ปลูกความจงรักภักดีในกรุงสยาม
แลความรู้แห่งภูมิประเทศรวมทั้งพงศาวดารตำนานเมือง
แลภูมิศาสตร์ด้วยเป็นอย่างดี”¹

หลังจากที่พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2461 กำหนดให้โรงเรียนราษฎร์จัดการสอนอ่านเขียนภาษาไทยให้นักเรียนแล้ว เด็กๆชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามทุกคนต้องเรียนภาษาไทยและวิชาต่างๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด รวมทั้งยังต้องเรียนหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาเป็นภาษาเวียดนามด้วย

ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำและลำคลอง ชาวชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพโดยอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติทำการประมง มีการเลี้ยงสุกรแทบทุกบ้าน นอกจากนี้ชาวชุมชนที่มีฐานะยากจนยังต้มสุราขายเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ชาวชุมชนมีความเลื่อมใสและศรัทธาต่อคริสต์ศาสนาอย่างเคร่งครัด มีโบสถ์เป็นศูนย์กลางของชุมชน เนื่องจากโบสถ์เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทั้งด้านการอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของคริสต์ศาสนาและเป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้ทางด้านวิชาการให้แก่เยาวชนและคนในชุมชน โดยมีบาทหลวงเป็นผู้ดูแลและเอาใจใส่ชาวชุมชนอย่างเข้มงวดตามข้อกำหนดของคริสตจักร บาทหลวงจึงกลายเป็นผู้ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

¹สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์แห่งประเทศไทย. (2514). *ประวัติการโรงเรียนราษฎร์ในเมืองไทยและทำเนียบโรงเรียนราษฎร์*. หน้า 149.

บทที่ 4

ความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504

การดำเนินชีวิตของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยายังคงดำเนินต่อเนื่องจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมีได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาจนนัก จนกระทั่งเมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในสมัยแรก¹

นับตั้งแต่จอมพล ป.พิบูลสงครามขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 เป็นต้นมา จนกระทั่งลาออกจากตำแหน่งในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2487 จอมพล ป.พิบูลสงครามในฐานะหัวหน้าคณะรัฐบาลไทยมีความมุ่งหวังที่จะสร้างชาติไทยให้ยิ่งใหญ่และมีความเจริญทัดเทียมกับอารยประเทศ² ซึ่งมีสาเหตุมาจากประการแรก คือ ในช่วงระยะเวลานั้นมหาอำนาจทั่วโลกต่างแข่งขันกันแสวงหาอำนาจและความยิ่งใหญ่ให้กับประเทศของตน โดยใช้วิธีทำสงครามแผ่ขยายอิทธิพลหรือใช้อำนาจเข้ายึดครองประเทศที่อ่อนแอกว่า เช่น กรณีเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในทวีปยุโรป ซึ่งต่อมาขยายตัวเป็นสงครามในทวีปยุโรป สุดท้ายได้ลุกลามกลายเป็นสงครามโลกครั้งที่ 2 และในทวีปเอเชีย ญี่ปุ่นก็กำลังขยายอิทธิพลเข้าไปในดินแดนต่างๆ ได้แก่ เกาหลีและจีน ทำให้จอมพล ป.พิบูลสงครามคิดหาแนวทางป้องกันการขยายอิทธิพลของชาติมหาอำนาจ ประการที่ 2 เมื่อแรกเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จอมพล ป.พิบูลสงครามได้ปราบปรามศัตรูทางการเมืองด้วยการตัดสินจำคุก เนรเทศ และประหารชีวิต ทำให้ประชาชนเกิดความหวั่นเกรง³ จอมพล ป.พิบูลสงครามจึงต้องสร้างภาพพจน์ที่ดีเพื่อให้ประชาชนยอมรับ ด้วยการประกาศใช้ "นโยบายสร้างชาติ" เพื่อปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนชาวไทยเกิดความรัก ห่วงแหน และภูมิใจในชาติของตน อีกทั้งยังรู้จักเสียสละ มีความสามัคคี และร่วมกันปรับปรุงวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เจริญทัดเทียมกับอารยประเทศ⁴

¹จอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีของไทย 2 สมัย สมัยแรกระหว่าง พ.ศ. 2481-2487 และสมัยที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2491-2500.

²สำนักงานโฆษณาการ. สุนทรพจน์นายกรัฐมนตรีบรรยายทางวิทยุกระจายเสียง แต่ประชาชนชาวไทยทั้งหมด ในอภิสิทธิ์สมัยแห่งงานเฉลิมฉลองวันชาติและสนธิสัญญา. หน้า 17.

³แกมสุข นุมนนท์. (2521, พฤษภาคม-สิงหาคม). จอมพล ป.พิบูลสงครามกับการสร้างชาติไทย พ.ศ. 2481-2487. วารสารประวัติศาสตร์. 3(2): 26

⁴ไพฑูรย์ เจ๊ะแซ. (2522). นโยบายชาตินิยมของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2481-2488. หน้า 135.

สาเหตุที่ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัด พระนครศรีอยุธยาเปลี่ยนแปลง ระหว่าง พ.ศ.2482-2504

1. การประกาศรัฐนิยม¹

รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามได้ประกาศรัฐนิยมให้ประชาชนชาวไทยปฏิบัติ เนื่องจากมีความเห็นว่าการปฏิบัติทางวัฒนธรรมเป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างชาติ เพื่อยกระดับฐานะของคนในชาติให้มีความเป็นอยู่ในระดับเดียวกับประเทศที่เจริญแล้ว โดยมีเป้าหมายดังคำกล่าวของจอมพล ป.พิบูลสงครามที่ว่า

“วัฒนธรรมดี มีศีลธรรมดี มีอนามัยดี มีการแต่งกายอันเรียบร้อยดี
มีที่พักอาศัยดี และมีที่ทำมาหากินดี”²

ในการส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อให้ประชาชนทั่วไปมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น บรรลุตามเป้าหมายของนโยบายสร้างชาติ รัฐบาลได้ประกาศใช้ “รัฐนิยม” โดยสำนักนายกรัฐมนตรีได้ประกาศออกมาเป็นระยะๆ ตั้งแต่พ.ศ. 2482-2485 รวมทั้งหมด 12 ฉบับ³ ดังนี้

รัฐนิยมฉบับที่ 1 เรื่อง การใช้ชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติ ประกาศเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2482 ใจความสำคัญก็คือ ให้เรียกชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติว่า “ไทย”

รัฐนิยมฉบับที่ 2 เรื่อง การป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ ประกาศเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2482 ใจความสำคัญก็คือ ชาวไทยต้องเทิดทูนชาติ มีหน้าที่ป้องกันรักษาชาติบ้านเมือง ไม่เปิดเผยความลับของชาติ ไม่ทำตนเป็นตัวแทนหรือปากเสียงของต่างชาติ และร่วมมือกันป้องกันภัยที่จะเกิดขึ้นกับชาติ

รัฐนิยมฉบับที่ 3 เรื่อง การเรียกชื่อชาวไทย ประกาศเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2482 ใจความสำคัญก็คือ การสร้างความเป็นหนึ่งเดียวให้เกิดขึ้นกับคนทุกเชื้อชาติที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินไทย

รัฐนิยมฉบับที่ 4 เรื่อง การเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี ประกาศเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2482 ใจความสำคัญก็คือ ชาวไทยทุกคนต้องเชิดชูสถาบันชาติ และสถาบันพระมหากษัตริย์

รัฐนิยมฉบับที่ 5 เรื่อง ให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย ประกาศเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2482 ใจความสำคัญก็คือ ให้คนไทยใช้เครื่องอุปโภค บริโภคที่ผลิตในประเทศไทย และให้ผู้ประกอบการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพมากขึ้น

คือแนวทางที่รัฐบาลกำหนดขึ้น เพื่อปรับปรุงแก้ไขวัฒนธรรมบางอย่างของชาติไทย ให้ประชาชนยึดถือและปฏิบัติตาม.

²กรมโคสนาการ. *ประมวลคำปราศรัยและสุนทรพจน์ของพณฯท่านจอมพล ป.พิบูลสงคราม* (ฉบับที่ 2).

หน้า 3.

³สำนักนายกรัฐมนตรี. *ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยม*. หน้า 1-25.

รัฐนิยมฉบับที่ 6 เรื่อง ทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติ ประกาศเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2482 ใจความสำคัญก็คือ เปลี่ยนเนื้อร้องเพลงชาติให้สัมพันธ์กับชื่อประเทศ ซึ่งเปลี่ยนจาก "สยาม" มาเป็น "ไทย"

รัฐนิยมฉบับที่ 7 เรื่อง ชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ ประกาศเมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2482 ใจความสำคัญก็คือ เชิญชวนชาวไทยทุกคนให้ช่วยกันสร้างชาติ ด้วยการประกอบอาชีพสุจริตเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว

รัฐนิยมฉบับที่ 8 เรื่อง เพลงสรรเสริญพระบารมี ประกาศเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2483 ใจความสำคัญก็คือ มิให้ใช้คำว่า "สยาม" ในเนื้อเพลงสรรเสริญพระบารมีและตัดทอนเนื้อร้องและทำนองให้กะทัดรัด

รัฐนิยมฉบับที่ 9 เรื่อง ภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมืองดี ประกาศเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2483 ใจความสำคัญก็คือ ให้คนไทยภูมิใจในการพูดและใช้ภาษาไทย ต้องเรียนรู้ภาษาไทยให้อ่านออกเขียนได้ ไม่ใช้ภาษาท้องถิ่นใดๆที่ทำให้เกิดการแตกแยก ทุกคนต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของชาติ และถ้าจำเป็นต้องจัดสอนภาษาอื่นต้องขออนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ

รัฐนิยมฉบับที่ 10 เรื่อง การแต่งกายของประชาชนชาวไทย ประกาศเมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2484 ใจความสำคัญก็คือ ให้ประชาชนแต่งกายให้สุภาพในที่ชุมชนหรือที่สาธารณะ โดยแต่งกายแบบสากลนิยม และตามประเพณีนิยม

รัฐนิยมฉบับที่ 11 เรื่อง กิจประจำวันของคนไทย ประกาศเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2484 ใจความสำคัญก็คือ ให้ประชาชนแบ่งเวลาในแต่ละวันเป็น 3 ส่วน คือ เวลาที่ใช้ในการประกอบอาชีพ, ประกอบกิจส่วนตัว และพักผ่อน โดยปฏิบัติจนเป็นนิสัย รับประทานอาหารตรงเวลา วันละไม่เกิน 4 มื้อ นอนวันละ 6-8 ชั่วโมง ควรมีเวลาออกกำลังกายอย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมง ตอนกลางคืนให้ละเลิกงานที่ค้างหรือศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และใช้เวลาในวันหยุดให้เกิดประโยชน์แก่ร่างกาย และจิตใจ

รัฐนิยมฉบับที่ 12 เรื่อง การช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก คนชรา คนทุพพลภาพ ประกาศเมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2485 ใจความสำคัญก็คือ บุคคลที่ให้ความช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก คนชรา คนทุพพลภาพให้พ้นจากอันตรายบุคคลนั้นจะได้รับการยกย่อง

นอกจากนี้ใน พ.ศ. 2483 รัฐบาลได้แนะนำให้ประชาชนเลิกเคี้ยวหมาก เพราะหมากจะทำให้ผู้ที่เคี้ยวหมากเป็นประจำเป็นโรคมะเร็งในช่องปาก เช่น ต่อม้ำลายถูกขับออกมาตลอดเวลา โดยไร้ประโยชน์, ปลายประสาทลิ้นขาดต้องรับประทานอาหารที่มีรสจัดเสมอซึ่งจะเป็นโทษต่อกระเพาะอาหารและลำไส้, เกิดอาการระคายเคืองต่อเยื่ออ่อนภายในช่องปากซึ่งอาจจะนำไปสู่โรคเนื้องอกหรือมะเร็ง เป็นต้น นอกจากนี้แล้วการเคี้ยวหมากยังนำความเสื่อมเสียมาสู่ประเทศชาติได้ เช่น ขณะที่เคี้ยวหมากแล้วพูดไปด้วยจะทำให้ น้ำหมากกระเด็นไปเปื้อนคู่สนทนาซึ่งเป็นการเสียมารยาท ทำให้สถานที่

ต่างๆ ของบ้านเมืองขาดความสวยงามเพราะผู้ที่เคี้ยวหมากมักจะบ้วนน้ำมากหรือคายชิ้นหมากเลอะเทอะ และยังทำให้ผู้ที่เคี้ยวหมากมีกลิ่นปากอีกด้วย เป็นต้น¹ จากโทษของการเคี้ยวหมากทำให้สถานที่ราชการหลายแห่งถึงประกาศห้ามประชาชนที่เคี้ยวหมากเข้าไปติดต่อในสถานที่ราชการ ดังข้อความ

.....เพื่อปฏิบัติการตามนัยแห่งคำสั่งพระท่านนายกรัฐมนตรี

จึงห้ามมิให้ประชาชนที่กินหมากเข้าไปติดต่อในสถานที่ราชการทั่วไป.....²

รัฐบาลจึงขอร้องให้ชาวไทยเลิกเคี้ยวหมากโดยเด็ดขาดภายในเดือนธันวาคม พ.ศ.

2486³

ในการประกาศรัฐนิยมนี้คณะรัฐมนตรีมีมติให้หน่วยงานราชการเผยแพร่รัฐนิยมเพื่อให้ประชาชนทั่วประเทศเข้าใจด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. ให้กระทรวงต่างๆ ซึ่งจบบรรดาข้าราชการในสังกัดให้ขาบซึ่งและปฏิบัติตามรัฐนิยมที่ทางราชการได้ประกาศไปแล้ว และที่จะได้ประกาศต่อไปอีกเป็นคราวๆ นั้นโดยเคร่งครัด เพื่อเป็นตัวอย่างอันดีแก่ประชาชน

2. ให้กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ส่งให้บรรดาข้าราชการต่างๆ ในสังกัดพยายามชี้แจง และทำความเข้าใจกับประชาชนพลเมือง เพื่อปรับปรุงอบรมจิตใจประชาชนพลเมืองให้รู้จักและปฏิบัติตามรัฐนิยมที่ทางราชการได้ประกาศแล้ว และที่จะได้ประกาศต่อไปอีกเป็นคราวๆ นั้น ให้มากที่สุดที่จะทำได้

3. หากทางราชการได้ประกาศรัฐนิยมต่อไปอีกเป็นคราวๆ ในราชกิจจานุเบกษาแล้วก็ให้กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ดำเนินการดังที่ได้กล่าวข้างต้นมาแล้ว⁴

จากประกาศของคณะรัฐมนตรีข้างต้นนี้ พบว่าหน่วยงานของทางราชการต่างให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ดังเช่น ที่หลวงบริหารชนบทข้าหลวงประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้รายงานผลการอบรมสั่งสอนราษฎรเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามรัฐนิยมในท้องที่ต่างๆ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยทราบ ตามหนังสือที่ ม 19375/2482 ลงวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2482⁵

นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในการส่งเสริมการประกาศใช้รัฐนิยมให้แพร่หลาย เช่น กรมประชาสัมพันธ์ร่วมมือกับเทศบาลนครกรุงเทพจัดให้มีการประกวด

¹กรมโคสนาการ. (2486, 1 กุมภาพันธ์). คำชี้แจงของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติเรื่องโทษของการกินหมาก. *ประมวลวัฒนธรรมแห่งชาติ*. หน้า 75-82.

²กรมโคสนาการ. ข้าราชการ ห้ามประชาชนไม่ให้กินหมาก. *เล่มเดิม*. หน้า 82-83.

³กรมโคสนาการ. *เล่มเดิม*. หน้า 75-82.

⁴กรมโฆษณาการ. (2482, 4 สิงหาคม). *มติคณะรัฐมนตรีเรื่องการปฏิบัติตามรัฐนิยม*. หน้า 5.

⁵มท.5.9/12. ศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2482, 10 มกราคม). ที่ ม.19375/2482 ข้าหลวงประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย. การอบรมสั่งสอนราษฎร.

หมวกและเครื่องแต่งกายสตรี ในงานฉลองวันชาติ 24 มิถุนายน พ.ศ.2484 ณ พระราชอุทยาน สราญรมย์¹

อย่างไรก็ตามการประกาศรัฐนิยม รัฐบาลไม่ได้เข้มงวดให้ประชาชนต้องปฏิบัติตาม เนื่องจากรัฐนิยมไม่ได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติ ดังนั้นเพื่อสร้างความเป็นระเบียบให้เกิด ขึ้น รัฐบาลจึงได้ประกาศใช้ "พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483" โดยกำหนด ให้ประชาชนชาวไทยทุกคนมีหน้าที่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของ ชาติไทยให้ประชาชนช่วยกันบำรุงรักษาและปรับปรุงวัฒนธรรมประเพณีให้ดียิ่งขึ้น ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนไม่ ปฏิบัติตามมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสิบสองบาท² ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรม แห่งชาติ พุทธศักราช 2483 จะกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนก็ตาม แต่ไม่ได้เข้มงวดประชาชนในทุก พื้นที่ เพราะประชาชนแต่ละท้องถิ่นที่มีสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน จึงเป็นเหตุให้การดำเนินการปรับ บรุงวัฒนธรรมเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง รัฐบาลจึงต้องประกาศพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485 โดยเพิ่มความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปฏิบัติตนอันนำมาซึ่งเกียรติ ของชาติ และให้ประชาชนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ได้แก่ การสวมรองเท้า การสวมหมวก การใช้ ภาษาไทย การห้ามเคี้ยวหมาก และการห้ามเปิบข้าวด้วยมือ เป็นต้น แต่การตราพระราชบัญญัติบำรุง วัฒนธรรมแห่งชาติ ทั้ง 2 ฉบับไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของรัฐบาล เพราะประชาชนบาง แห่งไม่สามารถปรับตัวได้ และรัฐบาลขาดหน่วยงานที่ทำหน้าที่ติดตามดูแลโดยตรง รัฐบาลจึงได้ตรา พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 ขึ้น และกำหนดให้ "สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ" เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบด้านวัฒนธรรมโดยตรง และต่อมาได้ตราพระราชบัญญัติวัฒน ธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486 เพื่อยกฐานะสภาวัฒนธรรมแห่งชาติให้เป็นทบวงทางการ เมืองในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี³

ผลกระทบจากการประกาศรัฐนิยมที่มีต่อชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนาม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากประกาศรัฐนิยมทั้ง 12 ฉบับ จะเห็นได้ว่ามีบางฉบับที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของ ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยตรง คือ รัฐนิยมฉบับที่ 2 ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10

¹ชาวสันที่ควรทราบ. (1941, มิถุนายน). สารสาสน์. 25 : 312.

²พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483. (2483, 15ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. แผนกกฎฎีกา เล่มที่ 57 ภาค 2. หน้า 517-519.

³พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486. (2486, 1 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 60.

รัฐนิยมฉบับที่ 2 มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากชุมชนเหล่านี้มีโบสถ์และบาทหลวงเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่ง ขณะนั้นที่วัดแม่พระบังเกิด บ้านปลายนา, วัดนักบุญยวงบัพติศตา เจ้าเจ็ด และวัดนักบุญเทเรซา บ้าน หน้าโคก มีบาทหลวงบวรชาติ ซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศสปกครองดูแลอยู่ ทำให้ชุมชนเหล่านี้ถูกเพ่งเล็งว่าอาจ จะเป็นไส้ศึกให้แก่ฝรั่งเศส ซึ่งจะเป็นภัยต่อชาติบ้านเมืองได้ ด้วยว่าในขณะนั้นรัฐบาลกำลังปลูกฝังลัทธิ ชาตินิยมให้แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อต่อต้านการขยายอิทธิพลของชาติมหาอำนาจซึ่งกำลังแผ่ อิทธิพลอยู่ในดินแดนรอบด้านของไทย ได้แก่ พม่าและมลายูอยู่ใต้การยึดครองของอังกฤษ ส่วน เวียดนาม เขมร และลาว อยู่ใต้การยึดครองของฝรั่งเศส เป็นต้น จึงทำให้การดำเนินชีวิตของชุมชน เหล่านี้ต้องอยู่อย่างระมัดระวังตัวมากขึ้น

รัฐนิยมฉบับที่ 9 มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากชุมชนเหล่านี้ใช้ภาษาเวียดนามในชีวิตประจำวัน แต่หลังจาก ประกาศรัฐนิยมแล้ว จอมพล ป.พิบูลสงครามเน้นให้คนไทยหันมาใช้ภาษาไทยและเลิกใช้ภาษาต่างด้าว อีกทั้งบรรดาคัมภีร์ทางศาสนาต่างๆ ที่คนไทยนับถือ ก็ได้รับการสนับสนุนให้แปลเป็นภาษาไทย และไม่ อนุญาตให้ใช้ภาษาอื่นทั้งในโรงเรียนและในที่ชุมชนหรือที่สาธารณะ นอกจากนี้เพื่อให้ประชาชนทุกหมู่ เหล่าได้รับความรู้อย่างเสมอภาค รัฐบาลได้จัดการศึกษาผู้ใหญ่โดยมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนทุกคน เรียนรู้ภาษาไทยให้อ่านออกเขียนได้¹ ดังนั้นคนในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัด พระนครศรีอยุธยาจึงต้องเรียนภาษาไทยและเด็กก็ไม่ได้เรียนภาษาเวียดนามอีกต่อไป ส่งผลให้ภาษา เวียดนามค่อยๆ ลดความสำคัญลงไปเรื่อยๆ ซึ่งในขณะเดียวกันภาษาไทยได้เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิต ของคนในชุมชนมากขึ้น ถึงอย่างไรก็ตามคนในชุมชนก็ยังใช้ภาษาเวียดนามสื่อสารกันอยู่บ้างในครอบครัว ดังที่ทองอยู่ ทรัพย์เจริญ อายุ 65 ปี ชาวชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา เล่าว่า

“รุ่นผมยังมีการเรียกชื่อเป็นภาษาญวน ต่อจากรุ่นผมก็จบ

ในครอบครัวใช้ภาษาไทยในการสนทนา นอกจากพ่อแม่เขาสนทนา กันเป็นภาษาญวน”²

รัฐนิยมฉบับที่ 10 มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากชุมชนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะแต่งกายด้วยชุดเวียดนาม

จอมพล ป.พิบูลสงคราม เห็นว่า การแต่งกายของชาวไทยในสมัยนั้นยังไม่สุภาพ และ เกรงว่าต่างชาติจะดูถูกประเทศชาติและพลเมืองในชาติได้ รัฐบาลจึงสร้างระเบียบในการแต่งกายขึ้น เริ่มจากการรณรงค์ให้ประชาชนเลิกนุ่งกางเกงแพรมานุ่งกางเกงขาสั้นแทน โดยอ้างว่ากางเกงแพรเป็น

¹ไพฑูรย์ เจ๊ะแธ. (2522). นโยบายชาตินิยมของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2481-2488. หน้า 152.

²ทองอยู่ ทรัพย์เจริญ. (2548, 20 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 2 หมู่ 11 ตำบลสำเนา ล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

วัฒนธรรมของจีน แล้วต่อมาค่อยๆเปลี่ยนมาเป็นชุดสากล ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติตาม สำหรับผู้หญิงใน พ.ศ. 2484 จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ขอให้พี่น้องสตรีไทยปรับปรุงการแต่งกายตามแบบอารยประเทศ โดยให้สตรีไทยทุกคนไว้ผมยาวตามประเพณีนิยมในสมัยโบราณ หรือไว้ผมตามสมัยนิยม เลิกการใช้ผ้าโจงกระเบน ให้เปลี่ยนเป็นผ้าถุงหรือผ้าถุง และเลิกใช้ผ้าผืนเดียวปกปิดท่อนบน คือไม่ให้ใช้ผ้าคาดอกหรือปล่อยเปลือยกายท่อนบน โดยให้ใช้เสื้อแทน ปรากฏว่าสตรีส่วนมากให้ความร่วมมือดี ระยะต่อมาจึงขอให้สตรีไทยสวมหมวก¹ และในพ.ศ.2485 จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ขอให้สตรีไทยนุ่งกระโปรง สวมรองเท้า²

วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2485 ได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย³ ว่าด้วยการแต่งกายให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและสุภาพ และขอให้ประชากรไทยทุกคนร่วมกันส่งเสริมและปฏิบัติตามรัฐนิยมอย่างเคร่งครัดโดยแนะนำดังนี้

สำหรับชาย ต้องมีหมวก เสื้อชั้นนอกคอเปิดหรือปิด ถ้าเสื้อชั้นนอกคอเปิดให้ใช้เสื้อชั้นในคอปก และควรมีผ้าผูกคอเงือกกลาสีหรือเงือกนุกระต่าย กางเกงขายาวแบบสากล รองเท้าหุ้มส้นหรือหุ้มข้อและถุงเท้า ถ้านอกเขตเทศบาลแต่งกายง่ายๆ คือเสื้อชั้นนอกทรงกระบอกแบบไทยแขนยาว (ชนิดรูปกระบอก แขนยาวคอตั้งกัลลัดคุม 5 เมตร) ประกอบด้วยกางเกงขายาว หรือขาสั้นแบบสากล รองเท้าหุ้มส้นหรือรัดส้นก็ได้ สีของเครื่องแต่งกายธรรมดา ควรใช้สีเรียบๆ หรือสีคล้ำ

สำหรับหญิง ต้องมีหมวก เสื้อนอกคลุมไหล่ (เสื้อ) ผ้าถุง รองเท้ารัดส้นหรือหุ้มส้นและถุงเท้า ซึ่งจะใช้หรือไม่ก็ได้ หากเป็นชุดทำงานทั่วไป รองเท้าจะใส่หรือไม่ ให้ขึ้นกับลักษณะของงาน

จากนโยบายการสร้างชาติทางวัฒนธรรมเรื่องการแต่งกายดังข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นว่าสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม สตรีไทยทุกคนในประเทศไทย ซึ่งในที่นี่หมายรวมถึงชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วย เพราะว่าในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามให้เรียกคนไทยที่อยู่บนผืนแผ่นดินไทยทั้งหมดว่าชาวไทย⁴ เพื่อให้สตรีไทยทุกคนในประเทศไทยมีการพัฒนาการแต่งกายตามแบบอารยประเทศตามที่รัฐบาลระบุในคำวิงวอนของนายกรัฐมนตรี

ทำให้ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต้องงดการแต่งกายด้วยชุดเวียดนามเวลาไปโบสถ์ หรือไปร่วมกิจกรรมในเทศกาลวันสำคัญต่างๆ ดังที่อัมพร ตรีธรา อายุ 78 ปี ชาวชุมชนวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน เล่าว่า

¹กรมโคสนาการ. (2484, 14 มีนาคม). *ประมวลคำปราศรัยและสุนทรพจน์ของพณฯท่านจอมพล ป.พิบูลสงคราม* (ฉบับที่ 2). หน้า 36.

²กรมโคสนาการ. (2484, 14 มีนาคม). *เล่มเดิม*. หน้า 38.

³ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องคำแนะนำในการแต่งกายของประชากรไทย. (2485, 3 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 59*. หน้า 586.

⁴รัฐนิยม ฉบับที่ 3. (2482, 24 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 56*. หน้า 1281.

“การแต่งกายญวนสมัยป่าเด็กๆ ยังแต่งญวนไปวัด
แล้วมาเลิกตอนสมัยหลวงพิบูลสงครามขึ้นเป็นนายก เลิกหมด
ให้นุ่งขึ้นแทน¹

ส่วนผู้ชายต้องสวมกางเกงแบบสากลนิยมแทนกางเกงแพรหรือกางเกงขาก๊วย ทำให้สมาชิกในชุมชนเหล่านี้ต้องสิ้นเปลืองเงินในการจัดซื้อเสื้อผ้าชุดใหม่ และยังทำให้ชุมชนเหล่านี้สูญเสียเอกลักษณ์ไป

ภาพประกอบ 17 ภาพการแต่งกายของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ภายหลังการประกาศรัฐนิยม

ที่มา : จำนวน โพธิ์งาม ที่ 7 หมู่ 1 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปฏิกิริยาของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีต่อการประกาศรัฐนิยม

เมื่อรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามประกาศรัฐนิยมในระหว่าง พ.ศ. 2482-2485 นั้น จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ปฏิบัติตามประกาศรัฐนิยมเป็นอย่างดี ไม่มีการต่อต้าน เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นระยะเวลาที่ชาวไทยกำลังสนับสนุนลัทธิชาตินิยม มีการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส

¹ อัมพร ตรีธรา. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ ๖ ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

จนกระทั่งเกิดกรณีพิพาทอินโดจีนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ดังนั้นชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีโบสถ์คาทอลิกเป็นศูนย์กลางของชุมชน และมีบาทหลวงที่ปกครองดูแลชุมชนเป็นชาวฝรั่งเศส จึงถูกเพ่งเล็งว่าเป็นพวกของฝรั่ง ดังที่ลัดดา ศรีเจริญ อายุ 74 ปี ชาวชุมชนวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน เล่าว่า

“หาว่าเป็นแนวที่ห้า¹ อะไรต่ออะไรเยอะแยะไปหมด

เราก็รู้อยู่ เลยไม่ค่อยอยากแสดงตัวเท่าไร”²

คนในชุมชนจึงต้องระมัดระวังตัวเป็นพิเศษในการแสดงออกต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่กล้าวิพากษ์วิจารณ์ประกาศรัฐนิยม แม้ว่าจะไม่เห็นด้วยก็ตาม แต่ก็อาจมีการพูดคุยกันเองในครอบครัว ดังที่คุณยายบุบผา สังขรัตน์ อายุ 84 ปี ชาวชุมชนวัดนักบุญยวงบัพติस्ता เจ้าเจ็ด เล่าว่า

“ตอนสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามให้hungผ้าถุง โอ๊ย! แม่ของฉันปั่นทุกวันเลย”³

การที่รัฐบาลประกาศห้ามเคี้ยวหมากส่งผลกระทบต่อไปยังชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพราะสตรีชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามแทบทุกบ้านเคี้ยวหมาก ผู้ชายมีไม่กี่คนที่เคี้ยวหมาก⁴ ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะประกาศห้ามแล้วก็ตามก็ยังมีผู้ฝ่าฝืนและแอบเคี้ยวหมากกันอยู่

ปฏิกิริยาของคริสตจักรที่มีต่อการประกาศรัฐนิยม

จากการศึกษา “สารสาสน์” วารสารของคริสต์ศาสนิกชนโรมันคาทอลิก ในช่วงเวลาที่มีการประกาศรัฐนิยม (พ.ศ.2482-2485) พบว่าคริสตจักรให้ความร่วมมือกับรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงครามในการสนับสนุนนโยบายต่างๆ โดยเฉพาะการประกาศรัฐนิยมเป็นอย่างดี รวมถึงการสนับสนุนนโยบายสร้างชาติ และการส่งเสริมลัทธิเชื่อดั้งเดิม ดังบทกลอนที่ว่า

“สร้างตนเองคือทางที่สร้างชาติ	ให้สามาถเปนมหาประเทศไทย
จงเชื่อฟังทำตามผู้นำไทย	จะพ้นภัยเพราะตามผู้นำทาง
ต้องอดทนชวนชวายใจมานะ	ไม่ลดละขยันการทุกหย่าง
จะหยุดดีกินดีมีที่ทาง	เพราะการสร้างตนเองเร่งทำเอย” ⁵

¹พวกจารกรรม คนขายชาติ ศัตรูของชาติ.

²ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวาสดี. ที่ ชม.10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³บุบผา สังขรัตน์. (2548, 18 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 12 หมู่ 6 ตำบลบ้านแก อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวาสดี. ที่ ชม.10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵สารสาสน์. (1942, สิงหาคม). 26(8) : 200.

จากบทกลอนดังกล่าวพบว่าคริสต์จักรได้ให้การสนับสนุนนโยบายต่างๆ ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม นับตั้งแต่การสร้างชาติไทยให้ยิ่งใหญ่เท่าเทียมอารยประเทศ โดยเริ่มต้นจากการสร้างตนเอง การเชื่อฟังผู้นำ ความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ การกินดีอยู่ดี และการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เนื่องจากการสร้างตนเองเป็นหนทางนำไปสู่การสร้างชาตินั่นเอง

นอกจากนี้ยังพบข่าวในวารสารดังกล่าวอีกหลายฉบับที่ลงข้อความเกี่ยวกับการประกาศรัฐนิยมดังเช่น ข่าว “ท่านนายกวิงวอนจะเพาะสตรีไทยเรื่องการแต่งกาย ได้ผลสมประสงค์แล้ว”¹ และข่าว “สวมกางเกงแพรจีนตามถนนถือว่าผิด ปรับไม่เกินสิบสองบาท หญิงสวมเสื้อในหรือมีแต่ผ้าคาดอกเดินตามถนนก็มีผิดด้วย”² รวมทั้งข่าว “ตกลงให้คงเหลืออักษรภาษาไทยเพียง 31 ตัว”³

ประเภทบทความที่สนับสนุนการประกาศรัฐนิยม มีบทความที่น่าสนใจจากนายก รัฐมนตรีมาลงให้ผู้อ่านได้ทราบ เช่น “สาสน์วิงวอนให้สตรีไทยสวมหมวกจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม เมื่อ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2484”⁴ บทความที่ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นต่อการประกาศรัฐนิยม เช่น บทความพิเศษ เรื่อง “การสวมหมวกสตรี”⁵ ซึ่งผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นว่าสตรีที่นับถือคริสต์ศาสนาต้องแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยและสวมหมวกเวลาไปโบสถ์ด้วย และบทความ “กำลังของชาติ”⁶ ซึ่งผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นต่อนโยบายต่างๆ ของจอมพล ป.พิบูลสงครามว่าเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างชาติให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ ได้แก่ นโยบายสร้างชาติ การสร้างตนเองให้อยู่ดีมีสุข การเชื่อผู้นำ และการปฏิบัติตามรัฐนิยมฉบับที่ 11 เป็นต้น บทความที่ให้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับรัฐนิยม เช่น “กำหนดการแต่งตัวไว้ทุกข์ชายหญิง”⁷ “การประกาศรัฐนิยม ฉบับที่ 11 เรื่องกิจประจำของคนไทยโดยทั่วๆ ไป”⁸ “การวางระเบียบแต่งกายทั้งชายหญิงไทย มีแบบธรรมดา แบบทำงานและแบบตามโอกาส”⁹ และ “หลักเขียนหนังสือไทยตามวิธีปรับปรุง ตามประกาศของสำนักนายกรัฐมนตรี ตามมติกรรมการปรับปรุงภาษาไทย”¹⁰ เป็นต้น

¹สารสาสน์. (1941, พฤษภาคม). 25 : 266.

²สารสาสน์. (1941, ตุลาคม). 25 : 504.

³สารสาสน์. (1942, มิถุนายน). 26(6) : 153.

⁴สารสาสน์. (1941, กรกฎาคม). 25(7) : 364-367.

⁵สวัสดิภาพ. (1941, ตุลาคม). บทความพิเศษ การสวมหมวกของสตรี. สารสาสน์. 25 : 487-488.

⁶สวัสดิภาพ. (1941, พฤศจิกายน). กำลังของชาติ. สารสาสน์. 25 : 545-546.

⁷สารสาสน์. (1941, ตุลาคม). 25 : 535.

⁸สารสาสน์. (1941, ตุลาคม). 25 : 535-536.

⁹สารสาสน์. (1942, มีนาคม). 26(3) : 76-77.

¹⁰สารสาสน์. (1942, มิถุนายน). 26(6) : 154-155.

จะเห็นได้ว่าข่าวและบทความในวารสาร "สารสาสน์" ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือของคริสตจักรที่มีต่อการประกาศรัฐนิยมของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาอีกด้านหนึ่งจะพบว่าในช่วงระยะเวลาที่วารสาร "สารสาสน์" ตีพิมพ์ข่าวและบทความเหล่านี้อยู่ระหว่าง พ.ศ. 2484-2485 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คริสตจักรในประเทศไทยกำลังได้รับความเดือดร้อนจากการต่อต้านคริสต์ศาสนาของชาวไทย ซึ่งเป็นผลมาจากการส่งเสริมลัทธิชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามและกรณีพิพาทอินโดจีนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ซึ่งคนไทยในขณะนั้นมองว่าคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาของฝรั่งเศส จึงทำให้คริสตจักรไม่ต้องการได้ตอบด้วยวิธีการรุนแรง หากคริสตจักรแสดงการต่อต้านหรือมีท่าทีได้ตอบที่ไม่เหมาะสมต่อนโยบายของรัฐบาลก็จะยิ่งทำให้สภาพการณ์ของคริสตจักรในประเทศไทยเลวร้ายลงกว่าเดิม

ผลสืบเนื่องจากการประกาศรัฐนิยมในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนาม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงครามพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในพ.ศ. 2487 และรัฐบาลของพันตรีควง อภัยวงศ์ขึ้นมาทำหน้าที่บริหารประเทศแทน ได้ยกเลิกประกาศรัฐนิยม แต่อิทธิพลของรัฐนิยมบางประการก็ยังคงอยู่ในสังคมไทยสืบเนื่องต่อมาจนถึงทุกวันนี้ เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปในช่วงประกาศรัฐนิยมก็ยากที่จะกลับคืนมาเหมือนดังเดิม

หลังการประกาศรัฐนิยมฉบับที่ 9 ในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาภาษาเวียดนามลดความสำคัญลงไปเรื่อยๆ มีการใช้สื่อสารกันน้อยลง ผู้ที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ เด็กรุ่นต่อมาต้องเรียนภาษาไทยที่โรงเรียน ภาษาไทยจึงเป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น ทำให้ความแตกฉานในภาษาเวียดนามลดลง เมื่อมีการใช้ภาษาไทยมากขึ้น การติดต่อสื่อสารกับคนภายนอกชุมชนก็ทำได้สะดวกและมากขึ้น จึงทำให้ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในชุมชนเหล่านี้หลายคนไปมีครอบครัวกับคนภายนอกชุมชน ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติของคริสตจักรในช่วงเวลานั้น ซึ่งไม่อนุญาตให้ผู้ทีนับถือคริสต์ศาสนาไปแต่งงานกับคนต่างศาสนา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากบิชอปเป็นเฉพาะราย คนเหล่านี้จึงไม่สามารถจัดพิธีแต่งงานอย่างถูกต้องตามหลักคริสต์ศาสนาในโบสถ์ได้ มีผลทำให้ไม่สามารถรวมพิธีทางคริสต์ศาสนาและเมื่อเสียชีวิตก็สามารถ

ฝั่งศพนในสุสานร่วมกับศพอื่นๆ ต้องนำศพไปฝังนอกสุสาน เพราะในสมัยนั้นถือว่าผู้ที่ไม่ได้แต่งงานในโบสถ์โดยมีบาทหลวงเป็นผู้ประกอบพิธีแต่งงานให้ ถือว่า“เป็นบาปหนัก”¹

สำหรับการแต่งกาย หลังการประกาศรัฐนิยมฉบับที่ 10 ชุดเวียตนามมีคนแต่งน้อยลงทุกที แม้ว่าต่อมาได้มีการยกเลิกประกาศรัฐนิยมแล้วก็ตาม สตรีที่เคยใส่ชุดเวียตนามไปโบสถ์ในวันอาทิตย์ก็เปลี่ยนไปใส่ผ้าถุงหรือผ้าซิ่น และในเวลาต่อมาคนรุ่นใหม่ก็เปลี่ยนไปใส่กระโปรงแทน เนื่องจากการตัดเย็บชุดเวียตนามสิ้นเปลืองผ้ามากกว่าและมีวิธีการตัดเย็บที่ค่อนข้างซับซ้อน อีกทั้งช่างที่ตัดเย็บเป็นก็ค่อยๆ สิ้นอายุชั้ยกันไป การใส่ผ้าถุงหรือผ้าซิ่นจึงมีความสะดวกมากกว่า รวมถึงชุดเวียตนามที่ใส่ในชีวิตประจำวัน ที่เป็นกางเกงขาก๊วยหรือกางเกงแพรก็เหลือแต่คนรุ่นเก่าที่ใส่ คนรุ่นต่อมาก็ค่อยๆ เลิกไปใส่กางเกงตามสากลนิยมแทน เพราะมีความทันสมัยมากกว่า

สำหรับการเคี้ยวหมาก คนรุ่นต่อมาก็เคี้ยวหมากน้อยลงเรื่อยๆ เนื่องจากการเคี้ยวหมากทำให้ฟันดำและไม่ถูกสุขอนามัยตามที่รัฐบาลในสมัยนั้นรณรงค์ จึงเหลือแต่คนรุ่นเก่าที่เป็นผู้ใหญ่และผู้สูงอายุซึ่งไม่สามารถเลิกเคี้ยวหมากได้

2.กรณีพิพาทอินโดจีนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส

จอมพล ป.พิบูลสงครามก็ยังคงปลูกฝังลัทธิชาตินิยมมาโดยตลอด ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การสร้างโรงเรียนยุวชนทหาร เพื่อฝึกหัดเด็กชายให้มีความกล้าหาญและยอมสู้ตายในสมรภูมิ² การใช้บทละคร เพื่อเร้าใจประชาชนให้ตื่นตัวในการรักษาชาติ เกิดความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษและสวดติดยกย่องความยิ่งใหญ่ของชนชาติไทย³ เช่น บทละครเรื่องเลือดสุพรรณ คีตกกลาง เจ้าหญิงแสนหวี ฯลฯ และยังมีบทเพลงปลุกใจอีกมาก ดังตัวอย่าง เช่น บทเพลงจากบทละครเรื่องราชนมู ซึ่งมีเนื้อร้องว่า

รักเมืองไทย	ชูชาติไทย
ทนบำรุงให้รุ่งเรือง	สมเป็นเมืองของไทย
เราชาวไทยเกิดเป็นไทย	ตายเพื่อไทย (ซ้ำ)
ไม่เคยอ่อนน้อม	เราไม่ยอมแพ้ใคร
ศัตรูใจกล้า	มาแต่ทิศใด

¹ คือบาปที่ถือว่าทำผิดร้ายแรง เช่น การฆ่าคนอื่นตาย การฆ่าตัวเองตาย การล่วงประเวณี และการไม่เข้าร่วมพิธีทางคริสต์ศาสนาที่เป็นวันบังคับของคริสตจักร ได้แก่ วันพระเยซูทรงบังเกิด สิ้นพระชนม์ และทรงกลับคืนชีพ เป็นต้น.

²สุจิต บุญบงการ. (2519). อำนาจทางการเมืองของผู้นำทหารไทยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจอมพล ป.พิบูลสงคราม กับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในสมบัติ จันทรวงศ์ และรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. รักเมืองไทย เล่ม 1. หน้า 114.

³อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายยศ ชันวารชร. (2514). หน้า 166.

มาชมของไทย

คงจะได้เห็นดี¹

นอกจากนี้รัฐบาลยังใช้วิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์เป็นสื่อกลางจากรัฐบาลไปสู่ประชาชน เพื่อโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้เกิดความรักชาติ และมีความรู้สึกคล้อยตามแนวทางที่รัฐบาลกำหนด² โดยจัดให้มีรายการสนทนา "มัน-คง" ทางวิทยุกระจายเสียงของกรมโฆษณาการ ซึ่งดำเนินรายการโดยนายสังข์ พัดโนทัย และนายคงศักดิ์ ขำศิริ รายการนี้จัดเป็นประจำทุกวันเพื่อเผยแพร่ลัทธิชาตินิยม และชักชวนประชาชนให้ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล³

เมื่อพ.ศ. 2483 จอมพล ป.พิบูลสงครามในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศได้เรียกร้องดินแดนอินโดจีนที่ไทยเสียไปตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคืนมาจากฝรั่งเศส ซึ่งในขณะนั้นฝรั่งเศสกำลังทำสงครามกับเยอรมันในภาคพื้นยุโรป และมีท่าทีจะแพ้สงคราม ไทยถือโอกาสยื่นคำร้องขอให้ฝรั่งเศสกำหนดเส้นเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงใหม่ โดยพิจารณาตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งถือร่องน้ำลึกเป็นหลักในการปักปันเขตแดน แต่ทางฝรั่งเศสก็คัดค้านเรื่อยมาโดยอ้างภาวะติดพันสงครามกับเยอรมันในยุโรป จนกระทั่งฝรั่งเศสต้องเผชิญกับปัญหาการคุกคามของญี่ปุ่นในอินโดจีนและเหตุการณ์ในอินโดจีนก็ตึงเครียดขึ้นเรื่อยๆ ฝรั่งเศสจึงได้ทาบตามขอทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกับไทย ซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงครามเห็นว่าในสภาพการณ์เช่นนี้ถ้าญี่ปุ่นมีชัยในอินโดจีน จะทำให้อินโดจีนตกอยู่ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่นแทนฝรั่งเศส ทำให้รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามตัดสินใจยื่นข้อเสนอมให้ฝรั่งเศส 3 ประการ⁴ ดังนี้

- 1.วางแนวเส้นเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงให้เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ
- 2.ปรับปรุงเขตแดนให้เป็นไปตามธรรมชาติ คือให้ถือว่าแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีน ตั้งแต่ทิศเหนือมาจดทิศใต้ จนถึงเขตแดนกัมพูชา โดยให้ฝ่ายไทยได้รับดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงตรงข้ามหลวงพระบางและปากเซคืนมา
- 3.ขอให้ฝรั่งเศสรับรองว่า ถ้าอินโดจีนเปลี่ยนอธิปไตยไปฝรั่งเศสจะคืนอาณาเขตลาวและกัมพูชาให้แก่ไทย

¹เทียมจันทร์ อ้าแหว. (2520). บทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม(พ.ศ. 2475-2487). หน้า 167.

²แถมสุข นุ่มนนท์. (2548). เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ยุคเชื้อผู้นำชาติพันธุ์. หน้า 75.

³สังข์ พัดโนทัย. (2499). ความนึกในกรงขัง. หน้า 208-214.

⁴คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี กล่าวแก่มวลชนชาวไทยโดยทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2483. (2483 , 29 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 57 (แผนกฤษฎีกา) ภาค 2. หน้า 197.

จากข้อเสนอดังกล่าว ผลก็คือฝรั่งเศสปฏิเสธเนื่องจากฝรั่งเศสเข้าใจว่าญี่ปุ่นสนับสนุน 'ไทย' แต่ฝรั่งเศสยังคงยืนยันขอทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกับไทยโดยมีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันซึ่งกันและกัน แต่จอมพล ป.พิบูลสงครามก็ปฏิเสธการทำกติกาสัญญา และใช้ลัทธิชาตินิยมปลุกกระแสให้ เกิดในหมู่ประชาชนชาวไทย เพื่อเรียกร้องดินแดนอินโดจีนที่ไทยเสียไปตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคืนจากฝรั่งเศส จนกระทั่งบรรดานิสิต นักศึกษา นักเรียน องค์กรต่างๆ และประชาชนทั้งในพระนครและต่างจังหวัดมีความคิดที่คล้อยตามแนวคิดนี้ โดยมีการเดินขบวนเพื่อเรียกร้องดินแดนคืน²

สำหรับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คณะกรรมการจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ให้การสนับสนุนนโยบายเรียกร้องดินแดนไทยคืนจากฝรั่งเศสของจอมพล ป.พิบูลสงคราม โดยจัดงาน "แสดงตำนานปลุกใจประชาชนให้ทราบถึงเรื่องฝรั่งเศสรังแกไทย เมื่อ ร.ศ. 112 " ในวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2483 ที่วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ เพื่อให้ประชาชนทำบุญสมทบทุนในการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส³

จนกระทั่งมีการกระทบกระทั่งกันระหว่างชายแดนไทยกับอินโดจีนของฝรั่งเศส โดยต่างฝ่ายต่างกล่าวว่าฝ่ายตนถูกรุกรานก่อน และในที่สุดเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 เครื่องบินของอินโดจีนฝรั่งเศสบินล่อลวงล้ำเขตแดนไทย แล้วทิ้งระเบิดถูกสถานีตำรวจ ที่จังหวัดนครพนม ทำให้ตำรวจบาดเจ็บ 3 นาย และราษฎรบาดเจ็บ 3 คน เป็นผู้หญิง 1 คน ผู้ชาย 1 คน และเด็กผู้หญิง 1 คน ซึ่งไทยถือว่าเป็นการรุกรานล่อลวงละเมิดอธิปไตย รัฐบาลได้ประกาศให้ชาวฝรั่งเศสไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดก็ตามเดินทางออกนอกราชอาณาจักรไทยภายใน 24 ชั่วโมง⁴ หลังจากฝรั่งเศสทิ้งระเบิดที่จังหวัดนครพนม ในวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 ข้าหลวงประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ออกคำชี้แจงข้าราชการและประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้ทราบสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งเกิดความเคียดแค้นฝรั่งเศส⁵

¹ กองบรรณสาร, กต. บันทึกการสนทนาระหว่างรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศและอัครราชทูตฝรั่งเศส, ประจำวันที่ 17 กรกฎาคม 2483.

² เทียมจันทร์ อ่ำแหวน. (2520). เล่มเดิม. หน้า 175.

³ มท.2.2.9/11. (2483, 30 ตุลาคม). คณะกรรมการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รายงานเรื่องได้มีการชุมนุมชน ณ วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ แสดงตำนานปลุกใจประชาชนให้ทราบถึงเรื่องฝรั่งเศสรังแกไทย เมื่อ ร.ศ.112.

⁴ กรมตำรวจ. (2483, 28 พฤศจิกายน). คำสั่งที่ 6/2483. เรื่องจัดการแก่คนเชื้อชาติฝรั่งเศสในบางกรณี.

⁵ มท.2.2.9/10. (2483, 5 ธันวาคม). ที่ ม.16192/2483. ข้าหลวงประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาออกคำชี้แจงชักชวนข้าราชการและประชาชนให้ทราบเหตุการณ์และปฏิบัติในขณะที่สถานการณ์อยู่ในระหว่างคับขัน.

ระหว่าง พ.ศ. 2484-2488 โรงเรียนในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถูกสั่งปิด เนื่องจากเป็นโรงเรียนของโบสถ์คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งชาวไทยในเวลานั้นมองว่าคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาของฝรั่งเศส และบางโบสถ์มีบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ดูแล ทำให้นักเรียนในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามได้รับความเดือดร้อน ต้องไปหาที่เรียนตามโรงเรียนของวัดพระพุทธศาสนาใกล้ๆ บ้าน เช่น นักเรียนในชุมชนวัดแม่พระบังเกิด บ้านปลายนา ต้องไปเรียนที่โรงเรียนวัดกระโดนทอง หรือโรงเรียนวัดบ้านแพน หรือโรงเรียนวัดรางจระเข้ แล้วแต่ที่บ้านของนักเรียนอยู่ใกล้โรงเรียนใดก็ไปเรียนที่โรงเรียนนั้น¹ และนักเรียนในชุมชนวัดพระยาสามองค์ เกาะใหญ่ ต้องไปเรียนที่โรงเรียนวัดท่าซุง เป็นต้น² ทำให้นักเรียนที่นับถือคริสต์ศาสนาเหล่านี้ไม่ได้เรียนหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา รวมทั้งต้องเสียเวลาและมีความลำบากในการเดินทางไปโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนของวัดพระพุทธศาสนาบางแห่งอยู่ไกลมากต้องนั่งเรือไปเรียน³

สภาพชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาขาดความมั่นคงในการดำรงชีวิต เนื่องจากบาทหลวงชาวฝรั่งเศสซึ่งเป็นผู้ดูแลโบสถ์และชุมชน ถูกตำรวจเชิญตัวให้ไปอยู่ที่กรุงเทพฯ เพราะเกรงว่าจะเป็นแนวที่ห้าของฝรั่งเศส ทำให้ชาวชุมชนขาดหลักอันเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ นอกจากนี้การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไปชักชวนให้เปลี่ยนศาสนา มีผลทำให้คนในชุมชนหวาดกลัวและไม่แน่ใจว่าถ้าไม่เปลี่ยนศาสนาแล้วจะเป็นภัยแก่ตนเองและครอบครัวหรือไม่

การประกอบพิธีทางคริสต์ศาสนา ต้องเป็นไปอย่างระมัดระวังและปฏิบัติเงียบๆ ภายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ ไม่มีการตีระฆังที่โบสถ์เพื่อเป็นสัญญาณเรียกสมาชิกในชุมชนมารวมกันในการประกอบกิจกรรมใดๆ ต่อมาเมื่อสถานการณ์คลี่คลายสมาชิกในชุมชนก็เริ่มประกอบพิธีทางคริสต์ศาสนาร่วมกันในโบสถ์อีก⁴

¹ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ สม.10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

²วิมล รื่นหาญ. (2548, 13 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ 36/2 หมู่ 1 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ สม.10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴อำพัน ทิวไผ่งาม. (2547, 27 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์ ที่ 89/691 ซอยนวมินทร์ 81 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.

ปฏิภรียาของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนคร ศรีอยุธยาที่มีต่อกรณีพิพาทอินโดจีน

สภาพภายในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในช่วงกรณีพิพาทอินโดจีน ชาวชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถูกทางราชการและคนไทยพุทธเพ่งเล็งว่าเป็นพวกเดียวกับฝรั่งเศส และเกรงว่าชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามเหล่านี้จะเป็นแนวที่ช่วยให้ฝรั่งเศส เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามมีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ซึ่งเนื่องมาจากหลักความเชื่อทางคริสต์ศาสนา ทำให้ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามต้องอยู่กันอย่างระมัดระวังตน และอยู่อย่างเงียบๆ

การที่ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามส่วนใหญ่มีความเคร่งครัดในหลักคำสอนของคริสต์ศาสนามาก ถึงแม้ว่าทางราชการมาชักชวนด้วยวิธีข่มขู่แกมบังคับให้เปลี่ยนจากการนับถือคริสต์ศาสนาไปเป็นพระพุทธศาสนา รวมทั้งเหตุการณ์ที่บาทหลวงชาวฝรั่งเศสถูกตำรวจเชิญไปที่กรุงเทพฯ ส่งผลให้ขวัญและกำลังใจของชาวชุมชนเหล่านี้เสียไป แต่ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่ก็ยังยืนยันที่จะไม่เปลี่ยนศาสนา มีบางรายที่ยอมเปลี่ยนศาสนาเพราะความเกรงกลัวและถูกบังคับจากทางราชการ แต่เมื่อเหตุการณ์คลี่คลายลงและบาทหลวงบวรชาติกลับมาจากเวียดนาม ในต้นปี พ.ศ. 2485 ผู้ที่ยอมเปลี่ยนศาสนา เพราะถูกบังคับจากทางราชการก็มาสารภาพผิดต่อบาทหลวงบวรชาติ¹ จากการถูกรีดรอนสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาของชาวไทยคริสต์ในครั้งนี้ถึงกับมีผู้ไปร้องเรียน ทำให้พลตำรวจตรีดุสิตเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจมีคำสั่งให้ท้องที่ทั่วไปสอดส่องระมัดระวัง โดยกวาดขันให้ระงับการเสียดสี ขู่เข็ญ หรือบังคับในเรื่องศาสนา²

ปฏิภรียาของคริสต์จักรที่มีต่อกรณีพิพาทอินโดจีน

เมื่อมีกระแสต่อต้านคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเกิดขึ้นในเมืองไทย เนื่องจากกรณีพิพาทอินโดจีน คริสต์จักรมิได้มีท่าทีได้ตอบต่อกระแสดังกล่าวอย่างรุนแรง แต่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามคำสั่งหรือประกาศของทางราชการ ดังที่มีการเชิญตัวบาทหลวงฝรั่งเศสทั่วราชอาณาจักรมารวมอยู่ที่กรุงเทพฯ ภายใน 24 ชั่วโมง ซึ่งบาทหลวงก็ปฏิบัติตามคำสั่งแต่โดยดี และมีการแต่งตั้งบาทหลวงเทพวันทซึ่งเป็นบาทหลวงชาวไทยทำหน้าที่แทนบิชอปแปร์รอสเป็นการชั่วคราว ตั้งแต่วันที่

¹อัมพร ตริราร. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สดสวาสดี. ที่ สม. 6 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

²อัมพร ตริราร. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สดสวาสดี. ที่ สม. 6 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³ประกาศกรมตำรวจ เรื่องการปฏิบัติของประชาชนในบางกรณี. (2484, 4 กุมภาพันธ์). *ประมวลวัน*. 6(15087) : 1, 5 และ 22.

15 มกราคม พ.ศ.2484¹ เมื่อเห็นว่าเหตุการณ์คงยังไม่สงบ ดังนั้นในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2484 คณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสจึงเดินทางออกนอกประเทศเพื่อไปปฏิบัติกิจทางศาสนาในดินแดนอื่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นดินแดนในอินโดจีน เว้นแต่บิชอปแปร์รอส และบาทหลวงอีก 2-3 คน ที่ยังคงอยู่ในกรุงเทพฯ²

อย่างไรก็ตามหากมีแนวคิดหรือปฏิกิริยาใดของรัฐหรือมวลชนที่ไม่ถูกต้องต่อคริสต์ศาสนา ทางคริสตจักรก็ใช้วิธีการเขียนประกาศหรือบทความชี้แจงลงในวารสาร "สารสาสน์" ของคริสตจักรเพื่อเผยแพร่ให้สังคมไทยรับทราบ ดังที่ปรากฏว่ามีการพิมพ์คำชี้แจงเกี่ยวกับคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกว่า

"ศาสนาคริสต์เป็นกะโหลก อันแปลว่าสากล คือไม่เป็นของชาติหนึ่ง ชาติใด...และ...บาทหลวงทุกๆ รูปที่เข้ามาทำการเผยแพร่พระศาสนาในประเทศไทย ก็ดีหรือในประเทศอื่นๆ ก็ดี ไม่มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือเป็นองค์การณของ คณะการเมืองใดๆ เลย..."³

อีกทั้งยังมีการเขียนบทความลงในวารสาร"สารสาสน์"เรียกร้องความชอบธรรมในการนับถือศาสนาตามที่ระบุในรัฐธรรมนูญมาตรา 13 ว่า

"บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการถือศาสนาหรือลัทธิใดๆ และย่อมมีเสรีภาพในอันที่จะปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่พลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน"⁴ แต่ให้ชาวไทยที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกวางตนอยู่ในความสงบ

ไม่ได้ตอบด้วยความรุนแรง ดังในบทความ"หน้าบรรณาธิการ" ที่ว่า

"...คริสตศาสนิกชนทั้งหลายต้องอดทน ให้แบบฉบับอันดีเสมอและให้อภัยในการเข้าใจผิดของผู้อื่น พยายามให้เหตุผลโดยสุภาพในเมื่อมีโอกาส ให้ทำความดีเพื่อชะนะความชั่วทั้งมวล ถึงแม้จะได้รับผลตอบแทนในทางตรงกันข้ามก็ตาม"⁵

รวมทั้งมีการเผยแพร่ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับกรณีพิพาทอินโดจีนให้อ่านได้ทราบความเคลื่อนไหวทั้งฝ่ายไทยและฝรั่งเศส เช่น ข่าว"ฝรั่งเศสว่าญี่ปุ่นสนับสนุนให้ไทยเรียกดินแดนคืน"

¹มิสซังกรุงเทพฯ. (1941,กุมภาพันธ์). สารสาสน์. 25 : 106.

²มิสซังกรุงเทพฯ. (1941,กุมภาพันธ์). หน้าเดิม.

³สวัสดิ์ ธุดาว. (1941, มกราคม). คริสตมามกชนชาวไทยรักชาติหรือไม่. เล่มเดิม. หน้า 2-5.

⁴หน้าบรรณาธิการ. (1941, กุมภาพันธ์). สารสาสน์. 25(2) : 117.

⁵หน้าบรรณาธิการ. (1941, กุมภาพันธ์). หน้าเดิม.

"รัฐบาลแถลงปฏิเสธข่าวลือว่าไทยยกทหารบุกอินโดจีน" และ "ผู้แทน 60 นายยื่นความจำนงต่อนายกรัฐมนตรีขอสมัครอยู่แนวหน้า"¹ เป็นต้น

ผลสืบเนื่องจากการณิพิพาทอินโดจีนในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แม้ว่ากรณีพิพาทอินโดจีนจะสงบไปแล้วในช่วงต้นปี พ.ศ. 2484 ก็ตาม แต่ก็ยังส่งผลสืบเนื่องต่อวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในเวลาต่อมา เช่น เมื่อโรงเรียนในชุมชนเหล่านี้ถูกสั่งปิด เด็กๆ ต้องไปเรียนที่โรงเรียนของวัดพระพุทธศาสนาเป็นเวลาหลายปี ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่ออกไปมีปฏิสัมพันธ์กับชาวไทยพุทธ ซึ่งแต่เดิมคนในชุมชนไม่ค่อยมีการติดต่อกับชุมชนภายนอก² หลังจากที่นักเรียนในชุมชนต้องเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนของวัดพระพุทธศาสนา ทำให้ชุมชนเปิดรับสังคมภายนอกมากขึ้น และเริ่มเปิดรับวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยพุทธเข้ามาในแนวความคิด เช่น การไปมีครอบครัวกับคนต่างศาสนา และความเชื่อเรื่องบุญกรรม เป็นต้น ซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและแนวปฏิบัติในวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในเวลาต่อมา แม้ว่าจะไม่ถูกต้องตามหลักคริสต์ศาสนาก็ตาม

จะเห็นได้ว่าการประกาศรัฐนิยม และนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อกรณีพิพาทอินโดจีนระหว่างไทยกับฝรั่งเศสมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางด้านภาษา การแต่งกาย การปฏิบัติพิธีทางคริสต์ศาสนา และความมั่นคงในการดำเนินชีวิต

อย่างไรก็ตามในระหว่าง พ.ศ. 2482-2504 ยังมีการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้มาจากสาเหตุทั้ง 2 ประการดังกล่าว แต่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยตรง การเปลี่ยนแปลงนั้นก็คือการเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบอาชีพ

¹ข่าวในประเทศไทย. (1940, ตุลาคม). สารสาสน์. 24(10) : 589.

²ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทร์แจ่ม สดสวาสดี. ที่ ฆ.10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

ความเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพทำประมงในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การทำประมงเป็นอาชีพที่ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความถนัดและส่วนใหญ่ยึดเป็นอาชีพสืบทอดมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ แต่ในช่วงเวลาหลังจาก พ.ศ. 2491 เป็นต้นมาเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงซึ่งมีผลทำให้ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประกอบอาชีพนี้ลดน้อยลงเรื่อยๆ ในเวลาต่อมา

สาเหตุที่ทำให้ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทำประมงน้อยลง

1. ปริมาณสัตว์น้ำลดลง

ในอดีตที่ราบลุ่มภาคกลางโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่ที่มีปริมาณสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์มาก ดังที่ผู้สูงอายุชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ เสนอ เอียงผาสุก อายุ 84 ปี ชาวชุมชนวัดพระคริสต์ประจักษ์ เกาะใหญ่ เล่าว่า

“ปริมาณปลามากทีเดียว ประมาณปี 2486 มากจนกระทั่งเจ้าของ

ไม่รู้ว่าเอาไปทำอะไร มีตั้งแต่ตัวเล็กจนกระทั่งตัวใหญ่ สมัยก่อนกุ้ง ปลา

เยอะมาก จนกระทั่งบางครั้งแม่ค้ารับซื้อไม่หมด”¹

เช่นเดียวกับที่ บุปผา สังขรัตน์ อายุ 84 ปี ชาวชุมชนวัดนักบุญยวงบัพติศตา เจ้าเจ็ด เล่าว่า

“ช่วงเวลาหัวน้ำลด ปลาจะลงเยอะประมาณ 2 เดือน

จับทั้งกลางวันทั้งกลางคืน ไม่มีเวลาพักผ่อนเลย ต้องใช้คนงานเยอะ”²

รวมถึงบันทึกที่บาทหลวงบุญเลิศ ธาราฉัตร อายุ 67 ปี ชาวชุมชนวัดนักบุญยวงบัพติศตา เจ้าเจ็ด ได้เขียนไว้ว่า

“สมัยผมเป็นเด็กเมื่อราวๆ 55 ปีที่แล้ว....ท่านเชื้อไหม ในฤดูที่ปลาอุดม

ในวันหนึ่งเราจับปลาสร้อยได้ถึง 380 ตัน ช่วงเหลือเชื่อนะครับ นับแต่ปลาสร้อย

ไม่นับปลาใหญ่อื่นๆ อีกมากมาย...เราอาจจะได้กุ้งงามๆ ถึง 2-3 ตัน หรือปลาช่อน

ตัวงามๆ คึ่นละ 10-15 ตัน”³

นอกจากนี้จากรายงานประจำปี พ.ศ. 2495 ของกรมประมงทำให้ทราบว่าในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีผู้ประมงทำประมงจำนวน 27 แห่ง ในพื้นที่ทำประมงทั้งสิ้น 10,314 ไร่ เก็บเงินอากรการทำประมงได้ 397,956 บาท⁴

¹ เสนอ เอียงผาสุก. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

² บุปผา สังขรัตน์. (2548, 18 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 12 หมู่ 6 ตำบลบ้านแถว อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³ บาทหลวงวรยุทธ กิจบำรุง. (2541). เล่มเดิม. หน้า 81-82.

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเป็นสิ่งยืนยันให้เห็นว่า ในสมัยก่อนนั้นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีปริมาณสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์มากจนกระทั่งมีผู้ทำประมงรายใหญ่ถึง 27 แห่ง ซึ่งไม่นับผู้ทำประมงรายย่อยอีกมากมายที่ไม่มีเงินลงทุนเพียงพอที่จะประมูลพื้นที่ เพื่อผูกขาดทำประมงด้วยเครื่องมือขนาดใหญ่ แต่ในเวลาต่อมาสัตว์น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีปริมาณลดลงเรื่อยๆ ซึ่งทำให้ผู้ที่ประกอบอาชีพประมงต้องเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นในที่สุด ดังที่ ลัดดา ศรีเจริญ อายุ 74 ปี ชาวชุมชนวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน กล่าวว่า

“ประมาณปี 2500 คนญวนก็เลิกหาปลาแล้ว เพราะปลาน้อยลง”²

จากประโยคที่ ลัดดา ศรีเจริญ กล่าวว่า หมายถึงผู้ที่ทำประมงรายใหญ่ด้วยเครื่องมือทำประมงที่ต้องลงทุนสูง เช่น กะบัง เพราะเมื่อทำแล้วจับปลาได้ปริมาณน้อยทำให้ไม่คุ้มกับการลงทุน

ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความคิดเห็นว่าการที่สัตว์น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีปริมาณลดลงมีสาเหตุมาจากการสร้างเขื่อนและทำนบ การสร้างถนน การใช้สารเคมีในการจับปลา การใช้ไฟฟ้าช็อต และการใช้ยากำจัดศัตรูพืช แต่ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาลดลงมาจากการสร้างเขื่อนเจ้าพระยา ดังที่ โรอี ห่อทอง อายุ 78 ปี ชาวชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา กล่าวว่า

“ตั้งแต่เขาส่งเขื่อนชัยนาท³ ปลามันก็หมด”⁴

และเสนอ เอียงผาสุก อายุ 84 ปี ชาวชุมชนวัดพระคริสตประจักษ์ เกาะใหญ่ กล่าวว่า

“ก่อนหน้าสร้างเขื่อนเจ้าพระยา ในฤดูน้ำหลากน้ำจะท่วมทุ่งนา

ทุกปีทำให้ปลาเข้าไปวางไข่ในทุ่งนาได้ และปลาบางชนิด เช่น ปลาสวาย ปลาสังกะวาด ฯลฯ จะว่ายทวนกระแสน้ำขึ้นไปวางไข่ทางตอนเหนือ เมื่อวางไข่แล้วก็จะว่ายตามน้ำลงมา แต่เมื่อสร้างเขื่อนเจ้าพระยาแล้วน้ำก็ไม่ท่วมเข้าไปในทุ่งนาอีก ปลาจึงว่ายน้ำเข้าไปวางไข่ในทุ่งนาไม่ได้ และปลาที่ต้องไปวางไข่ทางตอนเหนือก็ไม่สามารถไปวางไข่ได้เนื่องจากมีเขื่อนกั้นอยู่ปริมาณปลาก็ลดลง”¹

¹มท. 0201. 2.1.58/3. เรื่องรายงานประจำปี 2495 ของกรมประมง. หน้า 12,14.

²ลัดดา ศรีเจริญ. (2548,16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์. ที่ ช.10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³หรือเขื่อนเจ้าพระยา ตั้งอยู่ที่ตำบลบางหลวง อำเภอมือง จังหวัดชัยนาท เริ่มก่อสร้างในเดือนมกราคม พ.ศ.2495 เปิดประตูน้ำให้เรือสัญจรไปมาได้ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2499 และสำเร็จสมบูรณ์ใน พ.ศ. 2502.

⁴โรอี ห่อทอง. (2548,23 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์ ที่ 2 หมู่ 10 ตำบลลำภาลม อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

สำหรับปลาที่ต้องว่ายทวนกระแสน้ำขึ้นไปวางไข่ทางตอนเหนือไม่สามารถวางไข่บริเวณท้ายเขื่อน เนื่องจากสิ่งแวดล้อมบริเวณท้ายเขื่อนไม่เหมาะสมต่อการวางไข่ เพราะมีปริมาณน้ำน้อยและปลามาแออัดเป็นจำนวนมาก² ในปัญหาดังกล่าวนี้นักตรวจสอบเศรษฐกิจของธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและวิวัฒนาการได้รายงานเสนอต่อคณะรัฐบาลใน พ.ศ. 2503 ดังนี้

"สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการวางผังและออกแบบสร้างเขื่อน ได้แก่ การไม่ทำบันไดให้ปลาข้าม โดยเฉพาะที่เขื่อนชัยนาทซึ่งทำให้สูญเสียปลาไปเป็นจำนวนมาก ในประเทศไทยพลเมืองบริโภคปลากันมาก และการประมงน้ำจืดยังต้องส่งเสริมอีกไม่น้อย การทำให้ปลาไม่สามารถว่ายขึ้นไปวางไข่ทางต้นน้ำ จึงเป็นความเสียหายอันใหญ่หลวง"³

ในกรณีการไม่สร้างบันไดปลาที่เขื่อนเจ้าพระยานั้น กรมประมงได้ทำการสำรวจและเสนอต่อกรมชลประทานว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีบันไดปลาด้วยเหตุผลดังนี้

"นับแต่กรุงเทพฯ จนถึงจังหวัดพิษณุโลกมีพันธุ์ปลาในแม่น้ำเจ้าพระยาเหมือนกัน ดังนั้น การจะตั้งเขื่อนที่ใดในลำน้ำเจ้าพระยาก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใส่บันไดปลาให้ปลาทางท้ายน้ำขึ้นไปเหนือน้ำ การอพยพย้ายถิ่นของปลาจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งนั้นเป็นเรื่องของภายในเฉพาะท้องถิ่น"⁴

อย่างไรก็ตามปัญหาปริมาณปลาลดจำนวนลง คงมิใช่เกิดจากการสร้างเขื่อนเจ้าพระยาเพียงประการเดียว ยังมีปัจจัยอื่นที่เป็นสาเหตุสำคัญทำให้ปริมาณปลาลดจำนวนลง ซึ่งกรมประมงได้สรุปไว้มีดังนี้ ประการแรก สถานที่ที่จับสัตว์น้ำตื้นเขินและลดจำนวนลงมาก ประการที่สอง ปลาไม่มีที่อาศัยพักไข่และเลี้ยงตัวอ่อน ประการที่สาม จำนวนพลเมืองเพิ่มขึ้นจาก 8 ล้านคนเมื่อ 20 ปีก่อน เป็น 23 ล้านคนใน พ.ศ. 2502 จึงทำให้ความต้องการเพิ่มขึ้น และประการที่สี่ การประกาศห้ามจับสัตว์น้ำไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะราษฎรยังฝ่าฝืนกฎหมาย⁵

นอกจากการสร้างเขื่อนเจ้าพระยาจะส่งผลให้การประกอบอาชีพประมงของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาลดจำนวนลงแล้ว ยังมีสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งคือการประกาศใช้พระราชบัญญัติการประมง

¹ เสนอ เอียงผาสุก. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทร์แจ่ม สุตสวัสดิ์ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

² การสำรวจและสอบสวนชีวิตประวัติปลาบริเวณท้ายเขื่อนเจ้าพระยา. (2500, กรกฎาคม). วารสารการประมง. 10(3):454.

³ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2503). โครงการพัฒนาการของรัฐสำหรับประเทศไทย (คำแปล) รายงานของคณะสำรวจเศรษฐกิจของธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและวิวัฒนาการ. หน้า 62.

⁴ ชาวการประมง. (2502, มกราคม). วารสารการประมง. 12(1):114.

⁵ เสียบ พรหมภักดี. (2502, เมษายน). การรักษาพันธุ์ปลาน้ำจืด. วารสารการประมง. 12(2):152.

2.พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490

พระราชบัญญัติการประมงที่มีใช้อยู่เดิม คือพระราชบัญญัติค่าน้ำ ศก 120 เป็นพระราชบัญญัติที่ประกาศใช้มานานแล้วตั้งแต่ครั้งสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411-2453) ทำให้มีข้อบัญญัติบางประการที่ไม่เหมาะสมกับยุคสมัย¹ แม้ว่าต่อมาจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ. 2472 และ พ.ศ. 2483 แล้วก็ตาม

ในพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 กำหนดให้ผู้ประมงพื้นที่ผูกขาดทำประมงในพื้นที่ซึ่งทางราชการกำหนด เช่น การทำกะบัง เป็นต้น นอกจากต้องเสียเงินอากรแก่รัฐบาลตามจำนวนที่ประมงไว้แล้ว ยังต้องเสียค่าบูรณะที่จับสัตว์น้ำให้แก่ทางราชการอีกร้อยละ 10 ของเงินอากรที่ประมงได้² และผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ทำประมงในพื้นที่อนุญาตตามที่ทางราชการกำหนด เช่น ที่อนุญาตทำโพงพาง และที่อนุญาตทำกรำ เป็นต้น นอกจากต้องเสียเงินอากรค่าที่อนุญาตแล้วยังต้องเสียเงินอากรค่าเครื่องมือที่ใช้จับสัตว์น้ำอีกด้วย³

นอกจากนี้กรมประมงยังเห็นว่าการทำโพงพางเป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ จึงได้เสนอให้กระทรวงเกษตรประกาศระเบียบและหลักเกณฑ์การลดจำนวนโพงพางลงใน พ.ศ. 2491 โดยอนุญาตให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตทำอยู่ก่อนแล้วได้ทำต่อไป แต่ผู้รับอนุญาตจะต้องขออนุญาตทำติดต่อกันทุกปี ถ้าปีต่อมาไม่ขออนุญาตก็จะไม่ได้รับอนุญาตอีก และห้ามโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ทายาทหรือผู้หนึ่งผู้ใด ส่วนผู้ที่ไม่เคยขออนุญาตทำโพงพางมาก่อนก็จะไม่ได้รับอนุญาตให้ทำเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีการกำหนดขนาดช่องตาของอวนให้มีขนาดกว้างไม่ต่ำกว่า 2 เซนติเมตร และยังประกาศกำหนดระยะเวลาห้ามทำประมงด้วยเครื่องมือทุกชนิดในระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคมถึงสิ้นเดือนสิงหาคมของทุกปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่สัตว์น้ำทุกชนิดเริ่มวางไข่⁴

จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มีการกำหนดกฎเกณฑ์ในการจับสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นและชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพประมงของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเมื่อปริมาณสัตว์น้ำลดลงเนื่องจากการสร้างเขื่อนเจ้าพระยา ตั้งแต่ พ.ศ. 2499 กรมชลประทานได้ปิดแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อทำทอเก็บน้ำ⁵ จึงส่งผลให้ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต้องเลิกประกอบอาชีพประมง โดย

¹(2) สร.0201.94.7/2. ที่ 40717/2483. (2483, 10 ตุลาคม). เรื่องประกาศยกเว้นการเก็บอากรค่าน้ำจังหวัดต่างๆ.

²เลียบ พรหมภักต.(2502). เล่มเดิม. 12(2):147.

³เลียบ พรหมภักต.(2502).เล่มเดิม. 12(2):148.

⁴เลียบ พรหมภักต.(2502).เล่มเดิม. 12(2):149-150.

⁵ความสำเร็จของเขื่อนเจ้าพระยา.(2499).สารสาสน์. 36(18):503.

เปลี่ยนไปเลี้ยงสุกรเพิ่มขึ้นจากที่เคยเลี้ยงอยู่เดิม สำหรับผู้ที่มีเงินทุนมากพอก็เปลี่ยนไปลงทุนทำอาชีพอื่น เช่น ทำโรงสีข้าว¹ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามผู้ที่ทำประมงรายย่อยในชุมชนไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก็ยังมีเหลืออยู่ เพราะไม่ต้องประสบปัญหาขาดทุนเหมือนกับผู้ที่ทำประมงรายใหญ่ จึงสามารถทำประมงจับสัตว์น้ำเล็กๆ น้อยๆ ควบคู่ไปกับการเลี้ยงสุกร ซึ่งมีรายได้เพียงพอสำหรับยังชีพไปวันหนึ่งๆ²

การยุติการต้มสุราในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

การต้มสุราเป็นอาชีพที่ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่ซึ่งมีฐานะยากจนต้องลักลอบทำ เนื่องจากเป็นสิ่งผิดกฎหมายแต่เป็นรายได้เสริมให้แก่ครอบครัวที่มีสมาชิกจำนวนมาก³ และมีรายได้ช่วยให้มีรายได้เพียงพอสำหรับใช้จ่ายในสิ่งจำเป็นต่างๆ ซึ่งในสมัยก่อนกิจการสุราก็เป็นกิจการที่เอกชนผูกขาดจากรัฐบาล ความเข้มงวดกวดขันในการตรวจตราและจับกุมผู้ฝ่าฝืนต้มสุราเถื่อนจึงยังไม่มีประสิทธิภาพดีเพียงพอ ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงลักลอบต้มสุรากันมาก แต่ต่อมาเมื่อรัฐบาลโอนกิจการสุรามาดำเนินการเองและขยายกิจการสุราไปยังภูมิภาคต่างๆ จึงมีการออกกฎหมายที่มีบทลงโทษรุนแรงขึ้น และมีความเข้มงวดกวดขันในการตรวจตราจับกุมผู้ฝ่าฝืนมากขึ้น ชาวชุมชนไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงต้องยุติการลักลอบต้มสุราไปในที่สุด

สาเหตุที่ทำให้ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต้องยุติการต้มสุรา

1. การตั้งโรงงานสุราของรัฐบาล

แต่เดิมมากิจการสุราก็เป็นกิจการที่เอกชนดำเนินการโดยผูกขาดกิจการนี้จากรัฐบาล ผู้ที่ได้รับมอบการผูกขาดกิจการนี้เรียกว่า “นายอากร” นายอากรต้องเสียเงินอากรเหมาจ่ายรายปีให้แก่รัฐบาล ในแต่ละปีจ่ายมากบ้างน้อยบ้างไม่แน่นอน นายอากรมีสิทธิ์ขาดในการต้มกลั่นสุรา ซื้อขายสุรา เก็บภาษีสุรา และแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ตรวจตราจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับภาษีสุรา ดังนั้นการตรวจตราจับกุมจึงไม่เข้มงวดและการปรับโทษก็ยังไม่รุนแรง จึงทำให้มีการลักลอบต้มสุราเถื่อนอยู่ทั่วไป ใน พ.ศ. 2457 รัฐบาลจึงเปลี่ยนอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมการเก็บภาษี การจำหน่าย และการต้มกลั่นสุรา

¹อำพัน ทิวไผ่งาม. (2547, 27 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สดสวาสดี ที่ 89/691

ชอยนวนมินทร์ 81 ถนนนวนมินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.

²สาคร กิจสำเร็จ. (2547, 27 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สดสวาสดี ที่ 89/971 ชอยนวนมินทร์ 81 ถนนนวนมินทร์ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.

³ครอบครัวชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่มีลูกตั้งแต่ 5-10 คน.

ของนายอากรมาเป็นของเจ้าพนักงาน เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ตรวจตราและปรับโทษสามารถปฏิบัติได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แต่ปรากฏว่ากำลังของเจ้าพนักงานมีไม่เพียงพอ จึงมีการลักลอบต้มสุราเถื่อนอยู่ต่อไป ในการปรับเปลี่ยนอำนาจและหน้าที่นี้ นายอากรยังคงเป็นเจ้าของกิจการสุราและเสียภาษีอากรให้แก่รัฐบาล แต่เปลี่ยนจากการเสียอากรแบบเหมาจ่ายมาเป็นเสียตามจำนวนสุราที่ต้มกลั่นได้¹

ต่อมารัฐบาลเห็นว่าภาษีที่นายอากรจ่ายให้แก่รัฐบาลจากการดำเนินการต้มกลั่นสุราประเทศชาติได้รับผลประโยชน์ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ใน พ.ศ. 2472 รัฐบาลจึงโอนกิจการสุราจากนายอากรมาดำเนินการเอง โดยให้กรมสรรพสามิตเป็นผู้ดำเนินการต้มกลั่นสุราที่โรงงานสุราบางยี่ขัน และใน พ.ศ. 2482 ก็ขยายกิจการสู่ส่วนภูมิภาค เริ่มจากการสร้างโรงงานสุราขนาดใหญ่และทันสมัยที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน พ.ศ. 2484 ดำเนินการสร้างโรงงานสุราที่เชียงใหม่ สงขลา และนครราชสีมา² ต่อมาใน พ.ศ. 2491 รัฐบาลได้โอนกิจการสุราจากกระทรวงการคลังมาอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงอุตสาหกรรม เพื่อให้การดำเนินงานต้มกลั่นสุรามีประสิทธิภาพมากขึ้น³

เมื่อรัฐบาลโอนกิจการสุราจากเอกชนมาอยู่ในความรับผิดชอบของกรมสรรพสามิตและกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งมีการปรับปรุงวิธีผลิตและคุณภาพของสุราให้ดีขึ้นโดยสั่งซื้อเครื่องกลั่นสุราอย่างดีมาจากประเทศฝรั่งเศส และขยายกิจการสุราไปยังส่วนภูมิภาค จึงจำเป็นที่จะต้องควบคุมระบบการผลิตและการจำหน่ายสุราให้มีประสิทธิภาพ เพื่อจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุน

ใน พ.ศ. 2491 กระทรวงอุตสาหกรรมได้กำหนดให้โรงงานสุราต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และส่วนภูมิภาคผลิตสุราตามเป้าหมายที่กระทรวงกำหนด โดยกำหนดให้โรงงานสุรายุทธยาผลิตสุราเดือนละ 6,000 เท หรือ 120,000 ลิตร⁴ และยังมีการรณรงค์ให้ประชาชนทราบโทษของการดื่มสุราเถื่อน โดยการประชาสัมพันธ์ทางวิทยุกระจายเสียงของกรมโฆษณาการ⁵

การตั้งโรงงานสุราของรัฐบาลที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งมีเครื่องจักรในการผลิตที่ทันสมัย การกำหนดปริมาณการผลิตสุราของโรงงานสุราที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเดือนละ 120,000 ลิตร และการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบโทษของการดื่มสุราเถื่อนทางวิทยุกระจายเสียงของกรมโฆษณาการย่อมมีผลกระทบต่อการต้มสุราของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาบ้าง แต่ถึงอย่างไรก็ตามผู้บริโภคที่ยังคงบริโภคสุราจากการต้มสุราของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาก็ยังคงมีอยู่ คือ กลุ่มผู้ใช้แรงงานต่างๆ ซึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอที่

¹(2)สร.0201.91/29. (2492,23 มีนาคม). เรื่องนโยบายเกี่ยวกับการต้มกลั่นสุราและแอลกอฮอล์. หน้า 1.

²(2)สร.0201.91/29. (2492,23 มีนาคม). เรื่องนโยบายเกี่ยวกับการต้มกลั่นสุราและแอลกอฮอล์. หน้า 2-3.

³(2)สร.0201.91/29. (2492,23 มีนาคม). เรื่องนโยบายเกี่ยวกับการต้มกลั่นสุราและแอลกอฮอล์. หน้า 4.

⁴(2)สร.0201.91/29. (2492,23 มีนาคม). เรื่องนโยบายเกี่ยวกับการต้มกลั่นสุราและแอลกอฮอล์. หน้า 5.

⁵(2)สร.0201.91/25. (2491,กรกฎาคม). สุรากับค่าครองชีพของกรมโฆษณาการ.

จะซื้อสุรา“แม่โขง” และ “พญาค่าง” ของโรงงานรัฐบาลมาบริโภคได้เนื่องจากมีราคาแพงมากกว่า ราคาสุราแม่โขงขวดละ 13 บาท¹ ในขณะที่ราคาสุราของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาขวดละ 3 บาท²

แม้ว่าการตั้งโรงงานสุราของรัฐบาลที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการรณรงค์ให้ประชาชนทราบถึงอันตรายในการบริโภคสุราเถื่อน จะไม่ส่งผลต่อการดื่มสุราของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยตรง แต่ก็มีผลทางอ้อมเกิดขึ้นคือ เมื่อมีการตั้งโรงงานสุราขึ้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแล้ว และมีการกำหนดปริมาณการผลิตรายเดือนให้ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ รัฐบาลย่อมต้องตั้งเป้าหมายปริมาณการจำหน่ายให้ได้มากที่สุดเช่นกัน แต่อุปสรรคประการหนึ่งของ การจำหน่ายสุราของรัฐบาลก็คือ ยังคงมีสุราเถื่อนลักลอบจำหน่ายอยู่ ดังนั้นวิธีการที่จะไม่ให้มีสุราเถื่อนจำหน่ายอีกต่อไป จึงจำเป็นต้องใช้กฎหมายที่มีความเข้มงวดมากขึ้น

2. พระราชบัญญัติสุรา พุทธศักราช 2493

กฎหมายที่ว่าด้วยสุรานั้นแต่เดิมเรียกว่า “พระราชบัญญัติภาษีชั้นใน” ซึ่งประกาศใช้มาแล้วหลายฉบับ ได้แก่ กฎหมายภาษีชั้นใน จุลศักราช 1249 พระราชบัญญัติภาษีชั้นในเพิ่มเติม พุทธศักราช 2457 พระราชบัญญัติแก้ไขภาษีชั้นใน พุทธศักราช 2459 พระราชบัญญัติภาษีชั้นในเพิ่มเติม พุทธศักราช 2460 พระราชบัญญัติภาษีชั้นในแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2467 พระราชบัญญัติภาษีชั้นในแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2469 พระราชบัญญัติภาษีชั้นในแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 พระราชบัญญัติภาษีชั้นในแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 (ฉบับที่ 2) พระราชบัญญัติภาษีชั้นใน (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2485 และพระราชบัญญัติภาษีชั้นใน (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2486³

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าแต่เดิมนั้น กิจการสุราเป็นกิจการที่รัฐบาลได้อนุญาตให้เอกชนดำเนินการ ต่อมารัฐบาลจึงได้ดำเนินการเอง ในระหว่างที่รัฐบาลให้เอกชนดำเนินการนั้น การตรวจตราและบทลงโทษผู้ลักลอบดื่มสุราเถื่อนยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จนกระทั่งรัฐบาลได้ดำเนินกิจการสุราเอง มีการพัฒนาระบบการผลิตให้ทันสมัยและปรับปรุงคุณภาพของสุราให้ดีขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายสุราให้รัดกุมและเคร่งครัดยิ่งขึ้น

กฎหมายสุราที่มีการปรับปรุงบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนให้รุนแรงขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้ผู้ฝ่าฝืนเกรงกลัวได้แก่ พระราชบัญญัติภาษีชั้นใน (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2486 ซึ่งระบุโทษผู้จำหน่ายสุรา

¹(2)สร.0201.91/25. ที่ น.1339/2491. (2491,19 พฤษภาคม). การเพิ่มราคาสุราปรุงพิเศษของโรงงานสุราบางยี่ขัน.

²ไพโรจน์ สังขรัตน์. (2548,13 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 8 หมู่ 11 ตำบลลำภาลม อำเภอมะนังนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

³อุเทพ เทพสิทธิ์. (2497). พระราชบัญญัติสุรา ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2496. หน้า 1-2.

เดือนไว้ให้ปรับไม่เกิน 1,000 บาท จำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ สำหรับผู้ครอบครองสุราเถื่อนมีโทษปรับไม่เกิน 500 บาท¹ และสำหรับผู้ทำและจำหน่ายเชื้อสุรามีโทษปรับไม่เกิน 200 บาท²

พระราชบัญญัติฉบับต่อมาคือ พระราชบัญญัติสุรา พุทธศักราช 2493 ได้ระบุโทษของผู้ทำหรือมีภานะหรือเครื่องกลั่นสำหรับทำสุราไว้ในครอบครอง ต้องโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 5,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าขายสุราที่ทำด้วยต้องโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ³ โทษของผู้จำหน่ายสุราจะปรับไม่เกิน 500 บาท สำหรับผู้ทำหรือขายเชื้อสุรามีโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท⁴ และสำหรับผู้นำเชื้อสุราไว้ในครอบครองมีโทษปรับไม่เกิน 200 บาท⁵

จากพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนี้ จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติภาษีชั้นใน (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2486 แม้ว่ามีโทษปรับผู้ฝ่าฝืนเป็นเงินจำนวนมากในช่วงเวลานั้นก็ตาม แต่พระราชบัญญัติสุรา พุทธศักราช 2493 ยิ่งมีความชัดเจนมากขึ้นและบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนก็รุนแรงมากขึ้น ประกอบกับการตรวจจับเข้มงวดมากขึ้นกว่าสมัยก่อน บรรดาชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ดื่มสุรายาจึงต้องเลิกการประกอบอาชีพนี้ไปในที่สุด ดังที่ ไพโรจน์ สังขรัตน์ อายุ 72 ปี ชาวชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา กล่าวว่

“สรรพสามิตมาจับแทบทุกวัน ทำกันแทบไม่ได้ เลยต้องเลิก”⁶

เมื่อชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยายุติการดื่มสุราแล้วก็ยังคงประกอบอาชีพเลี้ยงสุกรต่อไป และมีบ้างที่ยังคงหาปลาเล็กๆ น้อยๆ

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาใน พ.ศ. 2482-2504 นอกจากจะมีสาเหตุมาจากการประกาศรัฐธรรมนูญ และนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อกรณีพิพาทอินโดจีนระหว่างไทยกับฝรั่งเศสแล้ว ยังมีสาเหตุมาจากปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและความอยู่รอดของคนในชุมชนดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่งผลให้เอกลักษณ์

¹พระราชบัญญัติภาษีชั้นใน (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2486. (2486). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 60 พ.ศ. 2486 แผนกกฎหมาย ภาค 1. หน้า 255.

²พระราชบัญญัติภาษีชั้นใน (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2486. (2486). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 60 พ.ศ. 2486 แผนกกฎหมาย ภาค 1. หน้า 256.

³อุเทศ เทพสิทธิ์า. (2497). พระราชบัญญัติสุรา ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2496. หน้า 8.

⁴อุเทศ เทพสิทธิ์า. (2497). พระราชบัญญัติสุรา ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2496. หน้า 10.

⁵อุเทศ เทพสิทธิ์า. (2497). พระราชบัญญัติสุรา ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2496. หน้า 11.

⁶ไพโรจน์ สังขรัตน์. (2548, 13 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 8 หมู่ 11 ตำบลลำภา ล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

ของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีมาแต่ดั้งเดิมในด้าน วัฒนธรรมประเพณี ศาสนา และการประกอบอาชีพต้องเปลี่ยนแปลงไป เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ เกิดกรณีพิพาทอินโดจีน เมื่อ พ.ศ. 2484 โรงเรียนของวัดในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาถูกปิดทำให้เด็กๆ ต้องไปเรียนที่โรงเรียนวัดของพระพุทธศาสนา สังคมของ ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงค่อยๆ เปิดกว้างมากขึ้น ประกอบ กับการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพทำให้ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรี อยุธยาต้องยุติการทำประมงและการต้มสุรา ดังนั้นในปลายทศวรรษ 2490 ชาวชุมชนวัดนักบุญยวง บัปติस्ता เจ้าเจ็ด และชาวชุมชนวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน บางส่วนก็เริ่มทยอยออกจากชุมชนไปหา งานทำในกรุงเทพฯ

บทที่ 5

ความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504

ความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีมาในอดีตจนถึง พ.ศ. 2504 เป็นวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับคริสต์ศาสนาโดยตลอด ซึ่งขึ้นอยู่กับความเคร่งครัดของคริสตจักรที่มีบาทหลวงเป็นสื่อกลางในการนำแนวทางของคริสตจักรมาถ่ายทอดให้แก่ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีโบสถ์และโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอด

ความสืบเนื่องของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อ สายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504

ในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คริสต์ศาสนายังคงเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่สำคัญของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยตลอด ดังนั้นโบสถ์จึงยังคงเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของชุมชนเรื่อยมา ในระหว่าง พ.ศ. 2482-2504 โบสถ์ของชุมชนบางแห่งเริ่มทรุดโทรม ต้องซ่อมแซม และในชุมชนบางแห่งมีการสร้างโบสถ์หลังใหม่แทนโบสถ์หลังเก่าที่คับแคบและทรุดโทรม

โบสถ์ในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504

วัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา

หลังจากที่โบสถ์หลังใหม่สร้างเสร็จใน พ.ศ. 2434 ก็มีการซ่อมแซมเล็กๆ น้อยๆ เป็นครั้งคราวมาโดยตลอด จนกระทั่งในระหว่าง พ.ศ. 2498-2499 จึงมีการซ่อมแซมครั้งใหญ่ เนื่องจากผนังโบสถ์กำลังจะพัง¹

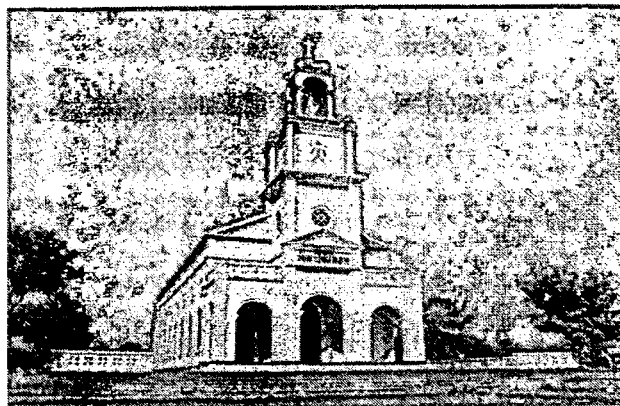
วัดนักบุญยวงบัปติस्ता เจ้าเจ็ด

หลังจากสร้างวัดนักบุญยวงบัปติस्ता เจ้าเจ็ด หลังใหม่เสร็จแล้วได้มีพิธีเปิดในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2474 โบสถ์หลังนี้ได้ใช้ประกอบพิธีทางศาสนาของชาวชุมชนเรื่อยมา

¹ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 166.

จนกระทั่งใน พ.ศ. 2499 ได้มีการทาสีโบสถ์ใหม่อีกครั้งและจัดพิธีฉลอง 25 ปี ของวัดนักบุญยวงบีปติस्ता เจ้าเจ็ด ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2499 โดยบิชอปแปร์รอส เป็นประธานในพิธีฉลอง¹

วัดมารีย์สมภพ บ้านแพน

ภาพประกอบ 18 ภาพวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน
ที่มา : ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ

เดิมตั้งอยู่ที่บ้านปลายนา มีชื่อว่า “วัดแม่พระบังเกิด” ต่อมาบาทหลวง บัวราชต์ผู้ปกครองดูแลโบสถ์แห่งนี้ ได้ย้ายโบสถ์จากบ้านปลายนามาอยู่ที่บ้านแพน โดยได้สร้างบ้านพักบาทหลวงขึ้นใน พ.ศ. 2496 และใช้เป็นโบสถ์ชั่วคราว² หลังจากนั้นใน พ.ศ. 2498 การสร้างโบสถ์หลังใหม่จึงเริ่มขึ้น โบสถ์หลังนี้เป็นโบสถ์ก่ออิฐถือปูน โดยได้รับเงินบริจาคมาจากผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาในที่ต่างๆ และชาวชุมชนได้ร่วมมือกันออกแรงช่วยในการก่อสร้างส่วนหนึ่ง³ เมื่อสร้างเสร็จแล้วมีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2499 โดย บิชอป หลุยส์ โชแรง⁴ (Louis Chorin ; Bishop of Polistilos) เป็นประธานในพิธี โบสถ์หลังใหม่นี้มีชื่อว่า “วัดมารีย์สมภพ บ้านแพน”⁵

¹ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 22.

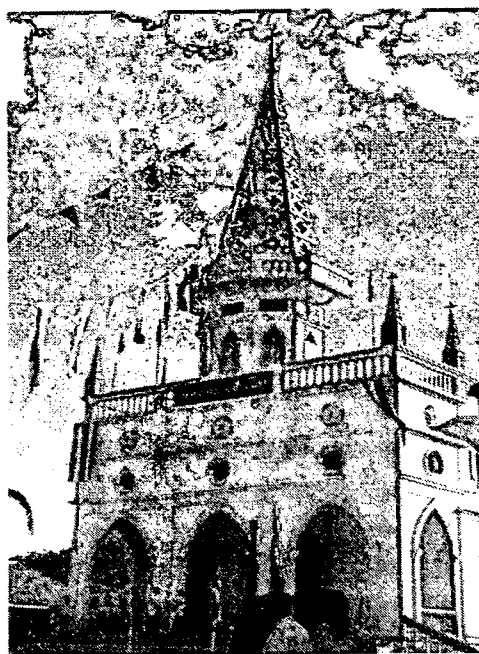
²ไปเสกวัดมารีย์สมภพที่บ้านแพน. (1956). สารสาสน์. (17):474.

³อนุสรณ์งานเสกวัดมารีย์สมภพ ตำบลบ้านแพน อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 19 สิงหาคม 1956. (2499). หน้า 15.

⁴เป็นชาวฝรั่งเศส เดินทางมาถึงไทยเมื่อ 31 ธันวาคม พ.ศ.2455 ได้รับแต่งตั้งเป็นบิชอปเมื่อ 10 กรกฎาคม พ.ศ.2490 เป็นผู้ที่ได้เข้าร่วมประชุมสภาสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 ที่กรุงโรม.

⁵ข่าวมิสซังกรุงเทพฯ. (1956). สารสาสน์. (15):414.

วัดพระคริสตประจักษ์ เกาะใหญ่

ภาพประกอบ 19 ภาพวัดพระคริสตประจักษ์ เกาะใหญ่

ที่มา : สารสาสน์. (1957, 5 มิถุนายน). (11) : 242.

เดิมชื่อ"วัดพระยาสามองค์" โบสถ์หลังนี้เป็นโบสถ์ไม้สร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. 2431 ต่อมาจำนวนสมาชิกของชุมชนเพิ่มขึ้น โบสถ์มีสภาพทรุดโทรมในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2499 บาทหลวงอัมโบรซิโอ¹ (Ambrosio) ได้สร้างโบสถ์หลังใหม่เป็นโบสถ์ก่ออิฐถือปูน โดยอาศัยแรงงานจากชาวชุมชนวัดพระยาสามองค์ เกาะใหญ่ โบสถ์หลังนี้จึงสร้างเสร็จและมีพิธีเปิดเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2500 โดยบิชอป หลุยส์ ซาแวง มาเป็นประธานในพิธี และภรรยาของอัครราชทูตเวียดนามประจำประเทศไทยในสมัยนั้นเป็นผู้เปิดป้ายชื่อโบสถ์ซึ่งมีชื่อว่า "วัดพระคริสตประจักษ์"²

ความศรัทธาและความเคร่งครัดในคริสต์ศาสนาของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504

หลังจากการประกาศรับญัตติเหตุการณ์กรณีพิพาทอินโดจีน ชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะนั้น แต่ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่

¹เป็นบาทหลวงชาวไทยเชื้อสายโปรตุเกส.

²ข่าวมิสซังกรุงเทพฯ. (1957). สารสาสน์. 11:242.

ยังคงเลื่อมใสศรัทธาในพระเจ้า และเคร่งครัดในการปฏิบัติตามหลักความเชื่อทางคริสต์ศาสนา ดังปรากฏว่าในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการสวดมนต์ ในครอบครัวอย่างพร้อมเพรียงกันทุกเช้า-ค่ำ การไปร่วมพิธีมิสซาในวันอาทิตย์และวันสำคัญทาง คริสต์ศาสนา การไปร่วมงานสมโภชโบสถ์ประจำปี การไปร่วมพิธีมิสซาในวันเติงและวันระลึกถึง บรรพบุรุษ รวมทั้งยังปฏิบัติตามข้อห้ามต่างๆ ของคริสตจักรอย่างเคร่งครัด ได้แก่ ห้ามรับประทาน เนื้อสัตว์ในวันศุกร์ ห้ามแต่งงานกับคนต่างศาสนา และห้ามไปร่วมงานของชาวพุทธหรือชมหรสพ ต่างๆ

สิ่งสำคัญที่ส่งเสริมให้ชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรี อยุธยา มีความศรัทธาและเคร่งครัดในการนับถือคริสต์ศาสนา คือ การที่บาทหลวง บิดามารดาและ ผู้ใหญ่ในชุมชนประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กๆ ในชุมชนปฏิบัติตาม รวมทั้งยังมีการ เข้มงวดกวดขันในการประพฤติปฏิบัติตนของเด็กๆ ประกอบกับในสมัยนั้นเทคโนโลยีและการสื่อ สารยังไม่เจริญก้าวหน้า ไม่มีสิ่งจูงใจให้คนไปสนใจและให้ความสำคัญในเรื่องอื่น¹

ในสมัยก่อนการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2505-2508) คริสตจักรมีความ เคร่งครัดมากและปรากฏอย่างชัดเจน ดังในประกาศของสำนักพระสังฆราชกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2492 มีใจความว่า

"ทางสำนักพระสังฆราชกรุงเทพฯ ขอแจ้งให้ชนชาว
การอลิกทุกคนทราบว่า การแสดงตนเป็นพุทธมามกะเป็นการ
ปฏิเสธพระศาสนาคริสต์ดั้งเดิมโดยตรง จึงเป็นสิ่งที่ชนการอลิกจะ
ทำไม่ได้เป็นอันขาด ผู้ใดไปทำ ผู้นั้นถูกพระอาชญาโทษ ต้อง
ขาดจากสมาชิกภาพของพระศาสนจักร"²

และชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาก็กล่าวถึงความเข้มงวดของ คริสตจักรเช่นกัน ดังที่เสนอ เอียงผาสุก อายุ 84 ปี ชาวชุมชนวัดพระคริสต์ประจักษ์ เกาะใหญ่ กล่าวว่

"สมัยก่อนคนญวนมีโอกาสแต่งงานกับคนไทยน้อยมาก
พระศาสนจักรไม่เปิด พ่อแม่ห้าม ความสัมพันธ์กับคนศาสนาอื่น
ไม่ค่อยมี การไปร่วมพิธีกรรมต่างๆ ของชาวพุทธ ไปไม่ได้ เขามิงาน
มีลีก ถ้าไปดูมา พ่อเจ้าวัดรู้ ตีด้วยไม้เรียว ตั้งแต่สังคายนาวาติกัน
ครั้งที่ 2 จึงเปิดรับทุกอย่าง"¹

¹ พยอม แสงทอง. (2548, 10 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. ที่ 15 หมู่ 10 ตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

² ประกาศของสำนักพระสังฆราชกรุงเทพฯ เรื่อง คริสตดั่งค์แสดงตนเป็นพุทธมามกะไม่ได้. (1948, 8 สิงหาคม). สารสาสน์. 28(8):295.

อย่างไรก็ตามความเคร่งครัดของคริสต์จักรก็มีการปรับเปลี่ยน เพื่อให้เกิดความผ่อนคลายแก่ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ดังที่ปรากฏว่ามีประกาศของสันตะปาปาปิโอ ที่ 12 เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2500 ให้บาทหลวงและผู้ที่ยืนถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกปรับเปลี่ยนเวลาในการอดอาหาร เพื่อเตรียมตัวสำหรับการถวายมิสซาและรับศีลมหาสนิทจากเวลาเที่ยงคืน มาเป็นอดอาหารแข็งและแอลกอฮอล์ 3 ชั่วโมง สำหรับเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ 1 ชั่วโมง ก่อนการรับศีลมหาสนิททุกครั้ง²

การปรับเปลี่ยนข้อปฏิบัติดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของสังคมโลก ที่ให้ความสำคัญกับความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ความเจริญทางด้านจิตใจเสื่อมถอยลง คริสต์จักรจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนหลักปฏิบัติ เพื่อให้ผู้นับถือคริสต์ศาสนาสามารถปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป³

จากนั้นมาคริสต์จักรก็เริ่มมีการผ่อนคลายความเคร่งครัดในการปฏิบัติตนของผู้นับถือคริสต์ศาสนาตามหลักความเชื่อทางคริสต์ศาสนามากขึ้น ดังเช่น การประกาศของบิชอปอนุญาตให้ผู้นับถือคริสต์ศาสนารับประทานเนื้อสัตว์ในวันศุกร์ที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2502 ได้ เนื่องจากตรงกับวันปิยมหาราช⁴ และต่อมาคริสต์จักรก็อนุญาตให้ผู้นับถือคริสต์ศาสนาแต่งงานกับคนต่างศาสนาได้ โดยไม่ต้องเปลี่ยนมานับถือคริสต์ศาสนา ในขณะเดียวกันชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก็เริ่มมีการแต่งงานกับคนต่างศาสนามากขึ้น ดังเช่นในครอบครัวของเทียมและแปง ทิวไผ่งาม ชาวชุมชนวัดमारियัมภพ บ้านแพน ซึ่งมีบุตรและธิดาจำนวน 9 คน ในจำนวนนี้มีสถานภาพโสด 2 คน สมรส 7 คน ในจำนวนบุตรและธิดาที่สมรส 7 คนนี้ มีสมรสกับผู้นับถือคริสต์ศาสนาเพียง 2 คนเท่านั้น อีก 3 คน สมรสกับคนต่างศาสนาที่เปลี่ยนมานับถือคริสต์ศาสนาภายหลัง และอีก 2 คนสมรสกับคนต่างศาสนาที่ไม่เปลี่ยนมานับถือคริสต์ศาสนา⁵

¹ เสนอ เอียงผาสุก. (2548, 16 มกราคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

² ข้อกำหนดของสมเด็จพระสันตะปาปาปิโอที่ 12 เกี่ยวกับการอดอาหารก่อนรับศีลมหาสนิท. (1957, 5 กรกฎาคม). *สาสสน์*. 37(13):298-299.

³ เสรี พงศ์พิศ. (2527). *เล่มเดิม*. หน้า 208-209.

⁴ ชาวมิชซัง. (1959, 20 ตุลาคม). *สาสสน์*. 39 (20):528.

⁵ อำพัน ทิวไผ่งาม. (2547, 14 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวาสดี. ที่ 89/691 ซอยนวนมิตร 81 ถนนนวนมิตร แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.

ความสืบเนื่องทางการศึกษาในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2482-2504

เมื่อเกิดกรณีพิพาทอินโดจีนโรงเรียนในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถูกปิดทั้งหมด จนกระทั่งเมื่อจอมพล ป.พิบูลสงครามพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โรงเรียนเหล่านี้ต่างก็ทยอยเปิดดำเนินการ และมีการพัฒนาโรงเรียนให้ดีขึ้น โดยมีการขยายชั้นเรียน ปรับปรุงและสร้างอาคารเรียนเพิ่มเติม ตลอดจนมีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และยังคงจัดสอนหลักคำสอนทางคริสต์ศาสนาในโรงเรียนเหมือนเดิม

โรงเรียนของวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา

ใน พ.ศ. 2484 มีการเปลี่ยนชื่อโรงเรียนจาก “โรงเรียนประชาชน” เป็น “โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์” สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4¹

โรงเรียนของวัดนักบุญยวงบัปติस्ता เจ้าเจ็ด

ใน พ.ศ. 2484 ทางราชการได้ออกคำสั่งปิดโรงเรียนวัดนักบุญยวงบัปติस्ता เนื่องจากเหตุผลการเมืองจากกรณีพิพาทอินโดจีน² เด็กต้องไปเรียนที่โรงเรียนของวัดเจ้าเจ็ดนอกซึ่งอยู่ไกลจากชุมชนวัดนักบุญยวงบัปติस्ता เจ้าเจ็ด ผู้ปกครองจึงไปร้องเรียนต่อนายอำเภอเสนา³ โรงเรียนที่ถูกปิดจึงเปิดเป็นโรงเรียนประชาบาล⁴ ให้ชื่อว่า “โรงเรียนสิทธิวิทยาสถาน” ต่อมาใน พ.ศ. 2495 บาทหลวงมีแชล⁵ (Michel) ได้รับโรงเรียนประชาบาลสิทธิวิทยาสถานคืนมา จึงขออนุญาตกระทรวงศึกษาธิการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นใหม่เป็นโรงเรียนราษฎร์ ใช้ชื่อว่า “โรงเรียนประสาธศิลป” ได้รับอนุญาตให้เปิดสอนตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2495 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 เป็นต้นมา ใน พ.ศ. 2497 ขออนุญาตเปิดสอนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3⁶ และสร้างอาคารเรียนเป็นอาคาร

¹ ป้ายนิเทศประวัติโรงเรียนยอแซฟอยุธยา ที่โรงเรียนยอแซฟอยุธยา เลขที่ 30 หมู่ 11 ตำบลลำภาแล อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

² เป็นความขัดแย้งระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในกรณีการเรียกร้องดินแดนอินโดจีนของฝรั่งเศสที่เคยเป็นของไทยกลับคืนมา จนกระทั่งลุกลามเป็นสงครามขึ้น ระหว่าง ธันวาคม พ.ศ. 2483 – มกราคม พ.ศ. 2484 ซึ่งส่งผลกระทบต่อโบสถ์และโรงเรียนของคริสตศาสนิกายโรมันคาทอลิก ที่ถูกรัฐบาลไทยมองว่าเป็นเครื่องมือในการขยายอำนาจทางการเมืองของประเทศฝรั่งเศส.

³ อนุสรณ์โรงเรียนประสาธศิลป โรงเรียนรับรางวัลพระราชทาน ระดับมัธยม ปีการศึกษา 2537. (2537). หน้า 18.

⁴ “โรงเรียนที่ประชาชนร่วมกันจัดตั้งขึ้นและบำรุงด้วยเงินมา ชื่อกรหรือเงินอื่นใดก็ตามแต่จะหาได้.

⁵ เป็นบาทหลวงชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม.

⁶ เทียบเท่ากับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542.

ไม้ชั้นเดียวเพิ่ม 1 หลัง และใน พ.ศ. 2500 บาทหลวงมีแชลได้สร้างอาคารเรียนเพิ่มอีก 1 หลัง เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว เมื่อสร้างอาคารเรียนหลังนี้เสร็จแล้วได้ขออนุญาตเปิดสอนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4¹ จากนั้นใน พ.ศ. 2501 ได้ขออนุญาตเปิดสอนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5-6²

สำหรับจำนวนนักเรียนและครู ใน พ.ศ. 2495 มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 จำนวน 150 คน มีครูจำนวน 5 คน³

โรงเรียนของวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน

ใน พ.ศ.2483 เมื่อเกิดเหตุการณ์กรณีพิพาทอินโดจีน โรงเรียนถูกสั่งปิดกิจการเป็นเวลาหลายปี นักเรียนต้องไปเรียนที่โรงเรียนของพระพุทธศาสนา ผู้ปกครองบางคนที่มีฐานะดีก็ส่งลูกๆ ไปเรียนที่กรุงเทพฯ จนกระทั่งวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2488 จึงเปิดทำการสอนใหม่ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ และเปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น “โรงเรียนราษฎร์บำรุงศิลป์” สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ต่อมาในวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2492 จึงรื้ออาคารเรียนทั้งสองหลังมาปลูกที่ บ้านแพน⁵

ภาพประกอบ 20 ภาพโรงเรียนราษฎร์บำรุงศิลป์
ที่มา : 60 ปี โรงเรียนราษฎร์บำรุงศิลป์. (2547). ปกหน้าด้านใน.

¹เทียบเท่ากับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542.

²อนุสรณ์โรงเรียนประสาธศิลป โรงเรียนรับรางวัลพระราชทาน ระดับมัธยม ปีการศึกษา 2537. (2537). หน้า 19-20.

³อนุสรณ์โรงเรียนประสาธศิลป โรงเรียนรับรางวัลพระราชทาน ระดับมัธยม ปีการศึกษา 2537. (2537). หน้า 19.

⁴ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุตสวาสดิ์ ที่ ๓.10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁵60 ปี โรงเรียนราษฎร์บำรุงศิลป์. (2547). หน้าเดิม.

เมื่อรื้ออาคารเรียนมาปลูกที่บ้านแพนได้สร้างเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น จำนวน 1 หลัง สร้างเสร็จทันเปิดเรียนในปีการศึกษา 2493¹ และใน พ.ศ. 2495 จึงขออนุญาตกระทรวงศึกษาธิการขยายชั้นเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1² ในปีนี้มีนักเรียนทั้งหมดประมาณ 100 คน³ ปีต่อมาก็ขยายชั้นเรียนเพิ่มอีกหนึ่งชั้นเรียนจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6⁴ ใน พ.ศ. 2497 ได้สร้างอาคารเรียนเพิ่ม 2 หลัง เป็นอาคารไม้ 2 ชั้น จำนวน 1 หลัง และอาคารไม้ชั้นเดียวจำนวน 1 หลัง รวมอาคารเรียนทั้งหมดมีจำนวน 3 หลัง⁵ และใน พ.ศ. 2498 ได้ขยายอาคารเรียนหลังแรกออกไปอีก 4 ห้องเรียน⁶ ใน พ.ศ. 2499 มีการสร้างอาคารอเนกประสงค์จำนวน 1 หลัง ซึ่งใช้เป็นโรงอาหาร และใน พ.ศ. 2500 สร้างอาคารเรียนเพิ่มอีกจำนวน 1 หลัง เป็นอาคารไม้ 2 ชั้น มี 6 ห้องเรียน รวมเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น จำนวน 3 หลังและอาคารไม้ชั้นเดียวจำนวน 1 หลัง ในพ.ศ. 2501 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก็สำเร็จการศึกษาเป็นรุ่นแรก และใน พ.ศ. 2502 โรงเรียนราษฎร์บำรุงศิลป์ได้รับการรับรองวิทยฐานะเทียบเท่าโรงเรียนรัฐบาลตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6⁷

สำหรับจำนวนนักเรียนและครู ใน พ.ศ. 2488 มีนักเรียนจำนวน 36 คน มีครูจำนวน 2 คน⁸ ใน พ.ศ. 2499 มีจำนวนนักเรียนประมาณ 500 คน⁹ แต่ไม่ได้ระบุจำนวนครู

โรงเรียนของวัดพระคริสตประจักษ์ เกาะใหญ่

ใน พ.ศ. 2483 ได้ขยายห้องเรียนเพิ่มขึ้น และจัดชั้นเรียนแบบสหศึกษาเพื่อประหยัดห้องเรียนและครูผู้สอน พร้อมกับเปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น “โรงเรียนประสิทธิ์สิริศึกษา” เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายรัฐนิยมของรัฐบาลในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม¹⁰ พ.ศ. 2484 ทางราชการได้สั่งปิดโรง

¹60 ปี โรงเรียนราษฎร์บำรุงศิลป์. (2547). หน้าเดิม.

²เทียบเท่ากับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542.

³ลัดดา ศรีเจริญ. (2548, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์ ที่ ๗.10 ตำบลเสนา อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

⁴เทียบเท่ากับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542.

⁵60 ปี โรงเรียนราษฎร์บำรุงศิลป์. (2547). หน้าเดิม.

⁶อนุสรณ์งานเสกวัดมารีย์สมภพ ตำบลบ้านแพน อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 19 สิงหาคม 1956. (2499). หน้า10.

⁷60 ปี โรงเรียนราษฎร์บำรุงศิลป์. (2547). หน้าเดิม.

⁸60 ปี โรงเรียนราษฎร์บำรุงศิลป์. (2547). หน้าเดิม.

⁹อนุสรณ์งานเสกวัดมารีย์สมภพ ตำบลบ้านแพน อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 19 สิงหาคม 1956. (2499). หน้าเดิม.

¹⁰เสนอ อึ้งยงสาธุ. (2548, 10 เมษายน). สัมภาษณ์โดย จันทรแจ่ม สุดสวัสดิ์ ที่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

เรียนเนื่องจากกรณีพิพาทอินโดจีน¹ จากนั้นใน พ.ศ.2488 ได้ขออนุญาตเปิดโรงเรียนใหม่ และเปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนไตรราชวิทยา" สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 พร้อมทั้งปรับปรุงอาคารเรียน² และในระหว่าง พ.ศ. 2496-2503 ได้สร้างอาคารเรียนใหม่เป็นอาคารไม้ 2 ชั้น มีห้องเรียนจำนวน 10 ห้อง และขยายชั้นเรียนปีละ 1 ชั้นเรียน จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3³ พร้อมทั้งมีเรือบริการรับส่งนักเรียนด้วย⁴

สำหรับจำนวนนักเรียนและครู ใน พ.ศ. 2504 โรงเรียนไตรราชวิทยา มีนักเรียนจำนวน 200 คน แต่ไม่ได้ระบุจำนวนครู⁵

โรงเรียนของวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคก

ในช่วงที่เกิดกรณีพิพาทอินโดจีนโรงเรียนถูกสั่งปิดกิจการ นักเรียนต้องไปเรียนที่โรงเรียนของพระพุทธรศาสนา⁶ ใน พ.ศ. 2489 ชาวชุมชนวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคกได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างโรงเรียนขึ้นใหม่เป็นเรือนไม้ทรงปั้นหยา 2 ชั้น หลังคามุงด้วยสังกะสี เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4⁷ และใน พ.ศ. 2502 โรงเรียนขยายชั้นเรียนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3⁸

สำหรับจำนวนนักเรียนและครู ใน พ.ศ. 2489 มีนักเรียนจำนวน 40 คน⁹ และใน พ.ศ. 2497 มีนักเรียนจำนวน 140 คน มีครูจำนวน 5 คน¹⁰

ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 เป็นต้นมาโรงเรียนของวัดในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก็ขยายหรือต่อเติมอาคารเรียนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากสถานที่และห้องเรียนไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นทุกปี แสดงให้เห็นถึงความไว้วางใจและความพึงพอใจของบิดา มารดาหรือผู้ปกครอง¹¹

¹ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 104.

²ว.ล. (2528). หน้าเดิม.

³เทียบเท่ากับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในหลักสูตรพุทธศักราช 2544.

⁴ประวัติวัดพระคริสต์ประจักษ์ เกาะใหญ่. (2526, มกราคม). หน้าเดิม.

⁵รายงานของคณะ M.E.P. ปี 1961. (ม.ป.ป.). รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เล่ม 3 ค.ศ.1933-1963. แปลโดย บาทหลวง ว.ลาร์เก. หน้า 338-339.

⁶อนุสรณ์ 25 ปีฉลองพระสังฆราชยอแซฟสังวาลย์ ศุระสรวงศ์ เปิดและเสกอาคารนักบุญเทเรซา โรงเรียนแสงทองวิทยา. (2531). หน้า 32.

⁷ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 79.

⁸อนุสรณ์ 25 ปีฉลองพระสังฆราชยอแซฟสังวาลย์ ศุระสรวงศ์ เปิดและเสกอาคารนักบุญเทเรซา โรงเรียนแสงทองวิทยา. (2531). หน้า 34.

⁹ว.ล. (2528). เล่มเดิม. หน้า 79.

¹⁰ข่าวมิสซังกรุงเทพฯ. (1954). สารสาสน์. (21) :455.

¹¹โรงเรียนของมิชซังคาทอลิกในประเทศไทย. (1960, 5 พฤศจิกายน). สารสาสน์. ฉบับที่ 40. หน้า 516.

ผลจากความสืบเนื่อง

จากความศรัทธาในพระเจ้าความเคร่งครัดในการปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก และความเข้มงวดกวดขันในการปฏิบัติตนของบาทหลวง พ่อ แม่ และผู้ใหญ่ในชุมชนที่มีต่อเด็กๆ รวมทั้งการศึกษาหลักคำสอนทางคริสต์ศาสนาจากโรงเรียนของวัดในชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้เด็กๆ จากชุมชนหลายคนได้บวชเรียนเป็นบาทหลวงและนักบวชหญิงของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ได้แก่ บิชอปสังวาลย์ ศุระศรางค์ ชาวชุมชนวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคก บาทหลวงบุญเลิศ ธาราฉัตร² ชิสเตอร์บำรุง กิจสำเร็จ³ ชาวชุมชนวัดนักบุญยวงบัพติस्ता เจ้าเจ็ด และบาทหลวงชาญชัย ทิวไผ่งาม⁴ ชาวชุมชนวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน เป็นต้น

สำหรับบาทหลวงบุญเลิศ ธาราฉัตร อดีตผู้อำนวยการองค์การโคเออร์ (COERR) ท่านได้เสียสละชีวิตการเป็นนักบวชของท่านเพื่อรับใช้ผู้ตกทุกข์ได้ยากทั้งชาวไทยและเพื่อนบ้านของไทยตลอดระยะเวลา 20 ปี ในการทำงานในองค์การนี้ สมดังปณิธานของท่านคือ “รักและรับใช้” และดังที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงมีพระราชหัตถเลขาแสดงความยินดีในโอกาสที่บาทหลวงบุญเลิศ ธาราฉัตร มีอายุครบ 60 ปี เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2534 ความว่า

“คุณพ่อบุญเลิศมักจะช่วยเหลือคนอื่นให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ทำเช่นนี้มาตลอดสม่ำเสมอ คุณธรรมย่อมส่งผลให้คุณพ่อสุขสบาย ทั้งกาย

ใจ อันเป็นสิ่งที่เราพลอยยินดีด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในโอกาสวันเกิดครบ

5 รอบ”⁵

ผลงานของบาทหลวงบุญเลิศ ธาราฉัตร เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับประเทศและระดับสากล ดังที่ท่านได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นจตุรตถาภรณ์ช้างเผือก (จ.ช.) เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2525 ได้รับรางวัลสันติภาพสากลจอห์นที่ 23 เมื่อวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2529 จากสมเด็จพระสันตะปาปาจอห์นปอลที่ 2 ในฐานะที่องค์การโคเออร์เป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติภารกิจตามหลักคริสต์ศาสนาต่อ

¹ได้รับแต่งตั้งจากสมเด็จพระสันตะปาปาจอห์นปอลที่ 2 เมื่อ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2529 ให้ดำรงตำแหน่งประมุขแห่งสังฆมณฑลเชียงใหม่.

²เกิดเมื่อ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2474 และเสียชีวิตเมื่อ 28 กันยายน พ.ศ. 2541 รวมอายุ 67 ปี.

³เป็นนักบวชหญิงคณะธิดาพระราชนิมาเรียผู้นิรมล.

⁴เป็นบาทหลวงสังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.

⁵หรือมีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “สำนักงานคาทอลิกสงเคราะห์ผู้ประสบภัยและผู้ลี้ภัย” ก่อตั้งใน พ.ศ. 2521 เป็นหน่วยงานหนึ่งอีกสภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย.

⁶บาทหลวงวรยุทธ กิจบำรุง. (2541). เล่มเดิม. หน้า 56.

มนุษยชาติที่ได้รับความทุกข์ยาก โดยไม่เลือกเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ลัทธิการเมืองและสามารถประสานความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรคาทอลิกกับองค์กรที่มีใช่คาทอลิก ตลอดจนได้รับความร่วมมือจากรัฐบาลไทยเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงสันติภาพจะเกิดขึ้นได้หากได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย และรางวัล Servitor Pacis เมื่อ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2538 จาก Path to Peace Foundation เนื่องจากเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ลี้ภัยทั้งด้านปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต การศึกษา และการบริการสังคมทั้งในประเทศไทยและประเทศต่างๆ¹

นอกจากชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะส่งผลแห่งความศรัทธาและความเคร่งครัดต่อคริสต์ศาสนาโดยลูกหลานจากชุมชนเหล่านี้ไปเป็นบาทหลวงและนักบวชหญิงหลายท่านที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคริสต์ศาสนาและประเทศชาติแล้ว ยังมีลูกหลานของชาวชุมชนไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกหลายคนที่ได้รับการศึกษาสูงขึ้น ตลอดจนมีหน้าที่การงานที่มีประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองในสาขาอาชีพต่างๆ ดังที่ปรากฏและเป็นที่รู้จักในวงการด้านการศึกษา เช่น อาจารย์ชัยณรงค์ มณเฑียรวิเชียรฉาย จากชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา² ฯลฯ

ถึงแม้ว่าคริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิกจะมีการผ่อนคลายเกี่ยวกับความเคร่งครัดบางอย่าง แต่หลักคำสอนของคริสต์ศาสนายังคงเหมือนเดิม อย่างไรก็ตามคริสตจักรก็ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตลอด โดยเฉพาะบทบาททางด้านศาสนาและการศึกษา ด้วยการถ่ายทอดหลักความเชื่อ และการปฏิบัติตามหลักของคริสต์ศาสนา ซึ่งมีโบสถ์และโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอด

¹บาทหลวงวรยุทธ กิจบำรุง. (2541). หน้าเดิม.

²ไพโรจน์ สังขรัตน์. (2548, 13 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์โดย จันทร์แจ่ม สดสวาสดี. ที่ 8 หมู่ 11 ตำบลลำภาลม อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

บทที่ 6

บทสรุป

ชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากในเวียดนามเกิดสงครามแย่งชิงอำนาจในการปกครองและมีการต่อต้านคริสต์ศาสนาอย่างรุนแรง ซึ่งชาวเวียดนามที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก เลือกตั้งถิ่นฐานในดินแดนไทย เนื่องจากพระมหากษัตริย์ไทยทรงเมตตาและทรงให้อิสระในการนับถือศาสนา นิยมตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำหรือลำคลอง และประกอบอาชีพทำการประมง

วิถีชีวิตของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานิยมตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำหรือลำคลอง ประกอบอาชีพทำการประมง เลี้ยงสุกร และต้มสุรา ซึ่งเป็นอาชีพที่ถ่ายทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีความผูกพันกับคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกตั้งแต่เกิดจนตาย มีความศรัทธาและเคร่งครัดในการปฏิบัติตามหลักความเชื่อของคริสต์ศาสนา โดยมีบาทหลวงเป็นผู้ปกครองดูแลชุมชนภายใต้การควบคุมดูแลของคริสต์จักรนิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งมีโบสถ์และโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน

การประกาศรัฐนิยมและนโยบายของรัฐบาลในกรณีพิพาทอินโดจีนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ในสมัยแรกที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้ชุมชนต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตบางประการที่มีมาแต่ดั้งเดิม ในด้านวัฒนธรรมทางภาษา การแต่งกาย การเคี้ยวหมาก และการปฏิบัติตามหลักของคริสต์ศาสนา โรงเรียนของวัดซึ่งมีบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ดูแลก็ถูกสั่งปิด ชาวชุมชนจึงต้องอยู่อย่างสงบและระมัดระวังตัวตลอดเวลา เพราะเกรงจะถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกเดียวกับฝรั่งเศส

นอกจากนโยบายทางการเมืองแล้วยังมีสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกหลายประการ เช่น การสร้างเขื่อนเจ้าพระยาทำให้ปริมาณน้ำลดลง ซึ่งส่งผลกระทบให้ชาวชุมชนต้องเลิกทำการประมง และพระราชบัญญัติสุราที่กำหนดบทลงโทษรุนแรงทำให้ชาวชุมชนที่ต้มสุราเป็นอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวต้องเลิกต้มสุรา

ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในหลายๆด้าน แต่ชาวชุมชนก็ยังคงเลื่อมใสศรัทธาในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกอย่างเคร่งครัด โดยโบสถ์และโรงเรียนยังคงเป็นศูนย์กลางของชุมชน ภายใต้การควบคุม

ดูแลของคริสตจักร ซึ่งบาทหลวงยังคงมีบทบาทสำคัญในการปกครองดูแลการประพฤติปฏิบัติ
 ของคนในชุมชน และคนในชุมชนก็ยังให้ความเคารพเชื่อฟังบาทหลวงเสมอมา หากมีการฝ่าฝืนไม่
 ปฏิบัติตามหลักของคริสต์ศาสนาต้องถูกลงโทษ . ความเคร่งครัดจึงมีส่วนสำคัญทำให้ชุมชนชาว
 ไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังคงสามารถรักษาเอกลักษณ์ของวิถีชีวิต
 ดั้งเดิมไว้ได้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

เอกสารชั้นต้น

เอกสารที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรฐนิยม ฉบับที่ 9 เรื่อง ภาษาและหนังสือกับหน้าที่พลเมือง. ลงวันที่ 24 มิถุนายน 2483.

_____. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรฐนิยม ฉบับที่ 10 เรื่องการแต่งกายของ ประชาชนชาวไทย. ลงวันที่ 15 มกราคม 2484.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 7-8 ร.7 ร.8(ร.7.ร.8.2). เรื่องนายกุหลาบ เสนาจักร กับ นายสนิท สุภาจักร ขอให้ยกเลิกดอกเบี้ยเงินอากร ค่าน้ำผูกขาด (23 มิถุนายน – 10 ตุลาคม 2482).

_____. เอกสารกระทรวงเกษตรธิการ. กส.14/48 เรื่อง กรมรักษาสัตว์น้ำขอบัญชีรายชื่อ เครื่องมือจับสัตว์น้ำต่างๆ ทั้งน้ำจืดและน้ำเค็ม กระทรวงขอไปยังกรมสรรพากรฯ ทำบัญชีส่งมาให้แล้ว.

_____. เอกสารกระทรวงมหาดไทย. มท. 0201.2.1.43 - 2.3.2. เรื่อง รายงานประจำปี 2495 ของกรมประมง (พ.ศ. 2496).

_____. เอกสารสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. มท. 5-9/12. เรื่องการอบรมสั่งสอน ราษฎร. ลงวันที่ 10 มกราคม 2482.

_____. เอกสารแผนกต่างประเทศกองกลางกรมตำรวจ. (1)มท. 3.1.2.10/16 เรื่องตัวบท ต่างๆที่จะใช้เกี่ยวกับการพิจารณา ปัญหาคั่งค้างระหว่างไทย-ฝรั่งเศส. ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 2483.

_____. เอกสารแผนกต่างประเทศกองกลางกรมตำรวจ. (1)มท. 3.1.2.10/16 เรื่องตัวบท ต่างๆที่จะใช้เกี่ยวกับการพิจารณา ปัญหาคั่งค้างระหว่างไทย-ฝรั่งเศส. ลงวันที่ 6 มกราคม 2484.

_____. เอกสารกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2)สร. 0201.45/6 มท. เรื่องตั้งเป็น กรรมการรฐนิยม. ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2482.

_____. เอกสารกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2)สร. 0201.91/29 เรื่องนโยบายเกี่ยวกับการ ต้มกลั่นสุราและแอลกอฮอล์.

- เอกสารกระทรวงเกษตรธิการ. กส.14/46 เรื่อง กรมรักษาสัตว์น้ำขอให้กระทรวง
สั่งให้มณฑลอยุธยาสั่งให้.ผักไห่สอบสวนที่ตั้งที่จับสัตว์น้ำคลองลาน ซึ่งนายกระ
เป็นผู้ผูกขาด.
- เอกสารกระทรวงเศรษฐกิจ. [2]สร 0201.91/14 เรื่องเครื่องตวงสุราของกรมสรรพ
สามิตต์. ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2476.
- เอกสารกระทรวงการคลัง. [2]สร 0201.94.7/2 เรื่องประกาศยกเว้นการเก็บเงิน
อากรค่าน้ำแก่งเครื่องมือบางชนิดในที่บางแห่ง. วันที่ 10 ตุลาคม 2483.
- เอกสารกระทรวงมหาดไทย. (1)มท. 3.1.2.10/97 เรื่องการป้องกันจารกรรม. ลง
วันที่ 27 ธันวาคม 2483.
- เอกสารกระทรวงมหาดไทย. มท. 0201-2.1.58/3 เรื่องรายงานประจำปี 2495 ของ
กรมประมง (พ.ศ. 2494).
- เอกสารกระทรวงมหาดไทย. มท. 2.2-10/5 เรื่องสุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรี
กล่าวแก่พี่น้องชาวไทย. ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2484.
- เอกสารกระทรวงการคลัง. (2)สร. 0201.94.7/3 เรื่องยกเว้นค่าที่อนุญาตจับสัตว์น้ำ.
- เอกสารกระทรวงการอุสาหกรรม. [2]สร 0201.91/25 เรื่องการจำหน่ายสุรา. ลงวันที่ 4
ตุลาคม 2487.
- เอกสารกระทรวงการอุสาหกรรม. [2]สร 0201.91/29 เรื่องนโยบายเกี่ยวกับการต้มกลั่น
สุราและแอลกอฮอล์.
- เอกสารกระทรวงมหาดไทย. (1)มท. 3.1.2.10/6 เรื่องความเคลื่อนไหวของบาทหลวง
โรมันคาทอลิก ด้านชายแดนอินโดจีนฝรั่งเศส. ลงวันที่ 18 กันยายน 2485.
- เอกสารกระทรวงมหาดไทย. (1)มท. 3.1.2.10/6 เรื่องบาทหลวงอิตาเลียนเผยแพร่
ศาสนาโรมันคาทอลิกในภาคอีสาน. ลงวันที่ 24 กรกฎาคม 2485.
- เอกสารกระทรวงมหาดไทย. ที่ ม. 13637/2483 เรื่อง มีงานชุมนุมชนทำบุญ ณ วัด
นิเวศธรรมประวัติ. ลงวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2483.
- เอกสารกระทรวงมหาดไทย. ที่ ม. 16192/2483 เรื่อง ออกคำชี้แจงชักชวน. ลงวันที่ 5
ธันวาคม พ.ศ. 2483.
- เอกสารกระทรวงมหาดไทย. มท. 2.2.10/6 คำแถลงการณ์เกี่ยวแก่ประกาศสงคราม
ต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา. วันที่ 25 มกราคม 2485.
- เอกสารกระทรวงมหาดไทย. มท. 2.2-10/7 คำแถลงนโยบายของคณะรัฐบาล.

- เอกสารมหาดไทย. ที่ มท. 5.1.5/16 เรื่องเปลี่ยนแปลงประวัติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2484 – 2488.
- เอกสารมหาดไทยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ที่ 4175/2484 เรื่อง ให้ดำเนินการแนะนำการแต่งกายสตรี. ลงวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2484.
- เอกสารมหาดไทยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ที่ 5090/2484 เรื่อง ให้ปฏิบัติการชักชวนสร้างอนุสร. ลงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2484.
- เอกสารศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กส 14/46 เรื่องการรักษาสัตว์น้ำขอให้กระทรวงสั่งให้มณฑลอยุธยาสั่งให้อำเภอฝักให้สอบสวนที่ตั้งที่จับสัตว์น้ำในคลองดอนลาน. วันที่ 9 ธันวาคม 2472.
- คำแถลงการณ์ สุนทรพจน์ เรื่องคำแถลงนโยบายของคณะรัฐบาลชุดใหม่ พ.ศ. 2485.
- หนังสือเสนอนายกรัฐมนตรี พระราชนิยม รัฐนิยม เรื่องงดอ่านรัฐนิยมบางฉบับทางวิทยุกระจายเสียง พ.ศ. 2476 – 2485.
- หนังสือจากเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึงประธานกรรมการพิจารณายกเลิกบริษัทหรือองค์การค้าในความควบคุมของรัฐบาล เรื่อง การควบคุม การจำหน่ายและลดราคาสุราโรง และการเพิ่มลดราคาสุราต่างๆ. ลงวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2489.
- ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. กล่องที่ 000026 แฟ้มที่ 3 ของที่ 26. บันทึกเกี่ยวกับวัดต่างๆสมัยพระสังฆราช หลุยส์ เวย์ ค.ศ. 1911.
- กล่องที่ 000109 แฟ้มที่ 4 ของที่ 12. เอกสารรายงานสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี โยเซฟ แปร์รอส ค.ศ. 1936-1947 เรื่อง EXTRAIT DU COMPTE RENDU 1939 (1er Juillet) – 1940 (30 Juin) VICARIAT APOSTOLIQUE DE BANGKOK (SIAM).
- กล่องที่ 000119 แฟ้มที่ 2 ของที่ 6. เอกสารรายงานประจำปีสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี โยเซฟ แปร์รอส ค.ศ. 1910-1947 เรื่อง คำร้องเรียนของชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลงวันที่ 10 มิถุนายน ค.ศ. 1937.
- กล่องที่ 000119 แฟ้มที่ 3 ของที่ 26. หนังสือที่ 287/2487 จากคณะกรรมการอำเภอฝักไห้ ถึง พระสังฆราชมิชซังคาทอลิก กรุงเทพฯ ลงวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2487.
- กล่องที่ 000119 แฟ้มที่ 3 ของที่ 29. หนังสือที่ 2/1944 จากพระสังฆราชมิชซังคาทอลิก กรุงเทพฯ ถึง คณะกรรมการอำเภอฝักไห้ กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2487.

- _____ . **กล่องที่ 000172 แฟ้มที่ 1.** เอกสารรายงานประจำปีสมัยพระสังฆราช หลุยส์ เคลเมนต์ โซแรง ค.ศ. 1947–1964 เรื่อง COMPTE RENDU ANNUEL 1er Juillet 1946 - 30 Juin 1947 VICARIAT APOSTOLIQUE DE BANGKOK.
- _____ . **กล่องที่ 000172 แฟ้มที่ 2.** เอกสารรายงานประจำปีสมัยพระสังฆราช หลุยส์ เคลเมนต์ โซแรง ค.ศ. 1947–1964 เรื่อง COMPTE RENDU ANNUEL 1er Juillet 1947 - 30 Juin 1948 VICARIAT APOSTOLIQUE DE BANGKOK.
- _____ . **กล่องที่ 000172 แฟ้มที่ 3.** เอกสารรายงานประจำปีสมัยพระสังฆราช หลุยส์ เคลเมนต์ โซแรง ค.ศ. 1947–1964 เรื่อง COMPTE RENDU ANNUEL 1er Juillet 1949 - 30 Juin 1950 VICARIAT APOSTOLIQUE DE BANGKOK.
- _____ . **กล่องที่ 000172 แฟ้มที่ 5 ของที่ 14.** เอกสารรายงานประจำปีสมัยพระสังฆราช หลุยส์ เคลเมนต์ โซแรง ค.ศ. 1947–1964 เรื่อง COMPTE RENDU ANNUEL 1er Juillet 1961 - 30 Juin 1962 VICARIAT APOSTOLIQUE DE BANGKOK.
- _____ . **กล่องที่ 000172 แฟ้มที่ 5 ของที่ 11.** เอกสารรายงานประจำปีสมัยพระสังฆราช หลุยส์ เคลเมนต์ โซแรง ค.ศ. 1947–1964 เรื่อง COMPTE RENDU ANNUEL 1er Juillet 1957 - 30 Juin 1958 VICARIAT APOSTOLIQUE DE BANGKOK.

เอกสารที่ตีพิมพ์แล้ว

- กฎกระทรวงธรรมการ ออกตามความในพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478.** (2478,12 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 52. หน้า 1849 – 1867.
- กรมศิลปากร. (2511). ประชุมประกาศ รัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2394 – 2404. คณะสงฆ์วัดอนงค์ราม ในอุปถัมภ์ของนายชำนาญ และ คุณหญิงวลี ยุวบูรณ์. พิมพ์ถวายในงานพระราชทานเพลิงศพ พระมหาโพธิวงศาจารย์ อินทโชตเถระ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 3 พฤศจิกายน 2511.**
- _____ . (2455). **ประชุมกฎหมายประจำศก พระราชบัญญัติ สัญชาติ พระพุทธศักราช 2456.** เล่มที่ 25. ร.ศ. 131. บพ. รก. 37/11.
- บัญชีเพิ่มเติมท้องที่ที่ใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พระพุทธศักราช 2464.** (2464,5 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 38. หน้า 545 – 546.
- พระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมซึ่งประชาชนชาวไทยจักต้องปฏิบัติตาม พุทธศักราช 2484.** (2484,23 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 58. หน้า 1195 – 1198.

พระราชบัญญัติ บำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485. (2485,28 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 59. หน้า 904 – 911.

พระราชบัญญัติ วัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485. (2485,29 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 59. หน้า 1744 – 1749.

พระราชบัญญัติค่าน้ำ ศก 120. (2444,23 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 17. หน้า 936 – 939.

พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2483,4 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา. เล่มที่ 57 ภาค 2. หน้า 517-520.

พระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2483. (2483,20 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา. เล่มที่ 57. ภาค 2. หน้า 1046 – 1052.

พระราชบัญญัติพาณิชย์ (ฉบับที่ 4). (2486,1 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา ภาค 1. เล่มที่ 60. หน้า 247 - 256.

พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2483. (2483,4 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา. เล่มที่ 57. หน้า 514 - 516.

พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2475. (2480,26 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา ภาค 1. เล่มที่ 54. หน้า 333 - 356.

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2). (2485,31 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา. เล่มที่ 60. หน้า 29 - 32.

พระราชบัญญัติสัญญาชาติ พุทธศักราช 2495. (2495,31 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 69. หน้า 103 – 112.

พระราชบัญญัติสัญญาชาติ พุทธศักราช 2495. (2495,31 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 69. หน้า 103 – 112.

พระราชบัญญัติอากรค่าน้ำแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2472. (2472,23 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 46. หน้า 72 – 74.

มานิจ ชุมสาย, ม.ล. (2522). **ประวัติศาสตร์ญวน-ไทยในเรืองเขมร-ลาว.** กรุงเทพฯ: เจริญผล.

ราชกิจจานุเบกษา **รัชกาลที่ 5 เล่มที่ 1 จ.ศ. 1236.** (2540). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ต้นฉบับ.

รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศ แห่งกรุงปารีส เล่ม 1 ค.ศ. 1873-1907. (ม.ป.ป.). แปลโดย ว. ลาร์เก, บาทหลวง. กรุงเทพฯ: ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.

รายงานประจำปีของมิสซังกรุงสยามและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่ง
กรุงปารีส เล่ม 2 ค.ศ. 1908-1932. (ม.ป.ป.). แปลโดย ว. ลาร์เก, บาทหลวง.
กรุงเทพฯ: ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.

รายงานประจำปีของมิสซังกรุงสยามและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่ง
กรุงปารีส เล่ม 3 ค.ศ. 1933-1963. (ม.ป.ป.). แปลโดย ว. ลาร์เก, บาทหลวง.
กรุงเทพฯ: ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.

รายงานประจำปีของมิสซังกรุงสยามและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่ง
กรุงปารีส เล่ม 4 ค.ศ. 1964-1982. (ม.ป.ป.). แปลโดย ว. ลาร์เก, บาทหลวง.
กรุงเทพฯ: ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.

โลเนย์, อาเดรียง. (2542). สยามและคณะมิสชันนารีฝรั่งเศส. แปลโดย ปทุมรัตน์ วงศ์ดนตรี.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

เอกสารชั้นรอง

หนังสือ

กรมประมง. (2498). ปทานุกรมเครื่องมือจับสัตว์น้ำในประเทศไทย. พระนคร: อุดม.

กรมศิลปากร. (2508). ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 9 ภาคที่ 36-39. พระ
นคร: ก้าวหน้า.

กรมศิลปากร. (2529). อักษรานุกรมประวัติศาสตร์ไทย อักษร ค. กรุงเทพฯ: หัตถศิลป์.

กระทรวงมหาดไทย. (2526). ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
อยุธยา: สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. (2521). ญวนอพยพ. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิม พระ
เกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม พระ
ชนมพรรษา 6 รอบ. (2544). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์
และภูมิปัญญาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

คุรุสภา. (2507). ประชุมพงศาวดาร เล่ม 17 ภาคที่ 28-30. พระนคร: องค์การคุรุสภา.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2484). แนวการสร้างชาติและป้องกันประเทศ. พระนคร:
(ม.ป.พ.).

ฉลองวัดนักบุญยอแซฟ. (2500). อยุธยา: สุชาติการพิมพ์.

- ซัชชัย คุ่มทวีพร. (2533). นิภายโรมันคาทอลิก. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย หน่วยที่ 8-15. หน้า 418-429. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมมาธิราช.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2546). อยุธยา : Discovering Ayutthaya, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทยและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ชีวประวัติบรรดามิสชันนารีคณะ M.E.P. 1662-1986 เล่ม 1-2. (ม.ป.ป.). กรุงเทพฯ: ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.
- เดือน คำดี. (2529). การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- แถมสุข นุ่มนนท์. (2544). เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2537). อนัมสยามมิตร. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2504). เวียดนาม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า.
- โบราณราชธานินทร์, พระยา. (2504). เรื่องเกี่ยวกับพระนครศรีอยุธยา. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน ฉาปนกิจนางสุวรรณ เดชะคุปต์. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองธรรม.
- ประวัติพระศาสนจักรสากลและพระศาสนจักรในประเทศไทย. (2510). พระนคร: สำนักงานสารสาสน์.
- पालเลกซ์. (2520). เล่าเรื่องกรุงสยาม. แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ก้าวหน้า.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2506). สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 5. พระนคร: รุ่งเรืองธรรม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2516). สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 11. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองธรรม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2523). สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 16. กรุงเทพฯ: พระจันทร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2527). อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 4 ป-ฤ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทศาลศิลป์การพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2535). สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 23. กรุงเทพฯ: ไทมิตร-การพิมพ์.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2544). สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 25. กรุงเทพฯ: สหมิตร พริ้นติ้ง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2521). ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา.
- ว. สารเก, บาทหลวง. ผู้แปล. (2476). รายงานประจำปีของมิสซังกรุงเทพฯ และมิสซังกรุงเทพฯ ถึง ศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873 – 1982. เอกสารอัดสำเนา.
- วรยุทธ กิจบำรุง, บาทหลวง. (2546). บาทหลวง. กรุงเทพฯ: สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย.
- _____. (2541). คุณพ่อบุญเลิศ ธาราจักร “หน้าที่ของเราคือ รักและการรับใช้”. กรุงเทพฯ: บางปะกอกการพิมพ์.
- วิทยาลัยแสงธรรม. (2533). ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา-สังคายนา วาติกันที่ 2 (พ.ศ. 2098 – พ.ศ. 2508). นครปฐม: วิทยาลัยแสงธรรม.
- ว.ล. (1985). ประวัติวัดคริสตังในจังหวัดอยุธยา. กรุงเทพฯ: ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑล กรุงเทพฯ.
- สงวน อึ้งคง. (2502). สิ่งแรกในเมืองไทย. พระนคร: แพรวพิทยา.
- สมาคมครูโรงเรียนราษฎร์แห่งประเทศไทย. (2514). ประวัติการโรงเรียนราษฎร์ในเมืองไทย และทำเนียบโรงเรียนราษฎร์. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิพร.
- สมโภชน์ อัคระทวิวัฒน์. (2545). ภาพปลาและสัตว์น้ำของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
- สะอาด ไชยวัฒน์. (2519). การศึกษาประวัติศาสตร์เปรียบเทียบงานธรรมทูตของโรมันคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สุริยบรรณ.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, สำนักงาน. (2503). โครงการพัฒนาการของรัฐสำหรับประเทศไทย (คำแปล) รายงานของคณะสำรวจเศรษฐกิจของธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและวิวัฒนาการ. กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์สลากกินแบ่งรัฐบาล.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2503). โครงการพัฒนาการของรัฐสำหรับประเทศไทย. พระนคร: กองการพิมพ์สลากกินแบ่งรัฐบาล.
- สิริรัตน์ ชันธพิน. (2522). ประวัติศาสตร์การเมืองไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย. (2541). **ทำเนียบวัดคาทอลิกในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ.

สุดารา สุจฉายา, บรรณาธิการ. (2538). **อยุธยา ราชอาณาจักรสยาม มรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ**. กรุงเทพฯ: สารคดี.

สุนทร ชุตินทรานนท์, บรรณาธิการ. (2540). **ชีวิตชุมชนริมน้ำ อยุธยา มรดกไทย มรดกโลก**. กรุงเทพฯ: แปลนโมทิฟ.

เสรี พงศ์พิศ. (2527). **คาทอลิกกับสังคมไทย สี่ศตวรรษแห่งคุณค่าและบทเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

เสรี พงศ์พิศ. (2531). **ศาสนาคริสต์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสถียร วิชัยลักษณ์ และ สืบวงศ์ วิชัยลักษณ์. (มปป.) **พระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของบาทหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงสยามตามกฎหมาย ร.ศ. 128**. กรุงเทพมหานคร: นิติเวช.

โสภณา ศรีจำปา. (2543). **รู้จักเวียดนามผ่านภาษาและวัฒนธรรม**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

ส. พลายน้อย. (2523). **ชาวต่างชาติในประวัติศาสตร์ไทย**. กรุงเทพฯ: บารุงสาสน์.

อนุสรณ์งานเสกวัดมารีย์สมภพ. (2499). **อยุธยา: ประเสริฐดิน**.

อนุสรณ์ 25 ปี **ฉลองพระสังฆราชขอแซฟส่วงวาลย์ ศุระสรวงค์ เปิดและเสกอาคารนักบุญเทเรซา โรงเรียนแสงทองวิทยา**. (2531). (ม.ป.พ.).

อนุสรณ์โรงเรียนประสาธศิลปปี **โรงเรียนรับรางวัลพระราชทานระดับมัธยม ปีการศึกษา 2537**. (ม.ป.ป.). (ม.ป.พ.).

อนุสรณ์เสกวัดนักบุญยวง **บัพติศตา**. (1994). กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ.

อุเทศ เทพสิทธิ์า. (2497). **พระราชบัญญัติสุรา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2496 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม)**. กรุงเทพฯ: มิตรไทย.

เอนก นาวิกมูล. (2542). **ฝรั่งในเมืองสยาม**. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

วารสารและบทความ

กรมประมง. (2500, กรกฎาคม). **ข่าวการประมง**. **วารสารการประมง**. 10(3) : 454.

_____. (2500, มกราคม). **ข่าวการประมง**. **วารสารการประมง**. 10(1) : 85.

_____. (2502, มกราคม). **ข่าวการประมง**. **วารสารการประมง**. 12(4) : 114.

- โกสเด, โรแบต์, บาทหลวง. (1992). **ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิกสมัยรัตนโกสินทร์ ยุคต้น**. (เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง คริสตศาสนาในบริบทไทย).
 เชียงใหม่: คณะศาสนศาสตร์แมคกิลวารี มหาวิทยาลัยพายัพ.
- ค.ส. ธุฉวรร. (2483, เมษายน). การสัมพันธ์ระหว่างคริสต์ดั่งกับบุคคลต่างศาสนา. **สารสาสน์**. 24(4): 193-194.
- คณะบรรณาธิการ. (2500, มกราคม). ข่าวการประมงในประเทศ. **วารสารการประมง**. 10(1): 85-87.
- ณรงค์ ไตรวัฒน์. (2527, ตุลาคม-ธันวาคม). หมู่บ้านชาวต่างประเทศที่อยุธยา. **วารสารไทย**. 4(16): 33.
- ณรงค์ พ่วงพิศ. (2545). การประกาศใช้ "รัฐธรรมนูญ" ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2481-2487). **วารสารประวัติศาสตร์**. : 20-44.
- แถมสุข นุ่มนนท์. (2521, พฤษภาคม-สิงหาคม). จอมพล ป. พิบูลสงครามกับการสร้างชาติไทย พ.ศ. 2481-2487. **วารสารประวัติศาสตร์**. 3(2): 14-31.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2520, กรกฎาคม-กันยายน). การเมืองไทยระหว่าง พ.ศ. 2482-2490. **วารสารธรรมศาสตร์**. 7(1): 35-60.
- นักท่องเที่ยวน. (2491, กันยายน). งานฉลองวัดเจ้าเจ็ด. **สารสาสน์**. 32(9): 239-240.
- บรรจ้อธิปไตยพระสังฆราชและเสกวัดประวัติศาสตร์. (2004, เมษายน). **สารอักษรสังฆมณฑล กรุงเทพฯ**. (10): 7.
- บรรณา ชินดม, บรรณาธิการ. (1941). มิชซังกรุงเทพฯ. **สารสาสน์**. 25: 106.
- _____. (2480). มิชซังกรุงเทพฯ. **สารสาสน์**. 25: 48-49, 106.
- บุญนาค สายสว่าง. (2522, มีนาคม). เวียดนามหรือญวน ประวัติศาสตร์ญวนฉบับย่อ ญวนอพยพ ญวนพลัดถิ่น. **วารสารพัฒนาชุมชน**. 18(3): 49-51.
- ปราณี กล้าส้ม. (2535, มกราคม). ย่านเก่า บ้านญวน สามเสน. **สารคดี**. 7(83): 137-141.
- พรทิพย์ วัชรินทร์ติล. (2525, มิถุนายน). นโยบายรัฐบาลไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 : ผูกมิตรกับฝ่ายอักษะ ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร. **วารสารธรรมศาสตร์**. 11(2): 69-81.
- มิชซังกรุงเทพฯ. (2472, มิถุนายน). ยูบีเลโอ. **สารสาสน์**. 13(16): 1.
- _____. (2472, มิถุนายน). ข่าวมิชซัง. **สารสาสน์**. 13(16): 288.
- _____. (2472, ตุลาคม). ข่าวมิชซัง. **สารสาสน์**. 13: 1-3.
- _____. (2474, พฤษภาคม). ข่าวมิชซัง. **สารสาสน์**. 15: 206-207.
- _____. (2474, ตุลาคม). ข่าวมิชซัง. **สารสาสน์**. 15: 446-448.

- _____. (2477, มิถุนายน). ข่าวมิชซัง. **สารสาสน์**. 18(6): 298-299.
- _____. (2477, พฤศจิกายน). ข่าวมิชซัง. **สารสาสน์**. 18(11): 602-603.
- _____. (2481, มิถุนายน). ไปดูกิจการกะทอลิกในอินโดจีน. **สารสาสน์**. 22(6): 269.
- _____. (2481, สิงหาคม). ข่าวมิชซังกรุงเทพฯ. **สารสาสน์**. 22(8): 371.
- _____. (2481, พฤศจิกายน). ข่าวย่อ. **สารสาสน์**. 22(11): 1.
- _____. (2483, ตุลาคม). ข่าวจากสำนักพระสังฆราช. **สารสาสน์**. 24: 579.
- _____. (2483, ตุลาคม). ข่าวในประเทศไทย. **สารสาสน์**. 24: 588-589.
- _____. (2484, มกราคม). มิชซังกรุงเทพฯ. **สารสาสน์**. 25(1): 48-51.
- _____. (2484, กุมภาพันธ์). หน้าบรรณาธิการ. **สารสาสน์**. 25(2): 116-117.
- _____. (2484, มีนาคม). เสรีภาพทางศาสนามีหรือไม่. **สารสาสน์**. 25: 130-135.
- _____. (2484, เมษายน). ข่าวมรณะ. **สารสาสน์**. 25: 212.
- _____. (2484, พฤษภาคม). ข่าวในประเทศไทย. **สารสาสน์**. 25: 264.
- _____. (2484, พฤษภาคม). ข่าวมิชซัง. **สารสาสน์**. 25: 202.
- _____. (2484, กรกฎาคม).ฉลองวันชาติ. **สารสาสน์**. 25: 364-367.
- _____. (2484, ตุลาคม). กำหนดการแต่งตั้งให้ทุกซ์ชายหญิง. **สารสาสน์**. 25: 535.
- _____. (2484, ตุลาคม). บทความพิเศษการสวมหมวกของสตรี. **สารสาสน์**. 25: 487-488.
- _____. (2484, พฤศจิกายน). กำลังของชาติ. **สารสาสน์**. 25: 545-546.
- _____. (2485, มกราคม). กระทรวงมหาดไทยแถลงการณ์ชี้แจงประชาชน. **สารสาสน์**. 26(1): 22-23.
- _____. (2485, กุมภาพันธ์). จะลงโทษผู้กล่าวให้ร้ายต่อประเทศไทยโดยไม่ลดหย่อนผ่อนปรน. **สารสาสน์**. 26(2): 55.
- _____. (2485, มีนาคม). วางระเบียบแต่งกายทั้งชายหญิงไทย. **สารสาสน์**. 26(3): 76-77.
- _____. (2485, เมษายน). ให้ชาวไทยทั้งมวลปฏิบัติหน้าที่กวดขัน. **สารสาสน์**. 26(4): 105.
- _____. (2485, มิถุนายน). ห้ามกล่าวข่าวอสุศล อาจมีโทษอย่างหนักถึงประหาร. **สารสาสน์**. 26(6): 153.
- _____. (2485, สิงหาคม). ผู้นำสนองพรคาทอลิกชาวไทย. **สารสาสน์**. 26(8): 200.
- _____. (2485, สิงหาคม). ปฏิทินข่าวมิชซังต่างๆในประเทศไทย. **สารสาสน์**. 26(8): 229-230.
- _____. (2491, มกราคม - กุมภาพันธ์). ข่าวจากสำนักพระสังฆราชกรุงเทพฯ. **สารสาสน์**. 32(1-2): 28-32.

- _____. (2491, พฤษภาคม). ประวัติย่อของวัดนักบุญยวงบัพติस्ता – เจ้าเจ็ด. **สารสาสน์**. เล่มที่ 28 (5): 152-153.
- _____. (2491, กรกฎาคม). ชาวมิชซังต่างๆในประเทศไทย. **สารสาสน์**. 32(7): 151
- _____. (2492, กรกฎาคม). ประวัติสังเขปการพระศาสนาอาอลิกในประเทศไทย. **สารสาสน์**. เล่มที่ 29 (7): 176-177.
- _____. (2492, กันยายน). สมณกระทรวงสูงสุดว่าการภาระอันศักดิ์สิทธิ์. **สารสาสน์**. 33(9).
- _____. (2492, ตุลาคม). ชาวมิชซังต่างๆในประเทศไทย. **สารสาสน์**. 33(10): 293.
- _____. (2492, ธันวาคม). สถิติกิจการ และ องค์การแห่งมิชซังโรมันคาอลิกในประเทศไทย. **สารสาสน์**. 33(12): 394-395.
- _____. (2493, มกราคม). ปฏิทินชาวมิชซังต่างๆในประเทศไทย. **สารสาสน์**. 34(1): 26.
- _____. (2493, กุมภาพันธ์). ปีศักดิ์สิทธิ์. **สารสาสน์**. 34(2): 39.
- _____. (2493, กุมภาพันธ์). ปีศักดิ์สิทธิ์. **สารสาสน์**. 34(2): 39.
- _____. (2494, กุมภาพันธ์). ปฏิทินชาวมิชซังต่างๆในประเทศไทย. **สารสาสน์**. 35(2): 57.
- _____. (2494, มิถุนายน). ปฏิทินชาวมิชซังต่างๆในประเทศไทย. **สารสาสน์**. 35(6): 155-156.
- _____. (2494, ตุลาคม). ปฏิทินชาวมิชซังต่างๆในประเทศไทย. **สารสาสน์**. 35(10): 319.
- _____. (2494, สิงหาคม). ปฏิทินชาวมิชซังต่างๆในประเทศไทย. **สารสาสน์**. 35(8): 227.
- _____. (2494, พฤศจิกายน). ปฏิทินชาวมิชซังต่างๆในประเทศไทย. **สารสาสน์**. 35(11): 359.
- _____. (2495, มกราคม). ตื่นเกิดคริสต์ดั่งค์ชาวไทย. **สารสาสน์**. 36(4): 84.
- _____. (2495, กรกฎาคม).ฉลองวัดเจ้าเจ็ด. **สารสาสน์**. 36(32): 276.
- _____. (2495, พฤศจิกายน).ฉลองวัดบ้านหน้าโคก. **สารสาสน์**. 36(20): 432.
- _____. (2496, สิงหาคม).จากมิชซังกรุงเทพฯ. **สารสาสน์**. 37(10): 334.
- _____. (2497). มรณกรรมของภคินีลือการัด. **สารสาสน์**. : 221.
- _____. (2497, มกราคม). ชุมชุมข่าว. **สารสาสน์**. 38(2): 35.
- _____. (2497, เมษายน). ปฏิทินชาวมิชซังต่างๆในประเทศไทย. **สารสาสน์**. 38(4): 107.
- _____. (2497, เมษายน). ชุมชุมข่าว. **สารสาสน์**. 38(7-8): 156.
- _____. (2497, มิถุนายน). ชาวมิชซังกรุงเทพฯ. **สารสาสน์**. 38(6): 134.
- _____. (2497, กันยายน). ชาวมิชซังกรุงเทพฯ. **สารสาสน์**. 38(9): 455.
- _____. (2497, กันยายน). วัดเกาะใหญ่. **สารสาสน์**. 38(9): 416.
- _____. (2498, ธันวาคม). ประกาศสำนักพระสังฆราชแห่งมิชซังกรุงเทพฯ. **สารสาสน์**. 39(12): 275.

- _____. (2499). ข่าวมิชชังกรุงเทพฯ. *สารสาสน์*. 40(15): 414.
- _____. (2499). ข่าวมิชชังกรุงเทพฯ. *สารสาสน์*. 40(19): 538.
- _____. (2499). ความสำเร็จของเพื่อนเจ้าพระยา. *สารสาสน์*. 36(18): 501-505.
- _____. (2499). หิริญสมโภชวัดเจ้าเจ็ด. *สารสาสน์*. 40(13): 347 .
- _____. (2499, กันยายน). ไปเสกวัดมารีย์สมภพ ที่บ้านแพน. *สารสาสน์*. 40(17): 473-475.
- _____. (2500). ข่าวมิชชังกรุงเทพฯ. *สารสาสน์*. 41(11): 240.
- _____. (2500). ข่าวมิชชังกรุงเทพฯ. *สารสาสน์*. 41(7-8): 378.
- _____. (2500, 5 กรกฎาคม). ข้อกำหนดของสมเด็จพระสันตะปาปาปิโอที่ 12. *สารสาสน์*. 41(13): 298-299.
- _____. (2500, กันยายน). ประวัติวัดพระยาสามองค์ (เกาะใหญ่). *สารสาสน์*. 41(9-10): 202.
- _____. (2501, มกราคม). ข่าวมิชชังกรุงเทพฯ. *สารสาสน์*. 42(2): 455.
- _____. (2501, พฤษภาคม). ข่าวมิชชังกรุงเทพฯ. *สารสาสน์*. 42(9-10): 219.
- _____. (2502). ข่าวมิชชัง. *สารสาสน์*. 43(9-10): 211.
- _____. (2502, มกราคม). ข่าวมิชชัง. *สารสาสน์*. 43(2): 48.
- _____. (2502, 20 พฤศจิกายน). พระสังคายนาสากล. *สารสาสน์*. 43(22): 584-585.
- _____. (2502, กันยายน). ข่าวมิชชัง. *สารสาสน์*. 43(18): 462.
- _____. (2502, ตุลาคม). ข่าวมิชชัง. *สารสาสน์*. 43(20): 527.
- เมืองสุข. (2484, พฤศจิกายน). สานนากับความเจริญของชาติ. *สารสาสน์*. 25: 547-561.
- ย.ย. สามเสน. (2492, สิงหาคม). หมูหันเป็นเหตุ. *สารสาสน์*. (8): 221-222.
- เลียบ พรหมภักดี. (2502, เมษายน). การรักษาพันธุ์ปลาน้ำจืด. *วารสารการประมง*. 12(2) : 143-152.
- สวัสดิ์ ฤทธาวร. (2484, มกราคม). คริสตมามกชนชาวไทยรักชาติหรือไม่?. *สารสาสน์*. 25(1): 2-5.
- สันต์ สมสุข. (2485, 26 พฤศจิกายน). การทำกล้า. *สารสาสน์*. 26(11): 247-250.
- _____. (2485, กันยายน). การจับปลากะโห้. *สารสาสน์*. 26(9): 204-209.
- _____. (2485, สิงหาคม). การจับปลากะโห้. *สารสาสน์*. 26(8): 182-187.
- สุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์, บาทหลวง. (1992). *คาทอลิกกับสังคมไทยในประวัติศาสตร์ไทยสมัย
รัชกาลที่ 5*. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง คริสตศาสนาในบริบทสังคม
ไทย. เชียงใหม่: คณะศาสนศาสตร์แมคกิลวารี มหาวิทยาลัยพายัพ.

เสรี พงศ์พิศ. (2525). **คาทอลิกกับสังคมไทย ตั้งแต่สมัยพระนารายณ์จนถึงปัจจุบัน**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง สองศตวรรษรัตนโกสินทร์ : ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิทยานิพนธ์และงานวิจัย

กิริติ บุญเจือ. (2525). **วิวัฒนาการหมู่บ้านมิตตคาม**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.

เคียว อุคลี. (2539). **การเผยแพร่ศาสนาคริสต์กับการตอบสนองของชาวพื้นเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่างค.ศ. 1511-1990**. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อัดสำเนา.

งามพิศ สัตย์สงวน. (2545). **สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาครอบครัวญวน**. รายงานวิจัยทางด้านมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ถนอม อาณามวัฒน์. (2514). **ความสัมพันธ์ระหว่างไทย เขมร และญวนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

เทียมจันทร์ อ่ำแหวน. (2521). **บทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2475-2487)**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.

นิวัฒน์ ฉิมพาลี. (2522). **ชาวบ้านและวัดคาทอลิก : การศึกษาเฉพาะกรณีโครงสร้างอำนาจในชุมชนโคกวัด**. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยา มหาบัณฑิต. (สังคมวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.

ปรีชา จินตเสรีวงศ์. (2531). **แนวทางการพัฒนาสังคมของพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย**. นครปฐม: วิทยาลัยแสงธรรม.

ผุสดี ลิ้มพะสุต. (2520). **ปัญหาเกี่ยวกับชาวญวนในประเทศไทยตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367-2453)**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.

- ไพฑูรย์ เจ๊ะแซ. (2522). **นโยบายชาตินิยมของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2481-2488**. ปรินซ์นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนา.
- เรืองศิลป์ หนูแก้ว. (2546). **ความเป็นสังคมนานาชาติของกรุงธนบุรี ระหว่าง พ.ศ. 2310-2325**. ปรินซ์นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนา.
- สดไธ ชันติวรพงศ์. (2520). **ประเทศไทยกับปัญหาอินโดจีนของฝรั่งเศส 1937-1947**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- สุพรรณี กาญจนฐิติ. (2507). **บทบาทของมิชชันนารีในประเทศไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- อุบล จิระสวัสดิ์. (2517). **สภาวะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.

ภาษาอังกฤษ

- Hall, D.G.E. (1981). *A History of South-East Asia*. 4th Edition. Hong Kong: Macmillan Education Ltd.
- Poole, Peter A. (1970). *The Vietnamese in Thailand*. New York: Cornell University Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

ชุมชนวัดนักบุญยอแซฟ อยุธยา

1. นายชลิต ห่อทอง อายุ 50 ปี ที่อยู่ 40 หมู่ 10 ตำบลลำภาลุ่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. นายทองอยู่ ทรัพย์เจริญ อายุ 65 ปี ที่อยู่ 2 หมู่ 11 ตำบลลำภาลุ่ม
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. นายพยอม แสงทอง อายุ 66 ปี ที่อยู่ 15 หมู่ 10 ตำบลลำภาลุ่ม
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. นายไพโรจน์ สังขรัตน์ อายุ 72 ปี ที่อยู่ 8 หมู่ 11 ตำบลลำภาลุ่ม
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
5. นางมาลา พุเดชฟูง อายุ 86 ปี ที่อยู่ 40 หมู่ 11 ตำบลลำภาลุ่ม
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
6. นายโรอี่ ห่อทอง อายุ 78 ปี ที่อยู่ 2 หมู่ 10 ตำบลลำภาลุ่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
7. นายไสว วิถีธรรม อายุ 85 ปี ,นางสุรัตน์ วิถีธรรม อายุ 80 ปี ที่อยู่ 39 หมู่ 11
ตำบล ลำภาลุ่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ชุมชนวัดนักบุญยวงบัปติस्ता เจ้าเจ็ด

1. นางบุบผา สังขรัตน์ อายุ 84 ปี ที่อยู่ 12 หมู่ 6 ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเสนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. นายประเทือง กิจนิตยชีวี อายุ 70 ปี ,นายประทีป กิจนิตยชีวี อายุ 71 ปี ที่อยู่ 19 หมู่ 6
ตำบลเจ้าเสด็จ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. นายสาคร กิจสำเร็จ อายุ 71 ปี ที่อยู่ 89/971 ซอยนวมินทร์ 81 ถนนนวมินทร์ เขตบึงกุ่ม
กรุงเทพมหานคร

ชุมชนวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน

1. นายผกา ตรีฐาน อายุ 82 ปี ที่อยู่ 9 หมู่ 1 ตำบลรางจระเข้ อำเภอเสนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. นางสาวลัดดา ศรีเจริญ อายุ 74 ปี ที่อยู่ ซ.10 ตำบลเสนา อำเภอเสนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
5. นางไสว ดีสุดจิตร อายุ 89 ปี ที่อยู่ ซ.8 ตำบลเสนา อำเภอเสนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
6. นางสาวอัมพร ตรีธรา อายุ 78 ปี ที่อยู่ ซ. 6 ตำบลเสนา อำเภอเสนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
7. นางอำพัน ทิวไผ่งาม อายุ 73 ปี ที่อยู่ 89/691 ซอยนวมินทร์ 81 ถนนนวมินทร์ เขตบึงกุ่ม
กรุงเทพมหานคร

ชุมชนวัดพระคริสตประจักษ์ เกาะใหญ่

1. นางจำนวน โพธิ์งาม อายุ 67 ปี ที่อยู่ 7 หมู่ 1 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. นายณรงค์ ยินดีคุณ อายุ 44 ปี ที่อยู่ 40 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. นางวิมล รื่นหาญ อายุ 64 ปี ที่อยู่ 36/2 หมู่ 1 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

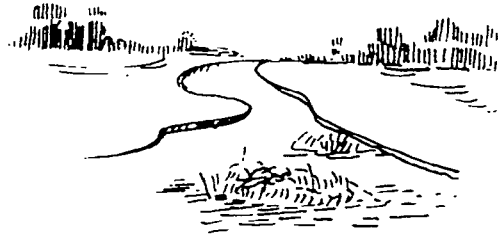
4. นายเสนอ เอียงผาสุก อายุ 84 ปี ที่อยู่ 13 หมู่ 2 ตำบลไม้ตรา อำเภอบางไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ชุมชนวัดนักบุญเทเรซา บ้านหน้าโคก

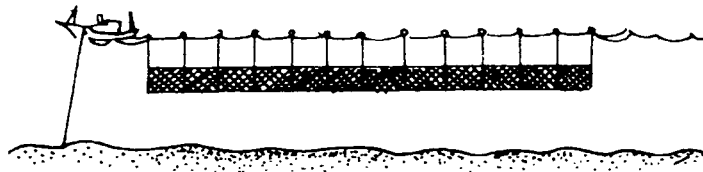
1. นางมะลิ สุภากิจ อายุ 77 ปี ที่อยู่ 24 หมู่ 5 ตำบลหน้าโคก อำเภอผักไห่
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. นายสวัน สิริสินธ์ อายุ 89 ปี บ้านเลขที่ 75 หมู่ 7 ตำบลหน้าโคก อำเภอผักไห่
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาคผนวก ข

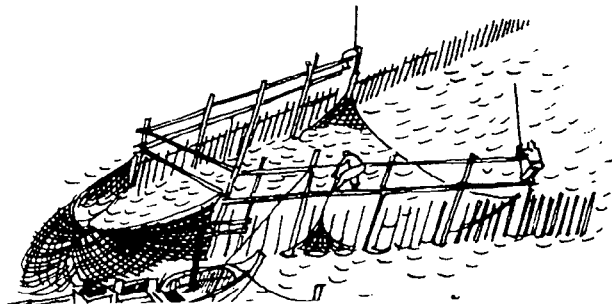
ภาพเครื่องมือจับสัตว์น้ำ

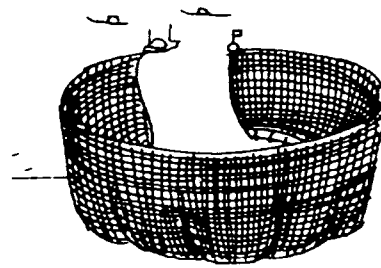
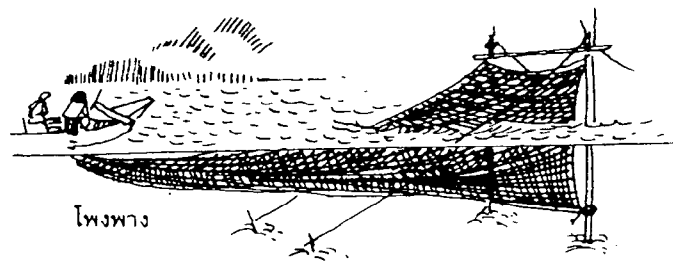
กรำ

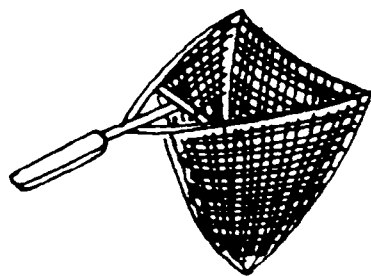
ข่าย

กะบัง

อวนล้อม

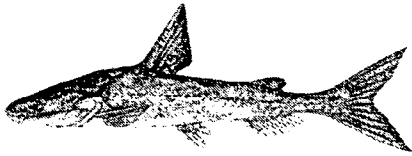

สวิง

ที่มา : สมโภชน์ อัครกะทิวัดน์. (2545). ภาพปลาและสัตว์น้ำของไทย. หน้า 8-9.

ภาคผนวก ค

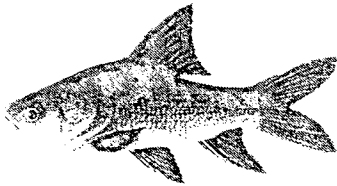
ภาพปลาน้ำจืด

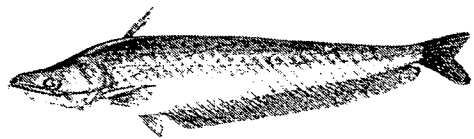
ปลากด

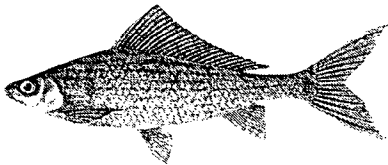
ปลากะทิง

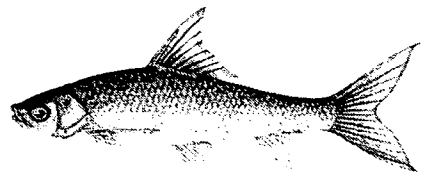
ปลากะโห้

ปลาเค้า

ปลาช้ำ

ปลาสร้อย

ปลาสังกะวาด

ปลาเปี้ยว

ที่มา : สมโภชน์ อัคคะทวีวัฒน์. (2545). ภาพปลาและสัตว์น้ำของไทย.

ภาคผนวก ง

ภาพบุคคล เหตุการณ์ และสถานที่สำคัญ

ภาพภรรยาอัศวราชทูตเวียดนามประจำประเทศไทย มาเปิดป้ายวัดพระคริสต์ประจักษ์ เกาะใหญ่ โดยมีบิชอปหลุยส์ โชแรง เป็นประธานในพิธีเปิด เมื่อ วันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2500

ที่มา : ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ

ภาพบิชอปหลุยส์ โชแรง เป็นประธานในพิธีเปิดวัดพระคริสต์ประจักษ์ เกาะใหญ่

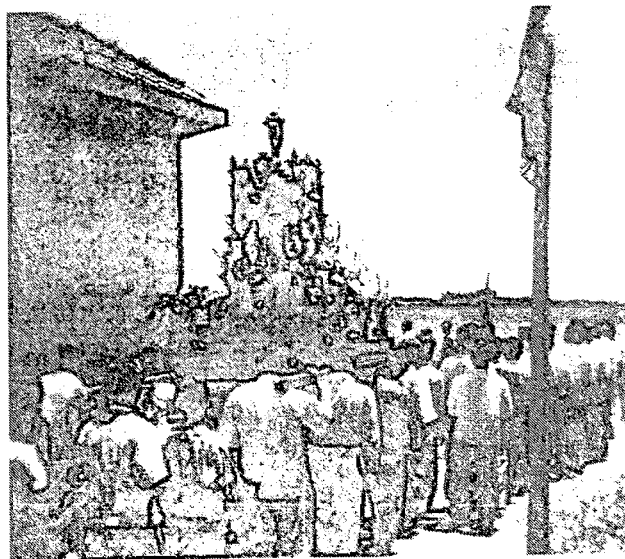
เมื่อ วันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2500

ที่มา : ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ

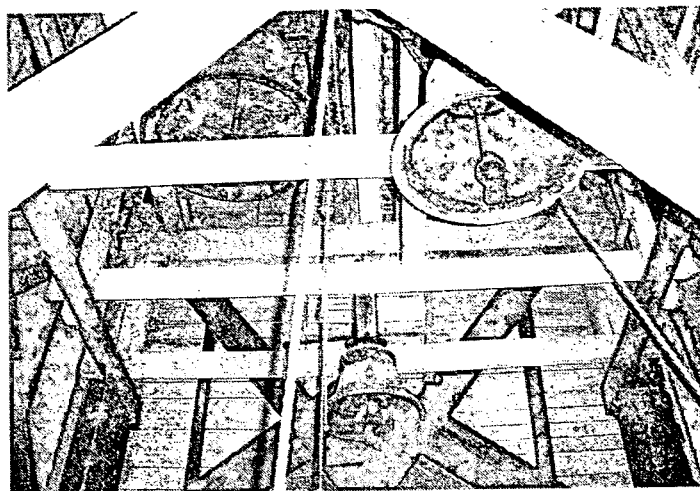
ภาพบาทหลวงบร็วซาร์

ที่มา : ห้องเอกสารอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ

ภาพงานสมโภชโบสถ์ประจำปีวัดแม่พระบังเกิด บ้านปลายนา

ที่มา : นางอำพัน ทิวไผ่งาม ที่ 89/691 ซอยนวมินทร์ 81 ถนนนวมินทร์ เขตบึงกุ่ม
กรุงเทพมหานคร

ภาพพระซังวัดมารีย์สมภพ บ้านแพน

ที่มา : จันทรแจ่ม สุตสวาสดี ที่อยู่ 89/433 รอยนวนมิตร 81 ถนนนวนมิตร เขตบึงกุ่ม

กรุงเทพมหานคร

ภาพหลุมฝังศพ

ที่มา : สุสานเก่าวัดพระคริสต์ประจักษ์ เกาะใหญ่

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวจันทร์แจ่ม สุดสวัสดิ์
วันเดือนปีเกิด	29 เมษายน 2504
สถานที่เกิด	เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	89/433 ซอยนวมินทร์ 81 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร 10240
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 3
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนวัดตะกล้า เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2522	มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา
พ.ศ. 2527	ครุศาสตรบัณฑิต สาขาประถมศึกษา (เอกสังคมศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2550	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ